

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย
TCI (Thai-Journal Citation Index Center) กลุ่มที่ 2

วารสาร

ด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง

Journal of Public Administration and Politics

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2568
ISSN 2651-1436 (Print)
ISSN 2651-1460 (Online)

วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง

ISSN 2651-1436 (Print)

ISSN 2651-1460 (Online)

เวลาเผยแพร่ วารสารเผยแพร่เป็นประจำทุกปีๆ ละ 2 ฉบับ คือ มกราคม-มิถุนายน
และกรกฎาคม-ธันวาคม

สถานที่ติดต่อ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี 20131

เบอร์โทรศัพท์ 038-102369 ต่อ 150

Homepage: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal>

เจ้าของวารสาร คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ และการเมืองการปกครอง ตลอดจนสาขาทางสังคมศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผลงานวิชาการ ได้รับการเผยแพร่ในวงกว้างและเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการโดยเป็นวารสารทางวิชาการที่มีการพิจารณา กลั่นกรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิในลักษณะผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blind peer review) ทั้งนี้บทความจะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน วารสาร ด้านการบริหารรัฐกิจและการเมืองเปิดรับพิจารณาบทความวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทั้งใน รูปแบบบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ รายงานการสัมมนา ด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เนื้อหาของบทความเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนกองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบหรือเห็นด้วย

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.วิเชียร ตันศิริคงคล

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภา

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ เดียววิศเรศ

ข้าราชการบำนาญ อดีตอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นประจำศาลปกครองสูงสุด

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณากร ทาวะรมย์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.ธีระพงษ์ ภูริปาณิก

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ เครือนวน

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ประสานงานกองบรรณาธิการ

ดร.ณปภา จิรมงคลเลิศ

ดร.สุทธาทิพย์ จั๊บใจเหมาะ

นางสาวธารทิพย์ ภาวะวิภาต

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา ขรรยงเกษมสุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
4. ดร.สุภัศตรา เก้าประคิษฐ์ ทรัพย์ชุกุล	มหาวิทยาลัยบูรพา
5. ดร.เอกลักษณ์ ณ์ถฤทธิ	มหาวิทยาลัยบูรพา
6. ดร.ธีระพงษ์ ภูริปาณิก	มหาวิทยาลัยบูรพา
7. ดร.ธีรวัช สุขวิลัยหิรัญ	มหาวิทยาลัยบูรพา
8. ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง	มหาวิทยาลัยปทุมธานี
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก	มหาวิทยาลัยศิลปากร
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพล พินิจ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
12. รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญผล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นนท น้าประทานสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนิทเดช จินตนา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันวิชุด บุญโปร่ง	มหาวิทยาลัยรังสิต
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลาภจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
20. พันเอก ดร.เจน สุขศรีทอง	กรมยุทธศึกษาทหารบก
21. นาวาเอก ดร.สาโรจน์ เกลี้ยงสง	ฐานทัพเรือสัตหีบ
22. ดร.ปริญญา สิริอัครตะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
23. ดร.เสริมสิทธิ์ สร้อยสอศรี	นักวิชาการอิสระ
24. ดร.ธานี ขามชัย	โรงพยาบาลมะเร็งชลบุรี
25. ดร.ระเบียบ กิจเจริญ	นักวิชาการอิสระ
26. นางสาวอารีย์ ธวัชวัฒนนันท์	โรงพยาบาลกระทุ่มแบน

บรรณาธิการแถลง

วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2568) มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางให้คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือผู้ที่มีความสนใจเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และการเมือง ตลอดจนสาขาทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง สำหรับฉบับนี้กองบรรณาธิการได้คัดสรรบทความที่มีคุณภาพ จำนวน 14 บทความ โดยเริ่มที่ บทความเรื่อง แรก เรื่อง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ประเทศไทย โดย รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร. เอกวิทย์ มณีธร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขมมาрі รักษ์ชูชีพ, รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริภัสสร วังศ์ทองดี, ดร.สุชาวดี เดชทองจันทร์ ลิ้มปนนาคทอง, ดร.สุทธิพงษ์ เกียรติวิชัย, ดร.ญาณพล แสงสันต์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ปัญญาเจริญ “นวัตกรรมการท่องเที่ยว” หมายถึง การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น นวัตกรรมการคมนาคมขนส่งได้ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ นานา อาทิ การท่องเที่ยวโดยรถไฟ รถยนต์และเครื่องบิน โดยเฉพาะนวัตกรรมการบินต้นทุนต่ำได้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ระดับกลางสามารถเดินทางท่องเที่ยวโดยเครื่องบินไปยังต่างประเทศได้มากยิ่งขึ้นและบ่อยครั้งขึ้นการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงระบบพาณิชย์ทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยได้ลดบทบาทของผู้ค้าคนกลาง เช่น บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น และได้เพิ่มอำนาจในการซื้อขายรายการท่องเที่ยวหรือบริการที่เกี่ยวข้องให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้น “เมืองแห่งนวัตกรรมการท่องเที่ยว” จึงหมายถึง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด โดยใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมของอุตสาหกรรมอื่น ๆ ภายในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันและประสิทธิภาพระดับสูงส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในระดับท้องถิ่นรวมถึงการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ประเทศไทย

บทความที่ 2 เรื่อง ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง โดย นางสาวชนกชนม์ เมฆเจริญลาภ และ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร. เอกวิทย์ มณีธร บทความวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีนภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง 2) เพื่อศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสีจิ้นผิง และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศจีน สีจิ้นผิง ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี สีจิ้นผิง ยังได้กำหนด

ยุทธศาสตร์การศึกษาจีนสู่ความทันสมัยไปถึงปี ค.ศ. 2035 โดยมีวิสัยทัศน์อันยาวไกล โดยมีการวางแผนการศึกษาเพื่อนำไปสู่อนาคตอย่างชัดเจน และผลักดันให้เกิดความพยายามก้าวไปให้ถึงการศึกษาที่ทันสมัย การยึดลักษณะเฉพาะแบบจีนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพื่อวิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการลงทุนของไทยโดยศึกษานโยบายที่ส่งเสริมนโยบายเพื่อการศึกษา และให้ทราบถึงข้อมูลนโยบายการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีปัจจัยของนโยบายด้านต่าง ๆ และนำไปสู่การปฏิบัติของนโยบายอย่างไร รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อนำไปเป็นแนวทางสำหรับจัดทำนโยบายการส่งเสริมด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัยพร้อมกับให้สอดคล้องทั้งการศึกษาเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันต่อไป

บทความที่ 3 เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตเทศบาลหนองจันทรา อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดย นายธนกร บุญเจือ, นายอิทธิพล พูลเยี่ยม, ดร.สรชัย ศรีนิศานต์สกุล, ดร.โชติศา ขาวสนิท และ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยทำให้ประชากรในวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลให้ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยาย (Extend Family) ไปสู่ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดลงจำนวนผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวลดลง มีเวลาให้ผู้สูงอายุลดลงขาดการให้ความรักและความอบอุ่นผู้สูงอายุจึงถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวและดำเนินชีวิตเพียงลำพังประชากรสูงอายุ จัดว่าเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพ ซึ่งโดยมากเป็น โรคเรื้อรังที่เกิดจากการเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคเบาหวาน โรคกระดูกและข้อโรคสมองเสื่อม เป็นต้น โรคเหล่านี้ย่อมส่งผลให้ประชากรสูงอายุมีภาวะทุพพลภาพไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ภาวะทุพพลภาพจะพบมากขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มสูงขึ้นประชากรสูงอายุจึงต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการใช้ชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันออกไปตามระดับความรุนแรงของภาวะทุพพลภาพ ตามแผนความเชื่อมโยงการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ กระทรวงมหาดไทย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาสภาพแวดล้อมสู่อนาคต และยุทธศาสตร์ที่ 4 การวางรากฐานการพัฒนาองค์กรอย่างสมดุลโดยยึดหลัก“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งร่างกายจิตใจมีความรู้และทักษะความสามารถทั้งการมีสุขภาพที่ดีในยุทธศาสตร์การเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพคนนั้นยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมสุขภาพให้คนไทยมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ดูแลสุขภาพเชิงป้องกันโดยการพัฒนากระบวนการสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมมุ่งการส่งเสริมป้องกันรักษาฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจสนับสนุนสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุเสริมสร้างความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็งรองรับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องการการ

ดูแล ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยคาดว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมีการสร้างเสริมสุขภาพมากขึ้นต่อไป

บทความที่ 4 เรื่อง การบริการสุขภาพของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติชัย ชันทอง งานวิจัยเรื่องการบริการสุขภาพของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (2) ปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักและการสนทนากลุ่มจากหน่วยบริการสุขภาพขั้นปฐมภูมิ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) ทั้งขนาดเล็ก (S) ขนาดกลาง (M) และขนาดใหญ่ (L) ถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขั้นปฐมภูมิในช่วงเปลี่ยนผ่านตามพันธกิจเดิมเมื่อครั้งสังกัดสาธารณสุขจังหวัดในด้านต่าง ๆ ที่ครอบคลุมพันธกิจด้านสาธารณสุข เช่น ด้านการรักษาพยาบาลด้านการส่งเสริมสุขภาพด้านการรักษาบำบัดและป้องกันควบคุมโรคด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และด้านการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งการจัดสรรวัดชีนบริการประชาชนช่วงระบาดของโควิด 19 ส่วนปัญหาและอุปสรรคของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิมิโครงสร้างส่วนราชการหลังรับถ่ายโอนกรอบอัตรากำลังยังไม่เป็นไปตามโครงสร้างที่กำหนด บุคลากรของหน่วยบริการบางหน่วยยังไม่เพียงพอ ส่วนงบประมาณด้านบุคลากรมีการจัดสรรล่าช้าไม่ครบถ้วนตามสิทธิ์ ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษต้องจ่ายขาดเงินสะสมรวมทั้งระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ไม่ครอบคลุมภารกิจงานด้านสาธารณสุข ทำให้มีความจำเป็นต้องปรับใช้ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขโดยอนุโลม

บทความที่ 5 เรื่อง ความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในอำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีหญิง ยุวดี กวาทระกุล และ นางสาววรรณยา เฉลยปราชญ์ การศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหาร จัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ในอำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยการวิจัยเชิงสำรวจประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นบริเวณที่ผ่านประสบการณ์ปัญหาภัยพิบัติทางน้ำทั้งภาวะน้ำท่วม ภัยแล้งและถนนทรุดมาแล้ว รวมไปถึงปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ การใช้สารเคมีในไร่นา การทิ้งขยะและระบายน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ตลอดจนน้ำเน่าเสียจากสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการขยายตัวของเขตเมืองทำให้เกิดการขยายตัวของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น

ถนน ที่สร้างขวางทางน้ำทำให้น้ำไหลไม่ทัน เศษหินดินทรายที่ไหลมารวมกันอุดช่องทางระบายน้ำ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและเกิดอุทกภัยน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝน ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำจึงมีความยุ่งยากมากขึ้น เพราะปัจจัยกายภาพที่หลากหลาย ผสานกับปัจจัยมนุษย์ กล่าวคือ การบริหารจัดการน้ำต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความแปรปรวนของสภาพอากาศ ระบบนิเวศน์ป่าต้นน้ำ การตื่นเงินของแหล่งน้ำธรรมชาติ การขาดแหล่งกักเก็บน้ำสำรอง เป็นต้น จึงควรอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ ให้สามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจของชุมชนกับนโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ด้วยการเข้าถึงปัญหาความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ทราบปัจจัยที่สนับสนุนความร่วมมือของชุมชน แสวงหาแนวทางการบริหารจัดการน้ำที่ได้ผลในการลดความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำ การจัดสรร การอนุรักษ์ ให้เกิดประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพของชุมชน รวมทั้งข้อเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาในชุมชนและการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้กับประชาชนจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำที่ดี มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน นำไปใช้ในการวางแผนทางสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาแก้ปัญหามานagementน้ำและเป็นตัวช่วยให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกัน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและการจัดการที่ร่วมมือกันทุกภาคส่วนด้วยความเข้าใจในหลักการที่สอดคล้องนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

บทความที่ 6 เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการฝึกสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ โดย นายสุรสิทธิ์ บัวจันทร์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการฝึกสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ โดยส่วนแรกของบทความเป็นการอธิบายถึงที่มา พัฒนาการ และสภาพของการขับเคลื่อนในปัจจุบัน ส่วนที่สองเป็นการเสนอกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ของบทความ โดยใช้แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติของ Merilee S. Grindle และมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่สาม เป็นการวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบาย พบว่า ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบายมีส่วนที่ส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยด้านที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ คือ เนื้อหาสาระของนโยบายเชื่อมโยงกับมิติด้านความมั่นคงซึ่งเป็นแนวนโยบายที่สำคัญของประเทศ รวมถึงมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบและกิจกรรมในระดับกระทรวงที่ชัดเจน ทำให้การขับเคลื่อนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย โดยเฉพาะสมรรถนะของหน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน และการสร้างความร่วมมือทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างกัน และส่วนสุดท้าย เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทความที่ 7 เรื่อง การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑล กรุงเทพมหานคร โดย ดร.สุรัชย์ พรหมพันธุ์ บทความนี้มุ่งศึกษาความเป็นไปได้และความท้าทายของการกระจายอำนาจในจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในรูปแบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ผ่านการวิเคราะห์กรณีศึกษาการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการมาแล้ว 45 ปี และการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการกระจายอำนาจในต่างประเทศ โดยเฉพาะกรณีของโตเกียว โซล และ มะนิลา ผลการศึกษาพบว่า การกระจายอำนาจในรูปแบบพิเศษมีความจำเป็นสำหรับพื้นที่ปริมณฑล เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครอย่างใกล้ชิดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการเมือง การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวยังมีความท้าทายสำคัญ ทั้งในด้านกฎหมาย งบประมาณ บุคลากร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน บทความนี้นำเสนอแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย การปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร การพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่น การเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

บทความที่ 8 เรื่อง Beyond Education: The Livelihood Strategies of Chinese Accompanying Mothers in Thailand โดย Shan Li In the context of globalization, an increasing number of Chinese families choose to send their children to Thailand for international education, forming a unique social group known as “accompanying mothers”. This research specifically investigates how these mothers achieve economic survival through informal activities while navigating legal ambiguity and social barriers. A mixed-methods approach was employed, combining an online questionnaire survey (151 respondents) and semi-structured interviews (13 participants). The study aims to answer the following questions: What informal economic strategies do Chinese accompanying mothers adopt? What legal and social risks do they encounter? How can these challenges be addressed? The study found that accompanying mothers maintain economic independence and realize their self-worth through informal economic activities such as real estate investment, purchasing on behalf of others, private tour guiding, catering businesses, and translation services. However, these activities largely exist in a legal gray area, facing visa restrictions and tax compliance issues, and are mainly confined to the Chinese community, which may lead to social isolation from the local population. This research recommends that the Thai government adjust its policies concerning foreign accompanying families and provide legal pathways for entrepreneurial or investment. At the same time, it is suggested that accompanying families develop a thorough understanding of local laws and regulations and plan sustainable long-term economic models to avoid legal risks and promote social integration. Future research could explore the impact of policy on the

economic activities of accompanying mothers, as well as how their legal economic participation can be encouraged through policy optimization and targeted support.

บทความที่ 9 เรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญผล งานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวต้องมีความรู้ความสามารถด้านการวางแผน และการประสานงาน รวมถึง ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ ผู้นำทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย และไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมือง

บทความที่ 10 เรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส จังหวัดชลบุรี โดย นายพิสิฐพงศ์ ยงเสมอ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณกร ทาวะรัมย์ งานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวต้องมีความรู้ความสามารถด้านการวางแผน และการประสานงาน รวมถึง ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ ผู้นำทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย และไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมือง

บทความที่ 11 เรื่อง สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดย ดร.ธีระพงษ์ ฐิริปานิธิ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 2) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และ 3) ปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรครูของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 201 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม และแบบสอบถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) 0.99 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง คือ t - test, one-way Anova, สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงเส้น และ

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) 2) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม และ 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง ด้านนิสัย และด้านแรงจูงใจ โดยมีความสัมพันธ์ปานกลางทุกด้าน และปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่า ทั้ง 5 ด้านดังกล่าวไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้ร้อยละ 13.2

บทความที่ 12 เรื่อง แรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาล: กรณีศึกษาจิตอาสาวัยรุ่น โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา พิมพ์โคตร บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจของวัยรุ่นในการทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาล โดยใช้กรอบแนวคิด Functional Approach to Volunteer Motivation เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลคือจิตอาสาที่มีอายุระหว่าง 16 - 24 ปี จำนวน 14 คน ที่เคยทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาลภายใต้การประสานงานของมูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจของจิตอาสาที่เป็นวัยรุ่นสามารถจำแนกได้เป็น 6 มิติ ได้แก่ มิติด้านคุณค่า (Values) ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นและได้พัฒนาตนเองทางจิตใจ มิติด้านความเข้าใจ (Understanding) ทำให้ได้เรียนรู้ระบบงานของโรงพยาบาลและเข้าใจผู้ป่วยมากขึ้น มิติด้านสังคม (Social) คือการได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มิติด้านแนวทางอาชีพ (Career) การเป็นจิตอาสาเป็นเครื่องมือในการสำรวจเส้นทางอาชีพในอนาคต มิติด้านการปกป้องตนเอง (Protective) เป็นการได้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์และรับมือกับความกดดันในสถานการณ์จริง และ มิติด้านการส่งเสริมตนเอง (Enhancement) ทำให้มีวินัย ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมจิตอาสาในโรงพยาบาลเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตและแนวคิดในการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางในการสร้างนโยบายการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนอย่างรอบด้าน

บทความที่ 13 เรื่อง การศึกษาแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง โดย อาจารย์วรญา จตุพัฒนรังสี, อาจารย์พัชรศฤงค์ กนิษฐเสน และ ดร.พัฒนา ภายไชย แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชน และแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน ของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ จำนวน 5 คน และตัวแทนแกนนำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ จำนวน 10 คน ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปอุปนัย (Analytic Induction) ผลการศึกษา พบว่า หมู่บ้านแม่มอกใต้ มีแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชุมชน รวมถึงการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนของหมู่บ้าน ได้แก่ การทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่า เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านแม่มอกใต้ ได้รับการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูป่าชุมชน อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของคนในพื้นที่ ในส่วนของแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน พบว่า การวิเคราะห์แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน เป็นแผนปฏิบัติการที่มีส่วนร่วมของชุมชน และตัวแทนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ถือว่าการจัดทำแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การผลักดัน โครงการตามแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอก จึงต้องสร้างความพร้อมในศักยภาพการจัดการป่าของชุมชน ร่วมกันกับการเสนอแผนผลักดันกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อการระดมทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

และบทความสุดท้ายของฉบับนี้ บทความที่ 14 การประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สกฤติ อสิริยานนท์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และเสนอแนวทางปรับปรุงนโยบายให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนยิ่งขึ้น โดยใช้กรอบการประเมินแบบ CIPP Model มีการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ผู้นำชุมชน และเกษตรกรในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า นโยบายจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในจังหวัดชลบุรีเกิดจากบริบทของความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและการใช้คำสั่ง คสช. ยึดคืนพื้นที่แล้วนำจัดสรรใหม่ผ่าน คทช. ด้านปัจจัยนำเข้า มีการตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด แต่ยังขาดบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอ ด้านกระบวนการ มีการดำเนินงานและมีขั้นตอนชัดเจน แต่ขาดความยืดหยุ่นและการเตรียมความพร้อม ด้านผลผลิต สามารถจัดสรรที่ดินและจัดตั้งสหกรณ์ได้จริง แต่ผลลัพธ์ที่สะท้อนยังไม่เกิดมั่นคงในด้านรายได้ และเกิดความแปลกแยกในชุมชนใหม่จากความหลากหลายของกลุ่มผู้ได้รับ

จัดสรรให้เข้ามาทำกินในพื้นที่ นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ในการประยุกต์ใช้ CIPP Model กับการวิเคราะห์นโยบายในบริบทไทย รวมถึงเสนอแนวคิด “การจัดการนโยบายแบบพลวัต” ที่ยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่ และเน้นบทบาทของชุมชนในการร่วมออกแบบนโยบายเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

ขอขอบคุณอย่างสูง

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร

บรรณาธิการ

สารบัญ

1 - 22

บทที่ 1

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง อำเภอเมือง
จังหวัดระยอง ประเทศไทย

**Tourist Need Towards Innovation Development of Mae Rampueng Beach, Amphur
Muang, Rapong Province, Thailand**

เอกวิทย์ มณีธร (Ekkawit Maneethorn)

เขมมาวีร์ รักษ์ชูชีพ (Khemaree Rugchoochip)

ศิริภัสสร ศรีสทองดี (Sirapatsorn Wongthongdee)

สุชาวดี เดชทองจันทร์ ลิ้มปนนาคทอง (Suchavadee Dejthongjun Limpananarkthong)

สุทธิพงษ์ เกียรติวิชญ์ (Suttipong Kiartivich)

ญาณพล แสงสันต์ (Yanapol Sangsunt)

สมชาย ปัญญาเจริญ (Somchai Punyajaroen)

23 - 36

บทที่ 2

ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี
สี จิ้น ผิง

China's Education Strategies under President Xi Jin Ping's Administration

ชนกชนม์ เมฆเจริญลาภ (Chanokchon Mekjaroenlap)

เอกวิทย์ มณีธร (Ekwit Maneethon)

บทที่ 3

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตเทศบาลหนองขำซาก
อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

**Factors Affecting Health Behavior of the Elderly in the Elderly Community in
NongSumsak Municipality, Ban Bueng District, Chonburi Province**

ธนกร บุญเจือ (Thanakorn Bunchuea)

อิทธิพล พูลเอี่ยม (Ittipol Pool Iam)

สรชัย ศรีนิศานต์สกุล (Saurachai Srinisanskun)

โชติสา ขาวสนิท (Shotisa Cousnit)

เอกวิทย์ มณีธร (Ekkawit Maneethorn)

บทที่ 4

การบริการสุขภาพของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัด
ศรีสะเกษ

**Health Services of Primary Care Units After Transfer to Sisaket Provincial
Administrative Organization**

กิตติชัย ขันทอง (Kittichai Khunthong)

บทที่ 5

ความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนใน
อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

**Knowledge, Behavior and Needs for Participation in Sustainable Integrated Water
Management in Nong Suea District, Pathum Thani Province**

ยุวดี กวาทระกุล (Yuvadee Kwatrakul)

วรรณษา เฉลยปราชญ์ (Wannaya Chaloeprach)

102 - 119

บทที่ 6

ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการฝึกสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ

Factors Affecting the Implementation of the Preparedness of the United Defence Policy

สุรสีห์ บัวจันทร์ (Surasee Buachan)

120 - 140

บทที่ 7

การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

Decentralization and Governor Elections in Greater Bangkok Area

สุรชัย พรหมพันธุ์ (Surachai Phromphan)

141 - 157

บทที่ 8

Beyond Education: The Livelihood Strategies of Chinese Accompanying Mothers in Thailand

Shan Li

158 - 173

บทที่ 9

คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น

The Qualification for a Green Political Leader to Acquire Local Political Power

เกรียงไกร เจริญผล (Kriangkrai Charoenphon)

174 - 193

บทที่ 10

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส จังหวัดชลบุรี

The Opinions of Thai Tourists on Tourist Attractions in Nam Sai Beach, Chonburi Province

พิสิฐพงศ์ ยงเสมอ (PisitpongnYongsamer)

อุษณากร ทาวะรัมย์ (Ausanakorn Tavarom)

194 - 215

บทที่ 11

สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

Competency of Chonburi Provincial Administrative Organization in Providing Education for Persons with Disabilities

ธีระพงษ์ ภูริปานิก (Teerapong Puripanik)

216 - 228

บทที่ 12

แรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาล: กรณีศึกษาจิตอาสาวัยรุ่น

Motivations for Volunteering in Hospitals: A Case Study of Teenage Volunteers

วนิดา พิมพ์โคตร (Vanida Pimkord)

229 - 245

บทที่ 13

การศึกษาแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

An Analytical Study of the Community Forest Management Action Plan of Ban Mae Mok Tai, Mae Mok Subdistrict, Thoen District, Lampang Province

วรญา จตุพัฒน์รังสี (Worraya Jatupatrangsee)

พัชรศฤงค์ กนิษฐเสน (patcharasalid kanittasen)

พัฒนา กายาไชย (Pattana Kayachai)

246 - 267

บทที่ 14

ผลกระทบของนิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบนเทศบาลเมืองมาบตาพุด

The Impacts of Industrial Estate Towards Community: A Case Study of Ban Bon Community Map Ta Phut Town Municipality

ชนุคม์ หอมหวล (Chanuch Homhuan)

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammaphithak)

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง
อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ประเทศไทย

**Tourist Need Towards Innovation Development of Mae Ramphueng Beach,
Amphur Muang, Rapong Province, Thailand**

เอกวิทย์ มณีธร (Ekkawit Maneethorn) ¹, เขมมารี รัชชชูป (Khemaree Rugchoochip) ²,

ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี (Sirapatsorn Wongthongdee) ³

สุชาวดี เดชทองจันทร์ ลิ้มปนนาคทอง (Suchavadee Dejthongjun Limpananarkthong) ⁴

สุทธิพงษ์ เกียรติวิชญ์ (Suttipong Kiartivich) ⁵, ญาณพล แสงสันต์ (Yanapol Sangsunt) ⁶,

สมชาย ปัญญเจริญ (Somchai Punyajaroen) ⁷

¹รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University

^{2,7}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ³รองศาสตราจารย์ ดร., ⁴ดร., ประจำวิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Asst. Prof. Dr., Assoc. Prof. Dr., Dr., College of State Administration Director, Rajamangala University of

Technology Phra Nakhon

⁵ดร., ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

Dr., Faculty of Communication Arts, Stamford International University

⁶ดร., ประจำคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Dr., Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University

E-mail: khemaree2012@hotmail.co.th

Received: 13 September 2024

Revised: 4 February 2025

Accepted: 13 February 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ประเทศไทย” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง 2) เพื่อศึกษา

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวของหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง 3) เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง และ 4) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ได้เดินทางท่องเที่ยวที่หาดแม่รำพึง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติที่หาดแม่รำพึง จำนวน 400 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุและสหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับด้านที่มีคะแนนมากที่สุดไปหาด้านที่มีคะแนนน้อยได้ ดังนี้ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านกิจกรรม ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านบริการเสริม 2) การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง จังหวัดระยองอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับด้านที่มีคะแนนมากที่สุดไปหาด้านที่มีคะแนนน้อยได้ดังนี้ ด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น ด้านระบบนิเวศนวัตกรรมการพัฒนาชายหาดอัจฉริยะ ด้านนวัตกรรมการสภาพแวดล้อม และด้านนวัตกรรมการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 3) ปัจจัยการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเรียงลำดับปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านนวัตกรรมการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ด้านนวัตกรรมการสภาพแวดล้อม ด้านระบบนิเวศนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น และด้านชายหาดอัจฉริยะ และ 4) ปัญหาที่นักท่องเที่ยวต้องการให้ปรับปรุงได้แก่ การมีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยน้อย ทำให้ไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง และการมีห้องสุขาให้บริการไม่เพียงพอ รวมทั้งห้องสุขาไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ไม่สะอาด

คำสำคัญ: นวัตกรรมการท่องเที่ยว, นักท่องเที่ยว, หาดแม่รำพึง, ความต้องการของนักท่องเที่ยว

Abstract

Research on the subject of Tourist Need Towards Innovation Development of Mae Ramphueng Beach, Amphur Muang, Rayong Province, Thailand was a quantitative survey research. The study aimed 1) To study on the tourism needs among the tourists who visited to Mae Ramphueng Beach, Rayong province; 2) To study on the tourism innovation development of Mae Ramphueng Beach, Rayong province; 3) To study on the tourism innovation development that influenced on the needs of tourists who visited to Mae Ramphueng Beach, Rayong province; and, 4) To study on problems, obstacles, and suggestions.

The sample group used in this research were 400 of Thai and foreign tourists who visited Mae Ramphueng Beach. Research samples were 400 of Thai and foreign tourists who visited Mae Ramphueng Beach selected by Convenience Sampling method. Data collection tool was the questionnaire. The statistics applied for data analysis were descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation; and inferential statistics such as multiple regression and correlation analysis.

It was found from the study results that 1) The needs of tourists toward tourism innovation development for Mae Ramphueng Beach, Rayong province overall were in highest level. This could be ranked from the highest to lowest scores as follows: tourist attractions, activities, accessibility, facilities, and additional services. 2) Tourism innovation development for Mae Ramphueng Beach, Rayong province was at the highest level ranked from high to low scores as follows: tourism innovation toward food and local raw materials, ecosystem innovation, smart beach, environmental innovation, and tourism safety innovation. 3) The tourism innovation development factors in 5 aspects had influenced on the needs of tourists at statistical significance level of 0.05. This could be ranked from the most influential one to the least as follows: tourism safety innovation, environmental innovation, ecosystem innovation, food and local raw materials tourism innovation, and smart beach innovation; and, 4) Problems that tourists had required for improvement were insufficient officers to look after tourists' safety, insufficient toilets where those toilets provided seemed do not prompt for use and unclean.

Keywords: Tourism Innovation, Tourist, Mae Ramphueng Beach, Demand of Tourist

ที่มาและความสำคัญ

หาดแม่รำพึงเป็นหาดที่ยาวเป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ทุก ๆ เดือนมีนักท่องเที่ยวมาเยือนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะหน้าหนาวมีชาวสแกนดิเนเวียมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก ๆ ทำให้เป็นหาดที่ต้องพัฒนาทั้งตัวหาดเองและสภาพแวดล้อมของหาดให้มีความสมบูรณ์และพร้อมรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว ดังนั้นทางภาครัฐและภาคเอกชนจึงร่วมมือกันพัฒนาหาดแม่รำพึงให้เป็นหาดที่น่าท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

ที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมที่มีการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างช้ากว่าอุตสาหกรรมอื่น แต่จากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วไปทั่วโลก ทำให้เกิดการผลักดันระบบดิจิทัลในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เดินไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ตอบโจทย์ประสบการณ์รูปแบบใหม่และความคาดหวังที่เปลี่ยนไปของกลุ่มลูกค้า โดยอาศัยเทคโนโลยีที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการ

ค้นหาด้วยเสียง เทคโนโลยีโลกเสมือน (Virtual Reality; VR และ Augmented Reality; AR) เทคโนโลยีการจดจำใบหน้า และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things; IoT) ฯลฯ ที่ได้นำไปสู่การปรับใช้ลำโพงอัจฉริยะในโรงแรม ทัวร์เสมือนจริงจากบริษัทท่องเที่ยว การเช็คอินแบบใหม่ที่ไร้รอยต่อโดยไม่ต้องต่อคิว และพูดคุยกับพนักงานต้อนรับ การชำระเงินแบบไม่ต้องสัมผัส เป็นต้น (รัฐพล วงศาโรจน์, 2565)

ระยอง เป็นจังหวัดขนาดเล็กแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นที่รู้จักในปัจจุบันว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีผลไม้ขึ้นชื่อ เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักของประเทศ มีสภาพเศรษฐกิจดี มีรายได้ต่อหัวประชากรสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 1,143,740 บาท/คน ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) เท่ากับ 672,104 ล้านบาท ซึ่งมาจากสาขาการผลิตด้านอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ กว่าร้อยละ 92 แต่เดิมจังหวัดระยองเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองผลไม้ดีของภาคตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นมังคุด ทุเรียน เงาะ รวมทั้งอาหารทะเลสด แปรรูป กะปิ น้ำปลา เนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวย และสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังได้ชื่อว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สวยงาม มีชายหาดยาวสวยเลียบขนานไปกับอ่าวไทย และเกาะสวยงามระดับโลก เช่น เกาะเสม็ดที่รู้จักกันแพร่หลายท่ามกลางนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด คือ ภาคเกษตรกรรม การท่องเที่ยวและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดระยองเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นจังหวัดอุตสาหกรรม นับตั้งแต่ค้นพบก๊าซธรรมชาติ ในอ่าวไทยเมื่อปี พ.ศ. 2520 เป็นการเริ่มต้นยุค “โซติช่วงชัชวาล” และเป็นที่มาของ “โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก” (Eastern Seaboard Development Program) ในปี 2524 ช่วงระยะเวลาเกือบ 30 ปี ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยองเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมนำการท่องเที่ยวและเกษตรกรรม (ข้อมูลทั่วไป จังหวัดระยอง, ม.ป.ป.)

“นวัตกรรมการท่องเที่ยว” หมายถึง การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมที่เกิดขึ้นใน อุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น นวัตกรรมคมนาคมขนส่งได้ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ นานา อาทิ การท่องเที่ยวโดยรถไฟ รถยนต์และเครื่องบิน โดยเฉพาะนวัตกรรมสายการบินต้นทุนต่ำได้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ระดับกลางสามารถเดินทางท่องเที่ยวโดยเครื่องบินไปยังต่างประเทศ ได้มากยิ่งขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงระบบพาณิชย์ ทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยได้ลดบทบาทของผู้ค้าคนกลาง เช่น บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น และได้เพิ่มอำนาจในการซื้อขายรายการท่องเที่ยวหรือบริการที่เกี่ยวข้องให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้น (วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์, 2560) ดังนั้น “เมืองแห่งนวัตกรรมการท่องเที่ยว” จึงหมายถึง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด โดยใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมของอุตสาหกรรมอื่น ๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันและประสิทธิภาพระดับสูง ส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในระดับท้องถิ่น รวมไปถึงการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (กฤษฎา กาญจนาลัย, 2563)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวของหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง
3. เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง
4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในโลก และยังเป็นเสาหลักของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการเติบโตอย่างต่อเนื่องของภาคการท่องเที่ยวในช่วงประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงการท่องเที่ยวที่ก้าวหน้ามากขึ้น อันเนื่องมาจากต้นทุนการขนส่งที่ลดลงและการเติบโตของชนชั้นกลางทั่วโลก ทั้งนี้ หลังจากการผ่อนปรนมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จะนำไปสู่การเปิดประเทศไทยอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างชาติสะสมตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 16 สิงหาคม 2565 มากถึง 4,015,504 คน และจากการคาดการณ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เชื่อว่านักท่องเที่ยวต่างชาติจะเดินทางเข้ามาประเทศไทยมากถึง 10 ล้านคน และจะสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศมากถึง 1.2 ล้านล้านบาท (หนึ่งล้านสองแสนล้านบาทถ้วน)

นวัตกรรมการด้านการท่องเที่ยว คือการดำเนินการร่วมกันระหว่างรัฐบาล สถาบันการศึกษา บริษัท วิชากิจขนาดกลางและขนาดย่อม สตาร์ทอัพ นักลงทุน พันธมิตรทางธุรกิจที่สนับสนุน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ การส่งเสริมนวัตกรรมการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จและระบบนิเวศของผู้ประกอบการจำเป็นต้องเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดเข้ากับโอกาสในการทำงานร่วมกัน และจัดลำดับความสำคัญของการเสริมสร้างขีดความสามารถในการท่องเที่ยวและเทคโนโลยี นโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานสาธารณะที่ส่งเสริมนวัตกรรม การค้าและการนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยทั่วไปจะส่งเสริมนวัตกรรมในการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สร้างกรอบและโมเดลเกี่ยวกับนวัตกรรมที่ยั่งยืนในการท่องเที่ยว จุดหมายปลายทางที่ดีส่งเสริมความรู้แก่รัฐบาล สตาร์ทอัพ และสนับสนุนพันธมิตรทางธุรกิจ บริษัท พัฒนาเทคโนโลยีใหม่ สร้างความตระหนักภายในเกี่ยวกับนวัตกรรม และนำโครงสร้างองค์กรและวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีไปใช้ ลงทุนในนวัตกรรมแบบเปิด สตาร์ทอัพ และธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดย่อมพัฒนาและนำนวัตกรรมมาใช้ในการท่องเที่ยว ตอบสนองและสะท้อนความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างโซลูชันนวัตกรรมในการท่องเที่ยวที่สนับสนุน SDGs นักลงทุน ลงทุนในโครงการที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและเทคโนโลยี สนับสนุนการเติบโตและความเป็นสากลของ บริษัท จุดหมายปลายทาง

และ MSMEs และ Startups สนับสนุนพันธมิตรทางธุรกิจ สนับสนุนสตาร์ทอัพที่ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่มูลค่าการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม (Uniwto, 2023)

เทคโนโลยีโดนใจสายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

1. การค้นหาด้วยเสียงและการควบคุมด้วยเสียง (Voice Search & Voice Control) ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีการค้นหา จองตั๋วเครื่องบิน และห้องพักในโรงแรมด้วยการใช้เสียงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การควบคุมด้วยเสียงยังช่วยเปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับการเดินทางจริงอีกด้วย ภายในห้องพักของโรงแรมสามารถใช้อุปกรณ์ควบคุมด้วยเสียงเพื่อควบคุมแสงและความร้อนภายในห้องพัก หรือเพื่อรับข้อมูลการท่องเที่ยว โดยไม่ต้องพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะขยายไปสู่ด้านอื่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อไป

2. หุ่นยนต์ (Robots) เทคโนโลยีหุ่นยนต์เป็นเทคโนโลยีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่นำคลื่นสำหรับนักท่องเที่ยว และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงแรมมีการใช้หุ่นยนต์ในบทบาทเสมือนเป็นเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก เพื่อด้อนรับแขกและสามารถให้ข้อมูลได้ หรือใช้ในการทำความสะอาดและการจัดการสัมภาระ ร้านอาหารบางแห่งนำหุ่นยนต์เข้ามาช่วยเตรียมอาหารและการบริการเสิร์ฟอาหาร หรือในสนามบิน สามารถใช้เพื่อตรวจจับอาวุธที่ซ่อนอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้ สถานที่ท่องเที่ยวยังใช้หุ่นยนต์ในการคัดกรองล่วงหน้า ทำให้สามารถจัดสรรจำนวนคนและเวลาการรอคอยของนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ถูกจำกัดด้วยมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม และลดการติดต่อสัมผัสระหว่างแต่ละบุคคล

3. การชำระเงินแบบไร้สัมผัส (Contactless Payments) เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้ให้บริการด้านท่องเที่ยวสามารถดำเนินการชำระเงินได้รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมถึงในสถานการณ์ที่นักท่องเที่ยวไม่มีเงินสดติดตัว นอกจากนี้ ยังสามารถปรับเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ของลูกค้า เนื่องจากการประหยัดเวลา เทคโนโลยีนี้กลายเป็นส่วนสำคัญของการตลาดด้านการท่องเที่ยวหลังจากเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความกังวลเกี่ยวกับการแพร่กระจายของไวรัส ทำให้หลายคนไม่เต็มใจที่จะรับเงินสด ซึ่งการชำระเงินแบบไม่ต้องสัมผัสนั้นสามารถช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในกลุ่มผู้ประกอบการและพนักงานได้อีกทางหนึ่งด้วย

4. Virtual Reality (VR) เป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญเป็นพิเศษในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเดินทางได้มีโอกาสสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวที่ห่างไกลจากบ้านของตนเองอย่างสะดวกสบาย การใช้เทคโนโลยี VR จะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์ทุกอย่าง ตั้งแต่การทัวร์โรงแรมและร้านอาหารเสมือนจริง ไปจนถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น อุทยานแห่งชาติ ซึ่งในขณะนี้ทัวร์ VR หรือทัวร์ 360 องศาส่วนใหญ่สามารถเข้าไปท่องเที่ยวกันได้บนโลกอินเทอร์เน็ต

5. AI Chatbots แชทบอทที่ควบคุมด้วย AI เป็นหนึ่งในการลงทุนด้านเทคโนโลยีการท่องเที่ยวที่สมเหตุสมผลที่สุดที่ผู้ประกอบการสามารถทำได้ เนื่องจากแชทบอทเหล่านี้สามารถให้คำตอบแก่ลูกค้าได้

อย่างรวดเร็วตลอด 24 ชั่วโมงในทุกวัน ตอบโจทย์ตามความคาดหวังเกี่ยวกับการให้บริการลูกค้าในปัจจุบัน โดยทั่วไปแชทบอทเหล่านี้จะทำงานได้ดีที่สุดเมื่อตอบคำถามทั่วไป ซึ่งจะมีคำตอบมาตรฐานตามที่กำหนดไว้แล้ว แต่ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี AI นี้ ทำให้แชทบอทสมัยใหม่มีการปรับปรุงและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการสนทนาโต้ตอบกันมากขึ้น

6. Internet of Things (IoTs) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตระหว่างอุปกรณ์ในชีวิตประจำวัน ทำให้อุปกรณ์ทั้งสองส่งและรับข้อมูลได้ เช่น เทคโนโลยี IoTs สามารถใช้ในห้องพักของโรงแรม เพื่อให้ลูกค้ามีอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อกับทุกอย่างตั้งแต่ระบบไฟไปจนถึงเครื่องทำความร้อนหรือเครื่องปรับอากาศ ทำให้สามารถควบคุมทั้งหมดได้จากที่เดียว ซึ่งมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้น

7. Recognition Technology เทคโนโลยีนี้จะหมายรวมถึงการจดจำลายนิ้วมือ การจดจำใบหน้า การสแกนจอประสาทตา (Retina) และการระบุตัวตนอื่น (Biometric) ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ ซึ่งเทคโนโลยีนี้ถูกนำมาใช้ในโรงแรมบางแห่งเพื่ออนุญาตให้เข้าถึงห้องพักผ่านลายนิ้วมือ หรือเพื่ออนุญาตให้เช็คอินแบบกึ่งไร้สัมผัส นอกจากนี้ ยังมีบางสายการบินได้นำเทคโนโลยีนี้มาใช้ในการตรวจสอบผู้โดยสารก่อนออกเดินทางเช่นกัน

8. Augmented Reality (AR) สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของเทคโนโลยีนี้คือราคาถูกกว่า VR โดยที่ผู้ใช้ต้องการเพียงอุปกรณ์ที่เป็นสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งผู้ที่อยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ของลูกค้าได้อย่างมาก ด้วยการให้ข้อมูลที่มีคุณค่าแก่ลูกค้า หรือแม้แต่ความบันเทิง เช่น แอปพลิเคชันที่อนุญาตให้แต่งรูปภาพผ่านฟิลเตอร์และเอฟเฟกต์ หรือแอปพลิเคชันที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางในแต่ละท้องถิ่นที่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้ถ่ายภาพหรือรับชมผ่านกล้องของสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต (รัฐพล วงศาโรจน์, 2565)

จุดหมายปลายทางและการท่องเที่ยวอัจฉริยะในอนาคตที่เป็นดิจิทัล

การวิจัยเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวอัจฉริยะได้แนะนำ 6 จุดหมายปลายทาง ดังนี้

- 1) สถานที่ท่องเที่ยว - สวนสนุก พิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม โรงละคร ศูนย์การค้า
- 2) การเข้าถึง - โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง บริการขนส่งมวลชน และมาตรการสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวและผู้พิการ
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก - ที่พัก อาหาร และกิจกรรมยามว่าง
- 4) แพ็กเกจที่มี - การรวมกลุ่มบริการโดยตัวกลางเพื่อเพิ่มการรับรู้ถึงเอกลักษณ์ของปลายทาง
- 5) กิจกรรม - กิจกรรมทั้งหมดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทาง
- 6) บริการเสริม - บริการไปรษณีย์ ธนาคาร การดูแลสุขภาพ (และบริการอื่น ๆ ที่ไม่ได้มุ่งเป้าไปที่ตลาดนักท่องเที่ยวเป็นหลัก)

ผลกระทบสำหรับเมืองอัจฉริยะ

ในขณะที่จุดหมายปลายทางที่ชาญฉลาดทำให้เกิดประสบการณ์ การท่องเที่ยวอัจฉริยะทำให้เกิดจุดหมายปลายทางที่อัจฉริยะ สำหรับเมืองอัจฉริยะที่มีจุดหมายปลายทางและการท่องเที่ยวอยู่ในโหมดวิฤติถึงเวลาแล้วที่จะต้องก้าวกระโดดไปสู่การฟื้นฟูและคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ผ่านการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

1) ร่วมมือกับภาคเอกชนและเมืองอื่น ๆ – เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติด้านนวัตกรรมและร่วมสร้างบริการการท่องเที่ยวที่โดดเด่น

2) เร่งการนำโซลูชันของผู้ประกอบการมาใช้ในนวัตกรรมด้านสุขภาพและอนามัย – รวมถึงการออกบัตรโดยสารแบบไร้สัมผัส แผนกต้อนรับ และคู่มือสก๊อต แอปติดตามผู้ติดต่อ แสงอัลตราไวโอเล็ตเพื่อฆ่าเชื้อพื้นผิวภายใน และอุปกรณ์สวมใส่สำหรับตรวจจับไวรัส

3) ติดตามการดำเนินการตามมาตรฐานระดับสูงในด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอย่างรวดเร็ว (เช่น ผ่านการยอมรับโปรโตคอล WTTC) – สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวและงานธุรกิจและเทคโนโลยี

4) การพัฒนาการใช้ความเป็นจริงเสริมของป้ายสัญลักษณ์แบบโต้ตอบและเครื่องมือนำทาง – เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวและบริการในท้องถิ่น และช่วยให้เมืองต่าง ๆ จัดการกับกระแสนักท่องเที่ยวและความแออัดได้

5) อำนาจความสะดวกในโซลูชันดิจิทัลและความจริงที่เป็นนวัตกรรมสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการจัดงาน เพื่อเพิ่มประสบการณ์และมูลค่าของงานแบบผสมผสานและแบบออนไลน์ ควบคู่ไปกับการดำเนินการเพื่อกู้คืนและสร้างสรรค์ใหม่ เมืองอัจฉริยะควรดำเนินการเพื่อสร้างความไว้วางใจกับนักท่องเที่ยวและนักเดินทางเพื่อธุรกิจที่หลากหลาย และกับบริษัทในท้องถิ่น นักวางแผนงานอีเวนต์ และผู้อยู่อาศัย การสร้างความไว้วางใจอย่างยั่งยืนกับกลุ่มเป้าหมายจำเป็นต้องให้ผู้นำเมืองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมสื่อสารอย่างชัดเจนชี้แจงมาตรการฟื้นฟู และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอัจฉริยะ (Bee Smart City, 2022)

นวัตกรรมความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว (Safe and Secure Tourism Innovation)

องค์กรด้านการท่องเที่ยวโลกได้ระบุถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ที่ต้องพิจารณาจากความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้จาก 4 แหล่งด้วยกัน ได้แก่

1. จากการกระทำของมนุษย์และสภาพแวดล้อมภายนอกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกระทำผิดที่นักท่องเที่ยวตกเป็นผู้เสียหาย เช่น การลักขโมย การล้วงกระเป๋า การจู่โจมทำร้ายร่างกาย การฉ้อโกง เป็นต้น

2. จากภาคการท่องเที่ยวและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความบกพร่องทางด้านมาตรฐานความปลอดภัย เช่น ก่อให้เกิดเพลิงไหม้จากความผิดพลาดของการก่อสร้าง การหยุดประท้วง เป็นต้น

3. จากนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาความไม่ปลอดภัยให้กับตนเอง เช่น การทำกิจกรรมที่โหดโผน และเสี่ยงอันตรายเกินไป เป็นต้น

4. ความไม่ปลอดภัยที่เกิดจากความเล็งทางกายภาพและสภาวะแวดล้อม เช่น พืชและสัตว์ที่เป็นอันตราย ไม่มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อในเขตภูมิภาคนั้น เป็นต้น

ตัวอย่างโครงการ ได้แก่

“SNAP Platform” รวมศูนย์กล้อง AI เพื่อป้องกันการแออัดของจำนวนคนในพื้นที่ สามารถระบุลักษณะ และตรวจสอบการเข้าออกของสถานที่ รวมถึงแจ้งเตือนเมื่อมีการเข้า – ออกสถานที่นอกเวลาทำการ

“โนว์พลัส: โดรนกู้ภัยระยะไกลเพื่อความปลอดภัยทางทะเล” ระบบอากาศยานไร้คนขับเพื่อการกู้ภัยและความมั่นคงทางทะเล สามารถบรรทุกอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อผู้ประสบภัย รองรับคลื่นวิทยุ/4G, 5G มีไฟส่องสว่างและกล้องบันทึกภาพสำหรับใช้งานทั้งกลางวันและกลางคืน รวมถึงเซนเซอร์ GPS ที่คอยส่งพิกัดเพื่อให้นำเรือกู้ภัยไปยังตำแหน่งเกิดเหตุได้อย่างถูกต้องและประเมินสถานการณ์ได้ก่อนจะถึงที่เกิดเหตุ

“ผู้แดง SOS” ผู้แจ้งความฉุกเฉิน เพื่อแจ้งเหตุแก่ตำรวจโดยไม่ต้องไปที่สถานีตำรวจ และสามารถโต้ตอบเพื่อแจ้งพิกัดเกิดเหตุฉุกเฉินได้ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565)

นวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น (Gastronomic and local ingredients Tourism Innovation)

หนังสือนิตยสารออนไลน์ “National Geographic” ได้ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงอาหารมีคุณค่ามากกว่าแค่การชิมกินเมนูดังตามแหล่งท่องเที่ยว แต่ครอบคลุมถึงการผลิต เช่น การเยี่ยมชมแหล่งผลิต วัตถุดิบ ไปจนถึงหลังการบริโภค เช่น การผลิตสินค้าที่ระลึกเพิ่มมูลค่า หรือแม้แต่การจัดการเศษอาหารเหลือทิ้ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์หลากหลายที่เกี่ยวเนื่องจากอาหาร โดย 4 เสาหลักของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่

1. Farming System – การเดินทางเริ่มต้นจากแหล่งกำเนิดอาหาร
2. Story of Food – คุณค่าของเรื่องราวเบื้องหลังที่ทำให้เห็นคุณค่าของอาหาร
3. Creative Industries – อุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับอาหารได้ทั้งสิ้น เพราะการนำเสนออาหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

4. Sustainable Tourism – ผลักดันการพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานของการท่องเที่ยว อนุรักษ์ ส่งเสริมเรื่องราวของอาหารท้องถิ่น

ระบบนิเวศนวัตกรรม

Katz, Rainwater และ Wagner (2014) ระบุว่า ระบบนิเวศนวัตกรรมประกอบไปด้วย สินทรัพย์ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสินทรัพย์เชิงกายภาพ เช่น ขนาดพื้นที่ที่กระชับการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชนที่สะดวก เป็นพื้นที่ใช้งานแบบผสมและโครงสร้างด้านไอทีที่ดี 2) กลุ่มสินทรัพย์เชิงเครือข่ายทางอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ ในพื้นที่โดยมีทั้งแบบเป็นกลุ่มธุรกิจเฉพาะ และแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันภายในและภายนอกพื้นที่ 3) กลุ่มสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ เช่น มีจำนวนสถาบันการศึกษา ศูนย์วิจัยบริษัทต่าง ๆ และสตาร์ทอัพในพื้นที่มากเพียงพอ ซึ่งในการพัฒนาย่านนวัตกรรมนั้น จำเป็นต้องดำเนินการสำรวจและประเมินสินทรัพย์

ทั้ง 3 ด้านนี้ เพื่อนำ ไปสู่การวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ในพัฒนาพื้นที่ต่อไป (Schwartz & Bar-El, 2015, pp. 383-399; Katz, Rainwater & Wagner, 2014)

ขยายหาตแห่งนวัตกรรม

แม้ว่ามันอาจดูเหมือนไม่จริง แต่ขยายหาตก็มีความคล้ายคลึงกันหลายอย่างกับระบบนิเวศแห่งนวัตกรรม ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้มากมายจากการสังเกตง่าย ๆ เนื่องจากแม้จะช่วยประหยัดระยะทาง แต่ก็สามารถนำไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ ที่เราสามารถนำไปใช้เพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น ระบบที่ซับซ้อนของนวัตกรรมโดยพื้นฐานแล้ว ขยายหาตคือตัวแทนของระบบนิเวศขนาดเล็กของผู้คน ซึ่งแต่ละบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น บุคคลจึงเป็นหน่วยขั้นต่ำที่ทำหน้าที่ภายใน "ระบบนิเวศขยายหาต" ซึ่งแตกต่างจากระบบนิเวศนวัตกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร หรือหากจะขยายความเพิ่มคือระบบนิเวศนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับนวัตกรรม วงจรความรู้ ผู้ประกอบการ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Tejero and León, 2016)

นอกจากนี้ ทินวัฒน์ แสงศิลาและเชมณัฐ กองไชย (2563) ยังได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน มี 14 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการรวมกลุ่มของประชาชน ด้านคมนาคมท่องเที่ยว ด้านเข้าถึงบริการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านบริบทพื้นที่ วิถีชีวิต ด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณี ด้านความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการวางแผน ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติที่อยู่ที่หาดแม่รำพึง เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552; วัลลภ รัฐนัตรานนท์, 2562) ได้ขนาดตัวอย่าง 400 คน ดังตารางที่ 1 โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

ตารางที่ 1 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และความคลาดเคลื่อนต่าง ๆ

ขนาด ประชากร	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความคลาดเคลื่อน (e)					
	± 1%	± 2%	± 3%	± 4%	± 5%	± 10%
500	*	*	*	*	222	83
1,000	*	*	*	385	286	91
1,500	*	*	638	441	316	94
2,000	*	*	714	476	333	95
2,500	*	1,250	769	500	345	96
3,000	*	1,364	811	517	353	97
3,500	*	1,458	843	530	359	97
4,000	*	1,538	870	541	364	98
4,500	*	1,607	891	549	367	98
5,000	*	1,667	909	556	370	98
6,000	*	1,765	938	566	375	98
7,000	*	1,842	959	574	378	99
8,000	*	1,905	976	580	381	99
9,000	*	1,957	989	584	383	99
10,000	5,000	2,000	1,000	588	385	99
15,000	6,000	2,143	1,034	600	390	99
20,000	6,667	2,222	1,053	606	392	100
25,000	7,143	2,273	1,064	610	394	100
50,000	8,333	2,381	1,087	617	397	100
100,000	9,091	2,439	1,099	621	398	100
∞	10,000	2,500	1,111	625	400	100

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน มีลักษณะแบบสำรวจรายการ (Checklist Questions)

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง ซึ่งจำแนกออกเป็นรายด้านจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านระบบนิเวศนวัตกรรมการด้านชายหาดอัจฉริยะ ด้านนวัตกรรมการสภาพแวดล้อม ด้านนวัตกรรมการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ด้านนวัตกรรมการและท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น โดยคำถามมีลักษณะแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งจำแนกออกเป็นรายด้าน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรม และด้านบริการเสริม โดยคำถามมีลักษณะแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยคำถามมีลักษณะแบบสอบถามปลายเปิด ให้ตอบหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีการประมวลข้อมูล ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลโดยรวมแบบสอบถามที่ได้จากภาคสนามและทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ จัดคำตอบเป็นหมวดหมู่และลงรหัสข้อมูล

2. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรพื้นฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง ส่วนการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน ใช้การทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ประเทศไทยโดยใช้สถิติ Correlation และ Multiple Regression สำหรับข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการพรรณนาบรรยายสรุปเป็นประเด็นใช้ทฤษฎีและประสบการณ์ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยคณะผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นในแต่ละระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2539)

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

ผลการศึกษาความต้องการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง
ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยรวม

ความต้องการของนักท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความต้องการการท่องเที่ยว
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	4.48	0.52	มากที่สุด
ด้านการเข้าถึง	4.46	0.37	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.43	0.37	มากที่สุด
ด้านกิจกรรม	4.46	0.41	มากที่สุด
ด้านบริการเสริม	4.42	0.45	มากที่สุด
รวม	4.45	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 4.45 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการการท่องเที่ยวทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวมีความต้องการการท่องเที่ยวด้านสถานที่ท่องเที่ยวสูงที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.48 รองลงมา ได้แก่ ด้านการเข้าถึงและด้านกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 4.46 เท่ากัน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คะแนนเฉลี่ย 4.43 และด้านบริการเสริม คะแนนเฉลี่ย 4.42

ผลการศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวของหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง
ตารางที่ 3 ผลการศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวของหาดแม่รำพึงโดยรวม

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการพัฒนา นวัตกรรม
ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม	4.51	0.35	มากที่สุด
ด้านชายหาดอัจฉริยะ	4.48	0.34	มากที่สุด
ด้านนวัตกรรมสภาพแวดล้อม	4.47	0.43	มากที่สุด
ด้านนวัตกรรมความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	4.42	0.38	มากที่สุด
ด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบ ท้องถิ่น	4.55	0.43	มากที่สุด
รวม	4.48	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 4.48 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น สูงที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.55 รองลงมา ได้แก่ ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 4.51 ด้านชายหาดอัจฉริยะ คะแนนเฉลี่ย 4.48 ด้านนวัตกรรมสภาพแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ย 4.47 และด้านนวัตกรรมความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว คะแนนเฉลี่ย 4.42

การศึกษาความสัมพันธ์การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง

ผลการศึกษาความสัมพันธ์การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง แสดงดังตารางที่ 4 โดยมีตัวแปรในการศึกษาดังนี้

- X1 คือ คะแนนการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม
- X2 คือ คะแนนการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว ด้านชายหาดอัจฉริยะ
- X3 คือ คะแนนการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว ด้านนวัตกรรมสภาพแวดล้อม
- X4 คือ คะแนนการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว ด้านนวัตกรรมความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว
- X5 คือ คะแนนการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว ด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น
- Y1 หมายถึง คะแนนความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง ด้านสถานที่ท่องเที่ยว
- Y2 หมายถึง คะแนนความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง ด้านการเข้าถึง
- Y3 หมายถึง คะแนนความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
- Y4 หมายถึง คะแนนความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง ด้านกิจกรรม
- Y5 หมายถึง คะแนนความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง ด้านบริการเสริม
- Y หมายถึง คะแนนความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง โดยรวม

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง

ตัวแปร	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y
X1	0.453	0.575	0.602	0.578	0.508	0.706
X2	0.365	0.523	0.521	0.433	0.527	0.612
X3	0.517	0.629	0.624	0.551	0.576	0.758
X4	0.497	0.669	0.714	0.554	0.696	0.813
X5	0.422	0.582	0.604	0.540	0.526	0.691

จากตารางที่ 4 พบว่า การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง ทั้งรายด้านและโดยรวม ดังนี้

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านระบบนิเวศนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดโดยรวมในระดับสูง มีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรม และด้านบริการเสริมในระดับปานกลาง

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านชายหาดอัจฉริยะมีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดโดยรวมในระดับปานกลาง มีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรม และด้านบริการเสริมในระดับปานกลาง

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านนวัตกรรมสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดโดยรวมในระดับสูง มีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรม และด้านบริการเสริมในระดับปานกลาง

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านนวัตกรรมความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดโดยรวมในระดับสูง มีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ด้านกิจกรรม และด้านบริการเสริมในระดับปานกลาง แต่มีความสัมพันธ์กับด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับสูง

การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดโดยรวมในระดับสูง มีความสัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรม และด้านบริการเสริมในระดับปานกลาง

การศึกษาอิทธิพลของการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว หาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาอิทธิพลของการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
หาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง

ตัวแปรพยากรณ์	สัมประสิทธิ์ การถดถอย (B)	สถิติที (t)	ค่าพี (p-value)
ค่าคงที่ (Constant)	0.524	4.387	0.000
ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม (X1)	0.154	4.730	0.000*
ด้านชายหาดอัจฉริยะ (X2)	0.107	3.703	0.000*
ด้านนวัตกรรมการสภาพแวดล้อม (X3)	0.161	5.678	0.000*
ด้านนวัตกรรมการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว (X4)	0.332	10.183	0.000*
ด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น (X5)	0.123	4.840	0.000*

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) = 0.882, สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) = 0.777, สถิติเอฟ (F) = 274.84,
ค่าพี (p-value) = 0.000 *หมายเหตุ มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของ
นักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง โดยรวม ได้แก่ ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม ด้านชายหาดอัจฉริยะ ด้านนวัตกรรม
สภาพแวดล้อม ด้านนวัตกรรมการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว และด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหาร
และวัตถุดิบท้องถิ่น โดยการพัฒนานวัตกรรมการพัฒนานวัตกรรมการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวมีอิทธิพลสูง
ที่สุด ($B = 0.332$, $t = 10.183$, $p\text{-value} = 0.000$) รองลงมาคือด้านนวัตกรรมการสภาพแวดล้อม ($B = 0.161$, $t =$
 5.678 , $p\text{-value} = 0.000$) ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม ($B = 0.154$, $t = 4.730$, $p\text{-value} = 0.000$) ด้านนวัตกรรม
การท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น ($B = 0.123$, $t = 4.840$, $p\text{-value} = 0.000$) และด้านชายหาด
อัจฉริยะ ($B = 0.107$, $t = 3.703$, $p\text{-value} = 0.010$) โดยตัวแปรทั้ง 5 เป็นตัวแปรที่เหมาะสมที่จะใช้พยากรณ์
ความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงโดยรวม ($F = 274.842$, $p\text{-value} = 0.000$) และปัจจัยทั้ง 5 รวมกัน
สามารถอธิบายความต้องการของนักท่องเที่ยวหาดแม่รำพึง โดยรวม ได้ร้อยละ 77.7 ($R^2 = 0.777$)

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญนวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงทั้ง 5 ด้าน และต้องการให้มีการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงทั้ง 5 ด้านด้วย ซึ่งองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทินวัฒน์ แสงศิลาและเชมณัฐ กองไชย (2563) ที่ศึกษาไว้ 14 ด้าน ด้านที่สอดคล้องกับงานวิจัยได้แก่ ด้านความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวโดยการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงบริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบริการเสริมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์ โดยเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่านักท่องเที่ยวต้องการให้มีการพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงซึ่งเป็นชายหาดที่มีชื่อเสียงจากความสวยงามของทิวทัศน์สวยงาม ประกอบไปด้วยหาดทรายที่มีทรายละเอียดโดยตัวหาดมีความลาดชันน้อย และมีความงดงามของแนวทิวสน ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมมาเดินเล่นพักผ่อนหย่อนใจริมหาด เล่นน้ำทะเล รวมถึงทำกิจกรรมต่าง ๆ กับครอบครัว หรือคนใกล้ชิด ประกอบกับการมีแหล่งท่องเที่ยวอื่น รวมทั้งร้านอาหารและร้านค้าที่มีให้บริการหลากหลาย และสินค้าโดยเฉพาะอาหารทะเลเป็นอาหารสดทำให้มีรสชาติดี

ด้านกิจกรรม นักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นเพราะนักท่องเที่ยวมีความคาดหวังว่าหาดแม่รำพึงจะมีการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่สนุกสนาน ทำให้นักท่องเที่ยวมีความผ่อนคลาย โดยกิจกรรมนั้นสามารถตอบสนองได้ทั้งนักท่องเที่ยวที่มาเป็นครอบครัว ซึ่งอาจจะต้องการความเป็นส่วนตัวและความเงียบสงบผ่อนคลาย เนื่องจากผู้ที่อยู่ในครอบครัวอาจจะมีหลายช่วงวัยบางครอบครัวมีผู้สูงอายุ บางครอบครัวมีเด็กเล็ก ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะหรือมาท่องเที่ยวกับเพื่อนมักจะเป็นกลุ่มที่ต้องการแสง สี เสียง เพื่อสร้างความสนุกสนานมากกว่า

ด้านการเข้าถึง นักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มครอบครัวที่มีสมาชิกหลายช่วงวัยที่ต้องการความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หากการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปได้ยากก็จะทำให้เกิดความลำบากในกรณีมีผู้สูงอายุหรือเด็ก หากแม่รำพึงมีการเข้าถึงได้ง่ายทั้งการเดินทางด้วยเครื่องบินและการเดินทางด้วยรถยนต์ รวมถึงมีบริการขนส่งมวลชนที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ดี รวมทั้งการเข้าถึงสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว เช่น ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการด้วย

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการใช้ชีวิตของนักท่องเที่ยว รวมทั้งทำให้การดำรงชีวิตในระหว่างการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงของนักท่องเที่ยวมีความสะดวกมากขึ้น หากสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ได้รับการจัดสรรไว้มากพอและพร้อมให้บริการนักท่องเที่ยว จะทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและเกิดความประทับใจ จนทำให้นักท่องเที่ยวต้องการมาท่องเที่ยวซ้ำ หรือแนะนำผู้อื่นให้มาท่องเที่ยว

ด้านบริการเสริม นักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด เพราะนอกจากองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด เรื่องของความสะอาด ความสวยงาม ความรื่นรมย์ เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ หากสถานที่ท่องเที่ยวไม่สะอาด ไม่สวยงาม ไม่มีร่มเงา ก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดนักท่องเที่ยวน้อยลง นอกจากนั้นเรื่องของความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะในการศึกษาครั้งนี้นักท่องเที่ยวมีปัญหาและข้อเสนอแนะในประเด็นของบริการเสริม 2 ประเด็น โดยประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ การมีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยน้อย ทำให้ไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ส่วนประเด็นปัญหาต่อมาคือการมีห้องสุขาให้บริการไม่เพียงพอ รวมทั้งห้องสุขาไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ไม่สะอาด ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นควรได้รับการแก้ไขและปรับปรุงอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยวชี้ให้เห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ

ด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านอาหารและวัตถุดิบท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงในด้านนี้สูงที่สุด และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวแตกต่างไปจากประสบการณ์ของการดำรงชีวิตปกติ โดยอาหารและวัตถุดิบที่นักท่องเที่ยวได้รับมีคุณค่าจากการเป็นอาหารและวัตถุดิบประจำท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของอาหารและวัตถุดิบนั้น ไม่สามารถหาซื้อที่อื่นได้หรือหาได้แต่ไม่มีคุณภาพเหมือนการรับประทานจากแหล่งกำเนิด นอกจากนั้นยังมีคุณค่าในประเด็นของเรื่องราว ประวัติ ความเป็นมาต่าง ๆ รวมถึงวิธีการหรือกระบวนการในการผลิตหรือจัดทำอาหารหรือวัตถุดิบท้องถิ่นนั้น

ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงเป็นอันดับสอง และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่ด้านระบบนิเวศนวัตกรรมมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ สวยงาม มีเอกลักษณ์ มีการบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ดีเหมาะสม และเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่การพัฒนาด้านระบบนิเวศนวัตกรรมไม่ใช่เป็นการพัฒนาหรือการปรับปรุงทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในท้องถิ่นด้วยการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น

ด้านชายหาดอัจฉริยะ เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงในระดับมากที่สุด และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ 2 ด้านที่ผ่านมา โดยที่เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเมื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ความสวยงามของชายหาดจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในลำดับต้น ๆ ของการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเยือน เพราะกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะทำเมื่อมาเที่ยวทะเลคือการลงเล่นน้ำหรือทำกิจกรรมทางน้ำ และการทำกิจกรรมชายหาด เช่น การอาบแดด การนั่งรับประทานอาหารริมชายหาดกับครอบครัว การเล่นก่อกองทรายของเด็ก ๆ ชายหาดจึงไม่ใช่แค่หาด

ทรายแต่เป็นสถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน พัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านชายหาด จึงมีความจำเป็นและมีลักษณะเฉพาะ โดยต้องทำให้ชายหาดนั้นมีความปลอดภัยด้วยการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ที่ต้องครอบคลุมทั้งความปลอดภัยทางน้ำ ความปลอดภัยสาธารณะ ต้องทำให้ชายหาดนั้นมีการเข้าถึงได้โดยสะดวก ต้องทำให้ชายหาดนั้นสามารถตอบสนองต่อผู้ที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว เช่น ผู้สูงอายุและผู้พิการ ต้องทำให้ชายหาดนั้นสะอาดไม่มีมลพิษที่ทำให้นักท่องเที่ยวเป็นอันตราย

ด้านนวัตกรรมสภาพแวดล้อม เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงในระดับมากที่สุด และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เนื่องจากการทำให้สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในสภาพที่ดี สวยงาม ไม่มีมลพิษ มีความปลอดภัย และสะดวกสบาย ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจและมีโอกาสที่จะมาเที่ยวซ้ำ สภาพแวดล้อมในที่นี่ หมายความว่ารวมถึงการมีคู่มือหรือแหล่งข้อมูลสำหรับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากหาดแม่รำพึง หรือแนะนำกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ ที่อาจจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น การนำนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งผลิตของท้องถิ่น การแนะนำร้านอาหารหรือแหล่งอาหารท้องถิ่นที่มีคุณภาพดี และราคาไม่สูงจนเกินไป เป็นต้น

ด้านนวัตกรรมความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่ามีพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวหาดแม่รำพึงในระดับมากที่สุด และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงที่สุด ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวที่ไปหาดแม่รำพึงมีความรู้สึกว่าคุณมีความปลอดภัย ซึ่งอาจจะความปลอดภัยในชีวิตหรือความปลอดภัยในทรัพย์สิน หรือทั้งสองอย่างน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้นักท่องเที่ยวอาจจะไม่ประสบการณทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถูกขโมยของ การฉ้อโกง การถูกปองร้ายจากนักท่องเที่ยวที่มึนเมา เป็นต้น นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าหาดแม่รำพึงมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยไม่เพียงพอ ทำให้เจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยวได้ไม่ทั่วถึง รวมทั้งไม่มีมาตรการความปลอดภัยต่าง ๆ ที่ควรจะมี หรือมีแต่บกพร่องไม่ได้มีการรักษาความปลอดภัยตามมาตรฐาน เช่น มีการทำกิจกรรมที่โลดโผนหรือเสี่ยงอันตราย โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

จากผลการศึกษา คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ ดังนี้

1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ต้องรักษาสภาพแวดล้อมให้สวยงาม รักษาความสะอาด จัดให้มีแหล่งท่องเที่ยวเสริม เช่น สวนสนุก ศูนย์การค้า ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยต้องสะอาด มีเพียงพอ ไม่โง้งรังกา

2) ด้านการเข้าถึง ในส่วนของบริการสาธารณะ ควรจัดให้มีบริการสาธารณะเพื่อเข้าถึงหาดแม่รำพึงได้มากขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มียานพาหนะส่วนตัว รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยเครื่องบินที่ต้องมาใช้บริการขนส่งสาธารณะหลังจากลงจากเครื่องบิน และควรจัดสถานที่สำหรับจอดรถยนต์เพิ่มเติม

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว โดยสถานที่จอดรถนั้นควรต้องมีความปลอดภัย ไม่มีการสูญหายของทรัพย์สิน

3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อบริการด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่พร้อมให้บริการ

4) ด้านกิจกรรม ควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่มอายุ รวมถึงอาจจะมีการจัดแบ่งเขตการท่องเที่ยวสำหรับผู้ชื่นชอบความสงบ บรรยากาศเป็นธรรมชาติ ไม่มีเสียงดังรบกวนมาก กับเขตการท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่ต้องการความสนุกสนานและความบันเทิงจากแสง สี เสียง

5) ด้านบริการเสริม ควรมีการจัดการเร่งด่วน 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือการจัดการงบประมาณเพื่อเพิ่มจำนวนบุคลากรซึ่งทำหน้าที่ควบคุม ดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ประเด็นที่สองคือการเพิ่มจำนวนห้องสุขาให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และดูแลปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานอยู่เสมอ ในกรณีที่มียกนักท่องเที่ยวจำนวนมากในช่วง อาจจะมีการให้บริการห้องน้ำเคลื่อนที่มาเสริมการให้บริการ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

1. หาดแม่รำพึงเป็นหาดสำหรับการท่องเที่ยวอสังหาริมทรัพย์ แนะนำ 5 จุดหมายปลายทาง ดังนี้

1.1) การเข้าถึง – โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง บริการขนส่งมวลชน และมาตรการสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวและผู้พิการ

1.2) สิ่งอำนวยความสะดวก – ที่พัก อาหาร และกิจกรรมยามว่าง

1.3) แพคเกจที่มี – การรวมกลุ่มบริการโดยตัวกลางเพื่อเพิ่มการรับรู้ถึงเอกลักษณ์ของปลายทาง

1.4) กิจกรรม – กิจกรรมทั้งหมดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทาง เช่น อาบแดด นวดตามชายหาด เล่นฟุตบอลชายหาด ร้องเพลงชายหาด

1.5) บริการเสริม – บริการไปรษณีย์ ธนาคาร การดูแลสุขภาพ (และบริการอื่น ๆ ที่ไม่ได้มุ่งเข้าไปที่ตลาดนักท่องเที่ยวเป็นหลัก)

2. หาดแม่รำพึง กลายเป็นเมืองอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากร่วมมือกับภาคเอกชนและเมืองอื่น ๆ – เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติด้านนวัตกรรมและร่วมสร้างบริการการท่องเที่ยวที่โดดเด่น เช่น เปิดรีสอร์ตใกล้หาด พร้อมทั้งอาหาร ไทย จีน ฝรั่งเศส ร่วมมือกับผู้ประกอบการชาวสวีเดน

3. หาดแม่รำพึง เป็นหากระบบนิเวศนวัตกรรมประกอบไปด้วย กลุ่มสินทรัพย์เชิงกายภาพ เช่น ขนาดพื้นที่ที่กระชับการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชนที่สะดวก เป็นพื้นที่ใช้งานแบบผสมและโครงสร้างด้านไอทีที่ดี

4. หากแต่รำพึง แม้ว่ามันอาจดูเหมือนไม่จริง แต่ชายหาดก็มีความคล้ายคลึงกันหลายอย่างกับระบบนิเวศแห่งนวัตกรรม ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้มากมายจากการสังเกตง่าย ๆ เนื่องจากแม้จะช่วยประหยัดระยะทาง แต่ก็สามารถนำไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ ที่เราสามารถนำไปใช้เพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น ระบบที่ซับซ้อนของนวัตกรรม โดยพื้นฐานแล้ว ชายหาดคือตัวแทนของระบบนิเวศขนาดเล็กของผู้คน ซึ่งแต่ละบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น บุคคลจึงเป็นหน่วยขั้นต่ำที่ทำหน้าที่ภายใน "ระบบนิเวศชายหาด" ซึ่งแตกต่างจากระบบนิเวศนวัตกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษฎา กาญจนาลัย. (2560). *แนวทางการพัฒนาจังหวัดภูเก็ตให้เป็น เมืองแห่งนวัตกรรมการท่องเที่ยว*.
ภูเก็ต: สารสนเทศ.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2552). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี.
(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ข้อมูลทั่วไปจังหวัดระยอง. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://citly.me/ovJaH>,
ทินวัฒน์ แสงศิลา และเขมณัฐ ภูทองไชย. (2563). *แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน
บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร*. *วารสารปัญญาปริทัศน์*, 5(1),
189-202.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2539). *การแปลผลเมื่อใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่า*. *วารสาร
การวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 2(1), 64-70.
- รัฐพล วงศาโรจน์. (2565). *8 เทคโนโลยีตอบโจทย์รูปแบบการท่องเที่ยวยุคใหม่*. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม
2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.nia.or.th/8-Travel-Technologies>
- วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. (2560). “*นวัตกรรมการท่องเที่ยว*”. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก
http://www.etatjournal.com/upload/221/9_TravelInnovation.pdf
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). *การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย: มายาคติในการใช้สูตรของ
ทาโร ยามาเน่ และเกรทซี-มอร์แกน*. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 8(1), 11-28.
- สำนักงานนวัตกรรมการท่องเที่ยว (องค์การมหาชน). (2565). *นวัตกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย
ความท้าทายใหม่ในโลก*. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก
<https://www.nia.or.th/Sustainable-Tourism-Innovation-in-Thailand>
- สำนักงานนวัตกรรมการท่องเที่ยว (องค์การมหาชน). (2566). *เทคโนโลยีตอบโจทย์รูปแบบการท่องเที่ยว
ยุคใหม่*. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.nia.or.th/8-Travel-Technologies>.

ภาษาอังกฤษ

- Bee Smart City. (2022). *Smart Tourism - Innovation and Reinvention for an Industry in Crisis*. Retrieved August 20, 2023, from <https://www.beesmart.city/en/strategy/smart-tourism-innovation-and-reinvention-for-an-industry-in-crisis>
- Katz, B., Rainwater, B., & Wagner, J. (2014). *The rise of innovation districts: A new geography of innovation in America*. Retrieved August 10, 2023, from <https://cityspeak.org/2014/06/02/innovation-districts-are-catalysts-for-urban-growth/>
- Schwartz, D., & Barel, R. J. (2015). The Role of a Local Industry Association as a Catalyst for Building an Innovation Ecosystem: An Experiment in the State of Ceara in Brazil. *Innovation: Organization & Management*, 17, 383-399.
- Tejero, A., & León, G. (2016). *The relevance of innovation ecosystems using taxonomies from ecological sciences. Conference Paper*. Retrieved August 20, 2023, from <https://www.researchgate.net/profile/Alberto-Tejero>
- Uniwto, (2023). *What is Innovation*. Retrieved August 20, 2023, from <https://www.unwto.org/what-is-tourism-innovation>

ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ภายใต้การบริหาร ของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง

China's Education Strategies

Under President Xi Jin Ping's Administration

ชนกชนม์ เมฆเจริญลาภ (Chanokchon Mekjaroenlap)¹

เอกวิทย์ มณีธร (Ekwit Maneethon)²

¹นิสิตหลักสูตรยุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Students of the Strategy and Security Program Faculty of Political Science and Law, Burapha University

²รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: tekilachawa@gmail.com

Received: 2 April 2025

Revised: 14 April 2025

Accepted: 21 April 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีนภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง 2) เพื่อศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของ สี จิ้น ผิง และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ ประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีน รวมถึงการวิเคราะห์ตีความข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกัน ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อพบว่า การศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศจีนภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง มีหลักของยุทธศาสตร์การศึกษาทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์เป็นหลัก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ มุ่งเน้นให้ประชาชนร่วมมือกันสร้างชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่อง มีการผลักดันให้จีนเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองและปลูกฝังความรักชาติ มีจิตสำนึกทางการเมือง ด้านคุณภาพเน้นการศึกษาแบบบูรณาการ ในส่วนการศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของ

ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา พบว่าจุดเด่นในด้านการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างความเท่าเทียมกันและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบการศึกษา และมีจุดด้อยที่ต้องได้รับการแก้ไข คือ ความกดดันจากระบบการสอบ ช่องว่างในการพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ชนบท และข้อจำกัดด้านความหลากหลายของหลักสูตร และเพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง สามารถทำได้โดยการนำหลักการและแนวทางสำคัญจากนโยบายของจีน ที่เน้นการพัฒนาการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถทางเทคโนโลยี และนวัตกรรม และศักยภาพของประชากรในการแข่งขันในเวทีโลกมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการศึกษาของไทย เพื่อพัฒนาต่อจากระบบการศึกษาของไทยสู่ระดับสากล

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การศึกษา การบริหาร สาธารณรัฐประชาชนจีน

Abstract

This research entitled The Educational Strategy of the People's Republic of China under the Administration of President Xi Jinping aims to 1) examine the strategic educational concepts of China under President Xi Jinping's administration, 2) analyze the strengths and weaknesses of China's educational strategies during Xi Jinping's leadership, and 3) propose recommendations for improving Thailand's educational strategies in alignment with those of President Xi Jinping. This study employs qualitative approach, and the data are gathered from the review of documents and relevant studies on China's educational strategies. Interpretative analysis is used to identify interconnected information.

The findings, aligned with the three research objectives, reveal that China's educational strategies under Xi Jinping consist of ten core strategies, with a strong emphasis on developing new theories and practical approaches. The strategies focus on encouraging public cooperation in building a better quality of life, promoting national prosperity, instilling patriotism, and raising political consciousness. In terms of educational quality, integrated learning is emphasized. In terms of strengths, China's educational strategies demonstrate significant investment in improving educational quality, promoting equity, and integrating technology into the educational system. However, the study also identifies several weaknesses, such as pressure from the examination system, developmental gaps in rural human resources, and limited curriculum diversity. To improve Thailand's educational strategy in alignment with the of China, it is suggested that the key principles and approaches from China's policies which focus on enhancing technological capabilities, innovation, and the global competitiveness of the population should be adopted. These principles could also elevate and internationalize Thailand's education system.

Keywords: Educational strategy, Administration, People's Republic of China

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศจีนเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นกำเนิดอารยธรรมหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร ภาษา ตำรา และหลักปรัชญา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา และการเรียนรู้มาแต่อดีตกาล การศึกษาเป็นสิ่งที่ควบคู่กับสังคมจีนมาอย่างช้านาน นักคิดนักปราชญ์ เช่น เล่าจื๊อ ขงจื๊อ ล้วนเป็นปรมาจารย์ที่ได้วางรากฐานของการดำเนินชีวิตผ่านหลักคำสอนปรัชญาในด้านการทัพ ตำราพิชัยสงครามของ ซุนวู ถือเป็นตำราเล่มแรกของการวางแผนยุทธศาสตร์และเป็นต้นกำเนิดของการศึกษายุทธศาสตร์ในปัจจุบัน (อนันต์ อนันตนาธร, 2567)

ในยุคสมัยจีนกว่า 1,300 กว่าปี การทดสอบความรู้ความสารถด้วยการแข่งขันเอ็ดเดิลเอกบัณฑิต ขึ้นยอดเข้าสู่ระบบราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งขุนนางโดยจักรพรรดิเป็นระบบคัดเลือกเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการที่สำคัญและหยั่งรากลึกในสังคมจีนมาอย่างยาวนานที่เรียกกันว่า “การสอบจอหงวน” (วารสารจีนวิทยา, 2021)

ในประเทศจีนมีความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาเป็นอย่างมากในอดีต ส่วนใหญ่ผู้คนในชนบทจะไม่ได้มีโอกาสในการศึกษา ดังนั้นในปัจจุบัน ตามแผนปฏิรูปการศึกษา ได้มีการปรับปรุงการศึกษาเรื่อยมาจนถึงช่วงหลังยุคสมัยประธานาธิบดี เด็ง เสี่ยว ผิง ได้มีการพัฒนาการศึกษาใหม่ควบคู่ไปกับกลยุทธ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจ (xinhuashi, 2019) มาถึงในช่วงยุคของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง มีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ความว่า “การศึกษา คือรากฐานในการพัฒนาประเทศ เราจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่” โดยมีการประกาศ “ยุทธศาสตร์การศึกษาจีนสู่ความทันสมัย ปี 2035” ซึ่งมีจุดมุ่งเน้นที่โดดเด่น คือ ยุทธศาสตร์พื้นฐานโดยมุ่งเน้นแนวคิดพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ คุณธรรมนำหน้า พัฒนาคอนอย่างรอบด้าน เข้าถึงการศึกษาโดยทั่วถึง เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ตามศักยภาพ/ความสนใจของผู้เรียน ตระหนักรู้จากภายในสู่การลงมือปฏิบัติ พัฒนาแบบบูรณาการ ร่วมสร้างและแบ่งปัน โดยยึดมั่นการดำเนินงานตามลักษณะเฉพาะแบบจีน เพื่อบรรลุเป้าหมายไปสู่ความทันสมัยให้ประเทศจีนมีการศึกษาที่เข้มแข็ง เป็นประเทศแห่งการเรียนรู้ มีความเข้มแข็งด้านพลังทรัพยากรมนุษย์ มีรากฐานที่มั่นคง สร้างประเทศสังคมนิยมที่ทันสมัย มั่งคั่ง เป็นประชาธิปไตยที่มีอารยธรรม มีความสามัคคี และความสวยงาม (กลักรักษ์ นัยรักษ์เสรี, 2019)

จากการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องการบริหารจัดการศึกษาของประเทศจีนภายใน 40 ปี หลังจากปฏิรูปประเทศและอนาคต พบว่าการจัดการอุดมศึกษาของจีนหลังการปฏิรูปประเทศ แบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงการฟื้นฟูการส่งเสริม การจัดระเบียบ และการช่วยแบ่งระเภทเพื่อดำเนินการบริหารจัดการ ในอนาคต การจัดการการอุดมศึกษาภาคจะมีการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น (Wang, Z. and Wang, H., 2019, p.103)

ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาจีนสู่ความทันสมัยไปถึงปี ค.ศ. 2035 โดยมีวิสัยทัศน์อันยาวไกล โดยมีการวางแผนการศึกษาเพื่อนำไปสู่อนาคตอย่างชัดเจน และผลักดันให้เกิดความพยายามก้าวไปให้ถึงการศึกษาที่ทันสมัย การยึดลักษณะเฉพาะแบบจีนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อวิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการลงทุนของไทย โดยศึกษานโยบายที่ส่งเสริมนโยบายเพื่อการศึกษา และให้ทราบถึงข้อมูลนโยบายการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีน (2567) โดยมีปัจจัยของนโยบายด้านต่างๆ และนำไปสู่การปฏิบัติของนโยบายอย่างไร รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อนำไปเป็นแนวทางสำหรับจัดทำนโยบายการส่งเสริมด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพทันสมัย พร้อมทั้งให้สอดคล้องทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีนภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง นั้นเป็นอย่างไร
2. จุดเด่น และจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง นั้นเป็นอย่างไร
3. ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์การศึกษาของไทยได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีนภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง
2. เพื่อศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา เพื่อศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีน รวมถึงศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง และเพื่อเพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ เลขานุการกระทรวงศึกษามหานครปักกิ่ง, คณบดีมหาวิทยาลัยกวางสี มณฑลกวางสี, ประธานหลักสูตรวิชาภาษาจีนมหาวิทยาลัย Shanxi Normal University ผู้บริหารภายในสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานศึกษา ครูผู้สอน หรือ ผู้นำท้องถิ่นในประเทศจีน นักเรียน และ ผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกบุคคล หรือผู้บริหารในระดับมณฑลที่รับนโยบายการศึกษาของรัฐบาลโดยตรงเพื่อประสิทธิภาพในการให้ข้อมูล

ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่จะใช้ในการวิจัยคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน

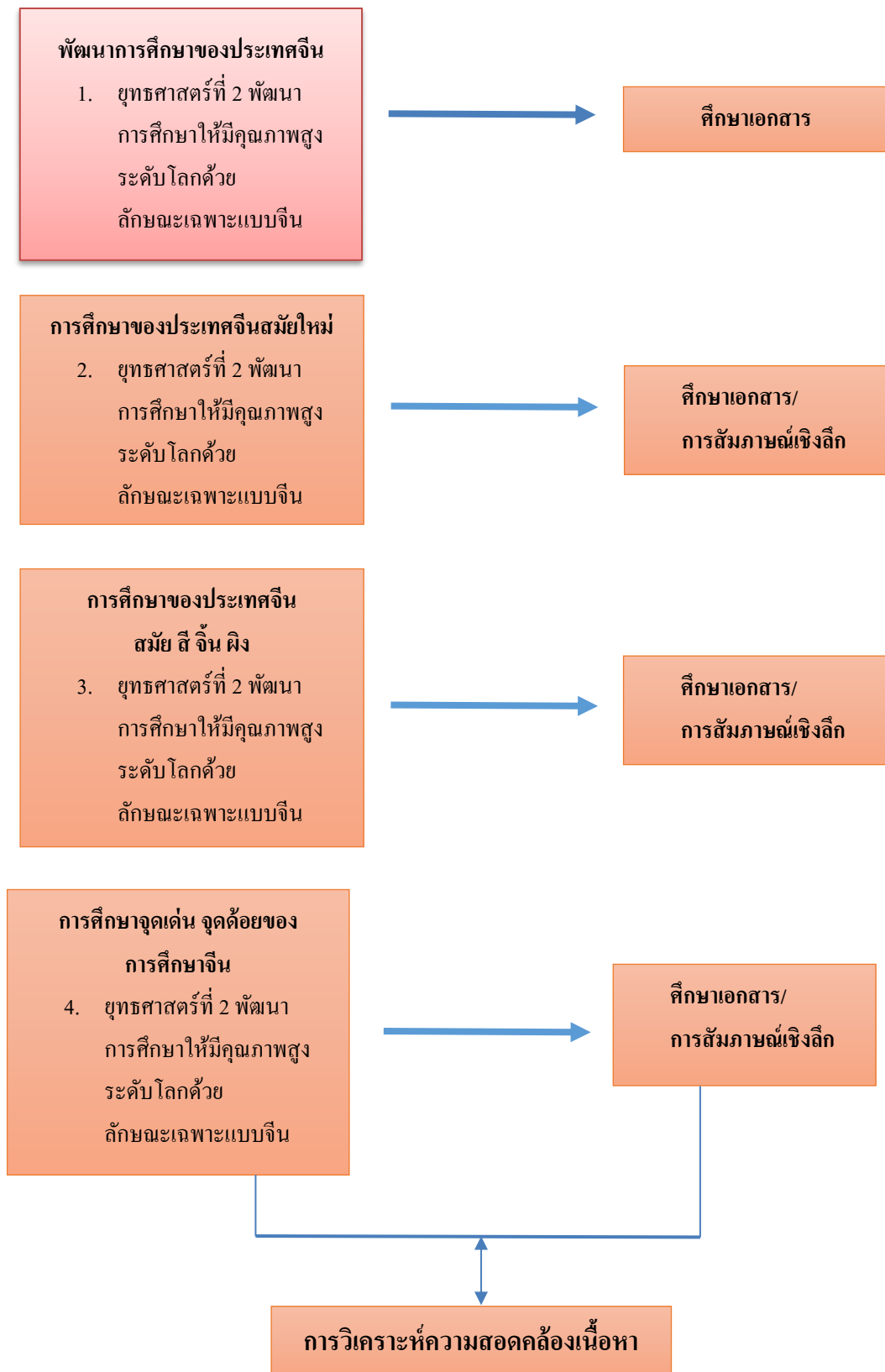
ขอบเขตระยะเวลา เริ่มศึกษาดังแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2565 และแล้วเสร็จในเดือนมกราคม

2568

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เรียนรู้การวางยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีน
2. ได้เรียนรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง
3. ได้นำข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อไปประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง

กรอบแนวทางการศึกษา

บททวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการและแนวคิดด้านการศึกษาของประเทจีนรวมถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มานานและเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมหลายอย่าง ด้านการศึกษาจีนมีนักคิด นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงหลายท่าน แต่ในหลักการปกครองและการบริหารบ้านเมือง ผู้วิจัยขอนำเสนอแนวคิดของนักปราชญ์สำคัญ 2 ท่านคือ

ปรัชญาและแนวคิดการศึกษาของเหลาจื๊อ เหลาจื๊อเป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชาวจีน ในการนำปรัชญาไปใช้การดำเนินชีวิตที่เน้นเรื่องจริยศาสตร์และคุณธรรม โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ มีชีวิตเรียบง่าย มีความอดทน อ่อนน้อมถ่อมตน ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ จริยศาสตร์สำคัญของเหลาจื๊อ คือรู้จักตัวเองให้ถูกต้อง, ชะพัตเองได้, มีความรู้จักพอ, มีลัทธิเต๋าเป็นจุดหมายในชีวิต

และ ปรัชญาและแนวคิดการศึกษาของขงจื๊อ ได้กล่าวว่าการเรียนรู้ความหมายครอบคลุมถึง การศึกษาเล่าเรียน การกล่อมเกล่าจริยธรรม บุคลิกภาพและการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ โดยอาศัยความรู้ตามจารีตในคัมภีร์ ทฤษฎีปรัชญาของขงจื๊อให้ความสำคัญกับความเมตตา กรุณา ความกตัญญู ขนบธรรมเนียมจารีต และประเพณีความยุติธรรม และความซื่อสัตย์การเมืองในอุดมคติ คือการปกครองประเทศให้มีความสงบสุขทุกคนเปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัว ความคิดทางด้านการศึกษาไม่ว่าใครก็สามารถรับการศึกษาได้ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องความไม่เท่าเทียมกันในระดับภูมิภาคในการพัฒนาการศึกษาของจีน : การเปรียบเทียบระหว่างเมืองกับชนบท ผลการศึกษาพบว่าความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาที่แท้จริงไม่มีอยู่จริง และความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาเป็นความจริงสากลที่สังคมมนุษย์ต้องเผชิญเป็นเวลานานแล้วที่โครงสร้างคู่ขนานระหว่างเมืองและชนบทที่ชัดเจนอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาและความแตกต่างในระดับภูมิภาค ที่สำคัญทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองและชนบทอย่างชัดเจน ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการสอนของครู ความสามารถของนักเรียน และผลลัพธ์ทางการศึกษา ขณะเดียวกันการศึกษามุ่งเน้นไปที่โรงเรียนประถมศึกษาและอุดมศึกษา เมื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับกลไกเบื้องหลังความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก และขาดการวิเคราะห์ศึกษาระหว่างเมืองและชนบทให้ครบถ้วนในเชิงปริมาณในอนาคต จำเป็นต้องเสริมความแข็งแกร่งให้กับการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อสำรวจปรากฏการณ์ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา (กัวยวนจี และ ชูหงลี่, 2024)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การดำเนินการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 แบบ ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูล รายงานการวิจัยต่างๆ ข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ต และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Deep interview) โดยสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์และการศึกษาของประเทศไทย

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก การเก็บข้อมูลในเชิงการสัมภาษณ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบบสอบถามจะมีลักษณะเดียว คือ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสัมภาษณ์จะเป็นการใช้วิธีการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่น ซึ่งผู้วิจัยได้เตรียมคำถามต่างๆ ที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้คำตอบครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็นสองส่วนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) และการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาที่ได้จากการค้นคว้าและความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ ผู้ที่ให้ข้อมูลที่มีสถานะบทบาทที่แตกต่างกัน และวิเคราะห์ตีความข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกันหรือไม่

7. การนำเสนอรายงาน

การนำเสนอรายงานวิจัย ในรูปการเขียนรายงานแบบพรรณนา นอกจากนี้ยังนำเสนอในรูปของแผน และตารางเพื่อสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศไทยภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง

ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศไทย ประธานาธิบดีสี จิ้น ผิง แบ่งได้ 10 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดสังคมนิยมแบบเฉพาะของจีนยุคใหม่ โดยเน้นประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก มีการพัฒนาทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ มุ่งเน้นให้ประชาชนร่วมมือกันสร้างชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อฟื้นฟูประเทศครั้งยิ่งใหญ่

2. พัฒนาการศึกษามีคุณภาพสูงระดับโลกด้วยลักษณะเฉพาะแบบจีน โดยการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่เพียบพร้อมด้วยศีลธรรมและสติปัญญา รักษาวัฒนธรรม ปลูกฝังความรักชาติ ส่งเสริมอุดมการณ์

และจิตสำนึกทางการเมือง มีจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ เพิ่มความเข้มแข็งด้าน คุณภาพเน้นการศึกษาแบบ บูรณาการ ปลุกฝังทักษะด้านการปฏิบัติ ด้านความร่วมมือและด้านนวัตกรรม ปรับปรุงระบบ มาตรฐาน คุณภาพการศึกษาที่ครอบคลุมทุกระดับ/ประเภทการศึกษาและส่งผลสะท้อนไปถึงมาตรฐานระดับโลก

3. ผลักดันการศึกษาให้มีคุณภาพสูงในทุกระดับการศึกษาระดับการพัฒนาการศึกษา โดยรวม ของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท สร้างระบบการบริหารจัดการและระบบการลงทุนในการศึกษา ระดับ ปฐมวัยทั้งของภาครัฐและเอกชน ยกระดับการศึกษาภาคบังคับให้มีคุณภาพสูง และการสร้างอัตลักษณ์ พื้นที่ การศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาคกลาง และภาคตะวันตกซึ่งส่วนใหญ่เป็น พื้นที่ทุรกันดาร

4. เน้นความเท่าเทียมด้านบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานทางการศึกษาโดยสร้างมาตรฐานโรงเรียน ด้วยกลยุทธ์ระยะยาว พัฒนาการศึกษภาคบังคับในเมืองและชนบทบนพื้นฐานความสมดุล ทางการศึกษา ส่งเสริมการเข้าเรียนของเด็กอพยพจากต่างถิ่น/เด็กยากไร้ให้ได้รับสิทธิประโยชน์เท่าเทียมกัน และมีการบูรณาการทางการแพทย์กับการศึกษาเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนที่มีความพิการ

5. สร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อปวงชน โดยสร้างสภาพแวดล้อมของระบบการเรียนรู้ ตลอดชีวิตสำหรับปวงชน จัดตั้งและปรับปรุงระบบเครดิตธนาคารแห่งชาติ ระบบรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการ ศึกษา ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาพนักงานประจำ บริการสังคมโดยการฝึกอบรมทั้งในระดับ อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา และสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้หลากหลาย

6. ยกระดับการบ่มเพาะผู้มีความสามารถพิเศษ ในระดับอุดมศึกษา กำหนดนโยบาย การพัฒนา อุดมศึกษาทุกประเภท/สาขา สร้างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับโลก สร้างกลุ่มนวัตกรรมทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปสู่ระดับโลก สร้างเครือข่ายด้านนวัตกรรมแบบ ครอบคลุม ส่งเสริมความ ร่วมมือระหว่างโรงงานอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย การวิจัย และการประยุกต์ใช้ การปรับปรุงการศึกษา ระดับปริญญาตรีในท้องถิ่น ในระดับอาชีวศึกษา เร่งพัฒนาการอาชีวศึกษาให้ทันสมัย เพื่อให้เหมาะสม บูรณาการระหว่างการศึกษาอาชีวศึกษากับการพัฒนาอุตสาหกรรม และมีข้อเสนอการจ้างงาน งบประมาณ มาตรฐาน การประเมินผลและอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาและวิทยาลัยอาชีวศึกษาปรับ สาขาวิชาและ โครงสร้างวิชาชีพได้อย่างทันทั่วทั้ง

7. สร้างกลุ่มครุมีอาชีพและนวัตกรรมที่มีคุณภาพสูง เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูทั้งการฝึกอบรมครู ก่อนเข้ารับราชการ การพัฒนาครูประจำการ และการพัฒนาวิชาชีพครูโดย อิสระ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด ชีวิต ปรับปรุงระบบการประกันผลประโยชน์ของครู และกลไกระยะยาวสำหรับ เงินเดือนครู กำหนด นโยบายให้เงินอุดหนุนเพื่อการดำรงชีพอย่างเต็มที่ในพื้นที่ที่มีความยากจนเป็นพิเศษ รวมทั้งยกระดับ สถานะวิชาชีพครูในระบบการเมืองและสังคม

8. เร่งปฏิรูปการศึกษาในยุคข้อมูล ข่าวสาร สร้างวิทยาเขตอัจฉริยะ ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อ เร่งขับเคลื่อนการปฏิรูปการฝึกอบรมครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เก่งทางด้านดิจิทัล เพื่อให้เกิดการ ปฏิรูปวิธีการกำกับดูแลการศึกษาและติดตามที่ทันสมัย ส่งเสริมระบบการจัดการที่แม่นยำและการ ตัดสินใจ ตามวิธีทางวิทยาศาสตร์

9. สร้างรูปแบบใหม่ของการศึกษาที่เป็ดกวั้งสู่ภยยนอก ยกระดับการแลกเปลั้ยนทางการศึกษา และความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ และสถาบันวิชำชีพ โดยการส่งเสริมการวิจัย กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน ระบบการประเมินผลการศึกษาในระดับสากล และปรับปรุงกลไกความช่วยเหลือด้าน การศึกษา

10. ส่งเสริมความทันสมัยและความสามารถในการกำกับดูแลการศึกษาสร้างระบบ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับทางการศึกษาให้สมบูรณ์ ยกระดับความสามารถของภาครัฐในการใช้กฎหมาย มาตรฐาน บริการข้อมูล และวิธีการกำกับดูแลยุคใหม่อื่นๆ ปรับปรุงโครงสร้างการกำกับดูแลโรงเรียน สร้างความ เข้มแข็งให้กับสถาบันอุดมศึกษา ส่งเสริมการปฏิรูประบบโรงเรียนเอกชนยุคใหม่และสร้างสรรค์ นวัตกรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมในการจัดการศึกษา ปรับปรุงการมีส่วนร่วมของสังคมในการบริหาร จัดการ โรงเรียน ตลอดจนสร้างกลไกการประเมินและการกำกับติดตามการศึกษา

กล่าวโดยสรุป ยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศจีนภายใต้ประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง มีทั้งสิ้น 10 ยุทธศาสตร์ โดยจุดประสงค์หลักของยุทธศาสตร์การศึกษา คือ มุ่งเน้นประโยชน์ของประชาชนและ ประเทศชาติ เป็นหลัก มีการพัฒนาทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ มุ่งเน้นให้ประชาชนร่วมมือกันสร้าง ชีวิตที่ดีขึ้น อย่างต่อเนื่อง มีการผลักดันให้จีนเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรือง และปลูกฝังความรักชาติ ส่งเสริมอุดมการณ์ มีจิตสำนึกทางการเมือง มีจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ เพิ่มความ เข้มแข็งด้านคุณภาพเน้น การศึกษาแบบบูรณาการ รวมถึงสร้างกลุ่มครุมืออาชีพและนวัตกรรมที่มีคุณภาพสูง กำหนดให้จรรยาบรณ และรูปแบบของครูเป็นเกณฑ์อันดับแรกในการประเมินคุณภาพครูสำหรับระบบการศึกษาของจีน แบ่ง ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาในระดับ ประถมศึกษา (6 ปี) ระดับ มัธยมต้นและมัธยมปลาย (6 ปี) โดยรัฐบาลจีนพยายามที่จะพัฒนาให้ประชาชนทั่วประเทศได้รับโอกาสทาง การศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน 2) การศึกษาด้านวิชาชีพ หมายถึง โรงเรียนด้านวิชาชีพ รวมถึงหลักสูตรอบรม วิชาชีพพระยะสั้น ซึ่งในด้านอาชีพมีการ เปลี่ยนแปลงคือ การศึกษาด้านเศรษฐกิจการคลัง พลศึกษา ศิลปกรรม มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่วนการศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์ มีแนวโน้มลดลง 3)การศึกษาระดับอุดมศึกษา หมายถึง การศึกษาระดับอนุปริญญา ระดับ ปริญญาตรี ปริญญาโท รวมถึงการศึกษาระดับปริญญาเอก การศึกษาระดับอุดมศึกษาของจีนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็น 3 ระดับตามสากล คือ ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก 4) การศึกษาผู้ใหญ่ หมายถึง การศึกษาประเภทต่างๆ ที่จัดขึ้นสำหรับผู้ใหญ่และ ผู้ไม่รู้หนังสือ หรือการศึกษาอื่นที่มีรูปแบบใกล้เคียงกัน ซึ่งมีการเปิดการศึกษาทางไปรษณีย์ และการศึกษา ภาครัฐ

ผลการศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง

ยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง มีจุดเด่นในด้านการลงทุนเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา การสร้างความเท่าเทียม และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบการศึกษา โดยจุดด้อยที่ต้อง ได้รับการแก้ไข เช่น ความกดดันจากระบบการสอบ ช่องว่างในการพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ ชนบท และ

ข้อจำกัดด้านความหลากหลายของหลักสูตร ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดเทียบระหว่างจุดเด่น และ จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาดังนี้

1. การปฏิรูปและมาตรฐานการศึกษา

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การศึกษา มีการปรับปรุงระบบการศึกษาให้ทันสมัย และตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น การเน้นทักษะการปฏิบัติและการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษา มุ่งเน้นที่การสอบและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ซึ่งอาจทำให้เกิดความกดดันต่อนักเรียน และลดความคิดสร้างสรรค์

2. การลงทุนและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การศึกษา รัฐบาลจีนเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสถาบันการศึกษาและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ชนบท จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษา แม้จะมีการลงทุนทางการศึกษา แต่ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาและคุณภาพการศึกษายังมีอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท

3. การส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการศึกษาและการควบคุมจากรัฐบาล

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาความเป็นผู้นำและการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลง จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่มีการควบคุมจากรัฐบาลอย่างเข้มงวด ทำให้มีข้อจำกัดในการแสดงออกและการวิจารณ์ของนักเรียน

4. การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและเศรษฐกิจ และการขาดการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การศึกษา มีการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคธุรกิจ เพื่อให้การศึกษาตรงตามความต้องการของตลาด จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษา ระบบการศึกษามักเน้นการเรียนรู้ที่มีการจัดระเบียบมากเกินไป ทำให้ขาดการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะทางสังคมและความคิดสร้างสรรค์

5. เน้นการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงการขาดความยืดหยุ่นในหลักสูตร

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การศึกษา มีการสนับสนุนด้านการศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ (STEM) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะให้กับนักเรียนในการเข้าสู่ตลาดงาน จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษา หลักสูตรบางส่วนยังมีความเข้มงวดและไม่ยืดหยุ่น ทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ตามความสนใจหรือความสามารถของตนเอง

6. การใช้เทคโนโลยีในการศึกษา และขาดการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การศึกษา มีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาเข้าถึงได้ และทันสมัยมากขึ้น จุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษา หลักสูตรบางส่วนยังไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเทคโนโลยีและการตลาดแรงงาน

ดังที่กล่าวจุดเด่น และจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาของจีนข้างต้น มีความเป็นจริง และประเด็นวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนข้อค้นพบดังนี้

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสอดคล้องกับข้อค้นพบในการสัมภาษณ์ว่า ระบบการศึกษาของประเทศจีนถือว่าเป็นระบบที่มีความก้าวหน้ามาก ถึงแม้รัฐบาลกลางมีอำนาจมา แต่ในการศึกษารัฐบาลกระจายอำนาจให้การปกครองท้องถิ่นระดับมณฑลและจังหวัด จัดการศึกษาในทุกระดับ ทำให้การศึกษาสามารถครอบคลุมได้ทั่วถึงและกว้างขวางโดยรัฐบาลกลางควบคุมคุณภาพและให้การสนับสนุนทรัพยากร (วิเชียร ดันศิริคงคล, 2567, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำกระทรวงศึกษาธิการนครปักกิ่ง “แผนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจระยะ 5 ปี” ซึ่งแผนนี้รัฐบาลจีนได้มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมและจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม โดยมุ่งเน้น ยานยนต์พลังงานใหม่ ระบบขนส่งทางราง หุ่นยนต์ อุปกรณ์การเกษตร อากาศยาน และวิศวกรรมการต่อเรือ (Yang Jun, 2024, สัมภาษณ์)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์รวม 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศจีนภายใต้การบริหารงานของ ประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง 2) เพื่อศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของยุทธศาสตร์การศึกษาภายใต้การบริหารงานของสี จิ้น ผิง และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์ของไทยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง สรุปได้ว่า มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา มีการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษา และความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการเชื่อมโยงการศึกษากับตลาดแรงงานและเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษากับความต้องการของตลาดแรงงาน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

1. ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยในยุคของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง พบว่ามี 10 ยุทธศาสตร์หลักๆ ที่เป็นแผนในการพัฒนาการศึกษาของจีนให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างในเมืองและชนบท บุคลากรทางการศึกษาจากการเป็นผู้ให้ ต้องเป็นผู้ที่แนะนำได้ และผู้เรียนต้องมีศักยภาพในการแสดงออก โดนเพิ่มความรู้ด้านนวัตกรรม และการใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสถานการณ์ในปัจจุบัน

2. สามารถนำแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของจีน มาปรับใช้ในการพัฒนาการศึกษา ทั้งบุคลากรผู้สอน และผู้เรียน นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้ไปกับทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ของรัฐบาล หรือสถานศึกษาของภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทยในลำดับต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. การเน้นความเป็นมาตรฐาน ระบบการศึกษายังมีการเน้นที่การสอบและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้
2. การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์ ลดความกดดัน และพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมดุลทั้งด้านวิชาการและ ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน
3. ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในพื้นที่ชนบทจำเป็นต้องใช้แนวทางทางการศึกษาที่ ครอบคลุม ทั้งการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมการเข้าถึง และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการศึกษาในทุกพื้นที่
4. การปรับปรุงนโยบายและกฎระเบียบจากภาครัฐ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงออก และการสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมและการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม
5. ความยืดหยุ่นของหลักสูตร บางส่วนยังมีความเข้มงวดและไม่ยืดหยุ่น ควรสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบเปิดกว้างและส่งเสริมการพัฒนาทักษะอย่างรอบด้าน
6. ควรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมใน การปรับตัวต่อโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาโครงสร้างการบริหารจัดการการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนใน เชิงลึกเพื่อศึกษายุทธศาสตร์ภาพใหญ่ของการศึกษาระดับผู้บริหาร ตลอดจนนำนโยบายไปปฏิบัติการ

ขับเคลื่อนระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเป็นโมเดลต้นแบบในการพัฒนาระบบการศึกษาต่อไป

2. ควรที่จะได้ศึกษาเก็บข้อมูลในเชิงลึก จากทุกภาคส่วนรวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาและข้อจำกัดในวงกว้างมากขึ้น นำไปสู่การแก้ไข การพัฒนาต่อขยายผลการระบบการศึกษาให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีน. (2567). *กระทรวงศึกษาธิการ*. วันที่ค้นข้อมูล 28 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/>

กัลยรักษ์ นัยรักษ์เสรี. (2019). *Belt and Road Initiative เดินหน้าไปถึงไหนแล้ว?*. วันที่ค้นข้อมูล 28 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/6095>

กัวยวนจี และซู่หงหลี่. (2024). *ความไม่เท่าเทียมกันในระดับภูมิภาคในการพัฒนาการศึกษาของจีน : การเปรียบเทียบระหว่างเมืองกับชนบท*. วันที่ค้นข้อมูล 28 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/6095https://scuspace.co>

วารสารจีนวิทยา. (2021). ศูนย์ภาษาจีนและวัฒนธรรมจีนลิรินธร. *วารสารจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*. 15(1).

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ร้อยตำรวจเอก ดร.วิเชียร ตันศิริคงคล. *คณบดีคณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. (2567, 3 กันยายน). สัมภาษณ์.

อนูรัตน์ อนันทนาธร. (2567, 3 กันยายน). *การวิเคราะห์นโยบายการจัดการจังหวัดและกลุ่มจังหวัดบูรณาการ*. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาษาอังกฤษ

xinhua. (2019). Retrieved July 3, 2024, from <https://www.beijing.gov.cn>

Yang Jun. Director of the China Education Think Tank Network Center Of the School Planning. *Construction of China*. (2567, 3 กันยายน). สัมภาษณ์.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตเทศบาล
หนองชำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

**Factors Affecting Health Behavior of the Elderly in the Elderly Community in
NongSumsak Municipality, Ban Bueng District, Chonburi Province**

ธนกร บุญเจือ (Thanakorn Bunchuea)¹

อิทธิพล พูลเอี่ยม (Ittipol Pool Iam)²

สรชัย ศรีนิสานคร (Saurachai Srinisanskun)³

โชติศา ขาวสนิท (Shotisa Cousnit)⁴

เอกวิทย์ มณีธร (Ekkawit Maneethorn)⁵

^{1,2} นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Master of Political Science Program Students, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

^{3,4} ดร., ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

⁵ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร., ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Acting Sub Lt.Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science

and Law, Burapha University

E-mail: saurachai@gmail.com

Received: 3 April 2025

Revised: 21 May 2025

Accepted: 21 May 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตเทศบาลหนองชำซาก จำนวน 119 คน ในพฤติกรรมสุขภาพ ด้านการรับรู้เรื่องสุขภาพ ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการจัดการความเครียด สุขภาพของผู้สูงอายุในชมรม

ชนกร บุญเจือ และคนอื่น ๆ

ผู้สูงอายุเขตเทศบาลหนองช้างซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่ เป็นผู้สูงอายุ จำนวน 119 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ผู้สูงอายุส่วนมากมีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี ส่วนมากผู้สูงอายุจบการศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรสของผู้สูงอายุส่วนมากมีสถานภาพคู่ รายได้ของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท ส่วนมากมีที่มาของรายได้จาก บุตร/ ญาติ และมีโรคประจำตัว ร้อยละ 58.10 พฤติกรรมสุขภาพ พบว่า พฤติกรรมสุขภาพด้านการรับประทานอาหาร ($\bar{X}$ = 27.96, S.D. = 2.58) อยู่ในระดับ ปานกลาง ร้อยละ 61.40 พฤติกรรมสุขภาพด้านการออกกำลังกาย ($\bar{X}$ = 21.65, S.D. = 1.99) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 99.70 พฤติกรรมสุขภาพด้านการจัดการความเครียด ($\bar{X}$ = 21.57, S.D. = 2.18) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 79.60 พฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วย ($\bar{X}$ = 21.42, S.D. = 2.13) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 80.20 และพฤติกรรมสุขภาพโดยรวม ($\bar{X}$ = 92.59, S.D. = 4.45) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 78.70 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า สถานภาพที่แตกต่างกัน การศึกษา ตลอดจนรายได้ที่แตกต่างกัน มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพทั้งด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วยและพฤติกรรมสุขภาพ โดยรวมแตกต่างกัน อีกทั้งยังมีผลต่อการจัดการความเครียด แตกต่างกันด้วย

คำสำคัญ: พฤติกรรมสุขภาพ, ผู้สูงอายุ

Abstract

This study aimed to examine the levels of health behaviors among the elderly in the Elderly Club of Nong Sam Sak Municipality, Ban Bueng District, Chonburi Province. The study focused on health behaviors in the aspects of health awareness, dietary habits, physical exercise, stress management, and health practices during illness. Data were collected using questionnaires from a sample of 119 elderly individuals. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.), were used for data analysis.

Findings Demographics: The majority of the elderly participants were female. Most were aged between 60-69 years. The majority had completed primary education and most participants were married. The primary income range was 5,000–10,000 THB, with most income sourced from children or relatives. 58.10% of the elderly had chronic illnesses. Dietary Habits: Mean ($\bar{X}$) = 27.96, S.D. = 2.58, classified as moderate (61.40%). Physical Exercise: Mean ($\bar{X}$) = 21.65, S.D. = 1.99, classified as moderate (99.70%). Stress Management: Mean ($\bar{X}$) = 21.57, S.D. = 2.18, classified as moderate (79.60%). Health Practices during Illness: Mean ($\bar{X}$) = 21.42, S.D. = 2.13, classified as moderate (80.20%). Overall Health Behaviors:

Mean ($\bar{X}$) = 92.59, S.D. = 4.45, classified as moderate (78.70%). When comparing the differences between personal information and health behaviors, it was found that different statuses, levels of education, and income are associated with variations in both illness-related health behaviors and overall health behaviors. These factors also have an impact on differences in stress management.

Keywords: Health Behaviors, Elderly

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก องค์การสหประชาชาติ (United Nation) รายงานว่าประชากรโลกในช่วงกลางปี ค.ศ. 2019 มีจำนวน 7.7 พันล้านคน และจะเพิ่มขึ้นเป็น 8.5, 9.7 และ 10.9 พันล้านคนในปี ค.ศ. 2030, ปี ค.ศ. 2050 และปี ค.ศ. 2100 ตามลำดับ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ราว 2.3 พันล้านคน (ร้อยละ 30) รองลงมาเป็นประเทศแถบเอเชียกลางและเอเชียใต้ราว 2.0 พันล้านคน (ร้อยละ 26) ราวปี ค.ศ. 2027 ประเทศอินเดียจะมีประชากรมากที่สุดในโลก (United Nations, 2562) รายงานการคาดการณ์จำนวนประชากรในปี ค.ศ. 2050 รวมทั้งประชากรโลกที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป จะเพิ่มอย่างรวดเร็วเช่นกัน ในปี ค.ศ. 2019 จากจำนวน 143 ล้านคนเป็น 426 ล้านคน ในปี ค.ศ. 2050 (United Nations, 2562) ในทวีปเอเชียประเทศญี่ปุ่นมีอัตราผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกถึงร้อยละ 33.6 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) โดยองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้นิยามว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศถือว่าเป็นประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) และจะเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 14

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงนี้ดังจะเห็นได้จากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ครั้งที่ 7 ที่ผ่านมามีพบว่าประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในปี 2564 มีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 13,358,751 คน หรือร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมด โดยแบ่งเป็น ผู้สูงอายุชาย 5,974,022 คน (ร้อยละ 44.7) และผู้สูงอายุหญิง 7,384,729 คน (ร้อยละ 55.3) เมื่อแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามช่วงวัย พบว่า มีผู้สูงอายุวัยต้น (60 - 69 ปี) จำนวน 7,645,141 คน (ร้อยละ 57.2) วัยกลาง (70 - 79 ปี) จำนวน 3,942,668 คน (ร้อยละ 29.5) และวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) จำนวน 1,770,942 คน (ร้อยละ 13.3) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย ทำให้ประชากรในวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีผลให้ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยาย (Extend Family) ไปสู่ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดลง จำนวน ผู้ที่จะทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวลดลง

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

มีเวลาให้ผู้สูงอายุลดลง ขาดการให้ความรักและความอบอุ่น ผู้สูงอายุจึงถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวและดำเนินชีวิตเพียงลำพัง ประชากรสูงอายุจัดว่าเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิด ปัญหาสุขภาพ ซึ่งโดยมากเป็นโรคเรื้อรังที่เกิดจากการเสื่อมของอวัยวะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคเบาหวาน โรคกระดูกและข้อ โรคสมองเสื่อม เป็นต้น โรคเหล่านี้ ย่อมส่งผลให้ประชากรสูงอายุมิภาวะทุพพลภาพ ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ภาวะทุพพล ภาพจะพบมากขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มสูงขึ้น ประชากรสูงอายุจึงต้องการความช่วยเหลือ จากผู้อื่นในการใช้ชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันออกไป ตามระดับความรุนแรงของภาวะทุพพลภาพ (สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552) ตามแผนความเชื่อมโยงการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ กระทรวงมหาดไทย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาสภาพแวดล้อมคู่อนาคต และยุทธศาสตร์ที่ 4 การวางรากฐานการพัฒนองค์กรอย่างสมดุลโดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้ความสำคัญกับการ พัฒนาคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งร่างกาย จิตใจ ภูมิปัญญา และทักษะความสามารถ ทั้งการมีสุข ภาวะที่ดี ใน ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพคนนั้น ยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมสุขภาวะให้คนไทยมีสุขภาพแข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ ดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ ดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน โดยการพัฒนากระบวนการและ อนามัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ส่งเสริม ป้องกัน รักษาฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ สนับสนุนสิ่งแวดล้อมที่มี ความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุ เสริมสร้างความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง รองรับกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องการการดูแล ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยคาดว่าผลการศึกษานี้ จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อทำให้กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมีการ สร้างเสริมสุขภาพมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบล หนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบล หนอง ซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริม มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ในผู้สูงอายุ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
2. ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ

พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่บุคคลเลือกกระทำหรือหลีกเลี่ยง โดยมีผลต่อสุขภาพ ทั้งในเชิงป้องกัน ส่งเสริม หรือฟื้นฟูสุขภาพ (Green & Kreuter, 2005) สำหรับผู้สูงอายุ พฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การดูแลสุขภาพที่ดีสามารถลดความเสี่ยงของโรคเรื้อรัง เพิ่มคุณภาพชีวิต และส่งเสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเอง หลายงานวิจัยพบว่า พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ทั้งในระดับบุคคล ระดับจิตสังคม และระดับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นปัจจัยสำคัญได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านส่วนบุคคล

เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพสมรส เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการรับรู้สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูล และความสามารถในการปฏิบัติตนเพื่อดูแลสุขภาพตนเอง (Pender, Murdaugh, & Parsons, 2011) ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงมักมีแนวโน้มในการแสวงหาข้อมูลสุขภาพและสามารถประเมินข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณ ขณะที่ผู้ที่มีรายได้ต่ำอาจประสบข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสุขภาพ หรือโภชนาการที่เหมาะสม

2) ปัจจัยด้านจิตสังคม

การสนับสนุนทางสังคม (social support) จากครอบครัว เพื่อน หรือสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะในแง่ของกำลังใจและความรู้สึกมีคุณค่า (House, Landis, & Umberson, 1988) นอกจากนี้ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง (self-efficacy) และแรงจูงใจภายใน ก็เป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ยั่งยืน (Bandura, 1997)

3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและโครงสร้าง

สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมในชุมชน เช่น ความปลอดภัยของพื้นที่ออกกำลังกาย การเข้าถึงอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ (Yen & Kaplan, 1999) โดยชมรมผู้สูงอายุที่มีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การออกกำลังกาย การให้ความรู้ด้านสุขภาพ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม มีแนวโน้มที่จะส่งผลดีต่อสุขภาพกายและใจของสมาชิก

4) การรับรู้และทัศนคติต่อสุขภาพ

การรับรู้สุขภาพของตนเองสามารถควบคุมได้ด้วยพฤติกรรม (health locus of control) ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกพฤติกรรมสุขภาพ โดยแบบจำลองความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model: HBM) ที่พัฒนาโดย Rosenstock (1974) อธิบายว่าพฤติกรรมสุขภาพจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับรู้ถึงความเสี่ยงของโรค ความรุนแรงของผลกระทบจากโรค ความเชื่อในประโยชน์ของการปฏิบัติตน และการรับมือกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ที่มีอายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป จำนวน 119 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ด้าน เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ จึงได้แบ่งลักษณะ แบบสัมภาษณ์ ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความเพียงพอของรายได้ สถานภาพสมรส และโรคประจำตัว เป็นแบบเลือกตอบ (check list) จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ โดยวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประยุกต์มาจากมาตราการวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ โดยผู้ศึกษาประยุกต์มาใช้ 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย โดยให้เลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คำถามมีทั้งด้านบวกและด้านลบโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

	คะแนนข้อคำถามเชิงบวก	คะแนนข้อคำถามเชิงลบ
มาก	3	1
ปานกลาง	2	2
น้อย	1	3

การแบ่งระดับ โดยอิงเกณฑ์ (73) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง การตระหนักในสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง การตระหนักในสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.00 หมายถึง การตระหนักในสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก

6. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยข้อมูลคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความเพียงพอของรายได้ สถานภาพสมรส และโรคประจำตัว

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	51	42.86
หญิง	68	57.14
ไม่ต้องการระบุ	-	-
อายุ		
ต่ำกว่า 60 ปี	3	2.52
61 – 65 ปี	77	64.71
66 – 70 ปี	36	30.25
71 – 75 ปี	2	1.68
76 – 80 ปี	1	0.84
สูงกว่า 81 ปี	-	-
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	59	49.57
ประถมศึกษา	49	41.19
มัธยมศึกษาตอนต้น	2	1.68
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	1	0.84
อนุปริญญา/ ปวส.	-	-
ปริญญาตรี	7	5.88

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.84
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	63	52.94
รับจ้าง	12	10.08
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ	15	12.61
ข้าราชการบำนาญ	12	10.08
เกษตรกร/ประมง	17	14.29
รายได้		
น้อยกว่า 3,000 บาท	54	45.37
3,001 - 5,000 บาท	12	10.08
5,001 - 8,000 บาท	19	15.96
8,001 - 10,000 บาท	24	20.16
มากกว่า 10,001 บาท	10	8.40
ความเพียงพอของรายได้ต่อรายจ่าย		
พอใช้จ่าย	34	28.57
ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน	48	40.33
ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน	21	17.65
เหลือใช้มีไว้เก็บ	16	13.45
สถานภาพสมรส		
โสด	39	32.77
สมรส	24	20.16
หม้าย	31	26.06
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	25	21.01
โรคประจำตัว		
ไม่มีโรคประจำตัว	18	15.13
เบาหวาน	72	60.50
ความดันโลหิตสูง	89	74.78
ไขมันในเลือดสูง	78	65.54
กระดูกและข้อ	56	47.05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 และเป็นเพศ จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ผู้สูงอายุมีอายุส่วนใหญ่ มีอายุ 61 - 65 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 64.71 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 49.57 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 52.94 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ น้อยกว่า 3,000 บาท จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 45.37 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน จำนวน 48 คน คิด เป็นร้อยละ 40.33 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส โสด จำนวน 39 คน คิดเป็น ร้อยละ 32.77 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 74.78

ตอนที่ 2 ปัจจัยพฤติกรรมสุขภาพ ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนอง ช้างซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ปัจจัยพฤติกรรมสุขภาพ ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองช้างซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยประกอบด้วย ดังนี้ ด้านการรับรู้เรื่องสุขภาพ ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการจัดการความเครียด

1) ด้านการรับรู้เรื่องสุขภาพ ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองช้างซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละด้านปัจจัยพฤติกรรมสุขภาพ

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
1	ท่านคิดว่าการตรวจสุขภาพประจำปีเป็นสิ่งจำเป็น		
	ระดับน้อย	19	15.97
	ระดับปานกลาง	85	71.43
	ระดับมาก	75	63.03
2	ท่านคิดว่ามีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่างๆ ในแต่ละวัน		
	ระดับน้อย	4	3.36
	ระดับปานกลาง	71	59.66
	ระดับมาก	44	36.97
3	ท่านมักจะหลงลืมเรื่องราวต่างๆ ได้ง่าย		
	ระดับน้อย	8	6.72
	ระดับปานกลาง	87	73.11
	ระดับมาก	44	36.97
4	ท่านคิดว่าใช้เวลาในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและสมดุล		

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
	ระดับน้อย	15	12.61
	ระดับปานกลาง	84	70.59
	ระดับมาก	20	16.81
5	ท่านคิดว่าความช่วยเหลือตนเองได้ดี จะไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น		
	ระดับน้อย	8	6.72
	ระดับปานกลาง	86	72.27
	ระดับมาก	25	21.01
6	ท่านได้รับข้อมูล ข่าวสารต่างๆ จากสื่อวิทยุ/โทรทัศน์/หนังสือพิมพ์/เสียงตามสาย เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในผู้สูงอายุ		
	ระดับน้อย	12	10.08
	ระดับปานกลาง	78	65.55
	ระดับมาก	29	24.37
7	ท่านรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและมีความภูมิใจในสุขภาพของตนเอง		
	ระดับน้อย	11	9.24
	ระดับปานกลาง	80	67.23
	ระดับมาก	28	23.53
8	ท่านได้รับข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจาก อสม.		
	ระดับน้อย	8	6.72
	ระดับปานกลาง	87	73.11
	ระดับมาก	24	20.17
9	ท่านรับรู้เกี่ยวกับภาวะสุขภาพของตนเองและสนใจในสุขภาพของตนเองมากขึ้น		
	ระดับน้อย	14	11.76
	ระดับปานกลาง	79	66.39
	ระดับมาก	26	21.85
10	ท่านได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพกับคนในครอบครัว		
	ระดับน้อย	16	13.45
	ระดับปานกลาง	88	73.95
	ระดับมาก	15	12.61

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ในด้านการรับรู้เรื่องสุขภาพ ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการตรวจสุขภาพประจำปีเป็น สิ่งจำเป็นในระดับมาก จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 63.03 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการมีกำลังเพียงพอที่จะทำ สิ่งต่างๆ ในแต่ละวัน ในระดับมาก จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 59.66 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการหลงลืม เรื่องราวต่างๆ ได้ง่าย ในระดับปานกลาง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 73.11 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการใช้เวลาในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและสมดุล ในระดับปานกลาง จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 70.59 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการช่วยเหลือตนเองได้ดี จะไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น ในระดับปานกลาง จำนวน 86 คน คิด เป็นร้อยละ 72.27 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการได้รับข้อมูล ข่าวสารต่างๆ จากสื่อวิทยุ/ โทรทัศน์/ หนังสือพิมพ์/ เสียงตามสาย เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในผู้สูงอายุ ในระดับปานกลาง จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 65.55 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าตัวเองมีคุณค่าและมีความภูมิใจในสุขภาพของตนเอง ในระดับปานกลาง จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 67.23 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารต่างๆเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจาก อสม. ในระดับปานกลาง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 73.11 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับภาวะสุขภาพของตนเองและ สนใจในสุขภาพของตนเองมากขึ้น ในระดับปานกลาง จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 66.39 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพกับคนในครอบครัว ในระดับปานกลาง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 73.95

2) ด้านการบริโภคอาหาร ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละในด้านการบริโภคอาหาร

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
1	ท่านรับประทานอาหารครบ 3 มื้อ		
	ระดับน้อย	16	13.45
	ระดับปานกลาง	89	74.79
	ระดับมาก	14	11.76
2	ท่านดื่มกาแฟ/เครื่องดื่มชูกำลังเป็นประจำ		
	ระดับน้อย	6	5.04
	ระดับปานกลาง	74	62.18
	ระดับมาก	39	32.77
3	ท่านรับประทานผักและผลไม้เป็นประจำ		
	ระดับน้อย	28	23.53
	ระดับปานกลาง	75	63.03

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
	ระดับมาก	16	13.45
4	ทำนดืมสุราเป็นประจำ		
	ระดับน้อย	57	47.90
	ระดับปานกลาง	54	45.38
	ระดับมาก	8	6.72
5	ทำนหลีกเลี่ยงอาหารที่มีส่วนผสมของกะทิเป็นส่วนประกอบ		
	ระดับน้อย	21	17.65
	ระดับปานกลาง	91	76.47
	ระดับมาก	9	7.56
6	ทำนชอบรับประทานอาหารโดยการเติมน้ำปลา ซีอิ๊ว ซอส ลงไป		
	ระดับน้อย	19	15.97
	ระดับปานกลาง	85	71.43
	ระดับมาก	15	12.61
7	ทำนดืมน้ำวันละ ประมาณ 6-8 แก้วต่อวัน		
	ระดับน้อย	20	16.81
	ระดับปานกลาง	73	61.34
	ระดับมาก	26	21.85
8	ทำนรับประทานของหมัก ของดอง เป็นประจำ		
	ระดับน้อย	25	21.01
	ระดับปานกลาง	73	61.34
	ระดับมาก	21	17.65
9	ทำนซื้ออาหารสำเร็จมากกว่าการประกอบอาหารรับประทานเอง		
	ระดับน้อย	16	13.45
	ระดับปานกลาง	84	70.59
	ระดับมาก	19	15.97
10	ทำนรับประทานอาหารทอดเป็นประจำ		
	ระดับน้อย	19	15.97
	ระดับปานกลาง	88	73.95
	ระดับมาก	14	11.76

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ในด้านการบริโภคอาหาร ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการรับประทานอาหารครบ 3 มื้อ จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 74.79 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดื่มกาแฟ/เครื่องดื่มชูกำลังเป็นประจำ ในระดับปานกลาง จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 62.18 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับประทานผักและผลไม้เป็นประจำ ในระดับปานกลาง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 63.03 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดื่มสุราเป็นประจำ ในระดับน้อย จำนวน 57 คน คิดเป็น ร้อยละ 47.90 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงอาหารที่มีส่วนผสมของกะทิเป็นส่วนประกอบ ในระดับปานกลาง จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 76.47 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ชอบรับประทานอาหารโดยการเติมน้ำปลา ซีอิ๊ว ซอส ลงไป ในระดับปานกลาง จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดื่มน้ำวันละ ประมาณ 6-8 แก้ว ต่อวัน ในระดับปานกลาง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 61.34 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับประทานของหมัก ของดอง เป็นประจำ ในระดับปานกลาง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 61.34 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ซื้ออาหารสำเร็จมากกว่า การประกอบอาหารรับประทานเอง ในระดับปานกลาง จำนวน 84คน คิดเป็นร้อยละ 70.59 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ รับประทานอาหารทอดเป็นประจำ ในระดับปานกลาง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 73.95

3) ด้านการออกกำลังกาย ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละ ด้านการออกกำลังกาย

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
1	ท่านทำการอบอุ่นร่างกายก่อนออกกำลังกายหรือผ่อนคลายกล้ามเนื้อ หลังออกกำลังกายเสร็จทุกครั้ง		
	ระดับน้อย	4	3.36
	ระดับปานกลาง	94	78.99
	ระดับมาก	1	0.84
2	ท่านออกกำลังกายครั้งละ 20 นาทีขึ้นไป		
	ระดับน้อย	29	24.37
	ระดับปานกลาง	62	52.10
	ระดับมาก	28	23.53
3	ท่านออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง		
	ระดับน้อย	40	33.61
	ระดับปานกลาง	67	56.30
	ระดับมาก	12	10.08

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
4	ท่านปรึกษาแพทย์ก่อนออกกำลังกายเมื่อท่านมีโรคประจำตัว		
	ระดับน้อย	32	26.89
	ระดับปานกลาง	75	63.03
	ระดับมาก	12	10.08
5	ท่านตรวจดูบาดแผลก่อน/หลังออกกำลังกายเสมอ		
	ระดับน้อย	36	30.25
	ระดับปานกลาง	63	52.94
	ระดับมาก	20	16.81
6	ท่านไม่ออกกำลังกาย หลังรับประทานอาหารทันที		
	ระดับน้อย	29	24.37
	ระดับปานกลาง	80	67.23
	ระดับมาก	10	8.40
7	ท่านออกกำลังกาย เช่น ปั่นจักรยาน เดิน วิ่งเหยาะๆ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ หรืออื่นๆ		
	ระดับน้อย	34	28.57
	ระดับปานกลาง	75	63.03
	ระดับมาก	10	8.40
8	ท่านออกกำลังกายในที่ที่มีอากาศร้อนอบอ้าว หรือมีแดดจ้า		
	ระดับน้อย	38	31.93
	ระดับปานกลาง	66	55.46
	ระดับมาก	15	12.61
9	ท่านมักจะออกกำลังกายจนรู้สึกหัวใจเต้นเร็วขึ้น		
	ระดับน้อย	32	26.89
	ระดับปานกลาง	83	69.75
	ระดับมาก	4	3.36
10	ท่านหยุดออกกำลังกายจนรู้สึกเหนื่อย หรือเหงื่อออกทุกครั้ง		
	ระดับน้อย	28	23.53
	ระดับปานกลาง	80	67.23
	ระดับมาก	11	9.24

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ในด้านการออกกำลังกาย ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำการอบอุ่นร่างกาย ก่อนออกกำลังกาย หรือผ่อนคลายกล้ามเนื้อ หลังออกกำลังกายเสร็จทุกครั้งในระดับปานกลาง จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 87.99 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกกำลังกายครั้งละ 20 นาทีขึ้นไป ในระดับปานกลาง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 52.10 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ในระดับปานกลาง จำนวน 67 คน คิดเป็น ร้อยละ 56.30 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ปรึกษาแพทย์ก่อนออกกำลังกายเมื่อท่านมีโรคประจำตัว ในระดับปานกลาง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 63.03 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ตรวจดูบาดแผล ก่อน/หลังออกกำลังกายเสมอ ในระดับ ปานกลาง จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 52.94 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ออกกำลังกาย หลังรับประทานอาหารทันที ในระดับปานกลาง จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 67.23 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกกำลังกาย เช่น ปั่นจักรยาน เดิน วิ่งเหยาะๆ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ หรืออื่นๆ ในระดับปานกลาง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 63.03 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกกำลังกายในที่ที่มีอากาศร้อนอบอ้าว หรือมีแดดจ้า ในระดับปานกลาง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 55.46 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกกำลังกายจนรู้สีกว่าหัวใจเต้นเร็วขึ้น ในระดับปานกลาง จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 69.75 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่หยุดออกกำลังกายเมื่อรู้สึกเหนื่อย หรือเหงื่อออกทุกครั้ง ในระดับปานกลาง จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 67.63

4) ด้านการจัดการความเครียด ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซำซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละ ด้านการจัดการความเครียด

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
1	ท่านจะรับประทานยาหรือรับประสาทหรือยานอนหลับ เมื่อเวลาเครียดหรือวิตกกังวล		
	ระดับน้อย	26	21.85
	ระดับปานกลาง	91	76.47
	ระดับมาก	2	1.68
2	ท่านไม่พูดคุยกับคนอื่นเลย เมื่อมีความทุกข์		
	ระดับน้อย	19	15.97
	ระดับปานกลาง	73	61.34
	ระดับมาก	27	22.69
3	เมื่อท่านรู้สึกเครียดท่านท่านแก้ปัญหาโดยการอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์		
	ระดับน้อย	17	14.29

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

	หัวข้อที่ประเมิน	จำนวน	ร้อยละ
	ระดับปานกลาง	76	63.87
	ระดับมาก	26	21.85
4	ท่านสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เมื่อรู้สึกโกรธหรือโมโห		
	ระดับน้อย	15	12.61
	ระดับปานกลาง	82	68.91
	ระดับมาก	22	18.49
5	เมื่อรู้สึกเครียดท่านแก้ปัญหาโดยการออกกำลังกาย		
	ระดับน้อย	14	11.76
	ระดับปานกลาง	79	66.39
	ระดับมาก	26	21.85
6	ท่านปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น ไปวัด มัสยิด สวดมนตร์ ทำบุญตักบาตร		
	ระดับน้อย	12	10.08
	ระดับปานกลาง	68	57.14
	ระดับมาก	39	32.77
7	ท่านมักแสวงหาสิ่งที่ทำให้มีความสุข		
	ระดับน้อย	8	6.72
	ระดับปานกลาง	83	69.75
	ระดับมาก	28	23.53
8	ท่านแก้ปัญหาเมื่อรู้สึกเครียดโดยการออกกำลังกาย		
	ระดับน้อย	5	4.20
	ระดับปานกลาง	84	70.59
	ระดับมาก	30	25.21
9	ท่านคิดในแง่บวกเสมอแม้จะพบเจอสิ่งที่ไม่ดี		
	ระดับน้อย	7	5.88
	ระดับปานกลาง	75	63.03
	ระดับมาก	37	31.09
10	ท่านไม่เปรียบเทียบเรื่องของตนเองกับผู้อื่นให้เกิดความทุกข์		
	ระดับน้อย	1	0.84
	ระดับปานกลาง	82	68.91
	ระดับมาก	36	30.25

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ในด้านการจัดการความเครียด ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะรับประทานยาประจำประสาทหรือยา นอนหลับ เมื่อเวลาเครียดหรือวิตกกังวล ในระดับปานกลาง จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 76.47 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่พูดคุยกับคนอื่นเลย เมื่อมีความทุกข์ ในระดับปานกลาง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 61.34 ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เมื่อรู้สึกเครียดจะแก้ปัญหาโดยการอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ในระดับปานกลาง จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 63.87 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เมื่อรู้สึกโกรธหรือโมโห ในระดับปานกลาง จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 68.91 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกเครียดจะแก้ปัญหาโดยการออกกำลังกาย ในระดับปานกลาง จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 66.39 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น ไปวัด มัสยิด สวดมนต์ ทำบุญ ตักบาตร ในระดับปานกลาง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มักแสวงหาสิ่งที่ทำให้มีความสุข ในระดับปานกลาง จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 69.75 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ แก้ปัญหาเมื่อรู้สึกเครียดโดยการออกกำลังกาย ในระดับปานกลาง จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 70.59 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดในแง่บวกเสมอแม้จะพบเจอสิ่งที่ไม่ดี ในระดับปานกลาง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 63.03 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เปรียบเทียบเรื่องของตนเองกับผู้อื่นให้เกิดความทุกข์ ในระดับปานกลาง จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 68.91

อภิปรายผลวิจัย พบว่าการรับรู้เรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองซ้าซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ทั้งเพศ วัย การศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่มีผลต่อการตระหนักรู้ด้านสุขภาพ และปัญหาสุขภาพ

พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากตระหนักถึงความสำคัญในการตรวจสุขภาพ (ปานกลาง 71.43%) และสังเกตสมรรถภาพร่างกาย ตั้งแต่ การมีพลังกำลัง (ปานกลาง 59.66%- มาก 36.97%) การไม่หิ้อหรงลิ้ม หรือยังมีความจำดี (ปานกลาง 73.11% - มาก 36.97%) โดยไม่ต้องการให้รู้สึกว่าเป็นภาระแก่คนรอบข้าง (ปานกลาง 72.27% - มาก 21.01%) ดังนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพกับคนในครอบครัว (ปานกลาง 73.95 %) สะท้อนว่าผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องสุขภาพกับคนในครอบครัวมากนัก อาจเป็นเพราะไม่ต้องการให้รู้สึกว่าตนเองเป็นภาระ สอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าและภูมิใจในสุขภาพ (ปานกลาง 72.27% - มาก 21.01%)

ซึ่งแน่นอนว่าการได้รับข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ส่วนมากตระหนักถึงความสำคัญในการตรวจสุขภาพ (ปานกลาง 71.43%) และสังเกตสมรรถภาพร่างกาย ตั้งแต่ การมีพลังกำลัง (ปานกลาง 59.66%- มาก 36.97%) การไม่หิ้อหรงลิ้ม หรือยังมีความจำดี (ปานกลาง 73.11% - มาก 36.97%) โดยไม่ต้องการให้รู้สึกว่าเป็นภาระแก่คนรอบข้าง (ปานกลาง 72.27% - มาก 21.01%) ดังนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพกับคนในครอบครัว (ปานกลาง 73.95%) สะท้อนว่าผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องสุขภาพกับคนในครอบครัวมากนัก อาจเป็นเพราะไม่ต้องการให้รู้สึกว่าตนเองเป็นภาระ สอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าและภูมิใจในสุขภาพ (ปานกลาง 72.27% - มาก 21.01%)

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

จากความรู้ด้านสุขภาพที่มากขึ้นพบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากใส่ใจต่อสุขภาพกล่าวคือมีการรับประทานอาหารเช้า 3 มื้อ (ปานกลาง 74.79%) ซึ่งประกอบด้วยผักผลไม้ (ปานกลาง 63.03 %) และดื่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ (ปานกลาง 61.34%) ถึงแม้ว่าอาหารจะมีส่วนผสมของกะทิอยู่บ้าง (ปานกลาง 76.47% และ น้อย 17.65%) อาจเป็นเพราะอาหารเป็นวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอาหารไทย ในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ที่จะมีส่วนประกอบของ กะทิ อยู่หลายเมนู อีกทั้งหลายครั้งที่มีการซื้ออาหารปรุงสำเร็จมาทาน (ปานกลาง 70.59%) ทำให้ไม่อาจควบคุมปริมาณเครื่องปรุงและเลือกสรรวัตถุดิบที่เหมาะสมได้มากนัก

แต่อย่างไรก็ตามมีพฤติกรรมหลายประการที่ส่งผลต่อสุขภาพ ตั้งแต่ความนิยมดื่มเครื่องปรุงรส (ปานกลาง 71.43%) เพราะคนในพื้นที่นิยมอาหารรสจัด การทานของหมักดอง (ปานกลาง 61.34 %) อาหารทอด (ปานกลาง 73.95%) อีกทั้งการดื่มสุรา ที่ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติ (น้อย 47.90% - ปานกลาง 45.38%)

ต่อคำถามว่าได้มีการอบอุ่นร่างกายก่อนออกกำลังกายหรือผ่อนคลาย กล้ามเนื้อ หลังออกกำลังกายเสร็จทุกครั้ง แสดงว่า ทำบ้างไม่ทำบ้าง (ปานกลาง 78.99%) และผู้ตอบแบบสอบถามนี้มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ (ปานกลาง 56.3%) แสดงว่าคนส่วนใหญ่ออกกำลังกายบ้างเป็นครั้งคราว และมีการปรึกษาแพทย์ก่อนออกกำลังกายบ้าง (ปานกลาง 63.03% - น้อย 26.89%) และออกกำลังกายแค่พอให้รู้สึกเหนื่อย (ปานกลาง 67.23%)

นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้สูงอายุมีการรับประทานยาระงับประสาท หรือยานอนหลับ ในระดับปานกลาง (76.47%) ซึ่งเป็นเรื่องปกติของผู้สูงอายุที่อาจเกิดจากภาวะนอนหลับ หรือหลับไม่สนิทในกลุ่มผู้สูงอายุ จากแบบสอบถามพบว่าผู้สูงอายุมีวิธีการจัดการความเครียดได้เป็นอย่างดี โดยมากจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุนิยมแสวงหาประเพณีวิถี ทัศนคติ (ปานกลาง 63.87%) ซึ่งถือเป็นสิ่งพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทั้งการออกกำลังกาย (ปานกลาง 66.39% - มาก 21.85%) และปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา (ปานกลาง 57.14% - มาก 32.77%) ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดในแง่บวก ไม่เปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นให้เกิดทุกข์ ปานกลาง (68.91% - มาก 30.25%)

โดยสรุป ปัจจัยพื้นฐานครอบครัวส่งผลต่อความรู้และพฤติกรรมการบริหารโภชนาการของผู้สูงอายุมีผลต่อการบริโภคอาหาร ขณะที่ด้านการออกกำลังกายต้องอาศัยปัจจัยภายนอกครอบครัวที่มีส่วนสำคัญ ตั้งแต่สังคม ชุมชน ดังจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชมรมผู้สูงอายุ มีพฤติกรรมทางสุขภาพค่อนข้างสูง มีความกระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลที่ดีต่อสุขภาพโดยรวม อีกทั้งยังช่วยทั้งในด้านการบริหารจัดการความเครียด อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าชมรมผู้สูงอายุส่งผลดีต่อการพัฒนาการทางสุขภาพของผู้สูงอายุ

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา พบว่าการรับรู้เรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุสามารถเริ่มได้จากครอบครัว และสังคมโดยรอบ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพอย่างเหมาะสม จาก

การศึกษานี้ยังอีกว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีของผู้สูงอายุคือการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ณ ที่นี้คือการที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกชมรมออกกำลังกาย ซึ่งไม่เพียงช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายแต่ยังเสริมสร้างสุขภาพจิตใจด้วย

ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในยุคสังคมผู้สูงอายุ เช่น วิธีการบริหารจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุของภาครัฐ หรือ การศึกษาวิธีการจัดการสภาวะจิตใจในกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุยังมีหลากหลายมิติ เช่น การพัฒนาชุมชนเมืองเพื่อรองรับผู้สูงอายุ หรือ การจัดการทรัพยากรบุคคลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). สุขภาพคนไทย 2552: เพื่อสุขภาพแห่งมวลมนุษยชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman.
- Green, L. W., & Kreuter, M. W. (2005). *Health program planning: An educational and ecological approach* (4th ed.). McGraw-Hill.
- House, J. S., Landis, K. R., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*, 241(4865), 540-545.
- Pender, N. J., Murdaugh, C. L., & Parsons, M. A. (2011). *Health promotion in nursing practice* (6th ed.). Pearson Education.
- Rosenstock, I. M. (1974). Historical origins of the health belief model. *Health Education Monographs*, 2(4), 328-335.

ชนกร บุญเจือ และคนอื่นๆ

United Nations. (2562). รายงาน UN คาดว่าประชากรโลกจะเติบโตช้าลง โดยจะแตะระดับ 9.7 พันล้านคนในปี 2593 และอาจแตะระดับสูงสุดเกือบ 11 พันล้านคนในราวปี 2643. วันที่ค้นข้อมูล 27 สิงหาคม, 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/growing-at-a-slower-pace-world-population-is-expected-to-reach-9-7-billion-in-2050-and-could-peak-at-nearly-11-billion-around-2100-un-report/>

Yen, I. H., & Kaplan, G. A. (1999). Neighborhood social environment and risk of death: Multilevel evidence from the Alameda County Study. *American Journal of Epidemiology*, 149(10), 898-907.

การบริการสุขภาพของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหาร ส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

Health Services of Primary Care Units After Transfer to Sisaket Provincial Administrative Organization

กิตติชัย ขันทอง (Kittichai Khunthong)

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Lecturer, political Science Program, College of Law and Government,

Sisaket Rajabhat University

E-mail: Koonkhem1234@gmail.com

Received: 27 August 2024

Revised: 22 May 2025

Accepted: 30 May 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การบริการสุขภาพของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (2) ปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักและการสนทนากลุ่มจากหน่วยบริการสุขภาพขั้นปฐมภูมิ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) ทั้งขนาดเล็ก (S) ขนาดกลาง (M) และขนาดใหญ่ (L) ถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขั้นปฐมภูมิในช่วงเปลี่ยนผ่านตามพันธกิจเดิมเมื่อครั้งสังกัดสาธารณสุขจังหวัดในด้านต่าง ๆ ที่ครอบคลุมพันธกิจด้านสาธารณสุข เช่น ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการรักษามะเร็งและป้องกันควบคุมโรค ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และด้านการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งการจัดสรรวัคซีนบริการประชาชนช่วงระบาดของโควิด 19 ส่วนปัญหาและอุปสรรคของหน่วยบริการขั้นปฐมภูมิมิโครงสร้างส่วนราชการหลังรับถ่ายโอนกรอบอัตรากำลังยังไม่เป็นไปตามโครงสร้างที่กำหนด บุคลากรของหน่วยบริการบางหน่วยยังไม่เพียงพอ ส่วนงบประมาณด้านบุคลากรมีการจัดสรรล่าช้า ไม่ครบถ้วนตามสิทธิ์ ทำให้องค์การบริหารส่วน

จังหวัดศรีสะเกษต้องจ่ายขาดเงินสะสม รวมทั้งระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไม่ครอบคลุมภารกิจงานด้านสาธารณสุข ทำให้มีความจำเป็นต้องปรับใช้ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขโดยอนุโลม

คำสำคัญ: การบริการสุขภาพ, หน่วยบริการระดับปฐมภูมิ, การถ่ายโอน, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

This qualitative research aimed to (1) examine the policy implementation in the administration of primary health care units after their transfer to the Sisaket Provincial Administrative Organization, and (2) identify the problems and obstacles arising from this administrative transition. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with key informants from Sub-district Health Promoting Hospitals (SHPHs) of various sizes—small (S), medium (M), and large (L) that had been transferred.

The findings revealed that during the transition, the primary health care units continued their original missions as previously conducted under the Provincial Public Health Office. These included curative services, health promotion, disease prevention and control, medical rehabilitation, and consumer protection. Notably, the provision of vaccines during the COVID-19 pandemic remained a critical public service.

However, several challenges were identified. The post-transfer organizational structure and workforce framework did not align fully with official guidelines. Some health care units faced staff shortages, and the personnel budget allocations were delayed and incomplete, forcing the Provincial Administrative Organization to cover deficits using its reserve funds. Moreover, the existing regulations from the Department of Local Administration did not adequately encompass the scope of public health responsibilities, leading to the need for provisional application of Ministry of Public Health regulations.

Keywords: Health Services, Primary Care Units, Transfers, Provincial Administrative Organizations

บทนำ

การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเรื่องสาธารณสุขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เช่น มาตรา 47 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ภายใต้หลักการกระจายอำนาจนี้มาสู่การถ่ายโอน (Devolution) มีแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) ด้านการถ่ายโอนภารกิจกำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขถ่ายโอนภารกิจสถานีนามัย โรงพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลทั่วไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสถานีนามัย โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลทั่วไปตั้งอยู่เขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใด ต้องถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ซึ่งหมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ ในระยะแรกให้ถ่ายโอนตามความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และระยะสุดท้ายของแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) ด้านการถ่ายโอนภารกิจ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดไม่พร้อมรับการถ่ายโอนก็ให้ถ่ายโอนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการ (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565)

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินี้ ของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขยังไม่ประสบความสำเร็จตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) ด้านการถ่ายโอนภารกิจ โดยพบว่า สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินการถ่ายโอนสถานีนามัย (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี) จำนวน 27 แห่งในปี พ.ศ. 2551 จำนวน 19 แห่งในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 4 แห่งในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 1 แห่ง ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 6 แห่งในปี พ.ศ. 2562 และจำนวน 8 แห่งในปี พ.ศ. 2563 รวมทั้งสิ้น 65 แห่ง จากจำนวนสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินีและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 9,787 แห่งทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565)

ต่อมาแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 - 2565 ได้ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเพื่อสนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินีให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง คณะอนุกรรมการบริหารแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการถ่ายโอน

ภารกิจ จึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นประธาน เพื่อพิจารณาดำเนินการจัดทำแนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินีให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้แนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด สมบูรณ์ครบถ้วน

ภายใต้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 - 2565 นี้ นำมาสู่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ในการดำเนินการขอรับการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ทั้งนี้ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษจำนวน 117 แห่ง เข้าสู่ขั้นตอนและกรอบระยะเวลาการประเมินความพร้อมองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อรับการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (สำหรับการส่งมอบภารกิจในปีงบประมาณ 2565) ซึ่งให้ดำเนินการแล้วเสร็จในเดือนกันยายน พ.ศ. 2564 ทั้งนี้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จะต้องดำเนินการหลังจากถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยแบ่งเป็นการดำเนินการด้านโครงสร้างองค์กร การดำเนินการด้านงานบุคคล การดำเนินการด้านงบประมาณ ตลอดจนแนวทางการบริการสาธารณะทางสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีกองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษในการรับผิดชอบหน่วยบริการระดับปฐมภูมิคือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในการดูแลประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ การจัดสรรงบประมาณ อัตรากำลัง รวมทั้งการประเมินอุปสรรคในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

จากความสำคัญที่กล่าวมา การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งแรกในการดำเนินการกิจการบริการสาธารณะขั้นปฐมภูมิ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

การทบทวนวรรณกรรม

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

วรเดช จันทรศร (2554, หน้า 129-146) ได้สรุปตัวแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy implementation) 6 ตัวแบบ ดังนี้

ตัวแบบที่ยึดเหตุผล (Rational Model) เป็นนโยบายที่ยึดถือนโยบายที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจที่ชัดเจน มีการมอบหมายงาน และกำหนดมาตรฐานการทำงานให้แก่หน่วยย่อยต่าง ๆ ขององค์การ มีระบบวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนระบบการให้คุณให้โทษ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเริ่มต้นมาจากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจว่าอะไรคือเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่กำหนดคนนโยบายต้องการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถกำหนดการมอบหมายงานหรือกำหนดความรับผิดชอบเฉพาะของแต่ละฝ่ายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งจะช่วยให้ประสานการปฏิบัติงานเป็นไปโดยราบรื่น

ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) มีแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีองค์การเน้นให้ความสนใจที่สมรรถนะขององค์การ เพราะเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับองค์การที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ในลักษณะนั้นนโยบายที่จะประสบความสำเร็จได้จึงต้องอาศัยโครงสร้างขององค์การที่เหมาะสม บุคลากรที่อยู่ในองค์การจะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการบริหารและด้านเทคนิคอย่างเพียงพอ

ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์การ (Organization Development) ตัวแบบนี้เน้นศึกษาปัญหาของการนำนโยบายไปปฏิบัติในแง่ของการสร้างความผูกพันและการยอมรับ เพื่อมุ่งสนองตอบความต้องการทางจิตวิทยาและสังคมของมนุษย์ ความสนใจในลักษณะนี้จึงเป็นเรื่องของการนำตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์การมาประยุกต์โดยตรง ตัวแบบนี้จึงเน้นที่การมีส่วนร่วม (Participation) ขององค์การเป็นสำคัญภายใต้ฐานคติที่ว่า การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การนำนโยบายไปปฏิบัติให้บังเกิดความสำเร็จจึงน่าจะเป็นเรื่องของการจูงใจ การใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสม การสร้างความผูกพันของสมาชิกในองค์การ การมีส่วนร่วมให้เกิดการยอมรับ ตลอดจนการสร้างทีมงานมากกว่าการมุ่งใช้การควบคุม หรือการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชา

ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Processes Model) พัฒนามาจากแนวคิดของนักสังคมวิทยาที่พยายามจะสร้างกรอบการมองหาสภาพความเป็นจริงทางสังคม (Social Reality) ในองค์การ ตัวแบบนี้เชื่อว่าอำนาจขององค์การไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งทางรูปนัยแต่มีอยู่กระจัดกระจายในองค์การ ในทรรศนะนี้หมายความว่าสมาชิกขององค์การทุกคนมีอำนาจในแง่ของการใช้วิจารณญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการที่มีหน้าที่ต้องติดต่อและให้บริการประชาชน (Street-Level Bureaucrats) โดยที่ผู้บังคับบัญชาไม่อาจจะควบคุมได้ ทั้งนี้การขัดแย้งคนนโยบายใหม่ ๆ ที่จะกระทบหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของข้าราชการเหล่านี้มักจะไร้ผลนอกเสียจากข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติจะยอมรับหรือปรับนโยบาย

ตัวแบบทางการเมือง (Political Model) เชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดจากความสามารถของผู้เล่น (Player) หรือบุคคลที่เป็นตัวแทนองค์กร กลุ่ม หรือสถาบันและความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกองค์กร ตัวแบบนี้เห็นว่าการสร้างการยอมรับ (Consensus) และการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสิ่งที่ยากจะเกิดขึ้นได้ แต่ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ในองค์กรและในระบบสังคมทั่วไป การหวังที่จะให้ทุกฝ่ายเห็นชอบนโยบายจึงเป็นสิ่งที่ยาก เพราะนโยบายคือการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม ซึ่งย่อมจะมีทั้งผู้ได้รับประโยชน์และผู้เสียประโยชน์ จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกฝ่ายจะต้องปกป้องผลประโยชน์ของตนเองก่อนเป็นอันดับแรก

ตัวแบบเชิงบูรณาการ เป็นตัวแบบที่รวบรวมแนวคิดของทั้ง 5 รูปแบบมาไว้โดยมุ่งแสวงหาผลกระทบของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 มิติด้วยกัน ได้แก่ มิติที่หนึ่ง เป็นการวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายจากผลผลิตผลลัพธ์และผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้น มิติที่สองเป็นการวัดถึงผลกระทบของนโยบาย และมิติที่สามเป็นการวัดว่าผลของนโยบายนั้นสามารถส่งประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวมได้หรือไม่ ส่วนตัวแปรอิสระที่นำมาพิจารณานั้นมาจาก 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ สมรรถนะขององค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุมภาวะผู้นำและความร่วมมือ และการเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก

การบริการขั้นปฐมภูมิ

ระบบสุขภาพปฐมภูมิ คือ กลไกและกระบวนการในการประสานความร่วมมือเพื่อจัดบริการสุขภาพปฐมภูมิ โดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งการส่งต่อผู้รับบริการและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยบริการทั้งระดับปฐมภูมิทุติยภูมิ และตติยภูมิ ส่วนบริการสุขภาพปฐมภูมิ คือ บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มุ่งหมายดูแลสุขภาพของบุคคลในเขตพื้นที่รับผิดชอบในลักษณะองค์รวมตั้งแต่แรก ต่อเนื่องและผสมผสานครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมโรค การป้องกันโรค การตรวจวินิจฉัย การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ โดยหน่วยบริการปฐมภูมิหรือเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิที่ประกอบด้วยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวและคณะผู้ให้บริการสุขภาพปฐมภูมิ รวมทั้งเชื่อมโยงกับครอบครัว ชุมชน และบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ

หน่วยบริการปฐมภูมิ คือ หน่วยบริการที่ได้ขึ้นทะเบียนเพื่อให้บริการสุขภาพตามพระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ พ.ศ. 2562 มีภารกิจด้านการรักษาพยาบาล ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการรักษา บำบัดและป้องกันควบคุมโรค ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

สรุปการดำเนินการหลังการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

บุคลากรสาธารณสุขที่รับโอนเข้าเป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นไปตามคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เรื่อง มาตรฐาน

กลางเกี่ยวกับการรับโอนข้าราชการตามกฎหมายอื่นมาบรรจุเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นโดยที่เป็นการสมควร กำหนดมาตรฐานกลางเกี่ยวกับการรับโอนข้าราชการตามกฎหมายอื่นมาบรรจุเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่น ให้ความชัดเจนเนื่องจากการกำหนดระบบจำแนกตำแหน่งของข้าราชการแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

ข้อที่ 1 ข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งประเภททั่วไป และประเภทวิชาการที่ประสงค์ขอโอน มาบรรจุเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นในตำแหน่งประเภททั่วไปหรือประเภทวิชาการ ให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นรับโอนมาดำรงตำแหน่งในระดับที่ไม่สูงกว่าเดิมเว้นแต่เป็นผู้สอบแข่งขันได้ ผู้สอบคัดเลือกได้ หรือผู้ได้รับคัดเลือกตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางกำหนด

ข้อที่ 2 ข้าราชการพลเรือนสามัญที่ประสงค์ขอโอนมาบรรจุเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นในตำแหน่ง ประเภทอำนวยการท้องถิ่นหรือประเภทบริหารท้องถิ่นในระดับใด ผู้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติภายใต้เงื่อนไข ทั้งวุฒิการศึกษา ลักษณะงานที่รับโอน การเทียบลักษณะงานตำแหน่ง เป็นต้น

ตารางที่ 1 โครงสร้าง ประเภทตำแหน่ง และระดับตำแหน่งบุคลากร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

กลุ่มงาน/สายงาน	ประเภทตำแหน่ง	ระดับตำแหน่ง	สาขาความเชี่ยวชาญ
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล			
นักวิชาการสาธารณสุข	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	-
พยาบาลวิชาชีพ	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	-
เจ้าพนักงานสาธารณสุข	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
กลุ่มสนับสนุนบริการสุขภาพ			
นักวิชาการสาธารณสุข	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	ด้านบริการวิชาการ
เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
เจ้าพนักงานธุรการ	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
กลุ่มบริการสุขภาพ			

กลุ่มงาน/สายงาน	ประเภทตำแหน่ง	ระดับตำแหน่ง	สาขาความเชี่ยวชาญ
แพทย์แผนไทย	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	-
พยาบาลวิชาชีพ	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	ด้านการพยาบาล
นักวิชาการสาธารณสุข	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	ด้านบริการวิชาการ
นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข)	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	ด้านบริการวิชาการ
เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
เจ้าพนักงานสาธารณสุข	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
เจ้าพนักงานสาธารณสุข (อายุรเวท) (วุฒิ ป.การแพทย์ แผนไทย)	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
เจ้าพนักงานเภสัชกรรม	ทั่วไป	ปฏิบัติงาน/ชำนาญการ/ อาวุโส	-
นักวิชาการสาธารณสุข (เภสัช กรรม)	วิชาการ	ปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ	-

ส่วนการกำหนดกรอบอัตรากำลังให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำหนดกรอบอัตรากำลังเป็นไปตามขนาดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตามเกณฑ์ต่อไปนี้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ขนาดเล็ก รับผิดชอบจำนวนประชากรน้อยกว่า 3,000 คน มีจำนวนบุคลากร 7 อัตรา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ขนาดกลาง รับผิดชอบจำนวนประชากร 3,000 - 8,000 คน มีจำนวนบุคลากร 12 อัตรา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ขนาดใหญ่ รับผิดชอบจำนวนประชากรมากกว่า 8,000 คน มีจำนวนบุคลากร 14 อัตรา

ส่วนโครงสร้างอัตรากำลังให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำหนดโครงสร้างอัตรากำลังเป็นไปตามขนาดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยอาจพิจารณากำหนดกรอบตำแหน่งใหม่หรือปรับเกลี่ยตำแหน่งได้เพื่อให้เหมาะสมกับภารกิจ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ลักษณะงาน และปริมาณงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยให้กำหนด

เป็นประเภทวิชาการ ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง คือ นักวิชาการสาธารณสุข และพยาบาลวิชาชีพ กรอบอัตรากำลังของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำหนดโครงสร้าง การแบ่งส่วนราชการภายใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบริหารสาธารณสุข กลุ่มส่งเสริมป้องกันควบคุมโรค และกลุ่มเวชปฏิบัติครอบครัว โดยกำหนดกรอบอัตรากำลังประเภท ตำแหน่ง และสายงาน เพื่อรับผิดชอบภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตาราง ที่ 2 กรอบอัตรากำลังของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (แบ่งตามกลุ่มงาน)

กลุ่มงาน	จำนวนอัตรากำลัง/ขนาด		
	ขนาดเล็ก	ขนาด กลาง	ขนาดใหญ่
ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	1	1	1
กลุ่มงานบริหารสาธารณสุข	2	3	3
- นักวิชาการสาธารณสุข	1	1	1
- เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี/เจ้าพนักงานธุรการ	1	-	-
- เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี	-	1	1
- เจ้าพนักงานธุรการ	-	1	1
กลุ่มงานส่งเสริมป้องกันและควบคุมโรค	2	3	4
- นักวิชาการสาธารณสุข/เจ้าพนักงานงานสาธารณสุข	1	1	2
- พยาบาลวิชาชีพ	1	1	1
- นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข) เจ้าพนักงาน ทันตสาธารณสุข	-	1	1
กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว	2	5	6
- พยาบาลวิชาชีพ	1	2	2
- นักวิชาการสาธารณสุข/เจ้าพนักงานสาธารณสุข	1	1	2
- แพทย์แผนไทย/เจ้าพนักงานสาธารณสุข (วุฒิ ป.การแพทย์ แผนไทย) (อายุรเวท)	-	1	1
- นักวิชาการสาธารณสุข (เภสัชกรรม)/ เจ้าพนักงานเภสัชกรรม	-	1	1
รวม	7	12	14

หมายเหตุ: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดเล็ก ให้เลือกมีเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี/เจ้าพนักงาน ธุรการ อย่างใดอย่างหนึ่ง 1 ตำแหน่ง

ตารางที่ 3 จำนวนบุคลากรและจำนวนกลุ่มงานภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ลำดับ	ตำแหน่ง/กลุ่มงาน	จำนวนอัตรากำลัง/ขนาด		
		ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
1	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	1	1	1
2	กลุ่มงานบริหารสาธารณสุข	2	4	4
3	กลุ่มงานส่งเสริมป้องกันควบคุมโรค	2	4	3
4	กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว	2	3	6
รวม		7	12	14

เมื่อได้รับการถ่ายโอนมาเป็นข้าราชการท้องถิ่นนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องมีการปรับปรุงแผนอัตรากำลัง 3 ปี ซึ่งการกำหนดประเภท ตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง สายงาน การกำหนดเลขที่ ตำแหน่งและเลขที่ส่วนราชการของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและลูกจ้าง (ถ้ามี) ที่ถ่ายโอนมาพร้อมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือการศึกษา ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การกระจายอำนาจทางสาธารณสุข งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือแนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ของสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เช่น การดำเนินการก่อนการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมในการบริหารภารกิจด้านสาธารณสุข การเตรียมความพร้อมในการบริหารงบประมาณด้านสาธารณสุข การเตรียมความพร้อมในการบริหารงานบุคคลด้านสาธารณสุข จนถึงขั้นตอนการดำเนินการหลังการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์ทั้งผู้ให้ข้อมูลหลักและการสนทนากลุ่ม และตรวจสอบแนวสัมภาษณ์โดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข เมื่อแนวสัมภาษณ์มีความชัดเจนและตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยสัมภาษณ์จะเลือก

(In-dept Interview) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-Informants) โดยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยแบบเจาะจงทั้งหมด 7 คน ประกอบด้วย

- 2.1 รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน
- 2.2 รักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุข จำนวน 1 คน
- 2.3 ประธานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน
- 2.4 นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 4 คน

ส่วนลักษณะสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่มสนทนาโดยพิจารณาการแบ่งกลุ่มหน่วยบริการสุขภาพขั้นปฐมภูมิ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) ทั้ง 117 แห่ง จากเกณฑ์ดังนี้

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดเล็ก (S) มีจำนวน 10 แห่ง ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 10 คน เลือกกลุ่มสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดกลาง (M) มีจำนวน 95 แห่ง ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 95 คน เลือกกลุ่มสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดใหญ่ (L) มีจำนวน 12 แห่ง ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 12 คน เลือกกลุ่มสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน

3. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลหลังจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงหลังจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้ง โดยทุกครั้งผู้วิจัยจะทำการถอดเทปเสียงหลังจากการสัมภาษณ์ทันทีเพื่อที่จะสามารถจดจำรายละเอียดและบริบทแวดล้อมในช่วงวันและเวลาได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการให้ความหมายข้อมูลที่ศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการนำไปถามซ้ำและเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งการตรวจสอบข้อมูล (สฤงค์ จันทวานิช, 2552) มีขั้นตอนดังนี้

การตรวจสอบข้อมูล (Validity) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงตีความเพื่อถามย้อนกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้ง อันเป็นการตรวจสอบซ้ำ เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละราย โดยมีนักวิชาการทางสาธารณสุขตรวจสอบเครื่องมือในการสัมภาษณ์ โดยนักวิชาการด้านสาธารณสุขชุมชนผู้มีความเชี่ยวชาญ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความถูกต้อง โดยพิจารณาตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลด้านเวลา สถานที่และบุคคล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปการสัมภาษณ์เปรียบเทียบกับกรสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงข้อค้นพบจากที่ได้ศึกษาตลอดจนข้อมูลเอกสารและรายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

4. จริยธรรมงานวิจัย

ผู้วิจัยได้รับการยินยอมจากผู้อาสาสมัครโดยการปกปิดชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หลักการเคารพในความเป็นมนุษย์ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการยอมรับในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระของแต่ละบุคคลของอาสาสมัครที่จะให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย คำนึงถึงหลักคุณประโยชน์ไม่เป็นโทษการดูแลสวัสดิภาพของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยและประเมินประโยชน์หรือผลดีที่ผู้เข้าร่วมจะได้รับจากการวิจัยหลักหลักความยุติธรรม ผู้วิจัยคำนึงหลักการกระจายความเสี่ยงและประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างหรืออาสาสมัครด้วยความเป็นธรรม ไม่ใช้ความรู้สึกรังเกียจหรืออคติในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาการทำวิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้มาช่วยในการสร้างข้อสรุปหรือโยงข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์คือถอดเทปบันทึกเสียง บันทึกข้อมูล อ่านทบทวนข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจและให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาทั้งหมด ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปและบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้องของผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละรายในภาพรวมจนเข้าใจเป็นอย่างดี จับประเด็นหลักพร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ นำประเด็นที่ได้มาจัดกลุ่มของข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อหาความเชื่อมโยงกับการศึกษา ขยายความเชื่อมโยงโดยตีความและหาความหมายเพื่อหาคำตอบ เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นสาระหลักของผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา

1. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษได้ดำเนินการแจ้งความประสงค์ขอรับการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซึ่งมีผลในปีงบประมาณ 2566 มีโครงสร้างส่วนราชการใหม่คือ กองสาธารณสุข ซึ่งตามแผนยุทธศาสตร์กองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับ การวิเคราะห์และจัดทำแผนงานด้านสาธารณสุข งานส่งเสริมสุขภาพ งานป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ งานอนามัยสิ่งแวดล้อม งานให้บริการด้านสาธารณสุข งานการแพทย์ งานการแพทย์ฉุกเฉิน งานรักษาพยาบาล งานศูนย์บริการสาธารณสุข งานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล งานบริหารสาธารณสุข งานส่งเสริมป้องกันควบคุมโรค งานเวชปฏิบัติครอบครัว งานหลักประกันสุขภาพ งานมาตรฐานและคุณภาพหน่วยบริการ งานยุทธศาสตร์สาธารณสุข งานกฎหมายสาธารณสุข งานแพทย์แผนไทย งานส่งเสริมสนับสนุนการแพทย์แผนไทย งานกายภาพและอาชีวบำบัด

งานฟื้นฟูสมรรถภาพและจิตใจผู้ป่วย งานทันตสาธารณสุข งานส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส งานบริการข้อมูล สถิติ ช่วยเหลือให้คำแนะนำทางวิชาการ งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับมอบหมาย โดยแบ่งส่วนราชการภายใน ได้แก่ กลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มงานป้องกัน และควบคุมโรค กลุ่มงานบริการการแพทย์ฉุกเฉิน

หลังได้รับการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ศรีสะเกษ ได้มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่สมัครใจถ่ายโอนจำนวน 117 แห่ง แบ่งเป็น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดเล็ก (S) จำนวน 12 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดกลาง (M) จำนวน 95 แห่ง และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดใหญ่ (L) จำนวน 10 แห่ง ดังนี้

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ		
รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ		
รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ รักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุข		
ประธาน รพ.สต. ถ่ายโอนจังหวัดศรีสะเกษ		
ผู้อำนวยการสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินีและ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 117 แห่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ		
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ขนาดเล็ก (S) จำนวน 12 แห่ง	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ขนาดกลาง (M) จำนวน 95 แห่ง	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ขนาดใหญ่ (L) จำนวน 10 แห่ง

แผนยุทธศาสตร์กองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการแบ่งยุทธศาสตร์หลักเป็น 6 ยุทธศาสตร์ และมีแผนงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ 6 แผนงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลัก ทั้งนี้ในปีงบประมาณ 2566 ได้มีการจัดโครงการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุข ระหว่างวันที่ 2-5 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“... ในปีงบประมาณ 2566 บุคลากรในสังกัดกองสาธารณสุขและผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จัดโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้าน
การบริหารและการจัดบริการสาธารณสุข หน่วยบริการสาธารณสุขในสังกัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ศึกษาผลงานเทศบาลบึงยี่โถ จังหวัด
ปทุมธานี และ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี...”

(ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ 13
กันยายน 2566, สัมภาษณ์)

หลังจากการถ่ายโอนภารกิจภารกิจบริการขั้นปฐมภูมิในฐานะที่กำกับงานบริหารบุคคลและ
ภารกิจของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการ
ดังนี้

1.ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น

การรักษาพยาบาลเบื้องต้นนั้นได้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นพื้นฐานตามแนวทางที่กำหนด มาตรฐาน
วิชาชีพและมาตรฐานจริยธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและการคุ้มครองสิทธิในการพยาบาลแก่
ประชาชนและผู้ป่วยในชุมชน เพื่อให้ได้รับการดูแลที่ถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย ตอบสนองปัญหาและ
ความต้องการของผู้ใช้บริการครอบคลุมด้านร่างกาย จิตสังคมและจิตวิญญาณ ซึ่งกองสาธารณสุข องค์การ
บริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการในการคัดกรอง ประเมินภาวะสุขภาพ วิเคราะห์ปัญหาและภาวะ
ความเสี่ยงของประชาชนและผู้ป่วยในชุมชน เพื่อวางแผนการการดูแลอย่างต่อเนื่อง ส่งต่อการรักษา สามารถ
ตัดสินใจในการพยาบาลที่ถูกต้องเหมาะสม ทันสถานการณ์และทันเวลา ทั้งนี้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบล ในการให้บริการผู้ป่วยที่บ้าน (Home Nursing Care) เพื่อให้การดูแลต่อเนื่องในการประสานร่วม
ทีมสหสาขาวิชาชีพในการดูแลประชาชนทุกกลุ่มอายุ ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...พันธกิจด้านการบริการสาธารณสุขขั้นปฐมภูมิ ของ รพ.สต. ทั้ง 117 แห่ง
นั้น ถึงจะถ่ายโอนเข้าสังกัด อบจ.ศรีสะเกษ แต่ยังคงมีภารกิจการรักษาพยาบาล
เบื้องต้นตามตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีสำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษในการบูรณาการการทำงาน ทั้งการอบรมทางวิชาการ
นิเทศงาน และมีการประเมินรับรองมาตรฐานคุณภาพบริการเพื่อให้ประชาชน
ได้รับประโยชน์สูงสุด....”

(ประธานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลถ่ายโอนจังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ 20
กันยายน 2566, สัมภาษณ์)

2. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

การส่งเสริมสุขภาพของประชาชนที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่รับผิดชอบ ได้มี
การส่งเสริมพฤติกรรมรักษาสุขภาพที่แตกต่างกันระหว่างช่วงวัยให้เกิดการมีพฤติกรรมที่ดีตามสุข
บัญญัติ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...การส่งเสริมสุขภาพทุกกลุ่มวัย ได้แบ่งประชาชนออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อความ
คล่องตัวในการบริการการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มป่วย
(นักวิชาการสาธารณสุขคนที่ 2, วันที่ 20 กันยายน 2566, สัมภาษณ์)”

3. ด้านการบำบัดและป้องกันควบคุมโรค

ภารกิจงานทางด้านการบำบัดและป้องกันควบคุมโรคที่ผ่านมาของกองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ คือการบริการควบคุมโรคโควิด 19 ทั้งนี้การบริการโรงพยาบาลสนามนั้นเป็นสถานที่สำหรับรับรองผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา เป็นการเตรียมความพร้อมของระบบบริการและควบคุมป้องกันการติดเชื้อในการดูแลผู้ป่วยที่มีจำนวนมากเกินขีดความสามารถที่โรงพยาบาลจะรับได้ โรงพยาบาลสนามเป็นสถานที่พักรักษาผู้ป่วยที่ติดเชื้อแล้วเท่านั้น ไม่มีการตรวจคัดกรองโรค การตรวจคัดกรองโรคจะต้องตรวจที่สถานพยาบาลทั่วไป และเป็นผู้ป่วยไม่มีอาการหรือแสดงอาการน้อยที่ส่งตัวมาจากสถานพยาบาลทั่วไป ไม่สามารถขอเข้าพักเองได้

ส่วนโรงพยาบาลสนามนั้น ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขแบ่งความรุนแรงของผู้ติดเชื้อไว้ 3 ประเภท คือ สีเขียวไม่แสดงอาการ สีส้มมีอาการเล็กน้อยและสีแดงมีอาการรุนแรง ซึ่งผู้ติดเชื้อที่มีอาการรุนแรงโดยเฉพาะเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจจะถูกส่งตัวเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลทันที ส่วนผู้ติดเชื้อที่ไม่มีอาการหรืออาการไม่รุนแรงจะถูกส่งไปโรงพยาบาลสนามและ Hospital ตามลำดับแต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดรุนแรงมีผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น เตียงของโรงพยาบาลและเตียงสนามสำหรับรองรับมีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ติดเชื้อที่เพิ่มขึ้น กระทรวงสาธารณสุขจึงมีแนวทางในการให้ผู้ติดเชื้อ 2 กลุ่ม คือ ผู้ติดเชื้อที่อยู่ระหว่างการรอเตียงและมีอาการน้อยเรียกว่าเป็นผู้ติดเชื้อกลุ่มสีเขียว และที่เข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล 10 วัน ที่รักษาหายแล้วต้องกลับมาพักตัวที่บ้านต่อให้ทำ Home Isolation หรือเรียกว่า แยกกักตัวที่บ้าน เพื่อให้เตียงของโรงพยาบาลเพียงพอสำหรับผู้ติดเชื้อที่จำเป็นต้องนอนโรงพยาบาล

ทั้งนี้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษได้ดำเนินการบริการการป้องกันโรคโดยการกักกันผู้ป่วยให้กักตัวที่บ้านและดูแลรักษาตามอาการของผู้ป่วยในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้น ๆ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...การบริการป้องกันควบคุมโรคที่ตรงกับสถานการณ์และความต้องการของ
ประชาชน ยังคงเป็นประเด็นโควิด-19 ในเรื่องการป้องกันและกักกันที่
โรงพยาบาล (HOSPITAL FIELD) สนามและที่บ้าน (Home Isolation)...”
(นักวิชาการสาธารณสุขคนที่ 1, วันที่ 20 กันยายน 2566, สัมภาษณ์)

4. ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์

ในปีงบประมาณ 2566 องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จัดพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดศรีสะเกษระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 10 อุบลราชธานี เพื่อให้กลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้มีภาวะพึ่งพิง ได้รับการดูแลด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งในหน่วยบริการและในชุมชน ผู้พิการได้รับ อุปกรณ์เครื่องช่วยสำหรับคนพิการที่เหมาะสม การสนับสนุนศูนย์ซ่อมอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการศูนย์ยืมคืนอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็น ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย ลดโอกาสในการเกิดความพิการซ้ำซ้อน ลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแล เพื่อคุณภาพที่ดีของประชาชนจังหวัดศรีสะเกษ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ลงนามบันทึกข้อตกลงจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดศรีสะเกษ
ระหว่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ และสำนักงานหลักประกัน
สุขภาพแห่งชาติ เขต 10 อุบลราชธานีในครั้งนี้ มีผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ
เป็นประธานใน พร้อมด้วยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ
ผู้อำนวยการ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 10 อุบลราชธานี
รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ คณะผู้บริหาร หัวหน้า
ส่วนราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลร่วมเป็นสักขีพยาน...”
(ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข, วันที่ 20 กันยายน 2566, สัมภาษณ์)

5. ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

แนวทางการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลบุคลากรที่ปฏิบัติงานในส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้บริบทที่สำคัญ การให้ความรู้เรื่องยาชุดในชุมชนโดยเฉพาะในประเด็นอันตรายยาชุดมีสารอันตราย หากทานยาชุดเป็นเวลานานอาจทำให้ ไตฝ่อ ไตวาย กระดูกหักง่าย ตาเป็นต้อหิน ต้อกระจก นอนไม่หลับ หงุดหงิดง่าย เลือดออกในกระเพาะอาหาร หรืออาจติดเชื้อเป็นอันตรายถึงชีวิต อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความร่วมมือและข้อมูลในเบื้องต้นให้ทราบถึงอันตรายและการหลีกเลี่ยงการบริโภคยาชุดที่จำหน่ายโดยทั่วไปดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“.....ให้ประชาชนมีความเข้าใจในเรื่องอันตรายจากการใช้ยาปฏิชีวนะ (ยาชุด)
 เนื่องจากการนิยมนำใช้เป็นจำนวนมากในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ
 ดังนั้นเองโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัด อบจ.ศรีสะเกษ จึงมี
 ภารกิจในประเด็นนี้ด้วยในการบริการสาธารณะแก่ประชาชน...”
 (นักวิชาการสาธารณสุขคนที่ 1, วันที่ 19 ธันวาคม 2566, สัมภาษณ์)

การนำนโยบายไปปฏิบัติที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยเปรียบเทียบการดำเนินการภารกิจด้าน
 สาธารณสุขทั้งก่อนและหลังถ่ายโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

แผนยุทธศาสตร์	ก่อนถ่ายโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ	หลังถ่ายโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนา งานสาธารณสุขมูลฐาน	แผนงานส่งเสริมให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพก่อน ข้างน้อย	แผนงานส่งเสริมให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพมาก ขึ้น เพราะสอดคล้องกับนโยบาย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวอย่างเช่น
ยุทธศาสตร์ที่ 2 งานป้องกัน ควบคุมโรค	ได้รับวัคซีนจากระบบโควต้าของ กระทรวงสาธารณสุขในช่วง สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019	ได้จัดสรรงบประมาณจัดซื้อวัคซีน เพิ่มเติม และกระจายวัคซีน และ บูรณาการร่วมกับสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดกระจายวัคซีน ไปยังกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัด ศรีสะเกษ
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนา ระบบบริการสุขภาพระดับ ปฐมภูมิ	ประชาชนได้รับบริการ รักษาพยาบาลที่มีคุณภาพและ มาตรฐาน เพราะโรงพยาบาล แม่ข่าย (โรงพยาบาลประจำ อำเภอ) สนับสนุนแพทย์ เภสัชกร และสหวิชาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	โรงพยาบาลแม่ข่าย (โรงพยาบาล ประจำอำเภอ) บางแห่งมีข้อจำกัด ในการสนับสนุนแพทย์ เภสัชกร และสหวิชาชีพ โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่สังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ศรีสะเกษ

แผนยุทธศาสตร์	ก่อนถ่ายโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ	หลังถ่ายโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนไทยประยุกต์	มีข้อจำกัดในประเด็นอาคารบุคลากร และงบประมาณ บริการด้านแพทย์ไทยและแพทย์แผนไทยประยุกต์	ได้รับการสนับสนุนจัดสรรงบประมาณ แยกคลินิกแพทย์ไทยและแพทย์แผนไทยประยุกต์อย่างชัดเจน เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด บูรณาการสำนักช่างในการออกแบบห้องสำหรับคลินิกแพทย์ไทยและแพทย์แผนไทยโดยเฉพาะ
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์	ไม่มีกองทุนดูแลผู้มีภาวะพึ่งพิงและผู้พิการ	ภายหลังการถ่ายโอนภารกิจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับจังหวัด ทำให้ผู้มีภาวะพึ่งพิงและผู้พิการเข้าถึงระบบบริการมากขึ้น และดำเนินการส่งมอบอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่บ้าน ให้กับผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่อยู่ในระยะวิกฤต กึ่งเฉียบพลัน และผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงตามโครงการศูนย์สาธิตและยืมอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการฟื้นฟูสมรรถภาพที่บ้าน ตามแผนงบประมาณประจำปี
ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการและพัฒนากิจการแพทย์ฉุกเฉินและระบบการส่งต่อผู้ป่วย	ศูนย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ ข้อจำกัดสถานที่ บุคลากร งบประมาณ โดยเฉพาะในเรื่องการบริการขั้นปฐมภูมิ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ได้รับโอนภารกิจศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการการแพทย์ฉุกเฉิน 1669 โดยมีเครือข่ายให้การสนับสนุน เช่น โรงพยาบาลแม่ข่าย (โรงพยาบาลประจำอำเภอ) และมูลนิธิสงเคราะห์

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

1. โครงสร้างส่วนราชการและบุคลากรหลังรับถ่ายโอน

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้สรุปการรับโอนข้าราชการตามคำสั่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษรับถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีผลตั้งแต่วันที่ 2 ตุลาคม 2565 จำนวนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 117 แห่ง บุคลากรจำนวนทั้งสิ้น 641 ราย ประกอบด้วยข้าราชการ จำนวน 411 ราย พนักงานกระทรวงสาธารณสุข 230 ราย แต่หากในข้อเท็จจริงได้มีการกำหนดโครงสร้างส่วนราชการภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 117 แห่งนั้นได้กำหนดกรอบอัตรากำลัง จำนวนทั้งสิ้น 1,364 อัตรา ทั้งนี้ในหน่วยบริการบางแห่งไม่เพียงพอต่อการให้บริการ บางแห่งไม่มีพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงาน ดังตาราง 6 โครงสร้างส่วนราชการหลังรับถ่ายโอนองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	ตำแหน่ง	จำนวนอัตรากำลัง/ขนาด รพ.สต.			รวม
		เล็ก (S)	กลาง (M)	ใหญ่ (L)	
1	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ)	10	70	9	89
2	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ)	1	4	-	5
3	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (เจ้าพนักงานสาธารณสุขอาวุโส)	1	10	1	12
4	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญการ)	-	11	-	11
5	นักวิชาการสาธารณสุข ปก./ชก.	35	256	47	338
6	นักวิชาการสาธารณสุข ปง./ชง.	1	29	3	33
7	นักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข) ปก./ชก.	-	57	5	62
8	เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข ปง./ชง.	-	38	5	43
9	พยาบาลวิชาชีพ ปก./ชก.	24	285	30	339
10	แพทย์แผนไทย ปก./ชก.	-	94	10	104
11	เจ้าพนักงานสาธารณสุข (วุฒิ ป.การแพทย์แผนไทย) (อายุรเวท) ปง./ชง.	-	1	-	1
12	นักวิชาการสาธารณสุข (เภสัชกรรม) ปก./ชก.	-	83	9	92
13	เจ้าพนักงานเภสัชกรรม ปง./ชง.	-	12	1	13

กิตติชัย ชันทอง

14	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี ปง./ชง.	12	95	10	117
15	เจ้าพนักงานธุรการ ปง./ชง.	-	95	10	105
รวม		84	1,140	140	1,364

(ที่มา: กองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ, 2566)

ทั้งนี้ข้อมูลบุคลากรสาธารณสุขในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่ามีบุคลากรครองตำแหน่งตามกรอบอัตรากำลัง จำนวนทั้งสิ้น 411 ราย จากกรอบอัตรากำลังทั้งสิ้น 1,364 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.11 ขาดบุคลากรตามกรอบอัตรากำลังทั้งสิ้น จำนวน 953 อัตรา ซึ่งไม่เป็นไปตามโครงการสร้างที่กำหนด

2. งบประมาณหลังรับถ่ายโอน

งบประมาณอุดหนุนหน่วยบริการตามขนาด เล็ก กลาง ใหญ่ ได้รับจัดสรรน้อยกว่ายอดเงินที่แจ้งก่อนถ่ายโอนฯ ซึ่งตามงบประมาณอุดหนุนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลถ่ายโอน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ดังตารางที่ 7 เปรียบเทียบงบประมาณอุดหนุน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลก่อนถ่ายโอนและหลังถ่ายโอนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ขนาดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	ก่อนถ่ายโอน	หลังถ่ายโอน
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดเล็ก (S)	1,000,000 บาท/แห่ง	400,000 บาท/แห่ง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดกลาง (M)	1,500,000 บาท/แห่ง	650,000 บาท/แห่ง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขนาดใหญ่ (L)	2,000,000 บาท/แห่ง	1,000,000 บาท/แห่ง

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้สรุปว่า กระทรวงสาธารณสุขบริหารจัดการงบประมาณเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพ (สปสข.) โดยอำนาจการตัดสินใจอยู่กับผู้บริหารกระทรวงสาธารณสุขเป็นหลัก บุคลากรหน่วยบริการสาธารณสุขถ่ายโอนมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณน้อย การจัดสรรเงินค่าบริการทางการแพทย์ในสัดส่วนที่บุคลากรบริหารของกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้กำหนด ทั้งฐานข้อมูลและตัวเลขจัดสรรที่ทำให้หน่วยบริการถ่ายโอนเสียประโยชน์ ได้รับงบประมาณน้อยและไม่เป็นธรรม

แนวทางการสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) สำหรับสนับสนุนงบประมาณให้เครือข่ายหน่วยบริการของ CUP คือ หน่วยบริการประจำที่เป็นคู่สัญญาในการจัดบริการ ปฐมภูมิกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสข.) โดยรับงบประมาณจ่ายรายหัวในการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ทั้งนี้เงินค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนคงที่ Fix cost ไม่ได้จัดสรรให้หน่วยบริการสาธารณสุขถ่ายโอน

ภายหลังมีการหักหักสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ จึงยุบเงินค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนคงที่ Fixed cost และเกลี่ยงบจัดสรรใหม่ แต่หน่วยบริการถ่ายโอนได้รับงบประมาณน้อยในขณะที่สัดส่วนการจัดสรรมากขึ้น และเงินค้างท่อ ไม่สามารถโอนได้เหตุผลเนื่องจากเป็นหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ส่วนงบประมาณด้านบุคลากรได้รับจัดสรรล่าช้า และไม่ครบถ้วนตามสิทธิ องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ต้องจ่ายขาดเงินสะสมให้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านการเงินตามสิทธิ เป็นปัญหาของระบบงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการ กล่าวโดยสรุปคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษจ่ายขาดเงินสะสม

3. ระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้กล่าวถึงระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไม่ครอบคลุมภารกิจการดำเนินงานด้านสาธารณสุข ทำให้มีความจำเป็นต้องปรับใช้ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขโดยอนุโลม ก่อให้เกิดความไม่คล่องตัวในการบริหารจัดการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างไร้รอยต่อ เช่น การมอบอำนาจให้หัวหน้าหน่วยบริการ ตลอดจนการเบิกจ่ายงบประมาณให้กับผู้ปฏิบัติงานให้หน่วยบริการสาธารณสุข ขั้นตอนยุ่งยาก ซับซ้อน มีคณะกรรมการหลายคณะกรรมการ รวมทั้งความร่วมมือของกระทรวงสาธารณสุขในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยมีข้อเสนอแนะจากจากสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรดำเนินการให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษเปิดสอบคัดเลือกปรับเปลี่ยนสายงานจากประเภททั่วไปเป็นประเภทวิชาการ ร่วมกับการคัดเลือกเพื่อบรรจุข้าราชการกรณีพิเศษ ในสายงานขาดแคลน ส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าของบุคลากรถ่ายโอนฯ และแก้ปัญหาความขาดแคลนบุคลากรด้านสาธารณสุขตามการกำหนดโครงสร้างส่วนราชการภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

2. สำนักงานประมาณควรสนับสนุนประมาณเงินอุดหนุนตามขนาดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้รับเพิ่มมากขึ้นตามลำดับและขนาด ส่วนงบประมาณด้านบุคลากรตามสิทธิควรจัดสรรให้ครบถ้วนและรวดเร็วตั้งแต่ต้นปีงบประมาณเพื่อให้เพียงพอ และครอบคลุมบุคลากรในหน่วยบริการสาธารณสุขทั้งข้าราชการถ่ายโอน โอน (ย้าย) และสรรหาบรรจุแต่งตั้งสนับสนุนภารกิจด้านสาธารณสุขในหน่วยบริการ

3. กระทรวงสาธารณสุขต้องเพิ่มความร่วมมือมากยิ่งขึ้นและร่วมพัฒนาระบบสุขภาพหน่วยบริการถ่ายโอนอย่างต่อเนื่องจนกว่าระบบสุขภาพของท้องถิ่นจะได้รับการพัฒนาและภารกิจงานด้านสาธารณสุขจะตอบสนองต่อความจำเป็นด้านสุขภาพประชาชนได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงภารกิจการถ่ายโอนฯ ด้านสาธารณสุขให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรออกระเบียบและซักซ้อมความเข้าใจ ภารกิจงานด้านสาธารณสุขให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และอัตราค่าบริการเทียบเท่ากระทรวงสาธารณสุข เช่น ระเบียบการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานให้กับหน่วยบริการสาธารณสุข (ณ 11) ระเบียบการเบิกจ่ายเงินค่าปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ (OT) เป็นต้น

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิ หลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การเตรียมความพร้อมต่อการถ่ายโอนภารกิจ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษในช่วงเปลี่ยนผ่านและนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ นั้น มีข้อจำกัดประเด็นเรื่องโครงสร้างส่วนราชการหลังรับถ่ายโอนงบประมาณ หลังจากการถ่ายโอน รวมทั้งระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สอดคล้องกับวราภรณ์ ผ่องอ่วย และโชติ บศิริรัฐ (2567) การเตรียมความพร้อมต่อการถ่ายโอนภารกิจ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ มีปัญหาและอุปสรรคที่ สอดคล้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก โดยเฉพาะประเด็นงบประมาณที่จะได้รับการถ่ายโอนย้ายตามเกณฑ์ไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอเนื่องจากบุคลากรบางส่วนไม่ได้ย้ายตามมา มีความจำเป็นขอความอนุเคราะห์ให้หน่วยงานที่เคยกำกับดูแลส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในการปฏิบัติงานก่อน เพื่อที่ดำเนินการรับโอนย้ายบุคลากรของกองสาธารณสุขให้เพียงพอก่อน สอดคล้องกับ คาราวรรณ ร่องเมือง (2565) การให้บริการตามมาตรฐานให้บริการปฐมภูมิและการรับรองมาตรฐานการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในด้านการวางระบบการถ่ายโอนเป็นระยะ ๆ ในแต่ละปีให้ชัดเจน เพื่อให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรมีการประสานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งเตรียมความพร้อมในระยะเปลี่ยนผ่านร่วมกันทั้งฝ่ายกระทรวงสาธารณสุข และองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยเฉพาะการสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณตามขนาดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

ปัญหาและอุปสรรคการบริหารหน่วยบริการระดับปฐมภูมิหลังการถ่ายโอนสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะในเรื่องระเบียบและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังขาดความชัดเจนนั้น สอดคล้องกับ วุฒิไกร แสนสีลา (2566) การรับรู้และความคาดหวังของบุคลากรสาธารณสุขต่อความพร้อมการถ่ายโอนภารกิจ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด เขตสุขภาพที่ 8 ประกอบไปด้วย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู และ จังหวัดบึงกาฬ ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายโอนยังไม่ชัดเจน ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังไม่ครอบคลุมภารกิจการถ่ายโอน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเช่นเดียวกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนปัญหาในเรื่องการบริหารงานบุคคลซึ่งไม่เป็นไปตามโครงการสร้างที่กำหนดสอดคล้องกับ จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์ และคณะ (2566) การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนภายหลังการถ่ายโอน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดใน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่ได้รับการถ่ายโอนไปองค์การบริหารส่วนจังหวัดในระยะสั้นเป็นผลที่มีการส่งผลกระทบต่อการจัดบริการสุขภาพปฐมภูมิเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องทรัพยากรบุคคล ซึ่งครอบคลุมประเด็นสมรรถนะทางวิชาการและแรงจูงใจ ทรัพยากรทางการเงินที่รวมถึงกลไกการจ่ายเงินในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และงบประมาณสนับสนุนจากแหล่งอื่นซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินการและลำดับความสำคัญของภารกิจทรัพยากรในกลุ่มยา เวชภัณฑ์ ครุภัณฑ์เครื่องมือแพทย์ ที่จะส่งผลต่อสนับสนุนศักยภาพการบริหารส่วนการเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่ได้รับถ่ายโอนไปองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การนํานโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จะต้องมีการเตรียมการที่จะมีหน่วยบริการขึ้นปฐมภูมิหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทยอยถ่ายโอนในแต่ละปีงบประมาณ ตามกฎหมายที่ให้กระจายอำนาจด้านสาธารณสุขให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. ในประเด็นปัญหาและอุปสรรคโครงสร้างส่วนราชการและบุคลากรหลังรับถ่ายโอน องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษชี้แจงต่อกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินการสอบคัดเลือกปรับเปลี่ยนสายงานจากประเภททั่วไปเป็นประเภทวิชาการ ร่วมกับการคัดเลือกเพื่อบรรจุข้าราชการกรณีพิเศษเพื่อความคล่องตัวในช่วงเปลี่ยนผ่านการถ่ายโอนภารกิจ

รายการอ้างอิง

- จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์. (2566). การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนภายหลังการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. คลังข้อมูลและความรู้ระบบสุขภาพสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- ดาราวรรณ รองเมือง และคณะ. (2565). การให้บริการตามมาตรฐานการให้บริการปฐมภูมิและการรับรองมาตรฐานการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด. คลังข้อมูลและความรู้ระบบสุขภาพสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- พระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ พ.ศ 2562. (2562, 30 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 56 ก. หน้า 165-185.
- วรเดช จันทรศร. (2554). ทฤษฎีการนํานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- วราภรณ์ ผ่องอ่วย และโชติ บดีรัฐ. (2567). การศึกษาการเตรียมความพร้อมต่อการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก. วารสาร *Journal of Modern Learning Development*, 9(2), 44-56.

วุฒิไกร แสนสีลา และคณะ.(2566). การรับรู้ และความคาดหวังของบุคลากรสาธารณสุขต่อความพร้อมการ
ถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด เขตสุขภาพที่ 8.
วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 36(1).

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนัก
นายกรัฐมนตรี. (2565). แนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจสถานีนอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60
พรรษา นวมินทราชินีและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด.
กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนัก นายกรัฐมนตรี.

ความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ อย่างยั่งยืนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

Knowledge, Behavior and Needs for Participation in Sustainable Integrated Water Management in Nong Suea District, Pathum Thani Province

ยุวดี กวาทระกุล (Yuvadee Kwatrakul)¹

วรรณษา เกลยปราชญ์ (Wannaya Chaloeypach)²

^{1,2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

E-mail: wannaya_c@rmutt.ac.th

Received: 26 November 2024

Revised: 29 December 2024

Accepted: 3 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน และ 2) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 400 ครัวเรือน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยหาค่า t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ พฤติกรรม และความต้องการในการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ในด้านความรู้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และการมีหนี้สิน ที่ต่างกันมีระดับความรู้ในการบริหารจัดการน้ำไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ดั่งบ้านเรือน แตกต่างกัน มีระดับความรู้แตกต่างกัน ซึ่งพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ดั่งบ้านเรือนมีระดับความรู้สูงกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ดั่งบ้านเรือน ด้านพฤติกรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีหนี้สิน และการมีกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ดั่งบ้านเรือน

ที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการน้ำไม่แตกต่างกัน และด้านความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาที่ต่างกันมีผลต่อความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ที่มีหนี้สินแตกต่างกันมีความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแตกต่างกัน ซึ่งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหนี้สินต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนสูงกว่าที่ไม่มีหนี้สิน

คำสำคัญ: ความรู้, พฤติกรรม, ความต้องการมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการน้ำ

Abstract

This research aims to: 1) study the levels of knowledge, behavior, and willingness to participate in sustainable integrated water management, and 2) compare the differences between personal factors and knowledge, behavior, and willingness to participate in sustainable integrated water management. This is a quantitative study. The sample group consisted of 400 households, represented by heads of households or household representatives aged 18 years and above, residing in the Nong Suea District, Pathum Thani Province. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA. The results revealed that respondents' knowledge, behavior, and willingness to participate in sustainable integrated water management were at a moderate level in all aspects. Regarding personal factors and knowledge, it was found that respondents with different genders, ages, education levels, and debt statuses did not significantly differ in their levels of knowledge about water management. However, those with different land ownership statuses showed significant differences. Specifically, respondents who did not own the land on which their houses were located demonstrated higher knowledge levels than those who owned the land. In terms of behavior, respondents with different genders, ages, education levels, debt statuses, and land ownership statuses did not exhibit significant differences in their water management behavior. Regarding willingness to participate in water management, respondents with different genders, ages, and education levels did not significantly differ. However, those with different debt statuses demonstrated differences, with respondents who were in debt showing a higher willingness to participate in sustainable integrated water management than those without debt.

Keywords: Knowledge, Behavior, Desire to Participate, Water Resources Management

บทนำ

การบริหารจัดการน้ำ มีความสัมพันธ์กับประชาชนทุกคน เริ่มจากอาชีพเกษตรกรรมแบบเกษตรเชิงพาณิชย์ ที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่จำนวนมาก ทำให้จำเป็นต้องใช้สารเคมีมากขึ้นและรุนแรงขึ้น เพื่อยับยั้งการระบาดของศัตรูพืช นอกจากผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคแล้ว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมอย่างรวดเร็ว เช่น การปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำผิวดิน ซึมลงสู่แหล่งน้ำใต้ดิน ทำให้น้ำดิบที่จะนำมาผลิตประปามีคุณภาพต่ำลง สิ้นเปลืองต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ส่งผลต่อประชาชนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่เป็นผู้บริโภคน้ำตามมา นอกจากนี้ในช่วงฤดูฝนที่มีน้ำหลาก หลายพื้นที่เดือดร้อนจากภาวะน้ำท่วมซ้ำซ้อนทุกปี ทั้งอาจก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น ซึ่งกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและโอกาสในการพัฒนาประเทศที่ต้องชะงักงัน ในช่วงฤดูแล้งในหลายจังหวัด ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติภัยแล้ง เช่น ในจังหวัดปทุมธานีประกอบไปด้วยพื้นที่ทั้งหมด 7 อำเภอ เคยได้รับการประกาศภัยแล้งถึง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอหนองเสือ สืบเนื่องจากขาดแหล่งน้ำดิบในการผลิตประปาระยะยาวให้แจกจ่ายตามครัวเรือน รวมถึงขาดน้ำใช้ทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอหนองเสือส่วนใหญ่ใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม หากขาดการบริหารจัดการน้ำที่ดี ย่อมส่งผลเสียหายทั้งชีวิตความเป็นอยู่ คือไม่มีน้ำในการอุปโภคและบริโภค และยังส่งผลเสียถึงการดำเนินชีวิตในอนาคต คือการเป็นหนี้สินจากการลงทุนทางการเกษตรแล้วเกิดความเสียหายของผลผลิต เนื่องจากการขาดแคลนน้ำ ตลอดจนพบปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร และการรับความช่วยเหลือจากทางราชการด้วย (ปราโมทย์ ไม้มัด, 2550; กมลภรณ์ แจ่มกระจ่าง, 2557)

ปัญหาการจัดการน้ำที่กล่าวถึงนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ กล่าวได้ว่าเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ยากต่อการแก้ไขสำหรับประเทศไทย โดยตัวอย่างของปัญหาพอสังเขปพบว่ามีแต่ละลุ่มน้ำมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เข้ามาบริหารงานเกี่ยวข้องกับน้ำต่างมีวิธีการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ขาดการประสานงานและความต่อเนื่องจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาความต้องการน้ำและการจัดสรรน้ำ การจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมา เป็นการกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานจากส่วนกลางเป็นหลัก ขาดการวิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่ในทุกมิติตามสภาพภูมิสังคมและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง รวมถึงเรื่องของสิทธิชุมชน การดำเนินงานที่ขาดความร่วมมือจากชุมชนที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้าน หลายท้องที่เกิดอุปสรรคไม่ประสบผลสำเร็จหรือดำเนินการต่อไม่ได้ และกระทบต่อสิทธิของชุมชนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรน้ำและทรัพยากรต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้าง ๆ ว่าทรัพยากรน้ำเป็นของคนไทยทุกคน ทุกคนจึงใช้น้ำอย่างเสรี เป็นเหตุให้เกิดการใช้น้ำที่ด้อยประสิทธิภาพ แทบไม่มีราคาตลาด แต่มีมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เกิดปัญหาหลายประการที่ต้องจัดการให้เหมาะสมและรัดกุม ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำท่วมและอุทกภัย และการลดลงของคุณภาพน้ำ มาจากปัญหาเรื่องการจัดการน้ำในรูปแบบการบริหารจัดการที่ผิดพลาด เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำ

เป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วน ขาดการบูรณาการทั้งในเชิงนโยบายและเชิงสถาบันหรือองค์กร (ปราโมทย์ ไม้กลัด, 2550)

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ในอำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยการวิจัยเชิงสำรวจประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นบริเวณที่ผ่านประสบการณ์ปัญหาภัยพิบัติทางน้ำทั้งภาวะน้ำท่วม ภัยแล้งและถนนทรุดมาแล้ว รวมไปถึงปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ การใช้สารเคมีในไร่นา การทิ้งขยะและระบายน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ตลอดจนน้ำเน่าเสียจากสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการขยายตัวของเขตเมืองทำให้เกิดการขยายตัวของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น ถนน ที่สร้างขวางทางน้ำทำให้น้ำไหลไม่ทัน เศษหินดินทรายที่ไหลมารวมกันอุดช่องทางระบายน้ำ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและเกิดอุทกภัยน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝน (ธีระพล บุญตารยะ, 2564) ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำจึงมีความยุ่งยากมากขึ้น เพราะปัจจัยกายภาพที่หลากหลาย ผสานกับปัจจัยมนุษย์ กล่าวคือ การบริหารจัดการน้ำต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความแปรปรวนของสภาพอากาศ ระบบนิเวศน์ป่าต้นน้ำ การตื่นเงินของแหล่งน้ำธรรมชาติ การขาดแหล่งกักเก็บน้ำสำรอง เป็นต้น จึงควรอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ ให้สามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจของชุมชนกับนโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ด้วยการเข้าถึงปัญหาความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ทราบปัจจัยที่สนับสนุนความร่วมมือของชุมชน แสวงหาแนวทางการบริหารจัดการน้ำที่ได้ผลในการลดความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำ การจัดสรร การอนุรักษ์ ให้เกิดประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพของชุมชน รวมทั้งข้อเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาในชุมชนและการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้กับประชาชนจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำที่ดี มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน (กมลภรณ์ แจ่มกระจ่าง, 2557) นำไปใช้ในการวางแผนทางสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาแก้ปัญหาการจัดการน้ำและเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกันเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและการจัดการที่ร่วมมือกันทุกภาคส่วนด้วยความเข้าใจในหลักการที่สอดคล้องนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาระดับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน
- 2) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีหนี้สิน และกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินที่ต่างกันมีผลต่อความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนแตกต่างกัน

ทบทวนวรรณกรรม

ความรู้ หมายถึง การผสมผสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ความรอบรู้ และความรู้ชัดแจ้งสำหรับการประเมินค่า และนำไปประยุกต์ใช้ โดยอาศัยข้อมูล ทักษะ และประสบการณ์ที่มีอยู่ เป็นส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจ สามารถอธิบายได้ เปรียบเทียบในเรื่องนั้นได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และสามารถนำความรู้ความเข้าใจนั้น ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ (อัญราพร ปะที, 2559; ปวริศ เมตตา, 2560; Davenport and Prusak, 1998) ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำ จึงต้องใช้ความรู้ที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ที่ฟังลึกมาเรียบเรียงกระบวนการคิด การบริหารจัดการน้ำอย่างไรให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยใช้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ การปรับเปลี่ยนฤดูกาลทำการเกษตร เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติ การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมแฉ่งเดือนและแฉ่งตำแหน่งที่ตั้ง ซึ่งจะช่วยเหลือลดความเสี่ยงและปรับตัวสู่การวางแผนการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละบริบทของชุมชนต่อไป (สมชญา ศรีธรรม และรวี หาญเผชิญ, 2563)

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคล ซึ่งบุคคลอื่นสังเกตและใช้เครื่องมือทดสอบได้ ซึ่งพฤติกรรมจะมีพื้นฐานมาจากความรู้และทัศนคติที่คอยผลักดันให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป (บุรฉัตร จันทรแฉ่ง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติฉิมพร และสัญญา เคนาภูมิ, 2562) ดังที่ Ahmed, Mokhtar and Alam (2020) กล่าวว่า ทัศนคติและการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับคุณภาพน้ำและการจัดการสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในเชิงบวก เมื่อได้รับศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำด้วยความเต็มใจ

การบริหารจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืน ไม่เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลายแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการจัดการน้ำประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ การจัดหาหน้า เพื่อให้มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาต่าง ๆ การจัดสรรและการใช้น้ำที่มีอย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม การอนุรักษ์ต้นน้ำ

ลำธาร อนุรักษ์น้ำและแหล่งน้ำ การบรรเทาและแก้ไขปัญหาพื้นที่น้ำท่วมที่เป็นเหตุทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน), 2560; มินเซนแมชินเนอรี, 2563)

แนวทางในการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ (ธีระพล บุญตารวะ, 2564; บุญชาติ จันทร์หอม, 2564)

1) การพัฒนาอย่างองค์รวม (holistic approach) น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เช่น ดิน ป่าไม้ ในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ

2) มีลักษณะของสหวิทยาการ (interdisciplinary) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นการนำความรู้จากหลายหลายวิธีมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และด้านสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ครอบคลุมตั้งแต่ การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากน้ำ เทคโนโลยีการก่อสร้างเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์ การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามนโยบายผู้บริหารประเทศ ขนบธรรมเนียม ประเพณีเกี่ยวกับน้ำในชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคม เป็นต้น

3) อยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) เป็นการผสมผสาน การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม ในขณะที่เดียวกันก็มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับของทรัพยากรต่าง ๆ

4) มีความเป็นเอกภาพ (unity) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย จะต้องมีความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศตามธรรมชาติ

5) มีความเป็นเครือข่าย (network) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะต้องเน้น เครือข่ายในที่นี้หมายถึง เครือข่ายของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย และเครือข่ายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น อันได้แก่ รัฐ เอกชน และประชาชน

6) การมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) ทรัพยากรน้ำจัดเป็นสมบัติ สาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อจัดหาน้ำที่มีคุณภาพและตอบสนอง วัตถุประสงค์ของการใช้น้ำได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระคำหล้า ชยวงศ์ (2562) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้าน

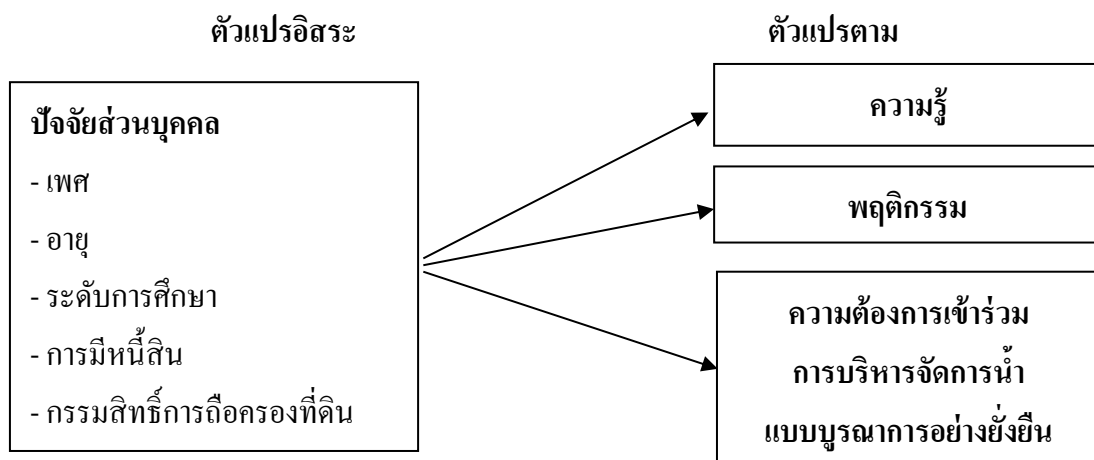
ศาลาหิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาหิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สุพัต เหมทนันทน์, ปิยวรรณ เนื่องมัจฉา และโสภณา วงศ์ทอง (2563) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำประปาตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำประปา พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ รายจ่าย และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำประปา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

วิจิตร วิชัยสาร, กริธา ไชแสง, ประภัสสร ทองยินดี, นันทวุฒิ จำปางาม, เกียรติชัย เวชภูพานธุ์ และ รัฐพล สันสน (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและอนุรักษ์น้ำของชุมชนคลองส่งน้ำดิบในบริเวณพื้นที่เขตอนุรักษ์และจุดรับน้ำดิบสำแล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิดและพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน กับ การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของตัวอย่างต่อความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิดและพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับความสำคัญมาก ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุอาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวนคนในครัวเรือน และระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ ที่แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในชุมชน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หวานใจ หล้าพรม, อิศรา ศิริมณีนันท์ และอนงค์ รักษ์วงศ์ (2565) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนมีความคิดเห็นที่ถูกต้องเหมาะสมในการแสดงพฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งอยู่ในระดับปานกลาง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการวิจัย คือ ประชากรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 56,054 คน (ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง เดือน ธันวาคม 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยเลือกโดยคำนวณขนาดของตัวอย่างประชากรโดยวิธีการของยามานะ (Yamane, 1970, p. 886) โดยกำหนดการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 397 คน เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน สำหรับการสุ่มตัวอย่งนั้นวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

ขั้นที่ 1 โดยเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามสัดส่วนจำนวนครัวเรือนของแต่ละตำบลในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแต่ละตำบล ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
บึงบา	8,271	59
บึงบอน	9,861	70
บึงกาสาม	7,367	53
บึงชำอ้อ	9,330	67
หนองสามวัง	11,312	81
ศาลาครุ	5,250	37
นพรัตน์	4,663	33

ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
รวม	56,054	400

ขั้นที่ 2 การเลือกตัวแทนครัวเรือน ผู้วิจัยจะทำการสุ่มเข้าไปในแต่ละพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยทำการใช้ตารางเลขสุ่มเพื่อแจกแบบสอบถามจากข้อมูลตามทะเบียนราษฎรในแต่ละชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่าการแปลผล 5 ระดับ (Likert, 1967) ถ้าตอบมากที่สุด 5 มาก 4 ปานกลาง 3 น้อย 2 และน้อยที่สุด 1 เกณฑ์การวัดระดับตัวแปร ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33 หมายถึง ระดับต่ำ คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.67 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 3.68 – 5.00 หมายถึงระดับมาก (Best, 1977, p. 174) โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ปัจจัยเชิงจิตด้านความรู้และพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ด้านความรู้ จำนวน 20 ข้อ พฤติกรรม จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 2 ความต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ซึ่งการทดสอบคุณภาพ โดยตรงความเที่ยงตรงในเนื้อหา หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Congruence: IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ตั้งแต่ 0.67 – 1.00 ขึ้นไปมาใช้ ซึ่งสามารถตัดสินใจได้ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเหมาะสมหรือมีความตรงเชิงเนื้อหาหรือไม่ โดยมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 พร้อมทั้งทำการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาด้วยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ใช้เกณฑ์พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตั้งแต่ .70 ขึ้นไป ซึ่งแสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง (Zikmund et al., 2010) มีค่าเท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยภาคนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการศึกษาจากแบบสอบถาม โดยรวบรวมข้อมูลจากปัจจัยเชิงจิตของชุมชนที่เข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจำนวน 400 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะจัดทำคู่มือการลงรหัส ต่อจากนั้นผู้วิจัยจะทำการลงรหัสข้อมูลตามคู่มือการลงรหัสที่ได้จัดทำไว้ เปลี่ยนสภาพข้อมูลให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ที่เครื่องคอมพิวเตอร์ สามารถคำนวณและประมวลผลได้ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ใช้สถิติค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษา

1. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความรู้ในระดับความหมายหรือความจำ ($\bar{X}=3.42$) ด้านความรู้ในระดับเหตุผล ($\bar{X}=3.40$) ด้านความรู้ในระดับประเมินผล ($\bar{X}=3.38$) และด้านความรู้ในระดับวิธีการ ($\bar{X}=3.30$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความรู้ในระดับความหมายหรือความจำ ($\bar{X}=3.42$) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยพิจารณาจากรายข้อ พบว่า ระดับความรู้ในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความรู้ในระดับความหมายหรือความจำ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.42$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ ท่านรู้ว่าการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ คือ กระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=3.62$) ส่วนในระดับปานกลางมี 4 ข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีความรู้ความเข้าใจเรื่องของการจัดการน้ำว่าเกี่ยวข้องกับต่อสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพ ($\bar{X}=3.40$) ทุกคนมีหน้าที่บริหารจัดการน้ำ รวมถึงการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำเพื่อให้มีใช้ได้อย่างยาวนาน ($\bar{X}=3.40$) ชุมชนที่จะได้รับความสำเร็จในการจัดการน้ำ ต้องสร้างเครื่องมือบริหารจัดการน้ำร่วมกัน ($\bar{X}=3.35$) และการบริหารความสมดุลของระบบนิเวศน้ำเป็นการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ($\bar{X}=3.34$) ดังตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 ระดับความรู้ในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม

ระดับความรู้ในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชน ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี	ระดับความรู้			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. ความรู้ในระดับความหมายหรือความจำ	3.42	0.73	ปานกลาง	1
2. ความรู้ในระดับวิธีการ	3.30	0.79	ปานกลาง	4
3. ความรู้ในระดับเหตุผล	3.40	0.74	ปานกลาง	2
4. ความรู้ในระดับประเมินผล	3.38	0.79	ปานกลาง	3
ภาพรวม	3.37	0.69	ปานกลาง	

ตารางที่ 3 ระดับความรู้ในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความรู้ในระดับความหมายหรือความจำ

ด้านความรู้ในระดับความหมายหรือความจำ	ระดับความรู้			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. ท่านรู้ว่าการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ คือกระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ	3.62	0.95	มาก	1
2. ทุกคนมีหน้าที่บริหารจัดการน้ำ รวมถึงการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำเพื่อให้มีใช้ได้อย่างยาวนาน	3.40	0.89	ปานกลาง	3
3. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการน้ำว่าเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพ	3.40	0.82	ปานกลาง	2
4. ชุมชนที่จะประสบความสำเร็จในการจัดการน้ำ ต้องสร้างเครื่องมือบริหารจัดการน้ำร่วมกัน	3.35	0.89	ปานกลาง	4
5. การบริหารความสมดุลของระบบนิเวศน้ำเป็นการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน	3.34	0.95	ปานกลาง	5
ภาพรวม	3.42	0.73	ปานกลาง	

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานีในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.50$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ดังนี้ ด้านความมุ่งหมาย ($\bar{X}=3.65$) ด้านแนวความพร้อม ($\bar{X}=3.53$) และระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านสถานการณ์ และด้านผลที่ได้รับ ($\bar{X}=3.41$ เท่ากัน) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความมุ่งหมาย ($\bar{X}=3.65$) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยพิจารณาจากรายข้อ พบว่า ระดับพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความมุ่งหมาย ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ มุ่งหวังให้ชุมชนมีน้ำที่สะอาดใช้อย่างเพียงพออยู่เสมอ ($\bar{X}=3.82$) ตั้งใจเดินตามรอยพ่อ ในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X}=3.65$) มีเป้าหมายในการปรับพฤติกรรมการใช้น้ำเพื่อความประหยัดยิ่งขึ้น ($\bar{X}=3.62$) พยายามลด ละ เลิก การใช้สารเคมีรุนแรงที่มีผลเสียต่อระบบนิเวศ ($\bar{X}=3.59$) และแสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง ($\bar{X}=3.59$) ดังตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 4 ระดับพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม

ระดับพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชน ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี	ระดับพฤติกรรม			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. ด้านความมุ่งมั่น	3.65	0.68	มาก	1
2. ด้านแนวความพร้อม	3.53	0.75	มาก	2
3. ด้านสถานการณ์	3.41	0.80	ปานกลาง	3
4. ด้านผลที่ได้รับ	3.41	0.80	ปานกลาง	3
ภาพรวม	3.50	0.66	ปานกลาง	

ตารางที่ 5 ระดับพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความมุ่งมั่น

ด้านความมุ่งมั่น	ระดับพฤติกรรม			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. มุ่งหวังให้ชุมชนมีน้ำที่สะอาดใช้อย่างเพียงพออยู่เสมอ	3.82	0.88	มาก	1
2. มีเป้าหมายในการปรับพฤติกรรมการใช้น้ำเพื่อความประหยัดยิ่งขึ้น	3.62	0.77	มาก	3
3. พยายามลด ละ เลิก การใช้สารเคมีรุนแรงที่มีผลเสียต่อระบบนิเวศ	3.59	0.90	มาก	4
4. ตั้งใจเดินตามรอยพ่อ ในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.65	0.89	มาก	2
5. แสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง	3.59	0.94	มาก	5
ภาพรวม	3.65	0.68	มาก	

3. ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสำเร็จในชีวิต ($\bar{X}=3.50$) ด้านกายภาพ ($\bar{X}=3.44$) ด้านความปลอดภัย ($\bar{X}=3.43$) และด้านสังคม ($\bar{X}=3.37$) ดังตารางที่ 6

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสำเร็จในชีวิต ($\bar{X}=3.50$) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยพิจารณาจากรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความสำเร็จในชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.64$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ปรับวิธีการใช้น้ำให้เหมาะสมกับพื้นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ($\bar{X}=3.64$) เลือกชนิดของพืชที่ปลูกได้เหมาะสมกับพื้นที่และทำรายได้พอเพียง ($\bar{X}=3.52$) เป็นต้นแบบชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ ($\bar{X}=3.49$) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ ($\bar{X}=3.45$) และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมในการประชาสัมพันธ์ เตือนภัยและร่วมกิจกรรม บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนให้ก้าวหน้าต่อไป ($\bar{X}=3.42$) ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม

ระดับความต้องการในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชน ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม	ระดับความต้องการ			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. ด้านกายภาพ	3.44	.75	ปานกลาง	2
2. ด้านความปลอดภัย	3.43	.76	ปานกลาง	3
3. ด้านสังคม	3.37	.80	ปานกลาง	4
4. ด้านความสำเร็จในชีวิต	3.50	.79	ปานกลาง	1
ภาพรวม	3.44	.71	ปานกลาง	

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความสำเร็จในชีวิต

ด้านความสำเร็จในชีวิต	ระดับความต้องการ			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. ปรับวิธีการใช้น้ำให้เหมาะสมกับพื้นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ	3.64	0.89	ปานกลาง	1
2. เลือกชนิดของพืชที่ปลูกได้เหมาะสมกับพื้นที่และทำรายได้พอเพียง	3.52	0.93	ปานกลาง	2
3. เป็นต้นแบบชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ	3.49	0.98	ปานกลาง	3
4. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ	3.45	0.95	ปานกลาง	4

ด้านความสำเร็จในชีวิต	ระดับความต้องการ			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
5. การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมในการประชาสัมพันธ์ เดือนกัญและร่วมกิจกรรม บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนให้ก้าวหน้าต่อไป	3.42	0.96	ปานกลาง	5
ภาพรวม	3.64	0.89	ปานกลาง	

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในด้านความสำเร็จในชีวิต

ด้านความสำเร็จในชีวิต	ระดับความต้องการ			
	$\bar{X}$	SD	แปลความ	ลำดับ
1. ปรับวิธีการใช้น้ำให้เหมาะสมกับพื้นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ	3.64	0.89	ปานกลาง	1
2. เลือกชนิดของพืชที่ปลูกได้เหมาะสมกับพื้นที่และทำรายได้พอเพียง	3.52	0.93	ปานกลาง	2
3. เป็นต้นแบบชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ	3.49	0.98	ปานกลาง	3
4. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ	3.45	0.95	ปานกลาง	4
5. การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมในการประชาสัมพันธ์ เดือนกัญและร่วมกิจกรรม บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนให้ก้าวหน้าต่อไป	3.42	0.96	ปานกลาง	5
ภาพรวม	3.64	0.89	ปานกลาง	

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

4.1 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำ แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน

4.2 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน

4.3 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน

4.4 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหนี้สินแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความรู้ พฤติกรรม ไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้ที่มีหนี้สินแตกต่างกันมีความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหนี้สินต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนสูงกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีหนี้สิน

4.5 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ตั้งบ้านเรือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความรู้แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ตั้งบ้านเรือนมีระดับความรู้สูงกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ตั้งบ้านเรือน ส่วนด้านพฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาระดับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชนใน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หวานใจ หล้าพรม, อิศรา ศิริมณีรัตน์ และอนงค์ รักษ์วงศ์ (2565) พบว่า ความรู้ความเข้าใจเรื่องพฤติกรรมการใช้น้ำ และการจัดการน้ำทิ้งของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ในระดับความหมาย หรือความจำ ในเรื่องการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ คือกระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับแรก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการน้ำ ที่ต้องใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำในชุมชนของตน ภายใต้การจัดการทรัพยากรน้ำ ให้มีใช้อย่างเพียงพอ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรน้ำให้มีความสอดคล้องกับทรัพยากรอื่นในพื้นที่ เพื่อที่จะนำน้ำมาใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ประชาชนยังมีความรู้ไม่เพียงพอในการบริหารจัดการน้ำ จึงไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง ต้องเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่นจึงจะสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกิตติ์ เอี่ยมสมบูรณ์, ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ ธนธร และปิยะ ดวงพัตรา (2563) พบว่า ชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามขาดการสร้างความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีพอผ่านสื่อการเรียนรู้ ชุมชนขาดความรู้ทางวิชาการทำให้ไม่สามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันสถานการณ์ และงานวิจัยของ ชีระพล บุญदारะวะ, สมาน งามสนิท และสุรินทร์ นิยมางกูร (2565) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งเจ้าหน้าที่ร่วมกับชุมชนแต่ละชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ในการบริหารจัดการปัญหาน้ำที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม และ ที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ เช่นน้ำเสีย เช่น ด้านการให้ความรู้การดูแลรักษาทรัพยากรน้ำและความรู้จัดการน้ำทั้งในส่วน

ครัวเรือนและภาคการเกษตร การดูแลพื้นที่รับน้ำ การกักเก็บน้ำและช่องทางการระบายน้ำ ร่วมมือร่วมมือ ร่วมใจในการรักษาความสะอาด การกำจัดวัชพืช คูคลองไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างขวางทางระบายน้ำ

1.2 ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของชุมชนใน อำเภอนองแสง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมด้านความมุ่งหมาย ในเรื่องมุ่งหวังให้ชุมชนมีน้ำที่สะอาดใช้อย่างเพียงพออยู่เสมอ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย สูงสุดเป็นลำดับแรก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ น้ำในแม่น้ำแหล่งน้ำธรรมชาติหลายแห่งหลายพื้นที่กำลังอยู่ใน ภาวะเน่าเสีย และเสื่อมโทรมลง ประกอบกับแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการเติบโตทาง เศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรมทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำเพิ่มมากขึ้น โดยการใช้ประโยชน์นั้น ขาดการคำนึงถึงข้อจำกัด และศักยภาพในการรองรับน้ำของแม่น้ำ แหล่งน้ำทำให้แม่น้ำมีคุณภาพ เหมาะสม สำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภคต่อไป (พระคำหล้า ชวงค์, 2562) ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจึงมี พฤติกรรมการใช้น้ำที่มุ่งหมายขับเคลื่อนการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เพื่อให้มีน้ำใช้ที่มีคุณภาพ และเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระพล บุญตาระวะ, สมาน งามสนิท และสุรินทร์ นิยมางกูร (2565) พบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีการประสานงานในการดำเนินการจัดการ น้ำในพื้นที่ มีระบบการบริหารที่คล่องตัวพอสมควร รู้จักวิธีการใช้น้ำอย่างถูกต้อง ทุกภาคส่วนของสังคมรู้ ถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ หวานใจ หล้าพรหม, อิศรา ศิริมณีรัตน์ และอนงค์ รักษ์วงศ์ (2565) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นที่ถูกต้องเหมาะสมในการแสดงพฤติกรรมการใช้น้ำ ด้วยประเด็นที่ว่ามาตรการทางกฎหมายจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมการใช้น้ำอย่างประหยัด และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระคำหล้า ชวงค์ (2562) ได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดกิจกรรมปลูกฝังสร้างจิตสำนึกแก่เด็ก และเยาวชน เช่นการเก็บขยะในแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น เพื่อสร้างความรู้สึกรักในการรักษาแม่น้ำลำคลอง ให้มี คุณภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง และชุมชนควรมีความร่วมมือในการสำรวจและตรวจสอบ คุณภาพน้ำ เช่น กลิ่นและสีของน้ำ การตั้งเครื่องดักไขมัน ตั้งเครื่องปั่นน้ำ เป็นต้น เพื่อจะได้มีน้ำสะอาดมาใช้ อย่างเพียงพอ

1.3 ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าร่วมในการจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ของชุมชน ในอำเภอนองแสง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการด้านความสำเร็จในชีวิต ในเรื่องการบริหารวิธีการใช้น้ำให้เหมาะสมกับพื้นที่อยู่ อาศัยและประกอบอาชีพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับแรก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแหล่งน้ำยังมีปัญหาและ ยังต้องการแก้ไขปรับปรุง ทำให้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถทำสวน ไร่ นา ได้ดังเดิม เกิดภาวะขยะ ล้นแม่น้ำ ก่อให้เกิดเป็นน้ำเสียจากที่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง ขาดการส่งเสริมในการอนุรักษ์ คูคลอง สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงขาดความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน จึงต้องมีการสร้างความร่วมมือ กับผู้ที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ หน่วยงานร่วมกับชุมชนเพื่อการบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชา เพียรชนะ, จิรญา แก้วปัสชาภัย และช่อผกา วงษ์สมบัติ (2565) ประชาชนมี

ส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในระดับปานกลาง ซึ่งปัญหาที่พบ คือ ประชาชนไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองต้องเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่นจึงจะสำเร็จ อีกทั้งงานวิจัยของ วีระพล บุญตาระวะ, สมาน งามสนิท และ สุรินทร์ นิยมางกูร (2565) พบว่า ได้เสนอว่า ควรกำหนดกลยุทธ์การสร้างการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยกระบวนการรวมทั้ง ภาครัฐ ภาคประชาชน/ ชุมชน และภาคเอกชน เข้ามาดำเนินการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน เพื่อการทำงานร่วมกันและตรงกับความต้องการของประชาชน และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยผ่านกระบวนการของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน สมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มจิตอาสาของแต่ละชุมชน และงานวิจัยของ รุ่งกานต์ อ่อนน่วม, ทวนทอง เขาวงกตพิงส์ และเรขา อรัญวงศ์ (2562) พบว่า บุคลากรผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการทำงานด้านการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนร่วมกับชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งปัจจุบันมีการรวมกลุ่มของภาคประชาชนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ ซึ่งจะทำให้มีโอกาสในการสร้างความร่วมมือในด้านการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนได้ดีมากยิ่งขึ้น และงานวิจัยของ ชยศักดิ์ บรรเทา และเสนอชัย เถาว์ชาลี (2563) พบว่า แนวทางการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนเกิดจากการนำศาสตร์ของพระราชดำริการบริหารจัดการน้ำมาแก้ปัญหาน้ำในชีวิตโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นกลไกสำคัญ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ พฤติกรรม และความต้องการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อความรู้ พฤติกรรม และความต้องการในการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนที่แตกต่างกัน เนื่องจากชุมชนเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในบางช่วงฤดู ก่อให้เกิดปัญหาที่กระทบต่อการประกอบอาชีพ เช่น ปัญหาภัยแล้ง จึงเป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนรับรู้และต้องการแนวทางในการปฏิบัติที่มีทิศทางค่อนข้างสอดคล้องกันเพื่อการแก้ไขปัญหาให้คลี่คลาย ประกอบกับอาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างทำการเกษตรในที่ดินผู้อื่นและทำการเกษตรในที่ดินตนเอง น้ำจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกคนจะละเลยมิได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2560) และงานวิจัยของ พระคำหล้า ชยวงศ์ (2562) พบว่า เพศ การศึกษา และอายุที่ต่างกันมีผลต่อการบริหารจัดการน้ำที่แตกต่างกัน

ส่วนผู้ที่มีหนี้สินที่แตกต่างกันต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยผู้ที่มีหนี้สินต้องการเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนสูงกว่าผู้ที่ไม่มียหนี้สิน เป็นเพราะผู้ที่มีหนี้สินย่อมมีความกังวลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรของตนซึ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างมากต่อปัจจัยเรื่องนี้ เนื่องจากพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินจากการซื้อเครื่องมือ ปุ๋ยและสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร ระบบเงินผ่อนและการใช้เงินอนาคตจากเครดิตต่าง ๆ เป็นปัจจัยทำให้ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่อาชีพทางการเกษตรแบบดั้งเดิม

ต้องอาศัยปัจจัยด้านดินฟ้าอากาศที่สมดุล แต่ในยุคที่โลกกำลังประสบปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างรุนแรง ย่อมส่งผลกระทบต่อผลผลิตอย่างแน่นอน นอกจากนี้รายได้จากการเกษตรค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับบางอาชีพ โดยเฉพาะผู้ที่ทำเกษตรแบบรับจ้างหรือเช่าที่ดินทำกิน ยังต้องมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้นหากจากระบบการจัดการทางเศรษฐกิจในครัวเรือนที่ดี ทั้งค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าเช่าที่ดิน ค่าการลงทุนในการเกษตร หากผลผลิตเสียหายจากสภาพแวดล้อมแปรปรวน ย่อมกระทบอย่างหนัก จึงมีความกังวลมากกว่าผู้ที่ไม่มีหนี้สิน ทั้งนี้รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพอื่นที่มีภาระหนี้สินด้วย เพราะย่อมมีการขาดสภาพคล่องทางการเงินไม่ต่างกันนัก ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาการลดหนี้สินได้นั้น จึงจำเป็นต้องเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำ เพราะน้ำเป็นปัจจัยหลักในการทำการเกษตร เมื่อน้ำจึงจะสามารถปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ได้ ดังที่ พิสิทธิ์ ไบว์สุวรรณ, ภกมน โภกะธีรกุล, วรสิทธิ์ เจริญพุด และเชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์ (2565) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรอสา คือ การเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ วิถีพอเพียง การวางแผนและตัดสินใจในการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมเพื่อลดค่าใช้จ่าย เป็นต้น

สำหรับผู้ที่มีการมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ตั้งบ้านเรือน แตกต่างกัน มีความรู้ในการบริหารจัดการน้ำแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งพบว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ตั้งบ้านเรือนมีระดับความรู้สูงกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่ดินที่ตั้งบ้านเรือนเพราะคนในชุมชนที่อยู่อาศัยมานานตั้งแต่แรกนั้นมักจะมีอายุมากและเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ส่วนคนที่ย้ายเข้ามาอยู่เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่แต่ก่อนมีความอุดมสมบูรณ์เพาะปลูกดีก็มีอยู่มากที่ไม่ได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ตั้งบ้านเรือน รวมถึงรุ่นลูกหลานที่มีโอกาสเรียนสูงขึ้นและหันไปประกอบอาชีพอื่น แต่เป็นตัวแทนครัวเรือนในการให้ข้อมูล เพราะบางบ้านเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ไม่สะดวกในการให้ข้อมูลเอง ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนนั้น อาจเริ่มด้วยเงื่อนไขและกิจกรรม มีการสร้างกลุ่มการใช้ความร่วมมือจากภายในและภายนอกชุมชน มีการนำความรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่ และเยาวชน และการประยุกต์ความรู้และเทคโนโลยีทันสมัย พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกให้ความร่วมมือ ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ผ่านกระบวนการเรียนรู้หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (พันธุ์ทิพย์ นวานุช, บุศรินทร์ ไหมรุ่งโรจน์, พัทธนันท์ สิริโชคตามณี และพงศพล มหาวัจน์, 2565)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเชิงจิตด้านพฤติกรรมและความต้องการ เข้าร่วมบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนนั้นไม่แตกต่างกัน เหตุผลเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่เข้าใจและทราบถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมรวมถึงปัญหาการจัดการน้ำในชุมชนของตน จึงต้องการร่วมแก้ไขให้ผ่านพ้นสภาพปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้เป็นไปตามความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมตามเหตุตามปัจจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้กับประชาชน
2. การสร้างกลุ่มอาสาสมัครจิตอาสาและเครือข่ายในทุกชุมชน ทุกตำบลของอำเภอหนองเสือ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรจะมีการบริหารจัดการอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนกับการทำงานของหน่วยงานหลัก แต่เป็นลักษณะมาเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. การศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดในเชิงลึก ของพื้นที่การบริหารจัดการน้ำ
2. ศึกษาตัวแปรอื่น ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการจูงใจชุมชนเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน
3. ศึกษาปัจจัยส่งเสริมและกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่สนับสนุนการเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนตลอดจนการสร้างฐานความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อช่วยสนับสนุนงานด้านการวิจัยและสร้างรูปแบบให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นกระบวนการที่ชัดเจน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลภรณ์ แจ่มกระจ่าง. (2557). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา ชุมชนคลองรังสิต ตำบลบึงชำอ้อ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรรณสิทธิ์ สะและน้อย. (2560). การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4, หน้า 746-754. กำแพงเพชร: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ณัฐกิตติ์ เอี่ยมสมบูรณ์, ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และปิยะ ดวงพัตรา. (2563). แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรน้ำในจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารศิลปศาสตร์ มทร. รัษฎบุรี, 1(2), 82-89.
- ธีระพล บุญตาระวะ. (2564). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีระพล บุญตาระวะ, สมาน งามสนิท และสุรินทร์ นิยมางกูร. (2565). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในจังหวัดปทุมธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(4), 69-80.

- บุษชาติ จันทร์หอม. (2564). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(6), 340-356.
- บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เกณาภูมิ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19(4), 235-244.
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2550). *การบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาริศ เมตตา. (2560). ความรู้และพฤติกรรมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการกรมการค้ำภายใน กระทรวงพาณิชย์. *สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยสยาม*.
- พระคำหล้า ชยวงศ์. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์*, 7(2), 119-136.
- พันธุ์ทิพย์ นवानุช, บุศรินทร์ ไหมรุ่งโรจน์, พัทธนันท์ สิริโชคตามณี และพงศพล มหาวัจน์. (2565). การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยชุมชน. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 8(2), 182-190.
- พิสณฑ์ ไบ่วรรณ, ฤกมน โกคะธีรกุล, วรสิทธิ์ เจริญพุด และเชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์. (2565). ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(1), 265-277.
- มินเซนแมจินเนอรี. (2563). *การจัดการน้ำในประเทศไทย: แนวทางสู่ความยั่งยืน*. วันที่ค้นข้อมูล 27 มิถุนายน 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.minsen.co.th/post/management-of-water-in-thailand>
- ยศศักดิ์ บรรเทา และเสนอชัย เถาว์ชาติ. (2563). การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านทางดง หมู่ที่ 13 ตำบลทาสบเส้า อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 5(3), 145-156.
- รุ่งกานต์ อ่อนน่วม, ทวนทอง เขาวงกิตพิงส์ และเรขา อธิวงษ์. (2562). กลยุทธ์การบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 13(2), 481-496.
- วิจิตร วิชัยสาร, กริชา ไบแสง, ประภัสสร ทองยินดี, นันทวุฒิ จำปางาม, เกียรติชัย เวชภูพานธุ์ และรัฐพล สันสน. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและอนุรักษ์น้ำของชุมชนคลองส่งน้ำดิบในบริเวณพื้นที่เขตอนุรักษ์และจุดรับน้ำดิบลำแล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 11(3), 42-55.
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน). (2560). *คู่มือการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

- สมชญา ศรีธรรม และรวี หาญเผชิญ. (2563). ความสัมพันธ์ของปัจจัยการนำองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำท่วมของชุมชนลุ่มน้ำชี-น้ำพอง ในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารปกครอง*, 9(2), 100-137.
- สุพัต เหมทนันทน์, ปิยวรรณ เนืองมัจฉา และโสภณา วงศ์ทอง. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำประปาตำบลกรุงชิง อำเภออบพิตา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 11(1), 109-123.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2565). *ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถิติประชากร รายจังหวัด*. วันที่ค้นข้อมูล 2 มกราคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/StatMIS/#/ReportStat/2>
- หวานใจ หล้าพรหม, อิศรา ศิริมณีรัตน์ และอนงค์ รักษ์วงศ์. (2565). ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 16(2), 198-209.
- อนุชา เพียรชนะ, จิรญา แก้วปัสมาย์ และช่อผกา วงษ์สมบัติ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 16(2), 198-209.
- อัจฉราพร ปะทิ. (2559). *ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนต่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง: กรณีศึกษาประชาชนในตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน*. สารนิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Ahmed, F. M., Mokhtar, M. B., & Alam, L. (2020). Factors influencing people's willingness to participate in sustainable water resources management in Malaysia. *Journal of Hydrology: Regional Studies*, 31.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, Inc.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Boston: Harvard Business School Press.
- Likert, R. (1967). *The human organization: its management and values*. McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1970). *Statistic: an Introductory Analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Zikmund, W. G., Babin, B. J., Carr, J. C., & Griffin, M. (2010). *Business Research Methods* (8th ed.). Canada: South Western Cengage Learning.

ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการผนึกสรรพกำลัง เพื่อการป้องกันประเทศ

Factors Affecting the Implementation of the Preparedness of the United Defence Policy

สุรสิทธิ์ บัวจันทร์ (Surasee Buachan)

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
และการจัดการภาครัฐ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Doctoral student of Public Administration in Public Policy and Public Management,

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

E-mail: surasee.buachan@gmailcom

Received: 30 January 2025

Revised: 22 April 2025

Accepted: 21 May 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการผนึกกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ โดยส่วนแรกของบทความเป็นการอธิบายถึงที่มา พัฒนาการ และสภาพของการขับเคลื่อนในปัจจุบัน ส่วนที่สองเป็นการเสนอกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ของบทความ โดยใช้แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติของ Merilee S. Grindle และมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่สาม เป็นการวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบาย พบว่า ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบายมีส่วนที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยด้านที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ คือ เนื้อหาสาระของนโยบายเชื่อมโยงกับมิติด้านความมั่นคงซึ่งเป็นแนวนโยบายที่สำคัญของประเทศ รวมถึงมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบและกิจกรรมในระดับกระทรวงที่ชัดเจน ทำให้การขับเคลื่อนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย โดยเฉพาะสมรรถนะของหน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน และการสร้างความร่วมมือทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างกัน และส่วนสุดท้าย เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คำสำคัญ: การฝึกกำลัง, การเตรียมพร้อมแห่งชาติ, การขับเคลื่อนนโยบาย

Abstract

The article aims to analyze the factors affecting the implementation of the Preparedness of the United Defence policy. The introduction part of the article explains about the development and the current situations of the implementation of the policy, while the second elaborates Grindle's policy implementation theory, which focuses on two factors to analyze the policy implementation. For the highlight, the policy implementation is discussed by emphasizing content of policy and context of implementation. Furthermore, there is an interview session with the staff of the related organizations for gathering and analyzing data. By analyzing this study finds that: the content of policy affects success and be obstacles to implementation of the policy. On the other hand, the context of implementation, especially both civilian and military organizational capacity and cooperation between them, affects strong integration.

Keywords: United Defence, National Preparedness, Policy Implementation

บทนำ

การป้องกันประเทศ (national defence) เป็นหนึ่งในภารกิจที่สำคัญของฝ่ายทหาร โดยในบริบทของประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของกระทรวงกลาโหม ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของฝ่ายทหารภายใต้ขอบเขตหรือวัตถุประสงค์ในการป้องกันประเทศ (สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2566 และ กองทัพบก, ม.ป.ป.) ซึ่งขอบเขตหรือวัตถุประสงค์ของการป้องกันประเทศ มีลักษณะที่ครอบคลุมภัยจากการสู้รบหรือการสงคราม รวมถึงภัยคุกคามประเภทอื่น ๆ ที่ประเทศเผชิญและมีความเสี่ยงที่จะต้องใช้การปฏิบัติการทางทหารเพื่อตอบสนองและแก้ไขปัญหา

ลักษณะขอบเขตในการป้องกันประเทศที่ครอบคลุมหลายมิติของภัยมากยิ่งขึ้น ทำให้การประเมินสถานการณ์ ระยะเวลา ตลอดจนทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติการของฝ่ายทหาร เป็นไปได้ยาก ประกอบกับทรัพยากรของฝ่ายทหารมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น ฝ่ายทหารจึงมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรจากฝ่ายพลเรือนเข้ามาสนับสนุน อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรของฝ่ายพลเรือนถูกสร้าง ผลิต หรือมีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้สำหรับภารกิจของพลเรือน อีกทั้งขอบเขตความรับผิดชอบอยู่ที่ฝ่ายพลเรือนเป็นหลัก เช่นนี้ ฝ่ายทหารจึงต้องสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรตั้งแต่ภาวะปกติ เพื่อให้สามารถนำมาสนับสนุนปฏิบัติการทางทหารเมื่อประเทศเข้าสู่ภาวะปกติหรือภาวะฉุกเฉินได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับ Nicholson, Black and Dortmans (2021) ที่เสนอเกี่ยวกับการระดมสรรพกำลังของประเทศว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นการนำทรัพยากรที่จำเป็นของประเทศจากทุกภาคส่วนมาเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางการทหาร โดยจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงความร่วมมือในลักษณะที่ครอบคลุมฝ่ายทหาร พลเรือน ดิจิทัล เศรษฐกิจ และจิตวิทยา พร้อมทั้งจะต้องระดมกลไกและบุคคลผู้ประสานงานของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน นอกจากนี้ การระดมสรรพกำลังของประเทศจะต้องมอบหมายบทบาทและความรับผิดชอบไปสู่ฝ่ายอื่น ๆ อาทิ พลเรือน ประชาสังคม และอุตสาหกรรม เพื่อให้มีความรู้สึกร่วมกันกับฝ่ายทหารในการดำเนินการกิจ ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติการทางการทหารมีประสิทธิภาพและประเทศฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการศึกษาเรื่อง Defense Mobilization Planning Comparative Study ของ Nicholson et al. (2021) ที่มีข้อค้นพบสำคัญ คือ กองทัพไม่สามารถใช้กลยุทธ์การระดมสรรพกำลังแบบดั้งเดิมเพื่อเผชิญกับโลกสมัยใหม่ได้ ดังนั้น การรับมือกับภัยคุกคามในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องใช้การสร้างความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการสร้างแนวปฏิบัติของการระดมสรรพกำลังของประเทศ เพื่อให้ประเทศคงความสามารถในการสู้รบได้ ยามสงคราม การรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

ในกรณีของประเทศไทย ฝ่ายทหารได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง โดยมุ่งเน้นบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับส่วนราชการทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหมในการเตรียมความพร้อมของระบบป้องกันประเทศ (national defence system) ตั้งแต่สถานะปกติ ซึ่งหนึ่งในแนวทางที่สำคัญคือ การสร้างความพร้อมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมสำหรับการระดมสรรพกำลัง หรือกล่าวได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมทุกหน่วยงานในการรวมทรัพยากรที่จำเป็นของประเทศมาใช้ในการกิจปฏิบัติการทางการทหาร ผ่านการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติด้วยแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ (สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2566) ที่ดำเนินการร่วมกับส่วนราชการภายนอกกระทรวงกลาโหม นโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ เป็นการดำเนินการรวบรวมและการจัดระเบียบทรัพยากรของชาติเพื่อสนับสนุนปฏิบัติการทางการทหาร ในกรณีที่มีภาวะไม่ปกติเกิดขึ้นและจำเป็นต้องมีการเรียกระดมทรัพยากรที่เตรียมไว้มาใช้ (กระทรวงกลาโหม, 2552) ซึ่งเป็นมิติหนึ่งในการขับเคลื่อนภายใต้นโยบายการเตรียมพร้อมแห่งชาติ ที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำขึ้น และมีการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบตามภาระหน้าที่ และสามารถสนับสนุนการปฏิบัติการป้องกันประเทศของฝ่ายทหารได้ตั้งแต่ภาวะปกติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงกลาโหม, 2550) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศให้ประสบผลสำเร็จ

แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ถูกจัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2550 โดยกองบัญชาการทหารสูงสุด เป็นผู้เสนอร่างแผนดังกล่าว และได้รับความเห็นชอบจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และกระทรวงกลาโหม, 2550) จากนั้น ได้มีการทบทวนและประกาศใช้เป็นแผนฉบับที่สอง ในปี พ.ศ. 2559 (กระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2559) อย่างไรก็ตาม แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการที่ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นการเตรียมการในภาวะปกติ ขั้นการระดมทรัพยากร และขั้นการเลิกระดมทรัพยากร พร้อมทั้งกำหนดด้านของทรัพยากรที่ฝ่ายทหารมีความจำเป็นต้องเรียกระดม ตลอดจนหน่วยงานฝ่ายพลเรือนที่ผู้ประสานงานหลักในการดำเนินการเตรียมทรัพยากร จำนวน 10 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านกำลังคน มีกระทรวงแรงงาน เป็นผู้ประสานงานหลัก 2) ด้านอาหารมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ประสานงานหลัก 3) ด้านน้ำ มีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ประสานงานหลัก 4) ด้านการคมนาคม มีกระทรวงคมนาคม เป็นผู้ประสานงานหลัก 5) ด้านการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นผู้ประสานงานหลัก 6) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข มีกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ประสานงานหลัก 7) ด้านอุตสาหกรรมและปัจจัยการผลิต มีกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผู้ประสานงานหลัก 8) ด้านเชื้อเพลิงและพลังงาน มีกระทรวงพลังงาน เป็นผู้ประสานงานหลัก 9) ด้านการประชาสัมพันธ์ มีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ประสานงานหลัก และ 10) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ มีกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ประสานงานหลัก

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ มุ่งดำเนินการใน 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดทำแผนเตรียมพร้อมในระดับกระทรวงและระดับจังหวัดสำหรับการจัดเตรียมและกำหนดรายละเอียดทรัพยากรที่อยู่ในการดูแลตามหน้าที่อำนาจและความรับผิดชอบของหน่วยงานฝ่ายพลเรือน 2) การจัดทำระเบียบปฏิบัติ/รายละเอียดการดำเนินการตั้งแต่ขั้นการเตรียมการ ขั้นการระดมทรัพยากร และขั้นการเลิกระดมทรัพยากร 3) การจัดฝึกซ้อมร่วมกันของฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน และ 4) การสร้างความร่วมมือและความรู้ความเข้าใจให้แก่ฝ่ายพลเรือนเกี่ยวกับการระดมสรรพกำลังเพื่อการทหาร (กระทรวงกลาโหม, 2552 และ กระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2559) โดยกรมการสรรพกำลังกลาโหม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของฝ่ายทหารในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ได้กำหนดแผนสำหรับขับเคลื่อนทั้งในหน่วยงานระดับส่วนกลางของแต่ละกระทรวงตามรายด้านของทรัพยากรที่ฝ่ายทหารต้องการ และหน่วยงานระดับจังหวัดเพื่อให้ทุกจังหวัดมีความพร้อมตามแผน

กรมการสรรพกำลังกลาโหม ได้ขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ร่วมกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือนที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำแผนเตรียมพร้อมระดับกระทรวงตามรายด้านของทรัพยากรที่ครอบคลุมแนวทางการปฏิบัติของทุกขั้นตอน แต่ในระดับจังหวัดยังไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมตามเป้าหมายที่กำหนด อีกทั้งระหว่างการขับเคลื่อนพบปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ 1) หน่วยงานฝ่ายพลเรือนในระดับกระทรวงขาดความเข้าใจในภารกิจการปฏิบัติการทางทหาร และการ

ระดมสรรพกำลังทางการทหาร ทำให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนระดับกระทรวงไม่สามารถขับเคลื่อนลงไปในระดับจังหวัดได้ 2) การขับเคลื่อนภารกิจการฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศเป็นการดำเนินการในภาวะปกติ ซึ่งไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนดำเนินการ ดังนั้น การดำเนินการจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกันเป็นหลัก และ 3) การขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานฝ่ายทหารและพลเรือน (สมภพ สีลาวัลย์, 2562, สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2564 – 2566 และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2565 – 2566) อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง และเป็นปัญหาในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงหลักใน 2 ระดับคือ หน่วยงานในระดับของส่วนกลางและระดับจังหวัด

จากสภาพปัจจุบันในการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลัง เพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศของหน่วยงานฝ่ายทหารและพลเรือน ทั้งการขับเคลื่อนของหน่วยงานในส่วนกลางและหน่วยงานในระดับจังหวัดตามที่กล่าวข้างต้น พบว่า การดำเนินงานบรรลุผลสัมฤทธิ์เพียงบางส่วน บทความนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากร เพื่อการป้องกันประเทศ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าว โดยนำการเตรียมพร้อมด้านกำลังคน ด้านอาหาร และด้านการคมนาคม ภายใต้แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ ซึ่งมีกระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงคมนาคม เป็นหน่วยงานผู้ประสานงานหลัก (ตามลำดับ) มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ เนื่องจาก ทั้งสามกรณี มีสภาพปัจจุบันของการขับเคลื่อนภารกิจที่มีทั้งจุดร่วมและจุดต่าง ซึ่งอาจสะท้อนนัยของปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างด้วยเช่นกัน กล่าวคือ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการจัดทำแผนเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านกำลังคน และด้านอาหาร (ตามลำดับ) ในระดับกระทรวงและถ่ายทอดไปสู่ระดับจังหวัดเรียบร้อยแล้ว ในขณะที่ กระทรวงคมนาคม ดำเนินการจัดทำแผนเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านการคมนาคมเรียบร้อยแล้ว แต่ในระดับจังหวัด ยังดำเนินการไม่เรียบร้อยตามเป้าหมาย ทั้งนี้ การศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ จะเป็นข้อมูลสำคัญให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเนื้อหาสาระของนโยบาย ตลอดจนพัฒนาแนวทางเพื่อปิดช่องว่างในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ: กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นหนึ่งในวงจรนโยบายสาธารณะ (Public Policy Cycle) ที่เกี่ยวข้องกับการแปลงนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ และได้รับผลผลิตตรงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ชนิดา จิตจรุทระ, 2558) ทั้งนี้ ขอบเขตของการศึกษานโยบายไปปฏิบัติมีความกว้างขวางตามการให้ความหมายและความสำคัญของนักวิชาการที่สำคัญ

โดยครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาสมรรถนะขององค์กรในการปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การศึกษากิจกรรม เทคนิค หรือแนวทางเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของนโยบาย รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจาก การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กับการกระทำเพื่อให้บรรลุสิ่งที่มุ่งหวัง จึงจำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาปัจจัยด้านต่าง ๆ ว่ามีผลกระทบอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การออกแบบและวางแผนนโยบายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, 2560)

ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นมิติในการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติที่สำคัญ โดยเป็นการพิจารณาว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถนำตัวนโยบาย รวมบรรณคนและทรัพยากร รวมถึงกลไกที่สำคัญมาปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือไม่ (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, 2560) ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติหลายประการ แต่ในบทความชิ้นนี้ได้้นำข้อเสนอของ Merilee S. Grindle มาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์หลัก

Merilee S. Grindle (1980 อ้างถึงใน Panca and Wicaksono, 2021) อธิบายว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย อาทิ ทรัพยากร ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และกลไกในการรายงานและดำเนินการ โดยกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติจะเริ่มต้นเมื่อมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการออกแบบการติดตามและประเมินผล รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินการ ทั้งนี้ Grindle (1980) ได้เสนอว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย (Content of Policy) และปัจจัยสภาพแวดล้อมของนโยบาย (Context of Policy) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (Panca and Wicaksono, 2021)

ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย/โครงการ (Content of Policy) ให้มีความสำคัญกับวัตถุประสงค์และลักษณะของนโยบาย/โครงการ โดยวัตถุประสงค์ เป้าหมาย รูปแบบ และแนวทางการปฏิบัติของนโยบาย/โครงการ ต้องมีความชัดเจน รวมถึงกำหนดบุคคลหรือหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบ เพราะหน่วยงานมีความพร้อมที่แตกต่างกัน เพื่อให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นโยบายด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย/โครงการ จะมีผลกระทบต่อผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แตกต่างกัน อาทิ

- นโยบายโครงการที่หวังผลในระยะยาวอาจยากแก่การนำไปปฏิบัติให้ได้ผลสำเร็จ เพราะต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นผล หรือสถานการณ์อาจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้นโยบาย/โครงการไม่เหมาะสมกับบริบท

- ลักษณะเฉพาะของตัวนโยบาย/โครงการ มีส่วนกำหนดความยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือความเรียบง่ายในการนำไปปฏิบัติ

- รูปแบบการนำเสนอเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบาย มีส่วนอย่างมากในการนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย (Context of Policy) ให้ความสำคัญกับสถานที่ที่นโยบาย/โครงการเข้าไปดำเนินการ ซึ่งทำให้ผลของการปฏิบัติแตกต่างกัน อีกทั้งความสำเร็จของนโยบายยังขึ้นอยู่กับความสามารถของหน่วยงานผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และการมีทรัพยากรด้านบุคลากร งบประมาณ ข้อมูลข่าวสาร และวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ตลอดจนความสามารถในการติดต่อสื่อสารและการประสานงานระหว่างผู้ปฏิบัติงานทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน และการมีกระบวนการติดตามผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศสู่การปฏิบัติ ด้วยแนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Merilee S. Grindle จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการวิเคราะห์ทั้งในเชิงเนื้อหาสาระของนโยบาย พร้อมกับบริบทแวดล้อมในมิติของสมรรถนะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวได้อย่างชัดเจน และเชื่อมโยงไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในส่วนสุดท้ายได้ต่อไป

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลัง เพื่อป้องกันประเทศ

การขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ เป็นการดำเนินการร่วมกันของฝ่ายทหาร โดยมีกรมการสรรพกำลังกลาโหม เป็นผู้ประสานงานหลัก ร่วมกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน สำหรับบทความนี้จะวิเคราะห์สามด้านหลักของทรัพยากรที่ถูกกำหนดในแผน ซึ่งมีการดำเนินการทั้งในหน่วยงานที่อยู่ในส่วนกลางของแต่ละกระทรวงและที่อยู่ในจังหวัด โดยผู้เขียนจะวิเคราะห์และนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ตามกรอบแนวคิดของ Merilee S. Grindle ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย/โครงการ

1.1 “ความมั่นคง”: ประเด็นหลักที่เป็นเหรียญสองด้านของการขับเคลื่อนนโยบาย

การขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ เป็นหนึ่งในภารกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 – 2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็นความมั่นคง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 – 2570) นโยบายด้านการเตรียมพร้อมแห่งชาติ และในปัจจุบัน ถูกระบุเป็นหนึ่งในแนวทางการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการสำรวจ รวบรวมข้อมูล วางแผน และประสานงานเกี่ยวกับทรัพยากรของประเทศจำนวน 10 ด้าน ตั้งแต่ภาวะปกติสำหรับนำมาใช้ในการสนับสนุนฝ่ายทหาร ในกรณีที่ประเทศเผชิญกับภัยจากการสู้รบหรือการสงคราม

และจำเป็นต้องมีการเรียกระดมสรรพกำลังตามแผนป้องกัน ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และทันต่อสถานการณ์ (สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2566) ซึ่งการขับเคลื่อนดังกล่าวถือเป็นภารกิจสำคัญในการเตรียมพร้อมของประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงของชาติ

นโยบายด้านความมั่นคงของประเทศ ถือเป็นหนึ่งในแนวนโยบายหลักของประเทศที่มีเป้าหมายสูงสุดในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (national interests) ซึ่งมีมิติเกี่ยวกับการรักษาเอกราชอธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติและประชาชน จากภัยคุกคามทุกรูปแบบ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566) ซึ่งนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ที่ขับเคลื่อนผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ได้สอดคล้องไปกับแนวนโยบายหลักด้านความมั่นคงที่ประเทศให้ความสำคัญ ดังนั้น นโยบายดังกล่าว จึงคงเป็นนโยบายที่ถูกระบุให้มีการดำเนินการ และได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งหน่วยงานฝ่ายพลเรือน โดยเฉพาะกระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงคมนาคม พร้อมทั้งจะบูรณาการการขับเคลื่อน เพื่อสร้างการเตรียมพร้อมในการป้องกันประเทศ ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จาก การที่หน่วยงานฝ่ายพลเรือนดังกล่าวมีนโยบายร่วมขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ รวมถึงการเข้ารับการฝึกการระดมสรรพกำลังร่วมกับฝ่ายทหาร และสนับสนุนทรัพยากรในการฝึกเป็นประจำทุกปี (ผู้แทนกระทรวงแรงงาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ จะเชื่อมโยงกับแนวนโยบายในมิติด้านความมั่นคงที่ถือว่าเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวมีความสำคัญ ในทางกลับกัน การขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ได้พบความท้าทายจากพลวัตของสถานการณ์ด้านความมั่นคง กล่าวคือ ในอดีต ภัยคุกคามความมั่นคง จะปรากฏในรูปแบบของการทหารหรือการสงคราม (traditional security) แต่ในปัจจุบันภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ (non-traditional security) ปรากฏเด่นชัดมากยิ่งขึ้น อาทิ การค้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมือง โรคระบาด และการก่อการร้าย เป็นต้น (Hoang Dinh Phi, Nguyen Van Huong, Hoang Anh Tuan, and Nguyen Xuan Huynh, 2019 และจุลชีพ ชินวรรณ, 2557) ทั้งนี้ สถานการณ์ภัยคุกคามความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนในการป้องกันและแก้ไขปัญหามีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบและให้ความสำคัญเป็นประการแรกเพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ความสำคัญกับประเด็นความมั่นคงทางอาหารเป็นประการสำคัญ (ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567) ดังนั้น การขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ของหน่วยงานฝ่ายพลเรือนจึงเป็นลักษณะของการดำเนินงานตามโครงการ/ กิจกรรม ที่กรมการสรรพกำลังกลาโหมจัดขึ้น แต่อาจไม่ได้เป็น

การขับเคลื่อนที่ถูกจัดอยู่ในความสำคัญลำดับต้น ๆ ของหน่วยงาน (ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567)

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ เป็นหนึ่งในนโยบายที่มีความสำคัญเนื่องจาก เป็นนโยบายที่เชื่อมโยงกับมิติด้านความมั่นคง หน่วยงานฝ่ายพลเรือนจึงให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อน แต่การขับเคลื่อนดังกล่าวอาจไม่ได้ถูกจัดอยู่ในความสำคัญลำดับต้นของหน่วยงานฝ่ายพลเรือน เพราะภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ปรากฏขึ้นจำนวนมาก ทำให้ประเด็นภัยจากการสู้รบหรือการสงคราม อาจไม่ได้ถูกประเมินว่าเป็นภัยที่ประเทศมีความเสี่ยงจะเผชิญเมื่อเปรียบเทียบกับภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ประการดังกล่าว ทำให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือน จึงใช้ทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนประเด็นเฉพาะตามหน้าที่อำนาจของหน่วยงานเป็นหลัก

1.2 ความชัดเจนในการกำหนดหน่วยงานและกิจกรรมของฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนในการขับเคลื่อนนโยบายระดับกระทรวง

แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการในการระดมสรรพกำลังที่ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นการเตรียมการในภาวะปกติ ขั้นการระดมทรัพยากร และขั้นการเลิกระดมทรัพยากร พร้อมทั้งกำหนดด้านของทรัพยากรที่ฝ่ายทหารมีความจำเป็นต้องเรียกระดมสรรพกำลังจำนวน 10 ด้าน ตลอดจนหน่วยงานผู้ประสานงานหลักที่ชัดเจน ซึ่งการกำหนดในลักษณะดังกล่าว ทำให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนที่ร่วมขับเคลื่อนมีความเข้าใจในขอบเขตที่ต้องดำเนินการ และทราบว่าจะต้องมีความร่วมมือในลักษณะใด

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ ได้กำหนดกิจกรรม ให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนจัดทำแผนเตรียมพร้อมในระดับกระทรวงและระดับจังหวัดสำหรับการจัดเตรียมและกำหนดรายละเอียดทรัพยากรที่อยู่ในการดูแลตามหน้าที่อำนาจและความรับผิดชอบ รวมถึงการสร้างความร่วมมือและความรู้ความเข้าใจให้แก่ฝ่ายพลเรือนเกี่ยวกับการระดมสรรพกำลังเพื่อการทหาร (กระทรวงกลาโหม, 2552 และกระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2559) ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่กรมการสรรพกำลังกลาโหม ให้ความสำคัญและผลักดันอย่างต่อเนื่อง (ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ เป็นการขับเคลื่อนที่ต้องอาศัยความร่วมมือหรือการบูรณาการข้ามหน่วยงาน จึงจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อน คือ คณะอนุกรรมการเตรียมพร้อมด้านการระดมสรรพกำลังเพื่อความมั่นคง ซึ่งมีเจ้ากรมการสรรพกำลังกลาโหม เป็นประธาน และมีผู้แทนจากหน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนที่เกี่ยวข้อง เป็นอนุกรรมการ เป็นกลไกกลางในการบูรณาการ

สำหรับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน 3 หน่วยงานที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ และเป็นผู้ประสานงานหลักตามรายด้านของทรัพยากร ได้จัดตั้งกลไกในการระดมสรรพกำลังทั้งในระดับกระทรวง และในระดับจังหวัด ดังนี้

การเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านแรงงาน โดยมีกระทรวงแรงงาน เป็นผู้ประสานงานหลัก จัดตั้งกลไกระดับกระทรวง คือ ศูนย์อำนวยการเตรียมพร้อมด้านกำลังคน มีรองปลัดกระทรวงแรงงาน เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และกลไกระดับจังหวัด คือ ศูนย์ประสานการปฏิบัติการเตรียมพร้อมด้านกำลังคน (จังหวัด...) มีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และแรงงานจังหวัด เป็นเลขานุการ (กระทรวงแรงงาน, 2563)

การเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านอาหาร โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ประสานงานหลัก จัดตั้งกลไกระดับกระทรวง คือ ศูนย์อำนวยการเตรียมพร้อมด้านอาหาร มีรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และกลไกระดับจังหวัด คือ ศูนย์ประสานการปฏิบัติการเตรียมพร้อมด้านอาหาร (จังหวัด...) มีเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นผู้อำนวยการศูนย์ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561)

การเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านการคมนาคม โดยมีกระทรวงแรงงาน เป็นผู้ประสานงานหลัก จัดตั้งกลไกระดับกระทรวง คือ ศูนย์อำนวยการเตรียมพร้อมด้านอาหาร มีรองปลัดกระทรวงคมนาคม เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และกลไกระดับจังหวัด คือ ศูนย์ประสานการปฏิบัติการเตรียมพร้อมด้านคมนาคม (จังหวัด...) มีขนส่งจังหวัด เป็นผู้อำนวยการศูนย์ (กระทรวงคมนาคม, 2563)

การกำหนดหน่วยงานที่เป็นผู้ประสานงานหลักและกิจกรรมการดำเนินการที่ชัดเจน ทำให้การสร้างความร่วมมือทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นไปได้เป็นได้โดยง่าย กล่าวคือ กรมการสรรพกำลังกลาโหม สามารถประสานงานการขับเคลื่อนผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานหลักของหน่วยงานได้โดยตรง ทำให้มีการบูรณาการกันได้อย่างรวดเร็ว (ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567) ในขณะเดียวกัน กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงคมนาคม ก็สามารถปรึกษาร่วมกับกรมการสรรพกำลังกลาโหมได้เช่นกัน (ผู้แทนกระทรวงแรงงาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567) กรณีดังกล่าว เป็นการเอื้ออำนวยให้การขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือในการขับเคลื่อน สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในการขับเคลื่อนกิจกรรมสู่ระดับจังหวัด

การขับเคลื่อนการจัดทำแผนเตรียมพร้อมทรัพยากรลงไปในระดับจังหวัด มีการดำเนินการที่ต่อเนื่องจากการจัดทำแผนเตรียมพร้อมทรัพยากรในระดับกระทรวง โดยมีหน่วยงานฝ่ายพลเรือนที่เป็นผู้ประสานงานหลัก ลงไปจัดทำผ่านกลไกระดับจังหวัดของตนเอง ซึ่งอยู่ภายใต้การกำหนดทรัพยากรที่ต้องการจากฝ่ายทหาร และกรอบแนวทางการของแผนตามที่กรมการสรรพกำลังกลาโหมกำหนด นอกจากนี้

กรมการสรรพกำลังกลาโหม ได้สนับสนุนกิจกรรมในการสร้างสัมพันธ์และให้ความรู้กับจังหวัดควบคู่ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระบวนการที่กล่าวในข้างต้นมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์ให้ทุกจังหวัดจัดทำแผนเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรในลักษณะเดียวกัน ซึ่งจากการขับเคลื่อนในห้วงที่ผ่านมา พบว่า จังหวัดยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดทำ รวมถึงจังหวัดไม่เห็นพ้องในเรื่องของการเตรียมทรัพยากร เพราะเห็นว่า จังหวัดไม่ได้มีแนวโน้มในการเกิดภัยจากการสู้รบหรือการสงคราม (ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567) นอกจากนี้ หน่วยงานฝ่ายพลเรือนอาจไม่ได้มีกลไกหรือเครื่องมือในระดับจังหวัดที่พร้อมสนับสนุนการดำเนินงานดังกล่าว อาทิ กระทรวงคมนาคม ได้จัดตั้งศูนย์ประสานการปฏิบัติการเตรียมพร้อมด้านคมนาคม (จังหวัด...) ที่มีขนส่งจังหวัด เป็นผู้อำนวยการศูนย์ แต่ในความเป็นจริง ขนส่งจังหวัด ไม่ได้มีขอบเขตอำนาจในการดำเนินการโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของกระทรวงแรงงาน ที่มีแรงงานจังหวัด และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นผู้ที่มีขอบเขตอำนาจโดยตรง ทั้งนี้ สาเหตุของปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว อาจเกิดขึ้นจาก 3 ประเด็น ดังนี้ (ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567)

1.3.1 การไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายของการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ โดยการขับเคลื่อนแผนดังกล่าว เป็นการดำเนินการในภาวะปกติที่ไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายในการกำหนดให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนต้องขับเคลื่อน ดังนั้น การดำเนินการจึงอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเป็นหลัก และความร่วมมือก็จะขึ้นอยู่กับระดับการให้ความสำคัญของระดับผู้บริหารหน่วยงานฝ่ายพลเรือนร่วมด้วย (ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567)

1.3.2 การขาดประสบการณ์จริงในการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศในระดับชาติ โดยนโยบายการระดมการสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ เป็นการดำเนินการเตรียมพร้อมในการสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารเมื่อประเทศเผชิญภัยจากการสู้รบหรือการสงคราม ซึ่งหากพิจารณาเกี่ยวกับการประเมินสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่ผู้เขียนนำเสนอในประเด็นก่อนหน้านี้ พบว่า ภัยจากการสู้รบหรือการสงครามมีแนวโน้มเกิดขึ้นค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะการเป็นสงครามขนาดใหญ่ที่จำเป็นต้องเรียกระดมสรรพกำลังระดับชาติ ดังนั้น ภารกิจการระดมสรรพกำลังตามแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ จึงยังไม่เคยเกิดขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนไม่เคยผ่านประสบการณ์จริง จึงไม่ทราบว่าการเตรียมทรัพยากรมีประสิทธิภาพตามแผนหรือไม่ รวมถึงจังหวัดอาจไม่เห็นภาพของสำคัญในการเตรียมทรัพยากรดังกล่าวเท่ากับระดับกระทรวง และจังหวัดมีปัญหาเฉพาะอื่น ๆ ที่ต้องเร่งแก้ไขและต้องนำทรัพยากรไปใช้ดำเนินการก่อน ทั้งนี้ การสร้างประสบการณ์ร่วมกันในปัจจุบัน เป็นการฝึกการระดม

สรรพกำลังระดับชาติประจำปี ซึ่งกรมการสรรพกำลังกลาโหม เป็นผู้จัดฝึก โดยจะหมุนเวียนการจัดฝึกใน จังหวัดที่เป็นยุทธศาสตร์

1.3.3 ความไม่ชัดเจนในการติดตามและประเมินผลของแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อ การป้องกันประเทศ โดยในแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้กำหนดตัวชี้วัดในแนวทางการดำเนินการฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ ในลักษณะของการปรับปรุงฐานข้อมูลทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศให้เป็นปัจจุบัน การฝึกซ้อมการ ระดมทรัพยากรปีละ 1 ครั้ง และการสร้างความรู้ความเข้าใจในการระดมสรรพกำลังเพื่อป้องกันประเทศ (สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2566) ซึ่งตัวชี้วัดดังกล่าวมีกรมการ สรรพกำลังกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ประกอบกับเป็นตัวชี้วัดในรอบ 5 ปี และไม่พบมิติเรื่องการ ถ่ายทอดสู่ระดับจังหวัด ดังนั้น การไม่มีตัวชี้วัดที่ให้ถ่ายทอดการจัดทำแผนเตรียมพร้อมทรัพยากรในระดับที่ ชัดเจน จึงทำให้ไม่มีกรอบในการติดตามประเมินผล นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการเตรียมพร้อมด้านการ ระดมสรรพกำลังเพื่อความมั่นคง ซึ่งเป็นกลไกกลางในการบูรณาการ เป็นการติดตามประเมินผลในภาพรวม ของระดับกระทรวงที่ไม่มีหน้าที่อำนาจในการสั่งการจังหวัดในการจัดทำ แต่เป็นการบูรณาการกันในระดับ กระทรวง และให้กระทรวงนำไปถ่ายทอดสู่จังหวัด

2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย/โครงการ

2.1 สมรรถนะของหน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนที่ เป็นผู้ประสานงานหลักในการ ขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งเป็นปัจจัยประการสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย โดยสามารถจำแนกอธิบายตาม องค์ประกอบของสมรรถนะองค์กรตามตัวแบบด้านการจัดการได้ ดังนี้

2.1.1 ด้านโครงสร้าง บริบทโครงสร้างองค์กรของหน่วยงานทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน มีลักษณะเป็นโครงสร้างที่แบ่งตามอำนาจหน้าที่ (functional domain structure) โดยกรมการสรรพกำลัง กลาโหม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการขับเคลื่อนของฝ่ายทหาร มีการแบ่งส่วนราชการภายในเป็นกองที่ รับผิดชอบเป็นการเฉพาะ ในขณะที่หน่วยงานฝ่ายพลเรือน จะมีหน่วยงานภายในที่ เป็นผู้รับผิดชอบในการ ขับเคลื่อนนโยบายในบริบทของกระทรวง โดยกรณีกระทรวงแรงงาน ที่ เป็นผู้ประสานงานหลักการ เตรียมพร้อมด้านกำลังคน มีกลุ่มงานสนับสนุนเครือข่ายและประสานภูมิภาค สำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีสำนักแผนงาน และโครงการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ และกระทรวง คมนาคม มีกองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ทั้งนี้ หน่วยงานภายในที่ รับผิดชอบหลัก จะดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ภายในกระทรวง รวมถึงจังหวัดตามขอบเขตหน้าที่ อำนาจ (ผู้แทนกระทรวงแรงงาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567) อย่างไรก็ตาม ลักษณะโครงสร้างองค์กรที่แบ่งตามอำนาจหน้าที่ นัยหนึ่งอาจทำให้หน่วยงาน ฝ่ายพลเรือนกำหนดหน่วยงานภายในที่รับผิดชอบหลักได้ และสามารถเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับฝ่าย

ทหารได้อย่างราบรื่น แต่อีกนัยหนึ่ง อาจเป็นปัญหาอุปสรรคในลักษณะที่การประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ภายในกระทรวงเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะกรณีที่ผู้บริหารอาจไม่มีความเข้าใจหรือไม่มีการสั่งการที่ชัดเจน (ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567)

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งในมิติด้านโครงสร้างที่ถือว่าทำให้นโยบายสามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่องและสัมฤทธิ์ผล คือ เป้าหมายของนโยบายที่ทำให้มีการเตรียมพร้อมทรัพยากรตามรายด้านที่รับผิดชอบ มีความสอดคล้องกับหน้าที่อำนาจหลักของกระทรวง จึงทำให้เมื่อกระทรวงขับเคลื่อนภารกิจหลักของตนเอง ก็จะทำให้เป้าหมายของนโยบายสำเร็จด้วยเช่นกัน ดังกรณีของ การเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านอาหาร ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีภารกิจในการดูแลด้านอาหารและการเกษตรให้เพียงพอ การปรับพันธุ์สินค้าเกษตร รวมถึงการรวบรวมข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของกระทรวง ซึ่งการดำเนินงานตามภารกิจหลักดังกล่าว ส่งผลให้การจัดทำแผนเตรียมพร้อมทรัพยากรด้านอาหารตามที่ฝ่ายทหารร้องขอเป็นได้โดยง่าย (ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567)

2.1.2 ด้านบุคลากร การพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในการระดมสรรพกำลัง ถือเป็นเรื่องที่หน่วยงานทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนให้ความสำคัญ โดยกรมการสรรพกำลังกลาโหม ได้จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับการขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ เพื่อใช้ภายในหน่วยงาน รวมถึงเป็นคู่มือให้กับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร (ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567) ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้บุคลากรในกรมการสรรพกำลังกลาโหม มีความเข้าใจในการขับเคลื่อน ในขณะที่ กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงคมนาคม จะใช้วิธีการการประชุมชี้แจงและสร้างการรับรู้ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวง แต่อาจพบปัญหาอุปสรรคในเรื่องของการโยกย้ายหมุนเวียนภายในกระทรวง ที่อาจจะทำให้บุคลากรใหม่ที่จะเข้ามารับผิดชอบงานเกิดความไม่เข้าใจ และการขับเคลื่อนไม่ต่อเนื่องได้ (ผู้แทนกระทรวงแรงงาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567)

2.1.3 งบประมาณ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเป็นไปได้ตามเป้าหมายที่กำหนด โดยกรมการสรรพกำลังกลาโหม มีแหล่งงบประมาณมาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ หนึ่ง งบประมาณที่ได้จากการจัดสรรงบประมาณประจำปีตามหน้าที่อำนาจของหน่วยงาน ซึ่งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีสัดส่วนหลักอยู่ที่โครงการการจัดฝึกการระดมสรรพกำลังระดับชาติ และสอง การได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานระดับนโยบายสำหรับการจัดฝึกการระดมสรรพกำลังระดับชาติ (ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567) ในทางกลับกัน การขับเคลื่อนของหน่วยงานฝ่ายพลเรือน ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณหรือได้รับการสนับสนุนแต่อย่างใด เนื่องจาก ไม่ใช่ภารกิจหลักของหน่วยงานฝ่ายพลเรือน ดังนั้น หน่วยงานฝ่ายพลเรือนจึงต้องใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจาก

โครงการหลักของกระทรวงที่เชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนแผนนักกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศไปพร้อมด้วยได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าว ทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานฝ่ายพลเรือนมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ (ผู้แทนกระทรวงแรงงาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567; ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567) ลักษณะเช่นนี้โครงการ/ กิจกรรม ในการขับเคลื่อนส่วนใหญ่จึงเกิดมาจากการดำเนินการของกรมการสรรพกำลังกลาโหม และหน่วยงานฝ่ายพลเรือนเข้าร่วมสนับสนุน อีกทั้งการขับเคลื่อนนโยบายไม่ได้มีการจัดทำงบประมาณในเชิงบูรณาการแต่อย่างใด ซึ่งการใช้งบประมาณที่เป็นการเฉพาะตัวของแต่ละหน่วยงานเช่นนี้ อาจเป็นข้อจำกัดต่อการบูรณาการ โดยเฉพาะในด้านของหน่วยงานฝ่ายพลเรือนที่จะไม่สามารถริเริ่มการดำเนินงานที่นำมาปรับใช้ในบริบทของกระทรวงได้

2.1.4 กลไกการดำเนินการ และการสร้างค่านิยมร่วม กลไกหลักในการบูรณาการ คือ คณะอนุกรรมการเตรียมพร้อมด้านการระดมสรรพกำลังเพื่อความมั่นคง ซึ่งมีการจัดการประชุมเป็นประจำทุกปี และเป็นเวทีในการรับฟังปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนระดับกระทรวงและการถ่ายทอดลงสู่ระดับจังหวัด เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การบูรณาการระหว่างหน่วยงานในการขับเคลื่อนนโยบาย กรมการสรรพกำลังกลาโหม ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานฝ่ายทหารกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน โดยมีการดำเนินการเพื่อสร้างความร่วมมือ ได้แก่

2.2.1 การจัดฝึกการระดมสรรพกำลังระดับชาติ ซึ่งจัดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเป้าหมายเป็นประจำทุกปี เพื่อทดสอบว่า แผนมีประสิทธิภาพหรือไม่ โดยมีหน่วยงานฝ่ายพลเรือนเข้าร่วมสนับสนุนทรัพยากรในการซ้อม อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับจังหวัดนำบัญชีทรัพยากรด้านอาหารมาเข้าร่วมการฝึกเพื่อเตรียมระดมสรรพกำลัง (ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567) ทั้งนี้ การฝึกซ้อมร่วมดังกล่าว เป็นการพัฒนาความร่วมมือทั้งในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน และความเข้าใจในการระดมสรรพกำลังระดับชาติ

2.2.2 การเสริมสร้างความเข้าใจในแผนนักกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ โดยกรมการสรรพกำลังกลาโหม ร่วมกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน จะเข้าไปให้ความร่วมมือในเกี่ยวกับการขับเคลื่อนตามแผนในระดับจังหวัด และการจัดทำแผนให้เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งการลงพื้นที่ในระดับจังหวัดร่วมกัน เป็นการต่อยอดความเข้าใจและการให้ความสำคัญของหน่วยงานฝ่ายพลเรือนระดับกระทรวง และเสริมสร้างความเข้าใจของจังหวัดจนสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย (ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567)

บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการพิจารณาวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบายการระดมการสรรพกำลังเพื่อป้องกันประเทศ ผ่านแผนนักกำลังและทรัพยากรเพื่อป้องกันประเทศ ที่จำแนกอธิบายตามกรอบแนวคิดปัจจัย

ที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายของ Merilee S. Grindle ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบายมีส่วนทั้งที่ส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยด้านที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ คือ นโยบายดังกล่าวมีเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงกับมิติด้านความมั่นคง ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่หน่วยงานให้ความสำคัญ เพราะเล็งเห็นถึงเป้าหมายในการเตรียมพร้อมการป้องกันประเทศร่วมกัน ดังนั้น นโยบายจึงถูกกำหนด และหน่วยงานฝ่ายทหารรวมถึงฝ่ายพลเรือนยังร่วมขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบและกิจกรรมการดำเนินการในระดับกระทรวงที่ชัดเจน ทำให้การขับเคลื่อนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและก่อให้เกิดความร่วมมือทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนนโยบาย อย่างไรก็ตาม ด้านที่เป็นปัญหาและอุปสรรค คือ สถานการณ์ด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือนมีประเด็นปัญหาอื่น ๆ ตามภารกิจหลักของหน่วยงานที่ต้องดำเนินการและให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก อีกทั้ง การกำหนดกิจกรรมในการถ่ายทอดลงไปสู่ระดับจังหวัดยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ดังเช่น กรณีของกระทรวงคมนาคม ที่พบว่า หน่วยงานในระดับจังหวัดยังไม่มีความเข้าใจในการจัดทำแผนและการระดมสรรพกำลัง จึงยังทำให้ไม่สามารถดำเนินงานในระดับจังหวัดได้ตามเป้าหมาย (ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบายจะมีในส่วนที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จและเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนนโยบาย แต่การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวสามารถดำเนินงานได้ตามโครงการ/ กิจกรรมที่กำหนดได้ คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย โดยเฉพาะสมรรถนะของหน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ที่มีการสร้างความร่วมมือกันทั้งที่เป็นทางการในระดับหน่วยงาน และไม่เป็นทางการในระดับผู้ปฏิบัติงาน ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างกันที่ดียิ่งขึ้น อีกทั้ง หน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนมีการบรรจุการขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศเป็นหนึ่งในกิจกรรมของหน่วยงาน เนื่องจาก การพัฒนา การจัดทำข้อมูล และการเตรียมทรัพยากรตามที่ฝ่ายทหารกำหนดตามกรอบแนวทางของแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ เป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่หน่วยงานจะต้องขับเคลื่อนในภาพรวมด้วยอยู่แล้ว ทั้งนี้ จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อปัจจัยด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย

1. การขับเคลื่อนนโยบายการเตรียมพร้อมการระดมสรรพกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ผ่านแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ควรมีการกำหนดตัวชี้วัด ผลผลิต และผลลัพธ์ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะตัวชี้วัดเกี่ยวกับการถ่ายทอดการเตรียมพร้อมลงสู่ระดับจังหวัด อีกทั้งอาจพิจารณาให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือน มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนตัวชี้วัดร่วมกัน เพื่อให้เป็นกรอบหลักที่ใช้ในการติดตามประเมินผล

2. กรมการสรรพกำลังกลาโหม อาจพิจารณากำหนดพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความเสี่ยงในการเกิดหรือได้รับผลกระทบหากประเทศเผชิญกับภัยจากการสู้รบหรือการสงครามในแต่ละระดับ พร้อมทั้งกำหนดทรัพยากรให้เหมาะสมกับความเสี่ยง เพื่อให้จังหวัดเข้าใจและเห็นพ้องในการจัดทำแผนเตรียมทรัพยากรได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย โดยเฉพาะสมรรถนะขององค์กร

3. หน่วยงานระดับนโยบายอาจพิจารณาผลักดันให้หน่วยงานฝ่ายทหารและพลเรือน จัดทำโครงการการขับเคลื่อน โดยเสนอเป็นโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ สำหรับการขับเคลื่อนนโยบายเป็นการเฉพาะ เนื่องจาก นโยบายฯ เป็นหนึ่งในแนวทางการดำเนินการของนโยบายการเตรียมพร้อม ที่แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นความมั่นคงให้ความสำคัญ เพื่อให้สามารถได้รับการพิจารณาจัดสรรงบประมาณเป็นพิเศษ และนำไปสู่การโครงการในเชิงบูรณาการมากยิ่งขึ้น

4. กรมการสรรพกำลังกลาโหม อาจพิจารณาเพิ่มเติมกลยุทธ์ในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือนทั้งในระดับส่วนกลาง และระดับจังหวัด โดยอาจจัดเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานระหว่างกลุ่มจังหวัด หรือหน่วยงานตามรายด้านของทรัพยากรที่ดำเนินงานได้ตามเป้าหมายกับหน่วยงานที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในพื้นที่ตนเองได้อย่างเหมาะสม

5. กรมการสรรพกำลังกลาโหม และหน่วยงานฝ่ายพลเรือน ควรพิจารณาจัดทำคู่มือการขับเคลื่อนแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความเชี่ยวชาญ และการโยกย้ายบุคลากรของแต่ละหน่วยงาน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงกลาโหม. (2552). *คำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ 277/52 เรื่อง การระดมสรรพกำลังของกระทรวงกลาโหม*. วันที่ค้นข้อมูล 17 พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://dmd.mod.go.th.aspx>

กระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ. (2559). *แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ*. กรุงเทพฯ: กรมการสรรพกำลังกลาโหม.

กองทัพบก. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลเกี่ยวกับกองทัพบก*. วันที่ค้นข้อมูล 17 พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://rta.mi.th/vision>.

กระทรวงแรงงาน. (2563). *แผนเตรียมพร้อมด้านกำลังคน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). *แผนเตรียมพร้อมด้านอาหาร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กระทรวงคมนาคม. (2563). *แผนเตรียมพร้อมด้านการคมนาคม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงคมนาคม.

- จุลชีพ ชินวรรณ. (2557). *โลกในศตวรรษที่ 21 กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา จิตตฤทธะ. (2558). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้แทนกระทรวงแรงงาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2567.
- ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 เมษายน 2567.
- ผู้แทนกระทรวงคมนาคม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2567.
- ผู้แทนกรมการสรรพกำลังกลาโหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 เมษายน 2567.
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. (2560). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่ 29)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สมภพ ลีลาวัลลภ. (2562). การระดมสรรพกำลังของกรมการสรรพกำลังกลาโหม. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(2), 74-101.
- สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ และกระทรวงกลาโหม. (2550). *แผนฉันทกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ. (2565). *รายงานผลการฝึกการบริหารวิกฤตการณ์ระดับชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). *รายงานผลการฝึกการบริหารวิกฤตการณ์ระดับชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 - 2570)*. วันที่ค้นข้อมูล 17 พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2023/06/nsc_policy_66-70-2-.pdf.
- สำนักนโยบายและแผนกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาศักยภาพของประเทศด้านความมั่นคง (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2566). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.

ภาษาอังกฤษ

Grindle, M. S. (1980). *Politics and Policy Implementation In The Third World* (M. S. Grindle Ed.).

Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Hoang Dinh Phi, Nguyen Van Huong, Hoang Anh Tuan, and Nguyen Xuan Huynj. (2019).

Management of Nontraditional Security: A New Approach. *International Journal of Engineering, Applied and Management Sciences Paradigm*, 54(1), 252-262.

Nicholson, J. et al. (2021). *Defense Mobilization Planning Comparative Study*. Retrieved May 22, 2024, from https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1179-1.html

Nicholson, J., Black, M., & Dortmans, P. (2021). *The Definition of Mobilization*. Retrieved May 22, 2024, from <https://www.rand.org/pubs/commentary/2021/10/the-definition-of-mobilisation.html>.

Panca, S. P., & Wicaksono. A. (2021). Grindle Policy Implementation Theory in Analysis of Forestry Conflict in Pelalawan District, Riau Province. *Journal of Government. Social and Politics*, 7(2), 31–44.

การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร

Decentralization and Governor Elections in Greater Bangkok Area

สุรัชย์ พรหมพันธุ์ (Surachai Phromphan)

นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

E-mail: dr.p1559@gmail.com

Received: 5 February 2025

Revised: 28 April 2025

Accepted: 22 May 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความเป็นไปได้และความท้าทายของการกระจายอำนาจในจังหวัดปริมณฑล กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในรูปแบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ผ่านการวิเคราะห์กรณีศึกษาการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการมาแล้ว 45 ปี และการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการกระจายอำนาจในต่างประเทศ โดยเฉพาะกรณีของโตเกียว โซล และมะนิลา ผลการศึกษาพบว่า การกระจายอำนาจในรูปแบบพิเศษมีความจำเป็นสำหรับพื้นที่ปริมณฑล เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครอย่างใกล้ชิดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการเมือง การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวยังมีความท้าทายสำคัญ ทั้งในด้านกฎหมาย งบประมาณ บุคลากร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน บทความนี้เสนอแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย การปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร การพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่น การเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาวัฒนธรรมการบริหารจัดการ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจ, การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด, จังหวัดปริมณฑล, การปกครองท้องถิ่น, การบริหารจัดการเมือง

Abstract

This article examines the feasibility and challenges of decentralization in Bangkok Metropolitan Region provinces, particularly regarding the direct election of provincial governors. By analyzing the Bangkok governor elections, which have been held for over 45 years, alongside a comparative study of decentralization models in Tokyo, Seoul, and Manila, this study finds that a special form of decentralization is necessary for metropolitan areas due to their close economic, social, and administrative connections with Bangkok. However, implementing this policy faces significant legal, fiscal, personnel, and inter-agency coordination challenges. This study employs case study analysis and comparative policy analysis to examine the feasibility of decentralization. It proposes concrete development approaches, including administrative structure reform, local fiscal system development, personnel capacity building, public participation promotion, and management innovation development. It also presents implementation guidelines for short-term, medium-term, and long-term periods.

Keywords: Decentralization, Provincial Governor Election, Metropolitan Region, Local Government, Urban Management

บทนำ

การกระจายอำนาจในประเทศไทยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน แนวคิดการกระจายอำนาจในประเทศไทยได้เริ่มมีความชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่ทรงปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินให้มีความทันสมัย (ลิขิต ชีรเวทิน, 2553) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดกรอบการกระจายอำนาจไว้ในหมวด 9 เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น และนำมาสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 การกระจายอำนาจในประเทศไทยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองสามารถตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นได้ตามความต้องการของประชาชน (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2557)

การกระจายอำนาจในประเทศไทยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน กระบวนการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นในประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมภายหลังปี พ.ศ. 2540 (ปธาน สุวรรณมงคล, 2554, หน้า 163) เมื่อมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นหลักการสำคัญที่ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 โดยมาตรา 78 กำหนดให้รัฐต้องสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการตัดสินใจและบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค และการจัดบริการสาธารณะ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้ทัดเทียมกับ

นานาประเทศ ซึ่งหลักการนี้ยังคงดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา ทั้งนี้ เพื่อให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สำหรับกรุงเทพมหานครถือเป็นต้นแบบสำคัญของการกระจายอำนาจในประเทศไทย ที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และประสบความสำเร็จในการพัฒนาเมืองในหลายด้าน แม้จะยังมีความท้าทายในการบริหารจัดการอยู่บ้าง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555) โดยสภาพพื้นที่ในปัจจุบัน กรุงเทพมหานครมีจังหวัดที่เป็นปริมณฑลประกอบด้วย นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และ นครปฐม ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครอย่างแนบแน่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการเมือง (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2563)

ตารางที่ 1 ข้อมูลเปรียบเทียบกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล

จังหวัด	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความ หนาแน่น (คน/ตร.กม.)	เขตการ ปกครอง	GDP (ล้านบาท)	GDP ต่อหัว (บาท)	รูปแบบการ ปกครอง
กรุงเทพมหานคร	1,568.737	5,527,994	3,524	50 เขต	5,079,278	919,002	การปกครอง รูปแบบพิเศษ
นนทบุรี	622.303	1,276,745	2,052	6 อำเภอ	341,831	267,731	การปกครองส่วน ภูมิภาค
ปทุมธานี	1,525.856	1,176,412	771	7 อำเภอ	427,738	363,595	การปกครองส่วน ภูมิภาค
สมุทรปราการ	1,004.092	1,365,069	1,359	6 อำเภอ	751,095	550,222	การปกครองส่วน ภูมิภาค
สมุทรสาคร	872.347	592,510	679	3 อำเภอ	375,849	634,334	การปกครองส่วน ภูมิภาค
นครปฐม	2,168.327	920,984	425	7 อำเภอ	264,137	286,799	การปกครองส่วน ภูมิภาค

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุด (3,524 คน/ตร.กม.) รองลงมาคือ จังหวัดนนทบุรี (2,052 คน/ตร.กม.) และสมุทรปราการ (1,359 คน/ตร.กม.)

ตามลำดับ สะท้อนลักษณะพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูง ต้องการการบริหารจัดการที่คล่องตัวและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้รวดเร็ว คล้ายกับกรุงเทพมหานคร ให้เห็นการขยายตัวของเมืองที่มีความต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ ยังพบว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของทั้ง 6 จังหวัดรวมกันสูงถึง 7.24 ล้านล้านบาท โดยกรุงเทพมหานครมีส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 70 ของมูลค่ารวม ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการพึ่งพาตนเองทางการคลัง แสดงให้เห็นความสำคัญของพื้นที่นี้ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และการเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วนำมาสู่ความท้าทายในการบริหารจัดการหลายประการ ทั้งปัญหาการจราจร มลพิษ การจัดการขยะ และการวางผังเมือง ประกอบกับข้อจำกัดของระบบการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2560)

การศึกษาของสถาบันพระปกเกล้า (2564) พบว่า ประชาชนในจังหวัดปริมณฑลมีความต้องการให้มีการกระจายอำนาจมากขึ้น โดยเฉพาะในรูปแบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เนื่องจากเห็นว่า จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่า การกระจายอำนาจในรูปแบบพิเศษสำหรับพื้นที่ปริมณฑลมีความจำเป็น เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ทั้งในด้านความหนาแน่นของประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และความซับซ้อนของปัญหาเมือง

กรณีศึกษา: การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีความโดดเด่น โดยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 (ธนสวรรค์ เจริญเมือง, 2560) ต่อมามีการปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 เพื่อให้สอดคล้องกับการเติบโตของเมืองมากขึ้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2565) การที่กรุงเทพมหานครมีสถานะเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางความเจริญในทุกด้านของประเทศ จำเป็นต้องมีรูปแบบการปกครองที่มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวสูง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2564)

เพื่อรองรับการบริหารจัดการเมืองที่มีความซับซ้อน ซึ่งรูปแบบการปกครองพิเศษของกรุงเทพมหานครมีลักษณะสำคัญคือ การมีผู้ว่าราชการที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ซึ่งแตกต่างจากผู้ว่าราชการจังหวัดอื่น ๆ ที่มาจากการแต่งตั้งของส่วนกลาง โครงสร้างการบริหารประกอบด้วยฝ่ายบริหารที่มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นหัวหน้า และฝ่ายนิติบัญญัติคือสภากรุงเทพมหานคร ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเช่นกัน ระบบนี้ช่วยสร้างการตรวจสอบถ่วงดุลและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเอง

บทเรียนและประสบการณ์จากการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตลอดระยะเวลากว่า 45 ปี แสดงให้เห็นพัฒนาการที่สำคัญหลายประการ ประการแรก การเลือกตั้งได้กลายเป็นเวทีสำคัญในการนำเสนอวิสัยทัศน์และนโยบายการพัฒนาเมืองที่หลากหลาย ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกผู้นำที่มีแนวทางสอดคล้องกับความต้องการของตน ประการที่สอง การแข่งขันในการเลือกตั้งช่วยกระตุ้นให้ผู้สมัคร

ต้องพัฒนานโยบายที่เป็นรูปธรรมและตอบโจทย์ปัญหาของเมืองอย่างแท้จริง ประการที่สาม การเลือกตั้งช่วยสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของเมืองให้กับประชาชน

สำหรับผลกระทบของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครต่อการพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตประชาชนมีทั้งด้านบวกและด้านที่ต้องพัฒนาต่อไป ในด้านบวก การมีผู้ว่าราชการที่มาจากการเลือกตั้งส่งผลให้การบริหารจัดการเมืองมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในหลายด้าน (วุฒิสาร ตันไชย, 2563) การตัดสินใจมีความรวดเร็วและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด เนื่องจากผู้ว่าราชการต้องรับผิดชอบต่อประชาชนโดยตรง ซึ่งสร้างแรงกดดันให้ต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ซึ่งจากการศึกษาของศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2564) พบว่าความก้าวหน้าในการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม การพัฒนาพื้นที่สาธารณะมีความต่อเนื่อง และยังมีความท้าทายที่สำคัญหลายประการ เช่น ข้อจำกัดด้านงบประมาณและอำนาจหน้าที่ที่ยังไม่ครอบคลุมภารกิจสำคัญบางประการ การประสานงานกับหน่วยงานส่วนกลางที่บางครั้งมีความซ้ำซ้อนและล่าช้า รวมถึงความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อผู้ว่าราชการในการแก้ไขปัญหาที่บางครั้งเกินขอบเขตอำนาจที่มี นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารตามวาระการเลือกตั้งอาจส่งผลต่อความต่อเนื่องของนโยบายและโครงการพัฒนาระยะยาว

ประสบการณ์การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้แสดงให้เห็นว่า การกระจายอำนาจในรูปแบบนี้สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับการพัฒนาเมืองได้ แม้จะมีข้อจำกัดบางประการ (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2564) แต่ระบบนี้ได้ช่วยสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน และทำให้การบริหารจัดการเมืองมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีขึ้น บทเรียนเหล่านี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาขยายรูปแบบการปกครองลักษณะนี้ไปยังจังหวัดปริมณฑลที่มีความเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครอย่างใกล้ชิด

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนภายใต้ระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้แสดงให้เห็นความก้าวหน้าในหลายด้าน ทั้งการพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค การจัดการสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการศึกษาและสาธารณสุข รวมถึงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อการพักผ่อนและนันทนาการ ความท้าทายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการปัญหามลพิษ และการรองรับการเติบโตของเมืองในอนาคต ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการเมืองอย่างต่อเนื่อง

กรณีศึกษาการกระจายอำนาจจากต่างประเทศ

การศึกษาเปรียบเทียบการกระจายอำนาจในต่างประเทศพบรูปแบบที่น่าสนใจ ดังนี้:

ประเทศญี่ปุ่น: เขตพื้นที่มหานครโตเกียว (Tokyo Metropolitan Area) ประกอบด้วยโตเกียวและจังหวัดโดยรอบ ใช้รูปแบบการปกครองพิเศษที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการโดยตรง มีอำนาจในการจัดเก็บภาษีและงบประมาณเป็นของตนเอง ทำให้สามารถพัฒนาระบบขนส่งมวลชน การจัดการสิ่งแวดล้อม และการ

วางผังเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่น่าสนใจเพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลของไทย Sasaki (2024) ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของโตเกียวเริ่มต้นจากการปฏิรูประบบการบริหารในทศวรรษ 1940 ที่นำไปสู่การจัดตั้งรูปแบบการปกครองพิเศษที่ให้อำนาจท้องถิ่นอย่างแท้จริง การที่ผู้ว่าการโตเกียวมาจากการเลือกตั้งโดยตรงได้สร้างการเปลี่ยนแปลงสำคัญต่อการพัฒนาเมือง Yamamoto et al. (2023) พบว่า การมีผู้บริหารที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนโดยตรงทำให้การตัดสินใจเชิงนโยบายมีความรวดเร็วและตอบสนองความต้องการของพื้นที่ได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การจัดการจราจร การพัฒนาระบบขนส่งมวลชน และการควบคุมมลพิษ

ความโดดเด่นอีกประการหนึ่งของโตเกียวคือการมีระบบการคลังที่เข้มแข็ง Tanaka (2023) อธิบายว่า การมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีและบริหารงบประมาณเป็นของตนเองช่วยให้โตเกียวสามารถลงทุนในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Nakamura & Sato (2024) ที่พบว่า รายได้จากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นคิดเป็นสัดส่วนกว่า 70% ของงบประมาณทั้งหมด ซึ่งสะท้อนความเป็นอิสระทางการคลังที่แท้จริง

ในด้านการประสานงานระหว่างพื้นที่ Murakami (2023) ชี้ให้เห็นว่า โตเกียวได้พัฒนากลไกความร่วมมือกับจังหวัดโดยรอบผ่านคณะกรรมการวางแผนภูมิภาค (Regional Planning Commission) ที่มีอำนาจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกัน โดยเฉพาะในประเด็นที่ต้องการการบูรณาการ เช่น การวางผังเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดการสิ่งแวดล้อม

Watanabe et al. (2024) วิเคราะห์ว่า ความสำเร็จของโตเกียวเกิดจากการผสมผสานระหว่างการกระจายอำนาจที่แท้จริงกับการมีระบบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง โดยมีกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพผ่านสภามหานคร (Metropolitan Assembly) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบต่างๆ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาบริบทเฉพาะของจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร จะเห็นความคล้ายคลึงกับโตเกียวในหลายประการ โดยเฉพาะความหนาแน่นของประชากรที่สูงในจังหวัดที่ติดกับเมืองหลวง เช่น นนทบุรีที่มีความหนาแน่น 2,052 คน/ตร.กม. และสมุทรปราการที่มีความหนาแน่น 1,359 คน/ตร.กม. รวมถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจที่สะท้อนผ่าน GDP ที่สูง โดยเฉพาะสมุทรปราการที่มี GDP สูงถึง 751,095 ล้านบาท นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายในการบริหารจัดการที่คล้ายคลึงกัน ทั้งในด้านการจราจร มลพิษ และการวางผังเมือง การนำรูปแบบการกระจายอำนาจของโตเกียวมาปรับใช้จึงมีความเหมาะสม แต่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างในด้านความพร้อมทางการคลังและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อออกแบบระบบที่เหมาะสมกับบริบทของไทย

เกาหลีใต้: กรุงโซลและเมืองใหญ่รอบนอก เช่น อินชอน มีสถานะเป็น "Metropolitan City" ที่มีอิสระในการบริหารจัดการสูง ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีการประสานงานระหว่างพื้นที่ผ่านคณะกรรมการร่วม ทำให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน และที่น่าสนใจเพราะมีการพัฒนาระบบ

การเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลของไทย Kim et al. (2023) วิเคราะห์ว่า ความสำเร็จของโพลเริ่มต้นจากการมีสถานะพิเศษเป็น "Metropolitan City" ที่ให้อิสระในการบริหารจัดการสูง โดยเฉพาะการมีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Park (2024) ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โพลสามารถพัฒนาพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วคือการมีระบบการคลังที่เข้มแข็ง การมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีและบริหารงบประมาณของตนเองทำให้เมืองมีความคล่องตัวในการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยไม่ต้องรอการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง ประสพการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจทางการเมือง

Lee (2023) อธิบายว่า นวัตกรรมสำคัญของโพลคือการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกับจังหวัด Gyeonggi ซึ่งเป็นพื้นที่รอบนอก คณะกรรมการนี้มีอำนาจในการวางแผนพัฒนาพื้นที่แบบบูรณาการ ประสานนโยบายด้านการขนส่ง สิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการพัฒนาร่วม กลไกนี้ช่วยให้การพัฒนาพื้นที่เป็นไปอย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

ความโดดเด่นอีกประการหนึ่งของโพลคือการกระจายอำนาจแบบหลายระดับ Choi (2024) พบว่าการกระจายอำนาจย่อยไปยังเขต (Gu) ช่วยให้การบริการสาธารณะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เพราะแต่ละเขตมีอิสระในการบริหารจัดการและสามารถปรับการให้บริการให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

Jung (2023) วิเคราะห์ว่า ประสพการณ์ของโพลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลของไทย แต่การนำมาปรับใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะของไทย โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่างการกระจายอำนาจกับการประสานงานระหว่างพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพทางการคลังของท้องถิ่น และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ

การศึกษาของ Yang (2024) สรุปว่า บทเรียนที่สำคัญที่สุดจากโพลคือการมองการกระจายอำนาจเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติ ทั้งการเมือง การคลัง และการบริหารจัดการ พร้อมทั้งต้องมีกลไกประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกัน การนำบทเรียนเหล่านี้มาปรับใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้การพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลของไทยประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

ฟิลิปปินส์: เขตมหานครมะนิลา (Metro Manila) ใช้รูปแบบการบริหารแบบพิเศษ มีองค์กรกลางคือ Metro Manila Development Authority (MMDA) ทำหน้าที่ประสานงานระหว่าง 17 เขตการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการจราจร การจัดการขยะ และการป้องกันน้ำท่วม กรณีศึกษาของเขตมหานครมะนิลา (Metro Manila) มีความน่าสนใจและเกี่ยวข้องกับบริบทของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากทั้งสองพื้นที่เป็นมหานครในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความท้าทายคล้ายคลึงกัน Bautista

(2023) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดตั้ง Metro Manila Development Authority (MMDA) เป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาการขาดเอกภาพในการบริหารจัดการพื้นที่มหานครที่ประกอบด้วยหลายเขตการปกครอง

Santos et al. (2024) วิเคราะห์ว่า แม้ MMDA จะไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่รูปแบบการประสานงานระหว่าง 17 เขตการปกครองท้องถิ่นของมะนิลา มีบทเรียนสำคัญสำหรับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะในประเด็น:

1. การจัดการจราจรแบบบูรณาการ: Cruz (2023) พบว่า MMDA สามารถแก้ไขปัญหาการจราจรข้ามเขตได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมีอำนาจในการประสานงานและบังคับใช้กฎระเบียบร่วมกันในทุกพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับความท้าทายของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีปัญหาการจราจรติดขัดในพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัด

2. การจัดการขยะ: Reyes (2024) อธิบายว่า ระบบการจัดการขยะแบบรวมศูนย์ของ MMDA ช่วยประหยัดงบประมาณและเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดขยะ เช่นเดียวกับที่จังหวัดปริมณฑลต้องการความร่วมมือในการจัดการขยะที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเมือง

3. การป้องกันน้ำท่วม: Mendoza (2023) ชี้ให้เห็นว่า การที่ MMDA มีอำนาจในการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการช่วยลดความเสียหายจากน้ำท่วมได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่ต้องการการจัดการร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล

Flores (2024) กล่าวว่า รูปแบบของ MMDA มีข้อจำกัดสำคัญ คือการขาดอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาลกลาง ทำให้การดำเนินงานบางครั้งขาดความคล่องตัว ดังนั้น การพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลของไทยจึงควรพิจารณาทั้งข้อดีและข้อจำกัดของ MMDA เพื่อออกแบบระบบที่เหมาะสมกับบริบทของไทย โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่างการประสานงานที่มีประสิทธิภาพกับความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของแต่ละจังหวัด

Rodriguez (2023) สรุปว่า ประสบการณ์ของมะนิลาแสดงให้เห็นว่า การมีองค์กรกลางในการประสานงานอาจเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล แต่ต้องออกแบบให้มีอำนาจและทรัพยากรที่เพียงพอ รวมถึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบการกระจายอำนาจและการประยุกต์ใช้กับจังหวัดปริมณฑล

ประเด็น	โตเกียว	โซล	มะนิลา	บทเรียนสำหรับจังหวัดปริมณฑล
รูปแบบการบริหาร	- มีสถานะพิเศษเป็น Tokyo Metropolitan Area - ผู้ว่าการมาจากการเลือกตั้งโดยตรง - มีสภามหานครเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ	- มีสถานะพิเศษเป็น Metropolitan City - ผู้ว่าการมาจากการเลือกตั้งโดยตรง - มีการกระจายอำนาจสู่เขต (Gu)	- เมืองคักรกลาง (MMDA) - ผู้บริหารมาจากการแต่งตั้ง - ประสานงาน 17 เขตปกครอง	- ควรมีสถานะพิเศษที่สอดคล้องกับบริบท - ควรมีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง - ต้องมีกลไกประสานงานที่ชัดเจน
อำนาจทางคลั่ง	- จัดเก็บภาษีท้องถิ่นเอง (70% ของงบประมาณ) - อิสระในการบริหารงบประมาณ - ลงทุนโครงการขนาดใหญ่ได้เอง	- มีอำนาจจัดเก็บภาษีเอง - บริหารงบประมาณอิสระ - มีกองทุนพัฒนาร่วมกับ Gyeonggi	- ฟังพางบประมาณจากรัฐบาลกลาง - ขาดอิสระในการตัดสินใจด้านการเงิน	- ต้องพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้เข้มแข็ง - ควรมีกลไกการจัดสรรงบประมาณร่วม

ประเด็น	โตเกียว	โซล	มะนิลา	บทเรียนสำหรับจังหวัด ปริมณฑล
กลไกการ ประสานงาน	- คณะกรรมการวางแผนภูมิภาค - มีอำนาจในการวางแผนร่วม - บูรณาการการพัฒนา	- คณะกรรมการร่วมกับ Gyeonggi - วางแผนและพัฒนาร่วม - จัดสรรงบประมาณร่วม	- MMDA เป็นหน่วยงานกลาง - เน้นประสานงานด้านเทคนิค - ขาดอำนาจตัดสินใจ	- ควรมีคณะกรรมการร่วมที่มีอำนาจชัดเจน - ต้องมีกลไกบูรณาการการพัฒนา
ขอบเขตอำนาจ	- ครอบคลุมการพัฒนาทุกด้าน - มีอำนาจตัดสินใจเบ็ดเสร็จ - วางผังเมืองและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	- ครอบคลุมการพัฒนาเมือง - กระจายอำนาจหลายระดับ - มีอำนาจด้านเศรษฐกิจ	- จำกัดเฉพาะด้านเทคนิค - ขาดอำนาจด้านนโยบาย - เน้นแก้ปัญหาเฉพาะด้าน	- ควรมีอำนาจครอบคลุมการพัฒนาเมือง - ต้องกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน
การมีส่วนร่วม	- ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านการเลือกตั้ง - มีสภาตรวจสอบถ่วงดุล - มีกลไกรับฟังความเห็น	- มีส่วนร่วมหลายระดับ - เลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น - มีเวทีประชาคม	- มีส่วนร่วมจำกัด - ขาดกลไกตรวจสอบโดยตรง	- ต้องสร้างการมีส่วนร่วมทุกระดับ - ควรมีระบบตรวจสอบถ่วงดุล

ประเด็น	โตเกียว	โซล	มะนิลา	บทเรียนสำหรับจังหวัด ปริมณฑล
ข้อจำกัด	- ความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ศูนย์กลางและชานเมือง - การกระจุกตัวของการพัฒนาในเขตเมืองชั้นใน - ผู้ว่าฯมีอำนาจมากเกินไปอาจนำไปสู่การขาดการตรวจสอบถ่วงดุล	- การแข่งขันระหว่างเขตการปกครอง - ความซ้ำซ้อนในโครงการพัฒนา - ขาดความต่อเนื่องของนโยบายเมื่อเปลี่ยนผู้บริหาร	- ความขัดแย้งระหว่างอำนาจของหน่วยงานกลางกับท้องถิ่น - MMDA ไม่มีอำนาจในการจัดเก็บภาษี - ผู้บริหารขาดความรับผิดชอบต่อประชาชน	- ต้องมีกลไกลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ - ต้องมีระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ - ต้องสร้างกลไกรับประกันความต่อเนื่องของนโยบาย

ที่มา: วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการกระจายอำนาจในต่างประเทศ โดยอ้างอิงจากงานวิจัยของ Park and Lee (2024), Choi (2023), Rodriguez (2023), Flores (2024) และ Santos (2023) รวมถึงการศึกษาริบทเฉพาะของจังหวัดปริมณฑลในประเทศไทย

วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการกระจายอำนาจของโตเกียว โซล และมะนิลา พบบทเรียนสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลของไทย ดังนี้:

รูปแบบการบริหารและสถานะพิเศษ การศึกษาพบว่า ความสำเร็จของโตเกียวและโซลเริ่มต้นจากการมีสถานะพิเศษที่ให้อิสระในการบริหารจัดการสูง โดยเฉพาะการมีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ในขณะที่มะนิลาซึ่งใช้ระบบองค์กรกลางที่มาจากการแต่งตั้งพบข้อจำกัดในการตอบสนองความต้องการของประชาชน สำหรับจังหวัดปริมณฑลของไทย การพัฒนาสถานะพิเศษที่เหมาะสมกับบริบทและการมีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิรูป

ความเป็นอิสระทางการเมือง ประสิทธิภาพของโตเกียวและโซลแสดงให้เห็นว่า การมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีและบริหารงบประมาณเป็นของตนเองเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ โดยเฉพาะโตเกียวที่มีรายได้จากภาษีท้องถิ่นสูงถึง 70% ของงบประมาณ ในทางตรงกันข้าม มะนิลาที่พึ่งพางบประมาณจาก

รัฐบาลกลางพบข้อจำกัดในการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้เข้มแข็งจึงเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจในจังหวัดปริมณฑล

กลไกการประสานงานระหว่างพื้นที่ ทั้งสามเมืองมีกลไกการประสานงานระหว่างพื้นที่ แต่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน โตเกียวและโซลใช้ระบบคณะกรรมการร่วมที่มีอำนาจชัดเจนในการวางแผนและพัฒนา ขณะที่มะนิลาใช้องค์กรกลางที่เน้นการประสานงานด้านเทคนิคและขาดอำนาจตัดสินใจ บทเรียนนี้ชี้ให้เห็นว่า จังหวัดปริมณฑลควรพัฒนากลไกประสานงานที่มีอำนาจชัดเจนและครอบคลุมการพัฒนาในทุกมิติ

ขอบเขตอำนาจและการมีส่วนร่วม ความแตกต่างสำคัญระหว่างสามเมืองคือขอบเขตอำนาจและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โตเกียวและโซลมีอำนาจครอบคลุมการพัฒนาทุกด้านและมีกลไกการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ในขณะที่มะนิลาไม่มีข้อจำกัดทั้งด้านอำนาจและการมีส่วนร่วม การพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลจึงต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดขอบเขตอำนาจที่ชัดเจนและการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับข้อจำกัดที่จะนำไปสู่ข้อพึงระวังจากการศึกษากรณีตัวอย่างจากต่างประเทศได้เผยให้เห็นข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการของการกระจายอำนาจ ซึ่งต้องคำนึงถึงในการพัฒนาระบบการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดปริมณฑล ทั้งในเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ศูนย์กลางและชนเมืองที่อาจเกิดขึ้น หากขาดกลไกกระจายทรัพยากรที่เหมาะสม การขาดความสมดุลของอำนาจที่เรียกร้องให้มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ ความท้าทายจากการแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างเขตการปกครองที่อาจเกิดขึ้นเมื่อแต่ละจังหวัดดำเนินนโยบายโดยขาดการประสานงาน ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ความขัดแย้งระหว่างอำนาจของหน่วยงานกลางกับท้องถิ่นที่ต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน รวมถึงข้อจำกัดทางการคลังที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการคลังท้องถิ่นควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจทางการเมือง ประเด็นเหล่านี้ล้วนเป็นบทเรียนสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อออกแบบระบบการกระจายอำนาจที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับบริบทของประเทศไทย

ความท้าทายของการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจในประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะในบริบทของการบริหารจัดการพื้นที่ขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อน (วุฒิสาร ตันไชย, 2564) การทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานราชการส่วนกลาง ทำให้การบริหารจัดการขาดเอกภาพและประสิทธิภาพ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2564)

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ข้อจำกัดด้านการคลังท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางในสัดส่วนที่สูง ส่งผลให้ขาดอิสระในการตัดสินใจและการพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2564ก)

ในด้านการบริหารจัดการ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2564ก) วิเคราะห์ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะในการจัดการปัญหาเมืองที่มีความซับซ้อน เช่น การวางผังเมือง การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน การศึกษาของ วิระศักดิ์ เครือเทพ (2563) ยังพบว่า ระบบการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นยังไม่เอื้อต่อการดึงดูดและรักษานักวิชาการที่มีศักยภาพสูง

ความท้าทายอีกประการที่สำคัญคือ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง อรรถัย กักพล (2564ก) ชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีกลไกการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติ ประชาชนยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลและกระบวนการตัดสินใจ ขณะที่ พรชัย เทพปัญญา (2563) พบว่า วัฒนธรรมการบริหารแบบรวมศูนย์ยังคงฝังรากลึกในระบบราชการไทย ทำให้การกระจายอำนาจในทางปฏิบัติเป็นไปอย่างจำกัด

สำหรับผู้เขียนมองว่าการกระจายอำนาจในประเทศไทยกำลังเผชิญความท้าทายหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แต่ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปฏิรูปเชิงโครงสร้างและการประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยมีประเด็นต้องพิจารณา ดังนี้

1. ด้านการกระจายอำนาจในไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากการทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานส่วนกลาง ทำให้ขาดเอกภาพในการบริหาร
2. ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังขาดความเป็นอิสระทางการคลัง ต้องพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางในสัดส่วนที่สูง ส่งผลให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง
3. ด้านวัฒนธรรมการบริหารแบบรวมศูนย์ยังคงฝังรากลึกในระบบราชการไทย เป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจในทางปฏิบัติ
4. ด้านแนวทางการแก้ไขต้องทำอย่างบูรณาการ ผ่านการปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร การปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ
5. ด้านการจัดตั้งเขตปกครองพิเศษสำหรับพื้นที่เมืองที่มีความซับซ้อนสูง (เช่น จังหวัดปริมณฑล) และการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน

โดยสรุป ผู้เขียนมองว่าการกระจายอำนาจในประเทศไทยยังมีช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนา และนำเสนอแนวทางที่เป็นระบบเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการกระจายอำนาจให้เกิดประสิทธิภาพ โดยอ้างอิงแนวคิดจากนักวิชาการด้านการปกครองท้องถิ่นหลายท่าน

แนวทางการพัฒนาการกระจายอำนาจ

การพัฒนาการกระจายอำนาจในประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับปรุงในหลายมิติ วุฒิสภา ดันไชย (2564) เสนอแนวทางการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมืองขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนสูง เช่น การจัดตั้งเขตปกครองพิเศษสำหรับพื้นที่เมืองที่มีความเชื่อมโยงกัน ดังเช่นกรณีของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ในด้านการพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่น ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2565) นำเสนอรูปแบบการจัดสรรรายได้แบบใหม่ที่เพิ่มอำนาจทางการคลังให้แก่ท้องถิ่น เช่น การให้อำนาจจัดเก็บภาษีประเภทใหม่ การปรับปรุงฐานภาษีที่มีอยู่เดิม และการพัฒนาระบบการจัดเก็บรายได้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอของ จรัส สุวรรณมาลา (2564) ที่เสนอให้มีการปฏิรูประบบการจัดสรรเงินอุดหนุนให้สะท้อนความต้องการและศักยภาพของแต่ละพื้นที่

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ และคณะ (2563) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นผ่านการสร้างระบบการพัฒนาสมรรถนะที่เป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างนวัตกรรมบริการสาธารณะ ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ เช่น โครงการพัฒนาผู้บริหารท้องถิ่นรุ่นใหม่ของสถาบันพระปกเกล้า ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างท้องถิ่น (อรทัย ก๊กผล, 2564ก)

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอีกประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนา เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2565ก) เสนอให้มีการปรับปรุงกลไกการมีส่วนร่วมให้มีความหลากหลายและเข้าถึงง่าย โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมออนไลน์ การใช้แอปพลิเคชันในการรับฟังความคิดเห็นและรับแจ้งปัญหา ดังเช่นกรณีของเทศบาลนครขอนแก่นที่ประสบความสำเร็จในการใช้แอปพลิเคชัน "ขอนแก่นสมาร์ทซิตี้" ในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการมีส่วนร่วมของประชาชน (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2564ก)

นกรินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2565) นำเสนอแนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สหการ หรือองค์กรร่วมจัดการบริการสาธารณะ โดยยกตัวอย่างความสำเร็จของการจัดการขยะร่วมกันระหว่างเทศบาลในจังหวัดระยอง ที่สามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนานวัตกรรมบริหารจัดการเป็นอีกแนวทางสำคัญที่ วสันต์ เหลืองประภัสร์ (2564ก) เสนอให้มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการท้องถิ่น เช่น การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางของท้องถิ่น การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ และการนำ AI

มาใช้ในการวิเคราะห์และคาดการณ์ปัญหาของเมือง ดังเช่นกรณีของเมืองภูเก็ตที่พัฒนาระบบบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะที่ครอบคลุมทั้งด้านการจราจร ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาการกระจายอำนาจที่น่าเสนอข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาระบบการกระจายอำนาจให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวมและบูรณาการในหลายมิติ ทั้งการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการคลังท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาวัฒนธรรมการบริหารจัดการ (วุฒิสาร ตันไชย, 2564) ความสำเร็จของหลายพื้นที่ เช่น ขอนแก่น ระยอง และภูเก็ต แสดงให้เห็นว่าแนวทางเหล่านี้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม การพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน รวมถึงต้องมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การกระจายอำนาจสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2565ก)

ในมุมมองของผู้เขียน การกระจายอำนาจในประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญท่ามกลางความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นพร้อมกัน แม้จะมีการดำเนินการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่องกว่าสองทศวรรษ แต่เราต้องยอมรับว่ายังมีช่องว่างสำคัญหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไข การกระจายอำนาจที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นเท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง

จากการศึกษาทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผู้เขียนเชื่อว่าแนวทางการพัฒนาการกระจายอำนาจในประเทศไทยควรเน้นการสร้างสมดุลระหว่างความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกับการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ สำหรับพื้นที่ที่มีความซับซ้อนสูงอย่างเขตมหานครและปริมณฑล การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบพิเศษที่มีความยืดหยุ่นและสามารถบูรณาการการทำงานข้ามเขตการปกครองถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วน บทเรียนจากต่างประเทศทั้งจากโตเกียว โซล และมะนิลา ชี้ให้เห็นว่า ไม่มีรูปแบบใดที่สมบูรณ์แบบ แต่การเมืององค์กรกลางที่มีอำนาจชัดเจนและมีความรับผิดชอบต่อประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ

การปฏิรูปการกระจายอำนาจไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการแก้ไขกฎหมายหรือโครงสร้างการบริหาร แต่ต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติของทุกภาคส่วน ทั้งข้าราชการส่วนกลาง บุคลากรท้องถิ่น และประชาชน การรื้อถอนวัฒนธรรมการบริหารแบบรวมศูนย์ที่ฝังรากลึกในสังคมไทยเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง ที่สำคัญ การพัฒนาการกระจายอำนาจในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด ไม่เพียงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ แต่ยังเพื่อเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมกำหนด

อนาคตของชุมชนตนเอง ความสำเร็จของหลายท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่า การกระจายอำนาจและนวัตกรรมสามารถเสริมแรงซึ่งกันและกันได้อย่างมีพลัง

ในท้ายที่สุด เราต้องยอมรับว่าการกระจายอำนาจเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ต้องอาศัยเวลา และการเรียนรู้ร่วมกัน ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรามองการกระจายอำนาจไม่ใช่เพียงเป้าหมายในตัวเอง แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียม ยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะและบทสรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์การกระจายอำนาจในจังหวัดปริมณฑล สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายสำคัญที่พบดังนี้

ประการแรก การปรับโครงสร้างการบริหาร โดยเสนอให้มีการจัดตั้งสภามหานครร่วม (Metropolitan Council) ระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล โดยจะทำหน้าที่เป็นองค์กรบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติ รับผิดชอบการวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงพื้นที่อย่างเป็นระบบ ประสานงานระหว่างจังหวัดเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร บริหารจัดการประเด็นข้ามเขตพื้นที่ที่มีความสำคัญ เช่น การจราจร มลพิษ การจัดการน้ำและขยะ ซึ่งต้องการการแก้ไขอย่างเป็นองค์รวม รวมถึงดูแลการพัฒนาและบริหารโครงสร้างพื้นฐานร่วมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในภูมิภาค พร้อมทั้งบริหารจัดการกองทุนพัฒนาเมืองร่วมเพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือและทรัพยากรจากหลายฝ่าย และขอบเขตอำนาจที่ชัดเจนเพื่อครอบคลุมให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาที่มีผลผูกพันกับทุกจังหวัดในพื้นที่ อำนาจในการออกข้อบัญญัติร่วมที่มีผลบังคับใช้ทั่วทั้งเขตมหานครในประเด็นสำคัญเช่นมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ที่ดิน อำนาจในการจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการพัฒนาร่วมผ่านกองทุนพัฒนาเมืองร่วม อำนาจในการพิจารณาอนุมัติหรือให้ความเห็นชอบโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบข้ามเขตพื้นที่ อำนาจในการกำหนดรูปแบบและมาตรฐานการให้บริการสาธารณะที่ต้องการความเป็นเอกภาพ และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างจังหวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นไปอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งข้อเสนอนี้จะช่วยแก้ปัญหาคาราคาเอนกภาพในการพัฒนาและการประสานงานระหว่างพื้นที่ที่เป็นอุปสรรคสำคัญในปัจจุบัน พร้อมทั้งกำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงในจังหวัดปริมณฑล เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ การจัดตั้งคณะกรรมการประสานนโยบายร่วมระหว่างจังหวัด จะช่วยแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของอำนาจหน้าที่และการบริหารจัดการข้ามเขตพื้นที่

ประการที่สอง การปฏิรูประบบการคลังท้องถิ่น โดยเสนอให้มีการให้อำนาจจังหวัดในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นเพิ่มเติม เช่น ภาษีสิ่งแวดล้อม และภาษีการพัฒนาที่ดิน ข้อเสนอนี้จะช่วยแก้ปัญหาคาราคาเอนกภาพ

งบประมาณจากส่วนกลางและเพิ่มศักยภาพทางการคลังของท้องถิ่น พร้อมทั้งจัดตั้งกองทุนพัฒนาเมืองร่วม (Metropolitan Development Fund) เพื่อเป็นกลไกในการระดมทุนและจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ต้องดำเนินการร่วมกัน รวมถึงพัฒนาระบบการจัดเก็บรายได้แบบดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการคลัง

สำหรับแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ เสนอให้ดำเนินการเป็น 3 ระยะ โดยมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน ดังนี้:

ระยะสั้น (1 - 2 ปี) เน้นการวางรากฐานที่จำเป็น โดยมุ่งเน้นการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน และการพัฒนาแผนปฏิบัติการร่วม ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องทำก่อนเพื่อสร้างกรอบการทำงานและกลไกพื้นฐานสำหรับการเปลี่ยนแปลง โดยมีตัวอย่างเช่น การแก้ไขพระราชบัญญัติการบริหารงานเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) พ.ศ. 2561 เป็นแนวทางตัวอย่างที่ดีในการสร้างกลไกพิเศษเพื่อพัฒนาพื้นที่เฉพาะ โดยอาจนำมาประยุกต์ใช้ผ่านการร่าง "พระราชบัญญัติการบริหารงานเขตพัฒนาเมืองมหานครร่วม" ที่กำหนดโครงสร้างสภามหานครร่วม อำนาจหน้าที่ กลไกการทำงาน และการจัดสรรงบประมาณ เช่นเดียวกับที่ EEC ได้ช่วยเอื้อให้การพัฒนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองเป็นไปอย่างบูรณาการ

ระยะกลาง (3 - 5 ปี) เน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การดำเนินการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด การพัฒนาระบบบริการร่วม และการสร้างกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ระยะนี้จะต่อยอดจากรากฐานที่วางไว้ในระยะแรก และเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบใหม่ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาระบบบริการร่วมเชิงบูรณาการ การพัฒนา "ระบบขนส่งมวลชนร่วมมหานคร" (Metropolitan Transit Authority) ที่บูรณาการระบบตัวโดยสาร ตารางเดินรถ และการเชื่อมต่อระหว่างรถไฟฟ้า รถโดยสารประจำทาง และเรือโดยสารทั่วทั้งกรุงเทพฯ และปริมณฑล เช่นเดียวกับโตเกียวที่มี Tokyo Metro Government (TMG) ดูแลระบบขนส่งแบบบูรณาการทำให้การเดินทางในเขตมหานครเป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ แม้จะเป็นการเดินทางข้ามเขตการปกครอง เป็นต้น

ระยะยาว (5 ปีขึ้นไป) เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านการประเมินและปรับปรุงระบบ การขยายผลไปยังพื้นที่มหานครอื่น และการพัฒนานวัตกรรมบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ระยะนี้จะเป็นการต่อยอดและพัฒนาระบบให้มีความยั่งยืน โดยใช้บทเรียนและประสบการณ์จากสองระยะแรก ตัวอย่างเช่นการประเมินและปรับปรุงระบบ ตัวอย่างเชิงบูรณาการ: การจัดตั้ง "สถาบันประเมินและพัฒนาการบริหารเมืองมหานคร" ที่มีหน้าที่ติดตาม ประเมินผล และวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่มหานคร เพื่อเสนอแนะการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง คล้ายกับ Tokyo Institute for Metropolitan Studies ที่ทำหน้าที่ศึกษาวิจัยและประเมินผลนโยบายการพัฒนาพื้นที่มหานครโตเกียว ทำให้เกิดการพัฒนาที่มีฐานจากหลักฐานเชิงประจักษ์และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หรือตัวอย่างเชิงบูรณาการการพัฒนา "นครอัจฉริยะบูรณาการ" (Integrated Smart Metropolis) ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ในการบริหารจัดการเมืองแบบองค์รวม ตั้งแต่

การจราจร พลังงาน สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยสาธารณะ คล้ายกับ Smart Nation Singapore ที่บูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการเมืองทุกมิติ ทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากรและการให้บริการประชาชน เป็นต้น

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชน รวมถึงต้องมีการติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การกระจายอำนาจในจังหวัดปริมณฑลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างการพัฒนาที่สมดุลในทุกมิติ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จรัส สุวรรณมาลา. (2563). *การคลังท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรัส สุวรรณมาลา. (2564). การปฏิรูประบบการคลังท้องถิ่นไทย: บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(2), 1-28.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2564ก). การกระจายอำนาจทางการคลังในประเทศไทย: สถานการณ์และข้อเสนอแนะ. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*, 39(1), 1-32.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2564ข). *การคลังท้องถิ่นและความยั่งยืนทางการเงิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2565). *การเพิ่มขีดความสามารถทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2560). *การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2560). *การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปการบริหารราชการไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนการกระจายอำนาจในประเทศไทย. *วารสารรัฐศาสตร์*, 72(1), 1-25.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2565). นวัตกรรมความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 20(1), 1-25.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจ: แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรชัย เทพปัญญา. (2563). วัฒนธรรมองค์การกับการกระจายอำนาจในประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 18(2), 1-24.
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2562). การกระจายอำนาจรูปแบบพิเศษสำหรับเขตปริมณฑล. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(2), 45-67.
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2564ก). การพัฒนาเมืองอัจฉริยะกับการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 14(3), 78-95.
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2564ข). ผลกระทบของการกระจายอำนาจต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 14(2), 45-68.
- ลิขิต ชีรเวทิน. (2553). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2564ก). การปฏิรูประบบการกระจายอำนาจในประเทศไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 19(2), 1-22.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2564ข). นวัตกรรมการบริหารจัดการท้องถิ่นในยุคดิจิทัล. *วารสารรัฐศาสตร์*, 72(2), 45-68.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2563). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารรัฐศาสตร์*, 71(2), 56-89.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2559). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2564). *การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2555). *การเมืองการปกครองของไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2564ก). นวัตกรรมการบริหารท้องถิ่นภายใต้การกระจายอำนาจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2564ข). *ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ และคณะ. (2563). *การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *รายงานการวิจัยความต้องการของประชาชนต่อการกระจายอำนาจในพื้นที่ปริมณฑล*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2557). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2565). กลไกการประสานงานระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่น. *วารสารนิติศาสตร์*, 51(2), 234-256.
- อรรถัย กักพล. (2564ก). การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นรุ่นใหม่. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 11(2), 45-67.
- อรรถัย กักพล. (2564ข). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นไทย. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 11(1), 67-89.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2563). *มหานครแห่งอนาคต: บทเรียนจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2564). *การปฏิรูปการกระจายอำนาจและการจัดความสัมพันธ์ใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2565ก). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2565ข). *การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับการกระจายอำนาจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Bautista, M. (2023). Metro Manila Development Authority: Challenges and opportunities in metropolitan governance. *Journal of Urban Management*, 8(2), 156-178.
- Choi, S. (2024). Multi-level governance in Seoul Metropolitan City: Lessons from district (Gu) autonomy. *Asian Journal of Public Administration*, 42(1), 45-67.
- Cruz, R. (2023). Integrated traffic management in Metro Manila: MMDA's role and effectiveness. *Transport Policy Review*, 15(3), 234-256.
- Flores, J. (2024). Institutional constraints of metropolitan governance: *The case of MMDA*. *Urban Studies Review*, 29(1), 78-95.
- Jung, H. (2023). Seoul's decentralization experience: Implications for developing countries. *Journal of Local Government Studies*, 18(4), 345-367.
- Kim, J., Lee, S., & Park, H. (2023). Evolution of Seoul Metropolitan Government: From centralization to local autonomy. *Asian Public Policy Review*, 31(2), 123-145.
- Lee, M. (2023). Inter-jurisdictional cooperation in Seoul metropolitan area: The case of Seoul-Gyeonggi coordination. *Urban Governance Journal*, 12(3), 189-210.
- Mendoza, R. (2023). Flood control management in Metro Manila: MMDA's integrated approach. *Disaster Management Journal*, 16(2), 112-134.
- Murakami, K. (2023). Regional cooperation mechanisms in Tokyo Metropolitan Area. *Journal of Asian Urban Studies*, 25(3), 267-289.

- Nakamura, T., & Sato, K. (2024). Fiscal autonomy in Japanese metropolitan governance: Tokyo's experience. *Public Finance Review*, 46(1), 78-96.
- Park, S. (2024). Local fiscal autonomy and urban development: Seoul's transformation. *Urban Studies*, 41(2), 234-256.
- Reyes, A. (2024). Waste management in Metro Manila: Challenges and innovations. *Environmental Management Review*, 19(1), 45-67.
- Rodriguez, M. (2023). Metropolitan coordination in Southeast Asia: Lessons from Manila. *Urban Policy and Research*, 28(4), 178-195.
- Santos, M., Cruz, R., & Reyes, A. (2024). MMDA's role in metropolitan governance: A critical analysis. *Journal of Public Administration*, 39(1), 89-112.
- Sasaki, M. (2024). Tokyo's administrative reform: Historical perspective and current challenges. *Asian Journal of Governance*, 32(1), 23-45.
- Tanaka, H. (2023). Local taxation and fiscal management in Tokyo Metropolitan Government. *Public Finance Studies*, 28(4), 256-278.
- Watanabe, K., Sato, M., & Tanaka, T. (2024). Governance innovation in Tokyo: Balancing autonomy and coordination. *Urban Management Review*, 15(2), 145-167.
- Yamamoto, K., Suzuki, T., & Tanaka, M. (2023). Decision-making processes in Tokyo Metropolitan Government: Impact of direct elections. *Journal of Local Government Studies*, 29(3), 178-196.
- Yang, J. (2024). Lessons from Seoul's decentralization: A systematic analysis. *Asian Public Administration Review*, 37(1), 89-112.

Beyond Education:

The Livelihood Strategies of Chinese Accompanying Mothers in Thailand

Shan Li

PhD., candidate, The Master of Arts and Doctor of Philosophy in International Development Studies Programs (MAIDS-GRID) Program, the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Henri Dunant Rd, Wang Mai, Pathum Wan, Bangkok 10330, Thailand

E-mail: shan.li@arts.tu.ac.th

Received: 8 May 2025

Revised: 6 June 2025

Accepted: 13 June 2025

Abstract

In the context of globalization, an increasing number of Chinese families choose to send their children to Thailand for international education, forming a unique social group known as “accompanying mothers”. This research specifically investigates how these mothers achieve economic survival through informal activities while navigating legal ambiguity and social barriers. A mixed-methods approach was employed, combining an online questionnaire survey (151 respondents) and semi-structured interviews (13 participants). The study aims to answer the following questions: What informal economic strategies do Chinese accompanying mothers adopt? What legal and social risks do they encounter? How can these challenges be addressed? The study found that accompanying mothers maintain economic independence and realize their self-worth through informal economic activities such as real estate investment, purchasing on behalf of others, private tour guiding, catering businesses, and translation services. However, these activities largely exist in a legal gray area, facing visa restrictions and tax compliance issues, and are mainly confined to the Chinese community, which may lead to social isolation from the local population. This research recommends that the Thai government adjust its policies concerning foreign accompanying families and provide legal pathways for entrepreneurial or investment. At the same time, it is suggested that accompanying families develop a thorough understanding of local laws and regulations and plan sustainable long-term economic models to avoid legal risks and promote social integration. Future research could

explore the impact of policy on the economic activities of accompanying mothers, as well as how their legal economic participation can be encouraged through policy optimization and targeted support.

Keywords: Chinese accompanying mothers; Informal economy; Chinese diaspora in Thailand; Economic survival strategy

Introduction

Globalization is a process of continuous expansion and intensification, describing the increasing interconnectedness of the world across multiple domains including the economy, culture, politics and education (Waters, 2001; (Berry, 2008). From the historical perspective, globalization can be broadly divided into five phases (Steger, 2020): the prehistoric period (10,000-3,500 BC), the premodern period (3500-1500 BC), the early modern period (1500-1750 AD), the modern period (1750-1970 AD) and the contemporary period (after the 1970s). Since the 1970s, the pace of globalization has accelerated markedly, driven primarily by three key factors: political transformations, the expansion of multinational cooperations, and rapid advancement in digital technology (Crafts, 2000; Scholte, 2017; Westphal, 2002). These developments have had far-reaching effects on various aspects of society, especially education, creating unprecedented opportunities and challenges for cross-border learning and cultural exchanges (Knight, 2004; Spring, 2008; Burbules & Torres, 2013).

Education serves as both a driving force and an outcome of globalization (Spring, 2008). On the one hand, globalization has facilitated the sharing of educational resources and the adoption of international curricula (Altbach & Knight, 2007; Spring, 2008); on the other hand, the internationalization of education has contributed to increase the cross-border student mobility (Marginson, 2016; Peña-López, 2015).

In China, the impact of the internationalization of education has been particularly pronounced. Since the implementation of the reform and opening-up policy, the rapid development of the national economy and the improvement of living standards have enabled a growing number of Chinese families to send their children abroad in pursuit international education opportunities (Henze & Zhu, 2012). This trend has not only at the higher education level but has also gradually extended to basic education, leading to the emergence of the so-called “young learner study abroad” phenomenon (Waters, 2006; Henze & Zhu, 2012).

In recent years, the number of young Chinese students studying abroad has increased significantly. Unlike adult students who can manage academic and daily life independently, young learners often require the companionship and support of family members due to their age and development stage

(Cheng, Fan, & Liu, 2017). Although there is no official definition of who should act as the accompanying guardian, mothers most commonly assume this role. This phenomenon is deeply rooted in traditional Chinese family values, where mothers are typically regarded as primary caregivers, bearing the majority of childcare responsibilities (Ho, 1986). The emergence of accompanying mothers thus represents a cultural continuity within the broader context of globalization. As a distinct social group, their primary role is to support their children's overseas education by providing emotional support and everyday care (Connelly, Roberts, & Zheng, 2012).

Thailand has recently emerged as a prominent destination for international students, attracting a substantial number of Chinese students and their accompanying mothers. Its geographic proximity to China, cultural affinities, and relatively affordable cost of education have made it a favorable choice for many Chinese families (Chansiri, 2008). As of 2023, Chinese students accounted for nearly 60% of the total international student population in Thailand*. A considerable proportion of these students are minors, the majority of whom are accompanied by their mothers, who provide essential educational and emotional support for their children's stay abroad.

This study explores how these Chinese accompanying mothers construct informal economic lives under structural constraints. The main research objectives are as follows: (1) to identify the types of informal economic activities engaged in by Chinese accompanying mothers; (2) to examine the legal, social, and cultural barriers they face; and (3) to assess the impact of these activities on their long-term social integration and well-being.

The paper is divided into six main sections: literature review, methodology, profile of participants, analysis of economic activities, legal and social challenges, and conclusion and policy recommendations.

Literature review

With the continuous advancement of globalization, more and more immigrants are no longer explained by the traditional linear model of “emigration-immigration-assimilation”. As a supplement to traditional migration theory, the theory of transnationalism emphasizes that immigrant individuals can establish and maintain continuous social, economic and cultural connections between two or more countries ((Schiller, Basch, & Blanc-Szanton, 1992). Levitt and Jaworsky (2007) further pointed out that transnationalism is not only a physical cross-border flow but also includes the construction of a

* <https://monitor.icef.com/2024/04/the-rise-of-alternative-destinations-thailand-poland-and-the-philippines/>

“transnational social space” (Levitt & Jaworsky, 2007). Immigrant individuals achieve synchronous life in “here” and “there” through technology, capital, information and emotional networks. Portes et al. (1999) emphasized that transnational practices include economic activities such as remittances, and social activities such as family care, maintenance of cultural identity, and political participation (Portes, Guarnizo, & Landolt, 1999). Transnationalism theory has also been gradually used to explain the phenomenon of educational migration and accompanying study in the family unit.

At present, there is limited academic literature focusing specifically on accompanying mothers in Thailand.

The article by Jiangyu, L., Sisi, G., & Siriphon, A. (2023) analyses the concepts of reproductive mobility and the living economy among Chinese educational migrants. The research highlights that Chinese families are willing to invest substantial financial resources to send their children abroad for education, positioning this demand as a significant facet of global transnational mobility. The study further reveals how Chinese mothers actively manage family life projects through educational investments, thereby shaping a “living economy”. The phenomenon of accompanying mothers in Chiang Mai is interpreted as a spillover effect of the intense educational competition in China. Families opting for international education in Chiang Mai are referred to as “education escapees”. Through transnational migration, these families not only improved educational opportunities for their children but also construct new living environments for themselves.

Siriphon, A., & Li, J. (2022) examined the transnational migration experience of Chinese middle-class families in Thailand. The study found that these families navigated visa regulations and the complexities of transnational life by employing flexible strategies and building robust social networks. Although the role of mothers was not the central focus, it can be inferred that they played a crucial role in both family migration process and in supporting their children’s education. For instance, many mothers not only facilitated access to better educational resources but also developed new professional opportunities by engaging in local educational initiatives and community activities.

A subsequent study by Siriphon, A., & Li, J. (2023) further investigated the migration of Chinese middle-class families to Thailand for their children’s international education. Within this context, mothers were found to play a vital role in providing childcare and support. This form of migration is framed as a manifestation of Chinese transnationalism and strategic family planning. Mothers demonstrated a high degree of adaptability, adjusting their familial roles and economic activities in accordance with new environmental demands. However, the study did not delve deeply into the specific challenges faced by “pei

du mamas” (accompanying mothers), such as cultural adaptation, language barriers, and the emotional burden of separation from extended family and support systems.

Li, J., & Siriphon, A. (2022) explores the strategies adopted by Chinese migrants, particularly parents, to cope with visa restrictions in Thailand. The research discussed various approaches to securing legal residence, including enrolment in educational programs and participation in long-stay schemes. Migrants were shown to adopt multiple identities, cross borders frequently, and rely on personal networks to meet shifting legal and social needs. Although this article did not focus explicitly on mothers, the broader issues are undoubtedly relevant to them.

Lan, X., & Siriphon (2020) addresses the challenges faced by mothers, particularly accompanying mothers, within the context of patriarchal interpretations of Christianity. These women experience tensions stemming from traditional gender roles, navigating their identities as wives and mothers, while also managing intra-family conflicts and marginalization within both the household and religious institutions. Despite such challenges, they demonstrated remarkable resilience, striving to improve marital stability, family cohesion, and their personal circumstance by engaging with church teachings. Their religious commitment often served as a coping mechanism and a means of negotiating structural family constraints.

Zhu, J., Liu, Z., & Shen, X. (2024) focused on the cultural constraints, social barriers, and adaptive strategies employed by Chinese accompanying mothers in Thailand. The study found that these mothers faced numerous challenges in integrating into Thai society, including language barriers, social exclusion, and the problem of balancing family obligations with personal ambitions. To cope, they adopted flexible strategies, such as building support networks via social and participating in local community activities. For instance, some mothers joined churches or educational support groups, providing not only improved educational access for their children but also fostering new social networks for themselves.

In summary, transnationalism provides a powerful theoretical tool for understanding the lifestyles, economic strategies, and social adaptation of Chinese accompanying mothers. The phenomenon of educational migration among China’s middle-class families exemplifies the redistribution of educational resources in globalized context. It also underscores the multifaceted roles and challenges encountered by mothers during transnational migration. While, accompanying mothers are central to the educational trajectories of young overseas students, their contributions are often undervalued, and they remain largely invisible in both academic discourse and policy-making. Their experiences are shaped by restrictive immigration frameworks and sociocultural marginalization. Nevertheless, these mothers actively develop survival strategies to maintain a degree of economic independence.

This research aims to examine the economic practices adopted by accompanying mothers in Thailand, thereby revealing how they negotiate space for themselves within the constraints of existing legal and social structures.

Methodology and Data

This research uses a mixed-methods design. There are two main sets of empirical data in this study.

The first dataset was derived from an online questionnaire survey. The questionnaire was distributed via “Wen Juan Xing”, the earliest and currently the largest online platform in China for surveys, assessments and polling. The survey link was shared across several WeChat groups, inviting Chinese accompanying mothers residing in Thailand to participate. The questionnaire collected information on the participants’ basic demographics (e.g., age, education, and economic status), accompanying experience (e.g., duration of stay, and children’s education), and economic survival strategies (e.g., engagement in local economic activities). A total of 151 valid responses were obtained.

The second dataset was gathered through fieldwork conducted in Bangkok and Chiang Mai, the two main research sites selected for this study. Bangkok, as the capital of Thailand, hosts numerous high-quality international schools, while Chiang Mai appeals to many Chinese accompanying families due to its relatively lower costs of living and favorable natural environment. Through purposive sampling, the researcher first established contact with several accompanying mothers who had resided in Thailand for an extended period. Following initial interviews, fieldwork was conducted from April to September 2024. Participants were then invited to refer other eligible accompanying mothers, using a snowball sampling technique. This approach allowed for the expansion of the sample size and access to participants from diverse backgrounds. In total, 13 participants were included in the fieldwork component.

Participants were selected using purposive and snowball sampling. All participating mothers met the inclusion criteria: their children are currently enrolling in international schools or similar educational institutions in Thailand, mainly kindergartens, primary, junior or senior middle school; they had been accompanying their children for over one year; and they are willing to participate and able to share detailed personal experiences and reflections. Semi-structured, face-to-face interviews were conducted with each participant, and each session lasting between 30 minutes and one hour. The interviews explored topics included migration motivations, accompanying experience, and personal livelihood strategies. Additionally,

during fieldwork, the researcher also took part in some of the mothers' daily activities to gain richer, more three-dimensional data on their social interactions.

This study strictly adhered to academic ethical standards. All participants were fully informed about the purpose and procedures of the study and participated voluntarily. They were granted the right to withdraw from the study at any time. Participants' identities were kept strictly confidential, and all findings were anonymized in reporting. The researcher pledged to maintain objectivity and fairness throughout the research design, data collection, and analysis processes. Furthermore, care was taken to avoid any language that might be offensive or discriminatory, and to ensure the authenticity and accuracy of the data presented.

Profile of Chinese Accompanying Mothers

According to the questionnaire data, the participants in the research were primarily ages between 26 and 45 years old. This age distribution is closely aligned with the educational needs of their children, reflecting that these mothers tend to relocate to Thailand during critical stages of their children's education. The majority of participants were married; however, a notable proportion were single mothers, highlighting the strong commitment and determination of this group in investing in transnational education.

Most accompanying mothers had received higher education, indicating their relatively strong adaptability, education awareness, and cultural literacy. A large number came from one-child or two-child families, a trend evidently shaped by China's family planning policies and associated educational investment strategies. In most cases, the mother alone accompanied the child to Thailand, though some families also involved grandparents in caregiving roles. This underscores not only the central role of mothers in transnational education but also the intergenerational support that characterizes many Chinese families' educational strategies.

Although the allocation of household expenditures varied among families, living costs and educational expenses were the two primary categories of spending. This reflects the essential relatively high tuition fees charged by international schools in Thailand, families typically spent between 200,000 to 300,000 Chinese yuan per year on education alone. Such figures suggest that these households generally possess upper-middle-class economic standing.

In terms of visa types, the majority of accompanying mothers held accompanying (dependent) visas, accounting for approximately 70% of the sample. This indicates that the most mothers formally immigrated to Thailand in support of their children's overseas education. Some participants extended their legal stay through enrolment in educational programs, thereby fulfilling the dual purpose of accompanying their children while pursuing personal development. A smaller proportion held work visas, enabling them

to engage in paid employment. This not only alleviated financial pressure but also illustrated their professional skill sets and capacity for economic participation. A few held Thailand Elite Visas, highlighting an alternative strategy for securing long-term residence. Overall, the diverse visa types adopted reflect the strategic flexibility and agency of these women in adapting to local immigration systems and supporting their families' transnational educational goals.

Renting apartments emerged as most common housing arrangement, offering flexibility and suitability for the temporary nature of accompanying children abroad. Villa, though more expensive, were chosen by some families due to their more spacious and comfortable environments---particularly among those with stronger economic means. A smaller number of families opted to purchase property, thereby securing long-term housing and demonstrating confidence in their continued stay in Thailand.

In summary, Chinese accompanying mothers generally exhibit high level of education and economic competence. Through the flexible use of visa categories, prudent financial planning, and varied housing strategies, they are able to provide sustained and effective support for their children's international education.

Economic Activities and Survival Strategies

Although accompanying mothers generally possess a certain level of financial security, the long-term nature of their stay in Thailand is often marked by substantial amounts of free time and a psychological void stemming from their shift in social role. As a result, many seek to enrich their lives, expand their social network, and realize personal fulfilment through participation in economic activities (Lee & Park, 2010). However, due to restrictions associated with dependent visas, formal employment is typically not permitted, prompting many to engage in informal economic activities (Huang & Yeoh, 2005). These activities not only help them to utilize their time meaningfully but also generate supplementary income and a sense of personal achievement.

According to the questionnaire and the interviews, the economic strategies of accompanying mothers fall into four categories:

1. Investment: buy real estate.

In recent years, the Thai real estate market has attracted significant interest from Chinese investors, especially in cities such as Bangkok, Chiang Mai, and Phuket, where property is often viewed as a stable form of asset allocation (Pholphirul, & Rukumnuaykit, 2009). Factors like relatively low housing prices, high rental yields, and consistent demand from international tourists have made rental investments

increasingly attractive (Phiromyoo, 2011). Some accompanying mothers who with strong financial strength have purchased apartments or condominiums and leased them via platforms like Airbnb to tourists or short-term Chinese residents. They often manage bookings, welcome guests, maintain properties, and even promote their listings through word-of-mouth within social circles. This investment model can not only bring stable income but also provide them with the possibility of long-term residency in Thailand.

2. Trade: cross-border trade of Thai goods using social media.

Thai beauty products, health products, latex pillows and other products have always been popular products in the Chinese market due to their affordability, high quality and large market demand*. Living in Thailand allows these accompanying mothers to directly inspect and verify product quality, thereby earning the trust of customers in China. Utilizing WeChat Moments, WeChat groups or *Xiaohongshu* (Little Red Book), they promote products, attract customers through personal networks, and arrange delivery via human couriers or cross-border logistics. Some mothers have established direct connections with local factories or wholesale suppliers in Thailand to reduce costs and create stable supply chains.

3. Religious activities: purchasing amulets and performing religious rituals for customers.

Thailand's rich Buddhist heritage has also led to a booming amulet market, both domestically and in Chinese market (Su, Pimchangthong, & Run, 2024). In recent years, with the spread of social media, the trend of collecting and wearing Thai amulets in China has grown rapidly (Jinasot & Numtong, 2024) with many believing that amulets bring wealth, career success and personal charm. At the same time, there are many well-known temples in Thailand, such as White Dragon King Temple, Wat Arun, Wat Saeng Kaeo Phothiyan etc., which attract numerous Chinese pilgrims seeking spiritual blessings. Many Chinese believe that through rituals which can bring good luck, eliminate disasters, and enhance career or emotional luck. However, due to time, distance and other factors, for those believers unable to travel to Thailand, which has given rise to the demand for intermediary services as amulet procurement, Buddhist worship, and Tai Sui appeasement rituals (to pacify or make peace with God of the Year) on behalf of others. Accompanying mothers are well positioned to fulfill this demand by liaising directly with temples and amulet shops, offering product showcases through livestreams or photographs, and explaining the efficacy, provenance, and rituals associated with each item. Upon receiving an order, they visit the temple, perform the necessary rituals (including offerings of incense, flowers, and lighting candles), and provide photo or video documentation to reassure customers. Service fees vary widely, ranging from a few hundred to several thousand Chinese Yuan depending on the nature of the ritual.

* <https://www.scb.co.th/en/personal-banking/stories/business-maker/cbec-in-china>

4. Service: providing private tour guide services, translation and medical assistance services. Thailand, as a popular tourist destination in the world, has attracted a large number of Chinese tourists (Rodyu, & Wetprasit, 2018). Due to the language skills and familiarity with local conditions, some accompanying mothers use their local life experience to work part-time as private tour guides (local guides) in the Chinese community to provide customized travel services. This service is more flexible than traditional travel agencies, the price is more transparent, and the degree of personalization is high, so it is favored by travelers.

With the expansion of the Chinese community in Thailand, and increased Chinese investment, tourism and education-related activities, the demand for translation services is growing. Mothers who are proficient in Thai often accompany Chinese patients to hospitals and act as medical interpreters. Others assist Chinese clients in making appointments for beauty treatments and receive commissions for such services. Besides, educational translation including school visits and enrolment procedures is another growing niche. At the same time, some mothers have gone a step further by leasing commercial spaces and opening Chinese restaurants to providing authentic Sichuan cuisine, Cantonese cuisine, Northeastern cuisine, etc., which cater to students, families and the broader Chinese diaspora. Use WeChat and Xiaohongshu (Little Red Book) for promotion and rely heavily on word-of-mouth recommendations. Services are mainly included dine-in, family gatherings, and delivery.

In general, the informal economic activities of Chinese accompanying mothers in Thailand have developed into a relatively self-contained economic ecosystem that centers on the Chinese community and is largely facilitated through digital platforms especially WeChat, and Xiaohongshu (Little Red Book). Whether through real estate investment, cross-border e-commerce, tourism services, translation, and catering, these activities reflect their adaptive survival strategies under visa restrictions. In meeting the needs of the Chinese diaspora, these mothers simultaneously create opportunities for social integration, self-realization, and financial independence within their home country.

Legal and Social Challenges

Although the Condominium Act grants foreigners the right to purchase condominiums in Thailand, it also imposes specific limitations. Foreign ownership in a condominiums development must not exceed 49% of the total floor area or number of units. Regulations concerning the purchase of standalone houses or

villas are significantly more stringent, typically requiring complex legal procedures to purchase^{*}. Therefore, the use of Thai nominees or company structures to complete the transaction is very common. In addition, according to the State Administration of Foreign Exchange of China^{*}, the permitted uses of foreign exchange under personal current accounts include private travel, overseas education, official and business trips, visiting relatives, medical treatment abroad, trade in goods, non-investment insurance, consulting services and other clearly defined major categories. However, it cannot be used for overseas real estate, securities investment, purchase of life insurance and investment-linked insurance is strictly prohibited under capital account controls. These limitations, coupled with quota regulations, make the use of funds originating in China for overseas property purchases cumbersome and difficult. The phenomenon of accompanying mothers purchasing property like a house or condominium in Thailand may, therefore, reflect certain peculiarities in the execution of informal or semi-formal immigration strategies.

The import and export of goods necessitate a valid business license and subject to customs supervision. In particular, against the backdrop of China tightening its oversight of cross-border e-commerce, many informal purchasing agents face increasing compliance challenges, including taxation and regulation of goods circulation. Besides, the Thai government has also been stepping up enforcement against foreign nationals conducting business without proper license. Individuals found in breach may face fines or, in more serious cases, the revocation of their visas.

Although religiously affiliated economic activities, such as the sale of amulets, can offer substantial profit margins and market popularity, they are not without risks. The Thai amulet market is highly mixed in quality; some unscrupulous vendors sell high-quality replicas as authentic temple-blessed item. This creates the possibility that accompanying mothers may unknowingly sell counterfeit products, potentially triggering disputes related to consumer rights.

Furthermore, religious artefacts especially amulets are often subject to strict import controls in certain jurisdictions. Cross-border mailing of such items may lead to confiscation or the imposition of high tariffs. Given the spiritual significance of Buddhist rituals, customers are more sensitive to the authenticity of services and the perceived effectiveness of religious practices. As a result, accompanying mothers need to cultivate customer trust through long-term word-of-mouth reputation and consistently high-quality services. The commercialization of religious activities has always been a controversial issue globally. The intertwining of commercial interests with sacred practices are viewed by some religious communities as a

^{*} <https://www.siam-legal.com/buying-a-condominium.pdf>

^{*} <https://www.safe.gov.cn/neimenggu/file/file/20200228/fa90770027ed4d919de981c09bc25751.pdf>

violation of sanctity of faith. When religious rituals or objects are commodified, it may undermine their spiritual value and provoke ethical or moral concerns among believers.

In addition, Thai law strictly prohibits foreigners from working as tour guides. Only Thai citizens with official guide license are permitted to provide such services^{*}. Therefore, informal guiding activities conducted by accompanying mothers infringe upon the legal rights of local tour guide industries and may be subject to complaints or legal investigation.

Operating a restaurant in Thailand requires proper business registration. However, accompanying mothers typically hold visas that do not permit legal employment or entrepreneurial activities. Consequently, many of these restaurants must be registered under the names of Thai partners or citizens, which carries risks in terms of property rights and ownership security. The Chinese restaurant industry in Thailand is also becoming increasingly competitive, and rising costs in raw material, rent and labor further reduce the livelihood of successful entrepreneurship.

Translation services, particularly in specialized fields require high language skills. Not all accompanying mothers possess the required expertise, especially when it comes to medicine or law which demand a high degree of language proficiency and domain-specific knowledge. Miscommunication or errors in professional settings may lead to serious consequences, and customers often have stringent expectations for both the accuracy and confidentiality of such services. Building trust and maintaining a long-term client base is therefore essential and requires consistent delivery of high-quality interpretation.

Overall, according to the Thai law, those holders of accompanying visas, elite visas or student visas are generally not permitted to engage in paid employment while residing in Thailand. The majority of the aforementioned informal economic activities lack formal business registration and legal authorization. They occupy a gray area and are largely sustained through social trust and market reputation. Once reported by local residents or peers, they may face administrative penalties or even jeopardies their visa status and renewals. Moreover, the predominantly inward-facing nature of these economic activities, which primarily serve a single group, the Chinese community, without widespread cultural integration and sharing may lead to social isolation and exclusion, and exacerbation of intercultural tensions. In addition, as the number of accompanying families increases, the Thai government may further tighten oversight of such “informal economy”, raising concerns over their long-term viability and sustainability.

^{*} https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/e90980ef8b675e525737e753acc2726e.pdf

Conclusion and Discussion

This study aims to explore the livelihood strategies of Chinese accompanying mothers in Thailand, placing them in the context of transnational mobility and informal economic activities, and revealing how they seek economic survival in the face of legal ambiguity and social marginalization while assisting their children to receive international education. Through a mixed-method research design, this study presents a multi-dimensional picture of the living practices of this group.

This study finds that their economic activities are mainly concentrated in real estate investment, purchasing and resale, private tour guides, catering business, and translation services. These activities not only enable them to maintain a degree of economic independence but also provide platforms for social engagement and personal fulfilment. Social media platforms, particularly WeChat and Xiaohongshu (Little Red Book), play a pivotal role in facilitating the economic participation of accompanying mothers. These digital tools assist in promoting products and services, cultivating client bases, and establishing trust-based networks. Notably, their economic engagements are largely confined within the Chinese community in Thailand, giving rise to a distinct “accompanying economic circle” that operates somewhat independently of mainstream local economic activities.

Although such activities help accompanying mothers assert economic independence and expand their social circles, they largely operate in legal gray area, constrained by visa restrictions, regulatory ambiguities, and tax compliance issues. As the Thai government increasingly seeks to regulate informal economic sectors, the sustainability of these survival strategies may face new uncertainties. The inward-facing nature of these economic practice, mainly concentrated in the Chinese community, which may also lead to isolation from the local society and hinder broader cultural integration.

The role of accompanying mothers in Thailand is not merely that of passive supporter; rather they demonstrate active adaptation and strategic coping capability throughout their transnational experience, reflecting typical characteristics of transnationalism. They live in Thailand geographically; their economic activities are highly dependent on the Chinese market. The construction of this “transnational social space” allows them to have a certain degree of flexibility and autonomy in cross-border life.

During their residence in Thailand, accompanying families should seek to fully understand local real estate laws, visa and business regulations in order to minimize even avoid legal risks caused by information asymmetry. Moreover, long-term financial planning is essential. Reliance on short-term or informal income sources may not be viable or sustainable. Accompanying families could consider compliant investment avenues or formal entrepreneurial ventures as more stable alternatives. Through lawful and

regulated economic activities, which may ensure their own economic security and contribute positively to the Thai society and economy.

Recommendation

In order to better manage and guide the economic participation of this transnational group, the Thai government can consider establishing legal entrepreneurial or employment paths for accompanying families through revising the economic management framework. By optimizing visa policies, spouses or parents holding accompanying visas can be allowed to engage in small-scale business activities and legal employment if they meet the conditions. In addition, strengthen the popularization of legal knowledge and compliance guidance for accompanying families. The government, through the Ministry of Education, the Immigration Bureau, local governments and communities, regularly provides legal seminars, entrepreneurship guidance lectures or multilingual manuals. At the same time, providing clearer entrepreneurial or investment pathways and transparent regulatory guidelines will further help foreign families comply with the local legal framework.

These measures will help reduce illegal economic activities while attracting high-quality foreign residents with investment conditions, thereby strengthening Thailand's socioeconomic structure.

Future studies may focus on how Thai policy frameworks affect the economic participation of accompanying mothers or families and explore mechanisms through which policy optimization and institutional support could foster their lawful engagement in the host economy.

References

- Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of studies in international education*, 11(3-4), 290-305.
- Berry, J. W. (2008). Globalisation and acculturation. *International journal of intercultural relations*, 32(4), 328-336.
- Bulmer, J. (2020). *What motivates international students for higher education: Insight from an international college in Thailand*. Rethinking Education Across Borders: Emerging Issues and Critical Insights on Globally Mobile Students, 103-112.
- Burbules, N. C., & Torres, C. A. (2013). Globalization and education: An introduction. In *Globalization and education* (pp. 1-26). Routledge.

- Chansiri, D. (2008). *The Chinese migrants of Thailand in the Twentieth Century*. Amherst, New York: Cambria Press.
- Chemsripong, S. (2019). The determinants of international student movement into Thailand: Push and pull factors. *Theoretical Economics Letters*, 9(8), 2785-2799.
- Cheng, B., Fan, A., & Liu, M. (2017). Chinese high school students' plans in studying overseas: Who and why. *Frontiers of Education in China*, 12, 367-393.
- Connelly, R., Roberts, K., & Zheng, Z. (2012). The role of children in the migration decisions of rural Chinese women. *Journal of contemporary China*, 21(73), 93-111.
- Crafts, N. (2000). *Globalization and growth in the twentieth century*. International Monetary Fund.
- Henze, J., & Zhu, J. (2012). Current research on Chinese students studying abroad. *Research in Comparative and International Education*, 7(1), 90-104.
- Ho, D. Y. F. (1986). Chinese pattern of socialization: A critical review. In M. H. Bond (ed.), *The psychology of the Chinese people* (pp. 1-37). Hong Kong: Oxford University Press.
- Huang, S., & Yeoh, B. S. (2005). Transnational families and their children's education: China's 'study mothers' in Singapore. *Global networks*, 5(4), 379-400.
- Jiangyu, L., Sisi, G., & Siriphon, A. (2023). 'Reproduction mobility' and motherhood construction: Chinese education migrants in Chiang Mai. *Global Networks*, 23(2), 494-507.
- Jinasot, N., & Numtong, K. (2024). The Study of Mutelu Tourism to Respond to the Chinese Market in Chiang Mai Province. *Journal of Ecohumanism*, 3(8), 9782-9796.
- Knight, J. (2004). *Crossborder Education: The Complexities of Globalization, Internationalization and Trade*. Internationalisation and Quality in South African Universities.
- Lan, X., & Siriphon, A. (2020). Gender Paradox and Women's Spatiality: A Case Study of "Mothers Accompanying Children in Education" at the Chiang Mai Chinese Christian Church. *ASR journal*, 7(1), 1-16.
- Lee, L., & Park, A. (2010). *Parental migration and child development in China*. University of Oxford.
- Li, J., & Siriphon, A. (2022). Consumption, ongoingness and everyday-life embeddedness: Lifestyle experiences of Chinese transient migrants in Chiang Mai, Thailand. *Asian and Pacific Migration Journal*, 31(4), 511-535.
- Li, M., & Bray, M. (2007). Cross-border flows of students for higher education: Push-pull factors and motivations of mainland Chinese students in Hong Kong and Macau. *Higher education*, 53, 791-818.

- Levitt, P., & Jaworsky, B. N. (2007). Transnational migration studies: Past developments and future trends. *Annu. Rev. Sociol.*, 33(1), 129-156.
- Marginson, S. (2016). *Higher education and the common good*. Melbourne Univ. Publishing.
- Peña-López, I. (2015). *Rethinking Education Towards a global common good?*. n.p.
- Phiromyoo, M. (2011). *Opportunities and difficulties of long-stay accommodation in Thailand*. Department of real estate and construction management Division of Building and Real Estate Economics, Royal Institute of Technology, Stockholm.
- Pholphirul, P., & Rukumnuaykit, P. (2009). The real estate cycle and real business cycle: evidence from Thailand. *Pacific Rim Property Research Journal*, 15(2), 145-165.
- Portes, A., Guarnizo, L. E., & Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and racial studies*, 22(2), 217-237.
- Rodyu, S., & Wetprasit, P. (2018). An analysis of the comparative advantage of Thai tourism with Chinese tourists compared to other ASEAN+ 6 countries. *Eur J Bus Manag wwwiisteorg ISSN*, 10.
- Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1992). Transnationalism: A new analytic framework for understanding migration. *Annals of the New York academy of sciences*, 645(1), 1-24.
- Scholte, J. A. (2017). *Globalization: A critical introduction*. London: Bloomsbury Publishing.
- Siriphon, A., & Li, J. (2022). New Chinese Diaspora, Parallel Communities and Transnational Experience: A Case Study in Chiang Mai Province, Thailand. In *Transnational Chinese Diaspora in Southeast Asia: Case Studies from Thailand, Malaysia, and Singapore* (pp. 23-47). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Siriphon, A., & Li, J. (2023). In pursuit of children's education abroad: China's middle-class families and parental flexibility in transient migration to Thailand. *Journal of Chinese Overseas*, 19(1), 34-56.
- Spring, J. (2008). *Globalization of education: An introduction*. Routledge.
- Spring, J. (2008). Research on globalization and education. *Review of educational research*, 78(2), 330-363.
- Steger, M. B. (2020). *Globalization: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Su, G., Pimchangthong, D., & Run, P. (2024). Factors Influencing Chinese Tourists' Purchase Decision on Thai Amulets in Thailand. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 19(2), 167-179.

- Waters, J. L. (2006). Geographies of cultural capital: education, international migration and family strategies between Hong Kong and Canada. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 31(2), 179-192.
- Waters, M. (2001). *Globalization* (2nd Edition). 268.
- Westphal, L. E. (2002). Technology strategies for economic development in a fast changing global economy. *Economics of innovation and new technology*, 11(4-5), 275-320.
- Xiang, B. , & Shen, W. (2009) . International student migration and social stratification in China. *International Journal of Educational Development*, 29(5), 513-522.
- Zhu, J., Liu, Z., & Shen, X. (2024). Chinese guardian mothers in Thailand: Cultural constraints, societal obstacles and tactical changes. *Asian and Pacific Migration Journal*, 33(3), 460-482.

คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น

The Qualification for a Green Political Leader to Acquire Local Political Power

เกรียงไกร เจริญผล (Kriangkrai Charoenphon)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยบริหารศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Assistant Professor, School of Administrative Studies, Maejo University

E-mail: kriangkrai@mju.ac.th

Received: 19 May 2025

Revised: 9 June 2025

Accepted: 13 June 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวต้องมีความรู้ความสามารถด้านการวางแผน และการประสานงาน รวมถึง ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ ผู้นำทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย และไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมือง

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียว, การเมืองท้องถิ่น, ผู้นำทางการเมือง

Abstract

The research entitled, The Qualification for a Green Political Leader to Acquire Local Political Power, aims to study the Qualification for a Green Political Leader to Acquire Local Political Power. It is qualitative research, of which the tools for data collection are focus group discussion and in-depth interview. The main informants used in the research are Mayor and Chief Executive of Sub district Administrative Organization. The research findings showed that the green political leader must consist of knowledge and capability in planning and coordinating, including the embodiment of morality and experience.

Additionally, the political leader must possess the leadership prone to work with others on basis of network and not influenced by political domination

Keywords: Qualification for a Green Political Leader, Local Political, Political Leader

บทนำ

สภาพการเมืองไทยมีเสถียรภาพพอสมควรหลังจากประเทศผ่านพ้นภาวะวิกฤติโรคระบาดโควิด จวบจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 ได้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งใหญ่ และผลการเลือกตั้งเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ประชาชนให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับกลไกของระบอบประชาธิปไตย คือ พรรคการเมือง นักการเมือง นโยบายสาธารณะ และการเลือกตั้ง โดยพรรคการเมืองต่างเสนอตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนเลือก ซึ่งช่วงการเลือกตั้งมีพรรคการเมืองหลายพรรค ทั้งพรรคของรัฐบาลเดิม พรรคใหม่ และพรรคเก่า ส่งผู้สมัครลงรับการเลือกตั้งมากทำให้การเลือกตั้งคึกคัก ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันมาก เพราะบรรยากาศแบบประชาธิปไตยได้กลับคืนมาอีกครั้ง

สิ่งหนึ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมาก เพราะผู้นำทางการเมืองบางคน ที่เสนอตัวสมัครรับเลือกตั้งมีคุณลักษณะที่น่าสนใจ คือ มีทักษะด้านเทคโนโลยี ที่เขาสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และสะดวก จึงส่งผลให้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร และสังเกตได้จากกลยุทธ์การหาเสียงที่เจาะถูกกลุ่มประชาชนโดยใช้ Social media ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องไม่ยาก สะท้อนให้เห็นว่าการเมืองถูกแทรกโดย Social media ในประเด็นของข้อเท็จจริง ความคิด จนคนเกิดความเชื่อและส่งผลต่อพฤติกรรมของทั้งประชาชนและผู้นำทางการเมือง อีกทั้งผู้นำทางการเมืองมีการปรับตัวเร็ว เรียนรู้อย่างรวดเร็วเพื่อเท่าทันเทคโนโลยี จนสามารถนำเจตจำนงค์ของประชาชนไปบรรจุในนโยบายสาธารณะของพรรคการเมืองซึ่งเป็นการเมืองระดับชาติ และก่อนหน้านี้ก็ได้มีการเลือกตั้งของการปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่การเลือกตั้งขององค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล รวมถึงกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่ามีความสำคัญและใกล้ชิดกับประชาชนมาก โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งการแจ้งเกิด แจ้งย้าย แจ้งตาย ชำระภาษีค่าธรรมเนียม การขออนุญาตดำเนินการ เป็นต้น หากเราย้อนดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยที่ผ่านมาพบว่า ผู้นำทางการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้งเพื่อให้ได้อำนาจการบริหารองค์กรนั้นมีผลต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ท้องถิ่นใดได้นักการเมืองที่ดีเป็นคนเก่งก็พัฒนาชุมชนท้องถิ่นนั้นให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองจึงถือเป็นบุคคลสำคัญ และมีบทบาทอย่างมากต่อการตัดสินใจทางการเมืองและการทำงานการเมือง ทำให้ต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางอย่างที่นอกเหนือจากบุคคลธรรมดาทั่วไป เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนของประชาชนและได้อำนาจทางการเมืองเพื่อไปบริหารงานท้องถิ่น

การได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองมีหลากหลายเส้นทาง บุญทัน ดอกไธสง กล่าวว่า บทพิสูจน์ได้ชัดแล้วว่า การเลือกตั้งแบบที่ประเทศเราปฏิบัติกันมานั้น ชัยชนะเป็นของฝ่ายสะสมทุน ยกเว้นหลายคนที่ไปเป็นผู้นำทางการเมืองโดยตรงที่ยังมีฐานะดีเป็นพิเศษ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีความเข้มแข็งเป็นระบบ อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ผู้นำทางการเมืองที่มีพื้นฐานที่ผู้ปกครองได้ปูลาดทางเอาไว้ เดินเข้าสู่ถนนทางการเมืองอย่างไม่ยากลำบากมากนัก และอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ข้าราชการที่มีความเจริญก้าวหน้าในระบบราชการมีการสะสมสรรพกำลังร่วมกับนักธุรกิจ เดินทางสู่อำนาจทางการเมืองจะต้องยอมรับว่า วิธีการเมือง คือ วิธีแห่งอำนาจรัฐ ระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเวทีเปิดให้ลูกชาวบ้านทุกคนที่ต้องการรับใช้บ้านเมืองในแนวทางประชาธิปไตย (บุญทัน ดอกไธสง, ม.ป.ป., หน้า 1)

จากหนทาง การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองที่หลากหลายรูปแบบของผู้นำทางการเมืองดังกล่าวจึงทำให้ผู้นำทางการเมืองสีเขียวซึ่งถือเป็นผู้นำรุ่นใหม่ที่ต้องการอำนาจทางการเมือง และต้องการเข้าสู่การเมืองเพื่อไปทำงานพัฒนาสังคมพัฒนาประเทศ โดยการได้อำนาจต้องมาจากอาณัติของประชาชน และสามารถพัฒนาประเทศ เปลี่ยนสังคมไทยให้เจริญรุ่งเรืองสอดคล้องกับสังคมโลก สามารถเปิดระบบราชการไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งการได้อำนาจทางการเมือง สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการได้อำนาจคือ คุณลักษณะของผู้นำทางการเมือง ซึ่งจากทฤษฎีการเมืองสีเขียวได้กล่าวถึง คุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้นำทางการเมืองสีเขียว คือ เป็นผู้โอบอ้อมอารี แต่สำหรับบริบทสังคมไทย และบริบทชุมชนท้องถิ่น คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเป็นอย่างไรเพื่อให้ได้อำนาจทางการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นคำถามการวิจัยที่น่าสนใจ และต้องการศึกษาข้อค้นพบจากงานวิจัยว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับแนวคิดการเมืองสีเขียวหรือไม่ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น เพื่อเป็นการแสวงหาแนวทางสำหรับการพัฒนาสถานะความเป็นผู้นำ อีกทั้งจะเป็นการขยายขอบเขตการศึกษาทางการเมืองการบริหารภาครัฐออกไปยังพฤติกรรมศาสตร์ และสามารถนำแนวคิดการเมืองสีเขียวมาใช้ และแสวงหาแนวทางขยายแนวคิดนี้เพื่อจะมีประโยชน์ที่สุดกับสังคมไทย รวมถึง สามารถนำไปใช้หาแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการเมืองสีเขียว

ความหมายของการเมืองสีเขียว หรือนิเวศวิทยาการเมือง หมายถึง กระบวนทัศน์ใหม่ที่แสดงออกทางการเมืองโดยให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของธรรมชาติ ยึดความเสมอภาคพื้นฐานของสังคมมนุษย์ และธรรมชาติโดยการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติโดยมุ่งให้มนุษย์อ่อนโยนไม่

เบียดเบียนธรรมชาติ ในขณะที่ยวกันความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันต้องมีลักษณะเอื้อเพื่อ
โอบอ้อมอารี เพื่อให้มนุษย์ได้ฝึกฝนพัฒนาคุณค่าภายในของตนอันจะนำไปสู่สังคมแห่งความสุข ปรัชญา
ของการเมืองสีเขียว มีสาระสำคัญดังนี้ 1. เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะของความ
เกื้อกูลโอบอ้อมอารีต่อกัน 2.ปรับเปลี่ยนจากโลกทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ไปสู่โลกทัศน์แบบธรรมชาติเป็น
ศูนย์กลาง 3.ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจโดยมุ่งพัฒนาการเมืองท้องถิ่นเนื่องจากท้องถิ่นเป็นกลุ่ม
บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นผู้รู้ปัญหาของท้องถิ่นได้ดีกว่าส่วนกลาง 4. ยึดหลัก
ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 5. ไม่เน้นดัชนีทางเศรษฐกิจ เช่น GDP, GNP. แต่ให้
ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต และความยั่งยืนของธรรมชาติ และ 6. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และนิเวศวิทยาโดย
ควบคุมการใช้ทรัพยากร การพึ่งตนเอง และการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นแบบนิเวศน์

สำหรับพรรคการเมืองสีเขียว (Green Parties) มีหลักการ คือ ประชาธิปไตยระดับรากหญ้า
ซึ่งหมายถึง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนระดับล่างเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีชีวิต
ของตน รวมทั้งส่งเสริมการกระจายอำนาจจนสามารถนำไปสู่กระบวนการสร้างประชาธิปไตยโดยตรง
พรรคการเมืองสีเขียวสนับสนุนประชาธิปไตยแบบรากหญ้าโดยผ่านการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ทั้งนี้
เนื่องจากการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นจะก่อให้เกิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจไปสู่
ท้องถิ่นทำให้ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนที่มีขนาดเล็กซึ่งประชาชนเหล่านั้นคุ้นเคยกันรู้จักกันมี
ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างเสรี และด้วยความเห็นอกเห็นใจ
ซึ่งกัน และกัน ลักษณะเช่นนี้จะก่อให้เกิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และยังทำให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการ
ด้านสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้ เนื่องจากท้องถิ่นรู้ และเข้าใจปัญหาเป็น
อย่างดีรวมถึงยังมีสำนึกรักท้องถิ่น

พรรคการเมืองสีเขียวสนับสนุนการกระจายอำนาจ โดยที่ส่วนกลางจะไม่ใช้ผู้ทำหน้าที่ควบคุม
หรือรวมอำนาจในการบริหารจัดการไว้แต่ผู้เดียว ส่วนกลางจำเป็นต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม
ในการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นพรรคการเมืองสีเขียวมิได้หมายความว่าต้องการล้มล้าง
รัฐบาลกลาง หากแต่พรรคการเมืองสีเขียวสนับสนุนให้รัฐบาลกลางหรือส่วนกลางทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยง
และถ่ายโอนอำนาจบางประการไปให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น โครงสร้าง
การตัดสินใจทุกระดับต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเอื้ออำนวยให้บุคคล ชุมชน รวมทั้งองค์กรประชาชนต่าง ๆ
มีส่วนร่วมในการกระบวนการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตบุคคลเหล่านั้นอย่างเต็มที่ อำนาจการ
ตัดสินใจควรกระจายสู่ทุกหน่วยย่อยในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน หลักการกระจายอำนาจ และแนวคิดความ
เท่าเทียมกันของทุกหน่วยในระบบนิเวศน์ยังปรากฏเป็นรูปธรรมเห็นได้จากนโยบายที่สร้างความเข้มแข็ง
ให้แก่องค์กรประชาชน เช่น การกำหนดให้ผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งต้องแบ่งเงินเดือนส่วนหนึ่งสมทบกับ
งบประมาณจากพรรคเพื่อนำไปสนับสนุนองค์กรประชาชน (จุฑาทิพ คล้ายทับทิม, 2553, หน้า 93-95)
สำหรับการประยุกต์ใช้การเมืองสีเขียวในการแก้ไขปัญหาการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมของสังคมไทยมีเงื่อนไข
คือ จะต้องมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร

และหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยการสนับสนุนของภาครัฐ ทั้งด้านให้ความเป็นอิสระ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารการคลัง และด้านการบริหารโครงการ (จุฑาทิพ คล้ายทับทิม, 2553, หน้า 107-108)

พรรคการเมืองสีเขียวในประเทศไทย การเปิดตัวของพรรคการเมืองหน้าใหม่ในนาม ถิ่นไทย พร้อมสัญลักษณ์นกยางเขนซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่พวกกรีนใช้เป็นสากล พรรคหมายเลข 11 ภายใต้คำขวัญ ท้องถิ่นเข้มแข็งพึ่งตนเองสร้างไท ได้แบ่งนโยบายของพรรคไว้เป็น 4 ด้าน คือ 1.ด้านเศรษฐกิจ เกราะทางเศรษฐกิจ เกราะพักหนี้ IMF. การค้าเสรีต้องยุติธรรม ทบทวนกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ต่างประเทศได้เปรียบ หุุดสร้างหนี้ต่างชาติ หันมาพึ่งตนเองนิยมไทย คลายการปล่อยกู้จากธนาคารให้ชาวนาใช้หนี้ ธกส. 2. ด้านสังคม เด็กนักเรียนภาคบังคับมาตัวเปล่าเข้าเรียนได้ สวัสดิการฟรีสมบูรณ์แบบ (ค่าเล่าเรียน เครื่องแบบ อาหารกลางวัน และค่ารถฟรี) มีสวัสดิการอาหารสำหรับคนดกงาน 3. ด้านการเมือง กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นได้รับเงินอุดหนุนคิดเป็นรายหัวของประชาชนพร้อมสนับสนุนให้เกิดกระบวนการตรวจสอบการใช้งบประมาณของแต่ละท้องถิ่น 4. ด้านการมีส่วนร่วม ประชาชนไม่หมดสิทธิหลังหย่อนบัตรเลือกตั้ง เปิดช่องทางให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมืองโดยตรงผ่านประชามนตรี ซึ่งการแบ่งนโยบายออกเป็น 4 ด้านจะตรงกับสี่เสาหลัก (four pillars) ของพรรคกรีนในการสร้างสรรค์การเมืองใหม่ หากจะพิจารณาคร่าว ๆ จะเห็นว่า พรรคกรีนไทยมีแนวทางแบบพรรคกรีนไม่ผิดเพี้ยน ไม่ว่าจะเป็นการแสดง ความเอาใจใส่ต่อสังคม เช่น ให้ค่าเล่าเรียนฟรี และมีสวัสดิการแก่คนดกงานในนโยบายด้านสังคม การส่งเสริมการกระจายอำนาจ และการพยายามทำให้ภาคประชาชนสามารถร่วมตัดสินใจโดยตรงก็เป็น ส่วนหนึ่งของแนวทางสร้างประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้า และคำว่า ประชามนตรี ก็พอจะตีความได้ว่า น่าจะเป็นการจัดการความขัดแย้งแบบหนึ่งโดยสันติวิธี จุดอ่อน คือ นโยบายด้านเศรษฐกิจไม่ต่างจากพรรค อื่นที่เป็นหน้าออกห่างกระแสโลกาภิวัตน์ (สตีธร ธนานิธิโชติ, 2544, หน้า 228-230)

งานวิจัยเรื่อง การเมืองสีเขียว: การปะทะกันระหว่างการเมืองกระแสหลักกับการเคลื่อนไหวแบบ ใหม่ ของ ลดาวัลย์ ไข่คำ (2564) พบว่า การเมืองสีเขียวในฐานะการเมืองทางเลือกที่มุ่งไปที่ประเด็น สิ่งแวดล้อม การเมืองสีเขียวพัฒนาการมาจากการปะทะกันระหว่างประชาชนรากหญ้ากับโครงสร้าง การเมืองกระแสหลักระดับชาติ ผ่านการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองแบบใหม่ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ความขัดแย้งดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า วิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมกลายเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ระบบ การเมืองแบบเดิม ๆ ไม่สามารถจัดการได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโรคระบาดโควิด-19

2. แนวคิดคุณลักษณะของผู้นำที่ดี

Nadler กับ Tushman (Nadler & Tushman อ้างถึงใน จันทมา ช่างสลัก, 2566) เสนอแนวคิด คุณลักษณะผู้นำผ่านแนวคิดผู้นำ 3 มิติ หรือ 3 Dimension of Leader ว่า ผู้นำที่ดีควรมี 9 คุณลักษณะผู้นำใน 3 มิติ

มิติที่ 1 การสร้างวิสัยทัศน์ (Envision)

1) พัฒนา และเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ (Changing Vision)

ผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่สำคัญ คือ การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ของตนเอง วิสัยทัศน์ คือ มุมมองที่เรามีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่น มุมมองต่อตนเองในอนาคตว่า เราอยากเห็นตัวเองในอนาคตอย่างไร หรือเรามีมุมมองว่าอยากเห็นสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไรในอนาคต ซึ่งโลกของเรามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ผู้นำที่ดีจึงควรต้องพัฒนามุมมองทั้งต่อตัวเองและสิ่งต่าง ๆ ให้ทันสมัย และก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

2) ตั้งความคาดหวังกับตนเองไว้สูง (Setting High Expectation)

ปกติผู้นำจะถูกตั้งความหวังจากผู้อื่นไว้สูง แต่ผู้นำที่ดีต้องตั้งความหวังต่อตนเองเอาไว้สูงเช่นกัน เพื่อผลักดันให้ตนเองสามารถทำตามนโยบายที่ตนเองเคยให้ไว้ สามารถทำตามหลักการขององค์กรได้ และสามารถขับเคลื่อนการทำงานภายใต้อำนาจหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จและบรรลุตามความคาดหวังของผู้อื่นและของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) เป็นตัวอย่างที่ดี (Leading by Example)

คุณลักษณะผู้นำในการเป็นตัวอย่างที่ดี ถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความนิยมในตัวของผู้นำ เพราะถ้าหากผู้นำออกกฎ ออกระเบียบ ออกนโยบายให้ผู้อื่นปฏิบัติตามแต่ตนเองไม่สามารถทำได้หรือเพิกเฉย ไม่สนใจจะทำตามกฎ ระเบียบ นโยบาย ก็ด้อยค่าและเสื่อมความนิยม เพราะฉะนั้น หากต้องการจะเป็นผู้นำที่ต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี

มิติที่ 2 การสร้างแรงจูงใจ (Motivate)

4) แสดงออกถึงความกระตือรือร้น (Enthusiasm)

ผู้นำที่ดีสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นได้ต้องมีความกระตือรือร้นที่จะลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จหรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดีกว่าเดิม และที่สำคัญก็คือ ต้องสามารถแสดงออกถึงความกระตือรือร้นให้ผู้อื่นรับรู้เพื่อส่งพลังให้ผู้อื่นหรือผู้คนรอบข้างให้ลุกขึ้นมาลงมือทำหรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ด้วย ส่งพลังและร่วมแรงร่วมใจกันทำให้องค์การนำอยู่ ผลักดันองค์กรให้ประสบความสำเร็จ

5) แสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง (Confidence)

คนที่ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำทุกคนย่อมมีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่แล้วว่า เราเก่ง เรามีดี แต่ความยากของการเป็นผู้นำที่ดี คือ จะทำอะไรถึงจะแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเองได้อย่างพอดี เพราะถ้าแสดงออกมากเกินไปก็จะกลายเป็นอวดตัวเอง หลงตัวเอง สร้างกระแสเชิงลบตกลับมามากอีก แต่ถ้าแสดงออกน้อยไปก็จะกลายเป็นลดความน่าเชื่อถือของตนเอง ทำให้เสียภาพลักษณ์ไปอีก ดังนั้น ผู้นำที่ดีจึงต้องรู้จักจุดพอดีของการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น ลงมือทำ สร้างผลงานให้เห็นเป็นที่ประจักษ์หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส

6) แสดงออกถึงความมุ่งมั่น (Celebrative)

อีกคุณลักษณะผู้นำหนึ่งที่ดีที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้อื่น ก็คือ ผู้นำที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่น เช่น แสดงออกว่าอยากทำงาน อยากจะพัฒนางาน มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะสร้างการ

เปลี่ยนแปลง เป็นต้น โดยการแสดงออกถึงความมุ่งมั่นนั้นจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นในการลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมมือกันทำงาน ทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จ

มิติที่ 3 มีความสามารถในการร่วมกับผู้อื่น (Enabling)

7) สนับสนุนผู้อื่น (Personal Support)

การได้เป็นผู้นำนั้นต้องอาศัยแรงสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย จึงจะสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำได้ แต่ผู้นำที่ดีนั้น นอกจากจะรับการสนับสนุนจากผู้อื่นมาผลักดันตนเองแล้ว ต้องสามารถผลักดันผู้อื่นโดยการสนับสนุนผู้อื่นในทางที่ถูกที่ควร ที่เหมาะสมทั้งกับตัวเขาและส่วนรวม และต้องสร้างผู้นำที่ดีและมีคุณภาพขึ้นมาแทน

8) เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathizing with Others)

คุณลักษณะผู้นำเด่นอีกประการของผู้นำที่ดีก็คือ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพราะผู้นำที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นจะเข้าใจถึงความลำบากในการทำงาน ความลำบากในการใช้ชีวิต และรับรู้อย่างลึกซึ้งถึงความคาดหวังที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กร รวมถึงการรับรู้ขึ้นมาเป็นนโยบาย เป้าหมาย จุดประสงค์ในการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่นและองค์กรให้ดีขึ้น

9) เชื่อมมั่นในผู้อื่น (Confidence in Others)

ผู้นำจะเป็นผู้นำได้ต้องมีผู้อื่นเชื่อมั่นและยอมทำตาม ซึ่งผู้นำที่ดีนั้น นอกจากจะได้รับความเชื่อมั่นแล้ว ต้องเปิดใจและกล้าที่จะเชื่อมั่นผู้อื่น มองผู้อื่นอย่างเท่าเทียม มองเห็นจุดดี จุดเด่น จุดแข็งของผู้อื่น และให้อิโກาสผู้อื่นได้ลงมือทำ ได้เปลี่ยนแปลง ได้พัฒนา หากผู้นำมีความเชื่อมั่นในผู้อื่นแล้ว องค์กรจะมีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่นมั่นคง

3. แนวคิดคุณลักษณะของนักการเมืองไทย

คุณลักษณะของนักการเมืองไทย มีนักวิชาการได้กล่าวถึงคุณลักษณะของนักการเมือง ดังนี้ ไพบุลย์ ช่างเรียน กล่าวว่า นักการเมืองนั้นจะต้องเป็นบุคคลประเภทที่ เจ้านายดี ลูกน้องดี ซึ่งก็หมายถึงข้าราชการประเภทที่สามารถสร้างสัมพันธภาพอันดีได้ทั้งระหว่างตนกับผู้บังคับบัญชา และกับผู้ใต้บังคับบัญชา (ไพบุลย์ ช่างเรียน, 2538, หน้า 120) ลิจิต ชีรเวคิน กล่าวว่า นักการเมืองจะต้องมีความรู้ กล่าวคือ มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นปัญหาต่าง ๆ และจะต้องมีข้อมูลอย่างพร้อมสรรพเพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์หาสาเหตุ ขณะเดียวกันต้องสามารถใช้ข้อมูล และใช้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุต่าง ๆ ที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่ และหาหนทางแก้ไข อีกทั้ง นักการเมืองจะต้องมีความสามารถใช้ความรู้ดังกล่าวเพื่อประยุกต์กับการบริหาร และความเป็นนักการเมืองต้องสามารถทำตนให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นจะด้วยผลงาน ด้วยวาทศิลป์ ด้วยประวัติอันดีเยี่ยม (ลิจิต ชีรเวคิน, 2548) วีรพงษ์ รามางกูร กล่าวว่า นักการเมืองควรเป็นประเภทที่เวลาชาวบ้านเจ็บป่วยก็พาไปหาโรงพยาบาลให้ดูแลได้ หรือแม้แต่แะมารับประทานอาหารที่บ้านของผู้แทนได้ (วีรพงษ์ รามางกูร, 2557, หน้า 14)

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของนักการเมืองไทย มีดังนี้ งานวิจัยของพิมพ์พันธุ์ ศรีพิพิธ และเฟื่องอรุณ ปรีดีดิลก (2560) เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองสตรีไทยในระดับท้องถิ่น ได้ค้นพบว่า คุณลักษณะของนักการเมืองสตรีไทยในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ จิตใจ ความคิด ความรู้ และพฤติกรรม โดยเรียงตามลำดับความสำคัญแต่ละคุณลักษณะ ดังนี้ 1) ด้านจิตใจ ได้แก่ 1.1) เป็นผู้มี ความมุ่งมั่นในการทำงาน 1.2) เป็นผู้มีจิตใจที่รักความยุติธรรม 1.3) เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านความคิด ได้แก่ 2.1) เป็นผู้มีอุดมการณ์ทางการเมืองยึดมั่นหลักการประชาธิปไตย 2.2) เป็นผู้มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ อยู่เสมอในการทำงานเพื่อท้องถิ่น 2.3) เป็นผู้มีความคิดที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 3) ด้านความรู้ ได้แก่ 3.1) เป็นผู้มีความรู้ด้านบริหารจัดการ 3.2) เป็นผู้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารท้องถิ่น 3.3) เป็นผู้มีความรู้เฉพาะตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น และ 4) ด้านพฤติกรรม ได้แก่ 4.1) เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ 4.2) เป็นผู้มี ความซื่อสัตย์สุจริต 4.3) เป็นผู้มี ความซื่อตรงในการทำงาน

งานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของนายกรัฐมนตรีที่เหมาะสมกับสังคมไทยตามทฤษฎีของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ของ พล เหลืองรังสี และคณะ (2561) พบว่า นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เห็นว่า คุณลักษณะของนายกรัฐมนตรีที่เหมาะสมกับสังคมไทยด้านบุคลิกภาพมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านคุณธรรม ด้านอารมณ์ และด้านความรู้ความสามารถรองลงมาตามลำดับ

งานวิจัยเรื่อง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ของนุช สัตถาจิตรมงคล และคณะ (2559) พบว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กร หากองค์กรนั้นต้องการการเปลี่ยนแปลงองค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จ

งานวิจัยเรื่อง การเมืองถิ่นจังหวัดแพร่ ของวันชาติ นภาศรี (2555) ได้ค้นพบว่า นักการเมืองควรมีลักษณะ คือ มีเจตนารมณ์ในการรับใช้ชาติ รักษาประชาธิปไตย และเป็นตัวแทนของพี่น้องประชาชน และเน้นกลยุทธ์เครือข่าย

4. แนวคิดคุณลักษณะของนักการเมืองสีเขียว

คุณลักษณะของนักการเมืองตามปรัชญาการเมืองสีเขียว เมื่อพิจารณาความหมายของการเมืองสีเขียว หรือนิเวศวิทยาการเมือง หมายถึง กระบวนทัศน์ใหม่ที่แสดงออกทางการเมืองโดยให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของธรรมชาติ ยึดความเสมอภาคพื้นฐานของสังคมมนุษย์ และธรรมชาติโดยการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติโดยมุ่งให้มนุษย์อ่อนโยน ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันต้องมีลักษณะเอื้อเพื่อโอบอ้อมอารี เพื่อให้มนุษย์ได้ฝึกฝนพัฒนาคุณค่าภายในของตนอันจะนำไปสู่สังคมแห่งความสุข นักการเมืองสีเขียวจะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะของความเกื้อกูลโอบอ้อมอารีต่อกัน ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจโดยมุ่งพัฒนาการเมืองท้องถิ่นเนื่องจากท้องถิ่นเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเพราะเป็นผู้รับปัญหาของท้องถิ่นได้ดีกว่าส่วนกลาง และยึดหลักความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

สังคม และสิ่งแวดล้อม (จุฑาทิพ คล้ายทับทิม, 2553, หน้า 107) ส่วนพรรคการเมืองสีเขียวในประเทศไทย การเปิดตัวของพรรคการเมืองหน้าใหม่ในนาม ถิ่นไทย โดยพรรคถิ่นไทยมีแนวทางที่แสดงความเอาใจใส่ต่อสังคม เช่น ให้ค่าเล่าเรียนฟรี และมีสวัสดิการแก่คนตกงานในนโยบายด้านสังคม การส่งเสริมการกระจายอำนาจ และการพยายามทำให้ภาคประชาชนสามารถร่วมตัดสินใจโดยตรงก็เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางสร้างประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้า (สดิธร ชนานิธิโชติ, 2557, หน้า 228-230)

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์พฤติกรรมคุณลักษณะของนักการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น การวิจัยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้นำทางการเมืองฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีคำ จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลปงเตา จังหวัดลำปาง เทศบาลตำบลริมปิง จังหวัดลำพูน เทศบาลเมืองแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่ และเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 คน

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งเป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักให้ตรงตามเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมายของผู้วิจัย เป็นการศึกษาวิจัยประเภทเจาะลึกที่ใช้ตัวอย่างเพียงไม่กี่ราย ด้วยเหตุผลด้านต่าง ๆ ของการวิจัย เช่น อัตราค่าจ้างคนที่ชำนาญงาน และงบประมาณ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540, หน้า 104) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำทางการเมืองฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี ประธานสภาและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย 5 แห่ง ดังกล่าว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่คัดเลือกแบบเจาะจง ใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ เกณฑ์การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 21 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบที่บังคับใช้ระหว่าง พ.ศ. 2561 – 2580 ซึ่งได้กำหนดให้การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของแผนย่อยการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2566) หน่วยงานที่เก็บข้อมูลจำนวน 5 แห่ง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในระดับ AA และ A โดยผลการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่งมีคะแนนดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีคำ ระดับ A คือ 87.86 คะแนน องค์การบริหาร

ส่วนตำบลปงเตา ระดับ A คือ 87.55 คะแนน เทศบาลตำบลริมปิง ระดับ AA คือ 95.12 คะแนน เทศบาลเมืองแม่โจ้ ระดับ AA คือ 99.02 คะแนนและเทศบาลนครพิษณุโลก ระดับ A คือ 92.59 คะแนน

ประเภทแหล่งข้อมูล 1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ประกอบด้วย ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น กับฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร คือ แนวคิดคุณลักษณะผู้นำทางการเมือง ทฤษฎีการเมืองสีเขียว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายผลการศึกษา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสนทนากลุ่ม องค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม มี 3 ส่วน คือ ประเด็นการสนทนา ผู้เข้าร่วมการสนทนา และเวลากับสถานที่ ซึ่งประเด็นการสนทนาจะเป็นแนวทางในการดำเนินการสนทนาที่ต้องกำหนดประเด็นการสนทนาไว้ล่วงหน้า สำหรับผู้เข้าร่วมการสนทนาสามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้ดำเนินรายการ ผู้ร่วมสนทนา ผู้จัดบันทึก และผู้ให้บริการทั่วไป ส่วนเวลากับสถานที่นั้น เวลาต้องคำนึงถึงความสะดวกของกลุ่มผู้ร่วมสนทนาเป็นหลัก ที่สำคัญสถานที่ต้องคำนึงถึงความสงบ สะดวก ปลอดภัยแก่ผู้ร่วมสนทนา (ชานาญ ปาณาวงษ์, 2567, หน้า 131-137) เครื่องมือที่เก็บรวบรวมอีกเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ใช้ได้ดีสำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็น หรือทัศนคติในเรื่องต่างๆ (ชานาญ ปาณาวงษ์, 2567, หน้า 127)

การนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการนำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อมูลที่เป็นข้อความอธิบายปรากฏการณ์คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวที่ได้มาจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และตีความข้อมูลเพื่อให้เข้าใจความหมาย ซึ่งการนำเสนอโดยการสรุปเป็นประเด็นข้อค้นพบทีละประเด็นแล้วบรรยายขยายความให้มีความชัดเจน และมีเหตุผลประกอบ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อาศัยกระบวนการจัดการข้อมูล เพื่อทำให้ข้อมูลมีความหมายขึ้นมา เป็นการตีความและเป็นการหาคำอธิบายเชิงทฤษฎีและแนวคิดขึ้นมาจากข้อมูล

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วยคุณลักษณะที่เป็นทางการ และคุณลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยคุณลักษณะที่เป็นทางการประกอบด้วย มีทักษะการวางแผน และมีทักษะการประสานงาน ส่วนคุณลักษณะที่ไม่เป็นทางการประกอบด้วย มีประสิทธิภาพการทำงาน มีความสัมพันธ์ที่ดี มีคุณธรรม และไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมือง

คุณลักษณะที่เป็นทางการของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น คือ มีทักษะการวางแผน และมีทักษะประสานงาน สำหรับการวางแผนถือเป็นคุณลักษณะที่เป็นขั้นตอนแรกของหน้าที่ผู้นำทางการเมืองสีเขียว เมื่อมีการวางแผน และได้แผนที่ชัดเจนพร้อมแนวทางปฏิบัติ

ก็จะทำให้ผู้ลงมือปฏิบัติสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การวางแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวใจหลัก คือ การให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการออกไปพบปะกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อจัดทำประชาคมผ่านแผนการพัฒนาทุกปี โดยมีแผนแบบ 1 ปี และแผนแบบ 5 ปี ส่วนการมีทักษะการประสานงาน นั้น เนื่องจากนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์ เพื่อสร้างประโยชน์ต่อชาวบ้าน ภายใต้ประโยคที่ว่า รู้งาน รู้คน รู้พื้นที่ รู้ประสานงาน ซึ่งการประสานงานจะทำกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประสานงานกับชาวบ้านเพื่อหนุนให้พัฒนาเมืองและสังคมแบบมีส่วนร่วม อาทิการจัดทำแผนและลงมือทำงานร่วมกันในการพัฒนาที่มีความจำเป็นต่อชาวบ้านหรือเร่งแก้ปัญหาให้ชาวบ้านเป็นหลัก

คุณลักษณะไม่เป็นทางการของผู้นำทางการเมืองสี่เขียว คุณลักษณะแรก คือ การมีประสบการณ์ผู้นำทางการเมืองสี่เขียวเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไปในตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางการเมืองบางรายสามารถดำรงตำแหน่งทั้งของการปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 4 – 5 สมัย แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจจากคนในองค์กรเดียวกัน รวมไปถึงประชาชนในท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ ผู้นำทางการเมืองสี่เขียวยังใช้คุณลักษณะความสัมพันธ์ที่ดีในลักษณะเครือข่ายความเป็นพี่เป็นน้องกับชาวบ้าน ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน สิ่งนี้ถือเป็นความสัมพันธ์แบบที่ช่วยเหลือเกื้อหนุนคนในชุมชนด้วยการใช้วิธีการ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองสี่เขียวกับชาวบ้านผ่านบุญประเพณีต่าง ๆ การให้ความสำคัญและการไปร่วมงานต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งานแต่ง งานบวช งานศพ การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกันรวมถึงการสร้างรายได้ให้กับคนในกลุ่มด้วย เป็นต้น

คุณลักษณะที่ไม่เป็นทางการอีกคุณลักษณะหนึ่งของผู้นำทางการเมืองสี่เขียว คือ การมีคุณธรรมที่ใช้วิธีการรักษาสัจจะ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อชาวบ้าน การใช้วิธีการนี้ถือเป็นการใช้ทักษะและประสบการณ์ที่ใช้เงื่อนไขของเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ หลักการนี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นต่อผู้นำทางการเมืองที่สามารถเข้าหา ขอความช่วยเหลือ และพัฒนาพื้นที่ทั้งด้านสาธารณูปโภคและอุปโภคได้ อนึ่ง ในการใช้สัจจะในการทำงานนี้เชื่อมโยงกับเรื่องความซื่อสัตย์ที่ต้องทำควบคู่กันไป โดยสอดคล้องกับนโยบายการทำงานที่แสดงให้เห็นความโปร่งใสที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และการตรวจสอบ ในอีกด้านหนึ่ง การทำงานผ่านการรักษาสัจจะ ถือเป็นคุณลักษณะการทำงานของผู้นำทางการเมืองสี่เขียวและเป็นการสร้างกลยุทธ์ในการทำงานด้วยเช่นกัน คุณลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ชาวบ้านเข้าหา เข้าถึง และร้องขอให้ช่วยเหลือ โดยผู้นำทางการเมืองสี่เขียวนั้นการทำให้ ถูกใจชาวบ้าน อันหมายถึง การรับปากให้การช่วยเหลือทุกเรื่องเมื่อชาวบ้านร้องขอ รวมไปถึงการพัฒนาพื้นที่ให้ทัดเทียมกัน

คุณลักษณะที่ไม่เป็นทางการอีกประการหนึ่ง คือ การไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมืองใหญ่ ซึ่งสะท้อนการมีอิสระของผู้นำทางการเมืองสี่เขียว เพราะการดำเนินงานเพื่อบริหารจัดการของผู้นำทางการเมืองต้องไม่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มการเมืองและพรรคการเมือง คุณลักษณะด้านนี้ถูกสัมพันธ์เชื่อมโยงกันภายใต้

การสร้างสัมพันธไมตรีด้วยการเป็นผู้มีคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองที่ดี ได้แก่ การรักษาสัจจะ ความซื่อสัตย์ โปร่งใส การตรวจสอบได้ และการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ เป็นต้น วิธีการเหล่านี้ถูกใช้ตั้งแต่การหาเสียง การได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำทางการเมือง และการทำงานทางการเมืองท้องถิ่น คุณลักษณะนี้อาจทำให้ผู้นำทางการเมืองสีเขียวไม่ซื่อเล่ห์และใช้เงินน้อยในการเข้าสู่การเมือง และในการทำงานการเมือง ที่สำคัญคือ ทำให้ไม่ถูกชี้นำโดยกลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง จึงทำให้ผู้นำทางการเมืองสีเขียวมีอิสระในการทำงาน และทำงานที่ยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัย เรื่องคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น พบว่า การได้อำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองสีเขียวก็เพราะผู้นำทางการเมืองสีเขียวควรมีการ แสดงคุณลักษณะที่เป็นทางการ และคุณลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยคุณลักษณะที่เป็นทางการ ได้แก่ มีทักษะด้านการวางแผนและมีทักษะการประสานงาน ส่วนคุณลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คือ การมีคุณธรรม การมีประสบการณ์ มีความสัมพันธ์ที่ดีที่ทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายและไม่ได้รับอิทธิพลจากการเมืองใหญ่

จากผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองสีเขียวสอดคล้องกับคุณลักษณะของ ผู้นำทางการเมืองตามแนวคิดการเมืองสีเขียว คือ การมีความโอบอ้อมอารี โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้นำทางการเมืองสีเขียวมีความสัมพันธ์ที่ดีในลักษณะโอบอ้อมอารีต่อประชาชน และที่สำคัญผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะที่เพิ่มเติมแตกต่างจากคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองตามแนวคิดการเมืองสีเขียว คือ มีทักษะด้านการวางแผน มีทักษะการประสานงาน การมีคุณธรรม การมีประสบการณ์ และไม่ได้รับอิทธิพลจากการเมืองใหญ่ ซึ่งคุณลักษณะเป็นทางการของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้อำนาจทางการเมืองท้องถิ่น คุณลักษณะแรก คือ การมีความรู้ความสามารถด้านการวางแผน เนื่องจากเมื่อผู้นำทางการเมืองสีเขียวได้รับเลือกตั้งเข้าปฏิบัติหน้าที่ หนึ่งในบทบาทสำคัญ คือ บทบาทกำหนดนโยบายสาธารณะและการวางแผน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผู้กำหนดนโยบายสาธารณะต้องมีทักษะการวางแผนเพราะต้องอาศัยประสบการณ์และความรอบคอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพราะผู้นำทางการเมืองสีเขียวต้องเอาใจและได้ใจจากประชาชนด้วยนโยบายที่ถูกวางแผนมาอย่างดี คุณลักษณะประการที่สอง คือ การมีทักษะการประสานงานที่สามารถระดมพลังความคิด พลังการทำงานที่หลากหลายให้รวมกันเป็นหนึ่งเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วง โดยการประสานงานต้องหนุนประชาชนพัฒนาเมืองพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ส่วนคุณลักษณะไม่เป็นทางการของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้อำนาจทางการเมืองท้องถิ่น คุณลักษณะแรก ได้แก่ การเป็นผู้มีคุณธรรมที่ช่วยสร้างความผาสุก ความร่มเย็นในชีวิตแก่ประชาชน ในยุคที่เราต้องเผชิญกับความผันผวน ความไม่แน่นอนและสิ่งเร้าจากภายนอกที่เข้ามาถึงเราได้จากทุกทิศทาง และจากงานวิจัยของพิมพ์พันธุ์ ศรีพิพิธ และเฟื่องอรุณ ปรีดีดิกล (2560) เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะ

ของนักการเมืองสตรีไทยในระดับท้องถิ่น ยืนยันว่า คุณลักษณะของนักการเมืองสตรีไทยในระดับท้องถิ่น ต้องเป็นผู้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน เป็นผู้มีจิตใจที่รักความยุติธรรมและเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนับว่ายังเป็นเรื่องดีของสังคมไทยที่คนกลุ่มใหญ่ยังยึดคุณธรรมศีลธรรมมากกว่าผลประโยชน์

คุณลักษณะที่สองที่ไม่เป็นทางการของผู้นำทางการเมืองสีเขียว คือ การมีประสบการณ์ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทการทำงานทางสังคมที่ต่อเนื่องยาวนาน ผู้นำทางการเมืองที่มีประสบการณ์เพราะได้รับเลือกตั้งของการปกครองส่วนภูมิภาคในตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่ก่อนดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น และมีผู้นำที่ได้รับเลือกตั้งของการปกครองส่วนท้องถิ่นมาหลายสมัย ซึ่งแสดงความเป็นผู้นำทางการเมืองที่สามารถทำตนให้เป็นที่ยอมรับด้วยประวัติการทำงานอันดีเยี่ยม (ลิขิต ชีรเวทิน, 2548) คุณลักษณะที่สาม คือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนสำคัญในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้นำทางการเมืองสีเขียวต้องมีทักษะการรู้จักทำงานกับผู้อื่น รู้จักใช้ประโยชน์จากความแตกต่าง และความหลากหลายทางความคิด รวมถึงความสามารถในการทำงานกับผู้อื่น สนับสนุนผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเชื่อมั่นในผู้อื่น (จันทมา ช่างสลัก, 2566) ผู้นำทางการเมืองสีเขียวได้ใช้คุณลักษณะความสัมพันธ์ที่ดีในลักษณะเครือข่ายความเป็นที่พึ่งพากับชาวบ้าน ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน สิ่งนี้ถือเป็นความสัมพันธ์แบบที่โอบอ้อมอารีที่ช่วยเหลือเกื้อหนุนคนในชุมชนด้วยการใช้วิธีการ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองสีเขียวกับชาวบ้านผ่านบุญประเพณีต่าง ๆ การให้ความสำคัญและการไปร่วมงานต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งานแต่ง งานบวช งานศพ การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกันรวมถึงการสร้างรายได้ให้กับคนในกลุ่มด้วย เป็นต้นและคุณลักษณะสุดท้าย คือ การไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมืองใหญ่ เมื่อพิจารณาสังคมไทยต้องยอมรับว่า การเมืองไทยเป็นแบบการอุปถัมภ์ทางการเมืองมาช้านาน ทำให้เกิดภาวการณ์การสร้างอิทธิพล การค้ำจุนช่วยเหลือพวกพ้อง ดังนั้น การเป็นผู้นำทางการเมืองสีเขียวนั้นต้องแสดงจุดยืนที่ยึดอุดมการณ์ตามระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เป็นการเมืองเชิงอุดมการณ์ การทำงานต้องไม่หวังผลประโยชน์แต่หวังส่วนรวม มีอิสระในการทำงานโดยไม่ยอมอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มการเมืองใหญ่ ก็จะทำให้ใช้เงินในการทำงานน้อย ไม่ซื้อสิทธิซื้อเสียง ไม่ทุจริต และทำงานยึดโยงกับประชาชนไม่ยึดโยงกับกลุ่มการเมืองใหญ่

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยให้กว้างออกไปเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ครอบคลุมถึงปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของนักการเมืองระดับอื่น ๆ โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้เข้าใจคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองได้กว้างขวางและมีความสมบูรณ์มากขึ้น

2. การขยายขอบเขตการศึกษาในทุกส่วนการปกครองของไทย ทั้งการปกครองส่วนกลาง และการปกครองส่วนภูมิภาค จะส่งเสริมให้ผู้นำทางการเมืองมีคุณลักษณะที่ดี

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยช่วยเติมเต็มความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวแก่ผู้นำทางการเมืองของการปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงการปกครองส่วนอื่นด้วย และเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าในบริบทของประเทศไทย ผู้นำทางการเมืองสีเขียวเป็นตัวแปรในการเปลี่ยนประเทศ เพราะเขามีคุณลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นภาพรวมว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าในอดีต การเมืองท้องถิ่นต้องการผู้นำทางการเมืองสีเขียวที่เก่งด้านการวางแผน เก่งประสานงาน ประกอบกับการมีคุณธรรม โดยเฉพาะด้านการรักษาสัจจะ เพราะสังคมไทยจะเฝ้าตรวจติดตามว่า นักการเมืองเมื่อพูดแล้วทำจริงตามที่พูดหาเสียงหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้นำทางการเมืองสีเขียวต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานที่สามารถทำงานยืดหยุ่นกับประชาชนแต่ไม่ยืดหยุ่นหรือตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มการเมืองใหญ่ และที่สำคัญต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีในลักษณะเครือข่ายกับภาคส่วนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

2. มีข้อสังเกตสำคัญที่ผู้นำทางการเมืองการปกครองส่วนกลางต้องให้ความสนใจอย่างยิ่ง คือ สภาพการเมืองไทยกำลังเปลี่ยนผ่านช่วงเวลาของความเป็นการเมืองร้อนแรงหรือการเมืองแห่งความขัดแย้งมาแล้ว และเข้าสู่การเมืองร่มเย็นหรือการเมืองสีเขียวการเมืองร่มเย็นหลังการเลือกตั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นการเมืองที่ต้องการให้คนในชาติยึดหลักการ ความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งหลักการมีลักษณะดังนี้ 1. การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักใช้ประโยชน์จากความแตกต่าง และความหลากหลายทางความคิด 2. การสนับสนุนผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเชื่อมั่นในผู้อื่น โดยผู้นำทางการเมืองสีเขียวใช้หลักการ ความสัมพันธ์ที่ดี กับทุกภาคส่วน คือ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคราชการ และภาครัฐ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยต้องการผู้บริหารท้องถิ่นที่มีทักษะการวางแผน การประสานงาน และมีพฤติกรรมการทำงานที่ยึดหลักคุณธรรม โดยเฉพาะด้านการรักษาสัจจะ และการมีจริยธรรมคือการเป็นคนพูดจริงทำจริง เป็นผู้ทำความดีละอายต่อการปฏิบัติชั่ว นอกจากนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงาน ใช้ประสบการณ์บริหารจัดการ และทำงานอย่างมีเครือข่ายความร่วมมือ

4. การเสริมสร้างความรอบรู้ด้านคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นแก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวทำให้ได้คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการประชาชนในท้องถิ่น

5. คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองสีเขียวเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ส่งผลให้นักการเมืองท้องถิ่นเกิดความสนใจ กระตือรือร้นในการพัฒนาคุณลักษณะ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำทางการเมือง ได้แก่ การฝึกอบรม โปรแกรมหลักสูตรการเรียนการสอน เป็นต้น เพื่อการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้คุณลักษณะให้แก่ผู้นำทางการเมือง มีการให้ผู้นำได้สะท้อนคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ออกมาสรุปความรู้ที่ได้รับ และฝึกปฏิบัติในการเข้าถึง เข้าใจ ประเมินและตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้นำทางการเมืองมีความรู้ด้านคุณลักษณะ

6. การให้ผู้นำทางการเมืองตระหนักถึงความสำคัญของคุณลักษณะของผู้นำทางการเมือง โดยให้มีการตั้งเป้าหมาย คาดการณ์ผลลัพธ์ในการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะ ออกแบบแผนการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะรวมถึงการสร้างแรงจูงใจ กำลังใจ ในการกระตุ้นการเกิดคุณลักษณะเป็นสิ่งสำคัญให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคุณลักษณะของผู้นำทางการเมือง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2553). *การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย.
จันทมา ช่างสลัก. (2566). *คุณลักษณะของผู้หน้าที่ดี*. วันที่ค้นข้อมูล 22 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก

WWW.istrong.co.th

ชาย โพธิ์สิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
ชำนาญ ภาณุวงษ์. (2567). *ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: กู๊ดเฮดพริ้นท์ติ้งแอนด์แพคเกจจิ้ง.
นุช สัทธาจักรมมงคล และคณะ. (2559). *ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*.
วารสารธุรกิจปริทัศน์, 8(1).

บุญทัน ดอกไธสง. (ม.ป.ป). *นายกชิงธงอำนาจรัฐสู่การปฏิรูปทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: เอสแอนด์จี.
พล เหลืองรังษี. (2566). *คุณลักษณะของนายกรัฐมนตรีที่เหมาะสมกับสังคมไทยตามทฤษฎีของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. ใน การประชุมหาดีใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. 5 กรกฎาคม 2566.

พิมพ์พันธุ์ ศรีพิพิธ และเฟื่องอรุณ ปรีดีดิกล. (2560). *เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองสตรีไทยในระดับท้องถิ่น*. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 45(3), 125-138.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2538). *สังคมวัฒนธรรมและการบริหารแบบไทย*. กรุงเทพฯ: เอสแอนด์จีกราฟฟิค
รพีพร ธงทอง. (29 มิถุนายน 2565). *คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นยุคใหม่กับพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นของประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง*. *Dhammathas Academic Journal*, 22(2), 297-310.

ลดาวลย์ ไช่คำ. (2564). *เรื่อง การเมืองสีเขียว; การปะทะกันระหว่างการเมืองกระแสหลักกับการเคลื่อนไหวแบบใหม่*. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(2), 69-98.

ลิขิต ชีรเวทิน. (2548, 7 ธันวาคม). *ผู้นำทางการเมืองในอุดมคติ*. ผู้จัดการออนไลน์. วันที่ค้นข้อมูล 22 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9480000168398>

วันชาติ นภาศรี. (2555). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดแพร่*. กรุงเทพฯ: ไบรท์แอนด์พริ้น.

วีรพงษ์ รามางกูร. (2557). *การเมืองไทยใต้อาทิตย์สองดวง*. กรุงเทพฯ: มติชนปากเกร็ด.

สติธร ธนานิธิโชติ. (2544). *ทฤษฎีและความรู้ยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สติตฐ รัตนนิโชติ. (2557). คุณลักษณะของนักการเมืองไทยที่มีสถานสัมพันธแบบตระกูลการเมือง.
วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 6(3), 228-230.

ตั้งจิต พิริยะรังสรรค์. (2564, 4 พฤศจิกายน). การครอบงำทางการเมือง. ไทยโพสต์. วันที่ค้นข้อมูล 22
มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/articles-news/18165/>

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2540). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส จังหวัดชลบุรี

The Opinions of Thai Tourists on Tourist Attractions in Nam Sai Beach, Chonburi Province

พิสิฐพงศ์ ยงเสมอ (Pisitpong Yongsamer)¹, อุษณากร ทาวะรมย์ (Ausanakorn Tavarom)²

¹นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

A graduate student of the Master Degree of Political Science Program in Strategy and Security, Faculty of
Political Science and Law, Burapha University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา, ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Asst. Prof. Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Law, Burapha
University, Corresponding Author

E-mail: ²ausanakorn@go.buu.ac.th

Received: 22 May 2025

Revised: 18 June 2025

Accepted: 20 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยด้านเพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.701 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือนักท่องเที่ยวชาวไทยอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 386 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05 และใช้วิธีของ Scheffe' ในการเปรียบเทียบรายคู่

ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้คะแนนสูงสุดด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย ความเสี่ยงต่อการถูกทำร้าย สักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และการเข้าถึงตามลำดับ ทั้งนี้ พบความแตกต่างของความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีเพศและอายุต่างกัน ขณะที่รายได้ ระดับการศึกษา และอาชีพ ไม่มีผลต่อความเห็นที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และความสำคัญของการออกแบบนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยวไทย, แหล่งท่องเที่ยว, หาดน้ำใส

Abstract

This research aimed to investigate and compare these opinions across demographic variables including gender, age, monthly income, educational attainment, and occupation. Data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.701 from a sample of 386 Thai tourists aged 18 years and above. Statistical analyses employed descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (t-test and One-Way ANOVA) with a significance level of 0.05. Post-hoc comparisons were conducted using Scheffe's method when significant differences were detected.

The findings revealed high overall tourist opinions with Nam Sai Beach as a destination. Tourism management received the highest ratings, followed by tourism value, environmental conservation, safety measures, risk of damage, tourist capacity management, recreational activity organization, and accessibility, respectively. Statistical analyses showed significant differences in perceptions across gender and age groups ($p < 0.01$). However, no significant differences were observed when comparing perceptions across income levels, educational attainment, or occupational categories.

These findings provide insights into effective destination management strategies and highlight the importance of developing tourism promotion policies that acknowledge the diversity of tourist demographics.

Keywords: Thai Tourists, Tourist Attraction, Nam Sai Beach

ที่มาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งสามารถสร้างรายได้และทำให้เกิดการพัฒนาตามห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวทั่วประเทศ (กรมการท่องเที่ยว,

2565) ปัจจุบัน กรมการท่องเที่ยวได้จัดทำแผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566 - 2570 เพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ ชุมชน และบุคลากรภาคบริการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (2561 - 2580) ที่มุ่งหมายให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่วางเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน (กรมการท่องเที่ยว, 2565)

โดยในแผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 4 ว่าด้วย การพัฒนาความร่วมมือกับเครือข่ายในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและภาคที่เกี่ยวข้อง (Tourism Networking) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบริการท่องเที่ยวไทยมีความจำเป็นที่ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกประเทศ สอดคล้องกับนโยบายของกองทัพเรือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากมติสภาทราโหม ได้กำหนดให้กองบัญชาการทหารสูงสุดและเหล่าทัพ จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหารโดยมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เนื่องด้วย กองบัญชาการทหารสูงสุดและทุกเหล่าทัพมีพื้นที่น่าสนใจสามารถเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าท่องเที่ยวได้ โดยเปลี่ยนจากการที่เป็น "เขตทหารห้ามเข้า" กลายมาเป็น "เขตทหารยินดีต้อนรับ"

วัตถุประสงค์ของนโยบายการท่องเที่ยวของกองทัพเรือคือ เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายรัฐบาลและกระทรวงกลาโหม ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริม และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับทหาร ทำให้ประชาชนเข้าใจในภารกิจ และกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของกองทัพมากขึ้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทางทหาร อาทิเช่น เรือจักรีนฤเบศร พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ บ้อมพระจุลจอมเกล้า พิพิธภัณฑ์เรือหลวง เป็นต้น รวมทั้งสถานที่ที่กองทัพเรือได้ดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ประชาชนได้รับทราบ อาทิเช่น ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย เป็นต้น และเพื่อเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประชาชนในบริเวณพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง (กองทัพเรือ, 2565)

ตัวอย่างสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งธรรมชาติที่สวยงามและอยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว อาทิเช่น หาดน้ำใส หาดนางรำ หาดทรายแก้ว หาดเทียนทะเล หาดเตยงาม อุทยานใต้ทะเลเกาะขาม เกาะแสมสาร ล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของกองทัพเรือ (กองทัพเรือ, 2567)

“หาดน้ำใส” อยู่ในพื้นที่ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ทางกองทัพเรือรับมอบให้ไว้ในการดูแลและนำผลประโยชน์ที่ได้ไว้บริหารหน่วย แต่เนื่องจากพื้นที่หาดน้ำใสเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าพักผ่อนเมื่อต้นปี 2557 จึงถือว่าเป็นชายหาดน้องใหม่ ที่มีความโดดเด่นคือหาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลใส เป็นชายหาดเล็ก ๆ ที่มีทรายเนียนสะอาดทอดยาวประมาณ 600 เมตร ระดับน้ำตื้น ๆ ลาดชันทำให้มีระดับไม่ลึกมากแม้จะเดินออกไปไกล เด็กสามารถเล่นน้ำได้ดี บรรยากาศเงียบสงบ

และมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม อาทิเช่น บ้านพัก ร้านอาหาร ห้องน้ำ เรือให้เช่า เป็นต้น (เที่ยวไทยที่ไหนดี, 2565)

นอกจากนี้ มีความเหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการพักผ่อนแบบ One Day Trip รวมทั้ง สามารถพักที่หาดน้ำใส แล้วไปเที่ยวเกาะขามหรือเกาะแสมสาร เนื่องจากอยู่ใกล้จุดจำหน่ายตั๋วเพียง 800 เมตร ตั้งอยู่ในค่ายทหาร ภายใต้การดูแลของกองทัพเรือ โดยหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือสัตหีบ (เที่ยวไทยที่ไหนดี, 2565)

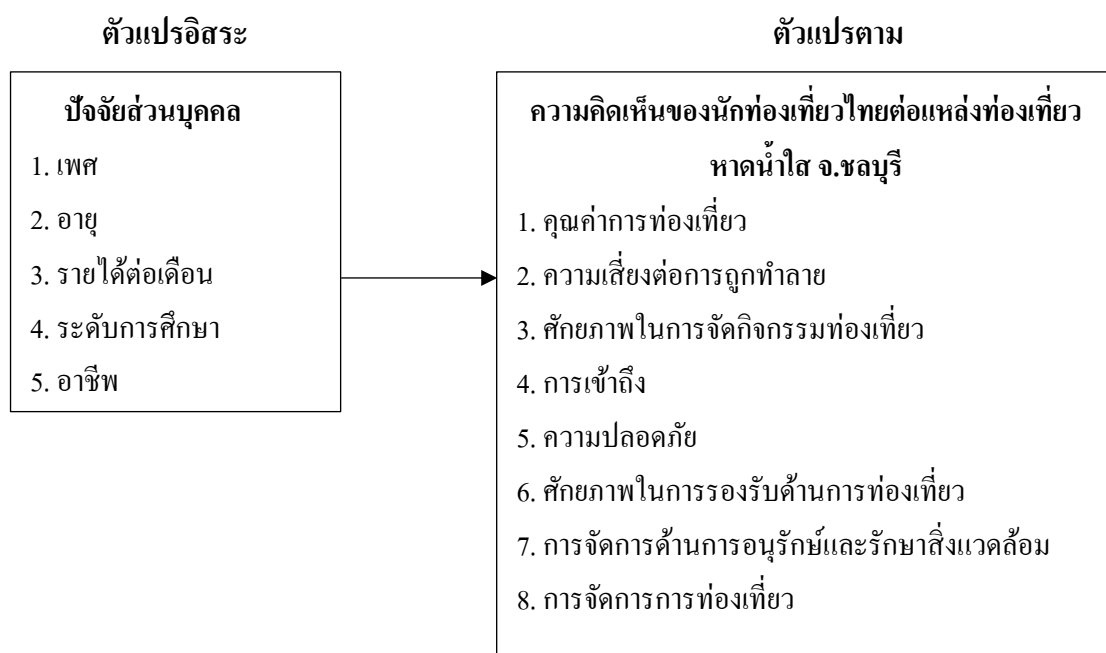
ดังนั้น หาดน้ำใสจึงเป็นพื้นที่ที่มีจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวชายหาด และมีโอกาสในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหารด้วย ทำให้ผู้เขียนได้นำผลการศึกษาวิจัยที่มาจากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยตามองค์ประกอบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ มาเขียนเป็นบทความเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวหาดน้ำใส อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาดของ กรมการท่องเที่ยว (2557) มาเป็นแนวทางในการศึกษา และผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ตัวแปรอิสระ ดังแผนภาพนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการทำวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวไทยที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสแตกต่างกัน
2. นักท่องเที่ยวไทยที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสแตกต่างกัน
3. นักท่องเที่ยวไทยที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสแตกต่างกัน
4. นักท่องเที่ยวไทยที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสแตกต่างกัน
5. นักท่องเที่ยวไทยที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสแตกต่างกัน

ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว (2552 อ้างถึงใน แสงรวี เกตุสุวรรณ, 2563, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า เป็นการเดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่นของตน และไม่ใช่เป็นการพำนักอยู่อาศัยแบบประจำของบุคคลนั้น เป็นลักษณะการเยือนชั่วคราวโดยไม่ใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพ หารายได้ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายคล้ายคลึงกัน อาทิเช่น จูริชญา มณีเนตร (2553 อ้างถึงใน แสงรวี เกตุสุวรรณ, 2563, หน้า 22) ได้ให้ความหมายหมายถึงการเดินทาง จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยปกติปัจจุบันไป

พนัก อาศัยยังสถานที่อื่น ๆ เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางเพื่อท่องเที่ยว ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือการแสวงหารายได้ เป็นต้น

องค์ประกอบของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ควรมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 5 ประการ หรือ 5 As ดังต่อไปนี้ (1) Accessibility หมายถึง การเข้าถึง คือ มีความสามารถในการเข้าถึงความสามารถในการคมนาคม ไปยังสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวได้ดี เช่น มีถนนคอนกรีตและถนนลาดยาง อยู่ในสภาพที่ดี เข้าถึงง่าย สะดวกสบาย รวมไปถึงการเดินทางโดยวิธีอื่น ๆ (2) Activity หมายถึง กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว ที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การเดินป่า การปีนเขา การปั่นจักรยาน การพายเรือ เส้นทางการศึกษา ธรรมชาติ การถ่ายรูป เป็นต้น ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมทำกิจกรรม มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบ (3) Amenity หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อบริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและครบครัน เช่น ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า ถนน โทรศัพท์จุดบริการนักท่องเที่ยว สถานีตำรวจ โรงพยาบาล รวมถึงที่พัก ร้านอาหาร และร้านขายของฝากของที่ระลึก เป็นต้น (4) Attraction หมายถึง สิ่งดึงดูดใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ และ (5) Accommodation หมายถึง ที่พัก คือ ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณใกล้เคียงต้องมีที่พักไว้เพื่อบริการนักท่องเที่ยว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2549 อ้างถึงใน แสงรวี เกตุสุวรรณ, 2563, หน้า 17)

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ความหมายของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ไว้ อาทิเช่น ชวลัญช อุทยาน (2557) ได้เสนอว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior) หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแสดงออก ริวิวรรณ โปรยรุ่งโรจน์ (2558) ได้กล่าวว่า เป็นความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกในด้านต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว ทั้งก่อนการเดินทางท่องเที่ยว ในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ภายหลังจากการเดินทางท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกนั้น ๆ และ ปณัสยา สิริรุ่งโรจน์กนก (2559) กล่าวว่า เป็นการกระทำหรือสิ่งที่นักท่องเที่ยวแสดงออกมาทางร่างกาย ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางการท่องเที่ยว เช่น จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว เพื่อนร่วมทาง รูปแบบการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

องค์ประกอบของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว มี 7 ประการ ดังนี้ 1) เป้าหมาย ทุก ๆ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต้องมีเป้าหมายในการกระทำ เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มอนุรักษ์ต้องการเกียรติยศ โดยแสดงให้เห็นว่าตนเดินทางท่องเที่ยวในขณะที่สภาพแวดล้อมที่ตนเดินทางยังคงสภาพความสมบูรณ์ของระบบนิเวศดั้งเดิม 2) ความพร้อม ความมีวุฒิภาวะ และความสามารถในการทำกิจกรรม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มที่รักความผจญภัย นิยมไต่เขา ปีนหน้าผา ต้องมีความพร้อมทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ 3) สถานการณ์ เหตุการณ์หรือโอกาสที่เอื้ออำนวยให้เลือกกระทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ เช่น การท่องเที่ยวตามหมู่เกาะ ควรกระทำให้ยามคลื่นลมสงบ ไม่ควรทำในขณะที่มีพายุฝนฟ้าคะนอง

4) การแปลความหมาย วิธีการคิดแบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการที่พอใจมากที่สุดในการณ์หนึ่ง ๆ เช่น เวลาเที่ยง ควรเป็นเวลาที่พักท้องเที่ยวหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน 5) การตอบสนองการตัดสินใจกระทำการกิจกรรมที่ได้ตัดสินใจเลือกสรรแล้วเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเพื่อพักผ่อน ดังนั้นนักท่องเที่ยวจะต้องวางแผนการเดินทางและจัดการดำเนินการล่วงหน้า ตั้งแต่กิจกรรมการกำหนดสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการเดินทาง กิจกรรมการจองที่พัก เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง 6) ผลลัพธ์ที่ตามมา ผลจากการกระทำหนึ่ง ๆ เช่น นักท่องเที่ยวได้มีกำหนดการเดินทางไว้เพื่อมาพักผ่อนวันหยุดในประเทศไทย แต่ปรากฏว่าในเวลานั้นเกิดการชุมนุมที่สนามบิน และทำให้สนามบินต้องปิดทำการ เครื่องบินไม่สามารถลงจอดได้ มีผลลัพธ์ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถบรรลุผลตามที่คาดหมายไว้ได้ และ 7) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่กระทำลงไปไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ จึงต้องกลับมาแปลความหมาย ไตร่ตรอง เพื่อเลือกหาวิธีใหม่ ๆ มาตอบสนองความต้องการหรืออาจจะเลิกความต้องการไป เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่เกินความสามารถ เช่น การก่อวินาศกรรมในเมืองมูมไบ ประเทศอินเดียในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.2008 นักท่องเที่ยวที่ตั้งใจจะเดินทางไปเมืองดังกล่าว จะต้องเกิดความผิดหวังเพราะเกิดความกังวลด้านความปลอดภัย และอาจล้มเลิกความตั้งใจในการเดินทางหรืออาจเปลี่ยนเส้นทางไปเมืองอื่นที่ปลอดภัยกว่า (ชวลินุช อุทยาน, 2557)

รูปแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) นักท่องเที่ยวแบบประหยัด (Budget Travelers) เป็นนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ปานกลาง และต้องการการท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ 2) นักท่องเที่ยวชอบผจญภัย (Adventurous Tourist) เป็นกลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาดี และมีรายได้ปานกลางถึงสูง มีความชื่นชอบในกิจกรรมระหว่างการเดินทางหยุดพักผ่อน หรือการท่องเที่ยวแบบผจญภัย 3) นักท่องเที่ยวประเภทคนรักบ้าน (Homebody Tourist) เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรอบคอบ แต่ไม่ชอบปรึกษาเรื่องการท่องเที่ยวกับบุคคลอื่น และใช้เวลาในการเตรียมตัวท่องเที่ยวน้อย 4) นักท่องเที่ยวประเภทเดินทางระหว่างวันหยุด (Vacationers) เป็นกลุ่มที่ใช้เวลาในการคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหรือการเดินทางในครั้งต่อไปค่อนข้างมาก มีความกระตือรือร้น แต่มีรายได้ค่อนข้างน้อย และ 5) นักท่องเที่ยวแบบชอบเดินทางโดยใช้ระยะเวลาเดินทางยาวนาน (Moderates) เป็นกลุ่มที่ชอบการท่องเที่ยวเดินทาง แต่ไม่สนใจการท่องเที่ยวในระหว่างวันหยุดสุดสัปดาห์ ชื่นชอบการเดินทางที่ใช้ระยะเวลานานมากกว่า (Pereault and Dorden, 1979 อ้างถึงใน นกัศพร จงรักษ์, 2560, หน้า 14)

ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดความพึงพอใจโดยตรง แต่สามารถวัดได้โดยทางอ้อม โดยการวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้น และการแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง จึงสามารถวัดความพึงพอใจนั้นได้ ทั้งนี้ การวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้ 1) การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบ

สอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าว อาจถามความพอใจในด้านต่าง ๆ 2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง และ 3) การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของ บุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน (ภณิดา ชัยปัญญา, 2541)

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ทำการสำรวจความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มาท่องเที่ยวในหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 386 คน ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรทาร์ยามานะ (Yamane, 1973) กำหนดความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 และระดับความเชื่อมั่น 95% จากนั้นสุ่มตัวอย่างสุ่มแบบระบบ (Systematic random sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยแบ่งโซนพื้นที่จากนั้นกำหนดเวลาลงพื้นที่เก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งช่วงวันธรรมดา ช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ และช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ได้เท่ากับ 0.701

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้รวมต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบให้เลือกคำตอบ (Check lists)

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 39 ข้อ แบ่งเป็น 8 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าการท่องเที่ยว 2) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย 3) ศักยภาพในการจัดกิจกรรม 4) การเข้าถึง 5) ความปลอดภัย 6) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว 7) การจัดการการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม และ 8) การจัดการการท่องเที่ยว ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบวัดประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale) ดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) เห็นด้วย (4) เฉยๆ (3) ไม่เห็นด้วย (2) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยบูรพา ถึงสำนักงานหาดน้ำใส อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ทั้งนี้ ทำการเก็บข้อมูลในช่วงตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2567 ถึง สิงหาคม 2567

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe'

สำหรับเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความคิดเห็นฯ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง น้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง น้อยที่สุด

นอกจากนี้การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย : G-HU134/2567 วันที่รับรอง: วันที่ 31 ก.ค. 2567

ผลการวิจัย

ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 57.14) มีอายุ 21 - 30 ปี (ร้อยละ 45.45) และอายุ 31 - 40 ปี (ร้อยละ 20.00) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ ปวช./ ปวส. (ร้อยละ 46.75) อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 30.1) และอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 22.86) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท (ร้อยละ 29.35) และรายได้ 10,001 - 20,000 บาท (ร้อยละ 27.27) ส่วนใหญ่มีการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนบุคคล (ร้อยละ 71.17) มีการเดินทางท่องเที่ยวที่นี้ในช่วงเวลาวันหยุดสุดสัปดาห์ (ร้อยละ 47.27) และช่วงเวลาวันหยุดนักขัตฤกษ์ (ร้อยละ 37.73)

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน 8 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยสามอันดับแรก ได้แก่ การจัดการด้านการท่องเที่ยว ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยว และ การจัดการด้านการอนุรักษ์ และรักษาสีสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ภาพรวมและรายด้าน

อันดับ	ด้าน	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	การจัดการการท่องเที่ยว	4.11	0.54	มาก
2	คุณค่าการท่องเที่ยว	4.08	0.53	มาก
3	การจัดการการอนุรักษ์และรักษาสีสิ่งแวดล้อม	4.05	0.55	มาก
4	ความปลอดภัย	4.05	0.55	มาก

อันดับ	ด้าน	$\bar{X}$	SD	แปลผล
5	ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	4.04	0.53	มาก
6	ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	4.01	0.59	มาก
7	ศักยภาพในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว	4.05	0.55	มาก
8	การเข้าถึง	3.98	0.57	มาก
	ภาพรวม	4.04	0.48	มาก

และเพื่อให้เห็นประเด็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนี้ ขอนำเสนอด้วยความคิดเห็นรายข้อในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาด้านการจัดการการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสมีป้ายแสดงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อห้ามและข้อควรระวังต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือ หาดน้ำใสมีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ และ หาดน้ำใสมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี **ด้านการจัดการการท่องเที่ยว**

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	หาดน้ำใสมีป้ายแสดงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อห้ามและข้อควรระวังต่าง ๆ	4.22	0.72	มากที่สุด
2	หาดน้ำใสมีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ	4.14	0.75	มาก
3	หาดน้ำใสมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ Facebook, Tik Tok, Line เป็นต้น	4.12	0.73	มาก
4	หาดน้ำใสมีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	4.11	0.73	มาก
5	หาดน้ำใสมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพดีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น การไฟฟ้า การประปา การเดินทางประจำทาง โทรศัพท์ ฯลฯ	4.10	0.75	มาก

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{x}$	SD	แปลผล
6	หาดน้ำใสมีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับที่ดีมาก มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงปกติและช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว	4.08	0.72	มาก
7	หาดน้ำใสมีการจัดส่วนบริการร้านค้าและร้านอาหารในบริเวณที่เหมาะสม	4.06	0.72	มาก
8	หาดน้ำใสมีห้องน้ำและห้องอาบน้ำสาธารณะที่พอเพียงพร้อมใช้งาน และมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	4.05	0.76	มาก
	ภาพรวม	4.04	0.48	มาก

ผลการศึกษาด้านคุณค่าการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่าหาดน้ำใสมีพื้นที่หาดทรายกว้าง เหมาะสำหรับนั่งเล่นบนชายหาดมาก รองลงมาคือ นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทิวทัศน์สวยงามของพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และ ชื่นชอบบริเวณหาดน้ำใสที่มองเห็นทะเลและเกาะแก่งใกล้ ๆ ชัดเจน ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี **ด้านคุณค่าการท่องเที่ยว**

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1	หาดน้ำใสมีพื้นที่หาดทรายกว้าง เหมาะสำหรับนั่งเล่นบนชายหาด	4.24	0.75	มาก
2	นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทิวทัศน์สวยงามของพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก	4.08	0.75	มาก
3	ชื่นชอบบริเวณหาดน้ำใสที่มองเห็นทะเลและเกาะแก่งใกล้ ๆ ชัดเจน	4.05	0.78	มาก
4	น้ำทะเลบริเวณหาดน้ำใสมีความใสทำให้มองเห็นพื้นทรายและสัตว์น้ำ	4.04	0.75	มาก
5	หาดน้ำใสมีทรายที่ละเอียด และสีขาวสวยงาม	3.97	0.79	มาก
	ภาพรวม	4.08	0.53	มาก

ผลการศึกษาด้านการจัดการการอนุรักษ์และรักษาสีเขียว พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่าหาดน้ำใสมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่มาก และ หาดน้ำใสมีแหล่ง

ท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมากขึ้น และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับที่ดี ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการการอนุรักษ์และรักษาสสิ่งแวดล้อม

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	หาดน้ำใสมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่	4.08	0.76	มาก
2	หาดน้ำใสมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงาม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมากขึ้น และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับที่ดี	4.08	0.73	มาก
3	หาดน้ำใสมีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษารวมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น ดำน้ำดูปะการัง ฯลฯ	4.05	0.74	มาก
4	หาดน้ำใสมีกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ	4.04	0.74	มาก
5	หาดน้ำใสมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกฎ ระเบียบและข้อห้ามของพื้นที่	4.01	0.74	มาก
	ภาพรวม	4.05	0.55	มาก

ผลการศึกษาด้านความปลอดภัย พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่า ฟังพอใจกับระบบรักษาความปลอดภัยทั้งทางน้ำและทางบก รองลงมาคือ ฟังพอใจในระบบแจ้งเตือนอันตรายของหาด และหาดน้ำใสไม่มีวัสดุแหลมคมที่เป็นอันตรายบนชายหาดและพื้นทรายในทะเล ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านความปลอดภัย

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	ฟังพอใจกับระบบรักษาความปลอดภัยทั้งทางน้ำและทางบก เช่น มีไลฟ์การ์ด ยามตามเส้นทาง	4.16	0.75	มาก
2	ฟังพอใจในระบบแจ้งเตือนอันตรายของหาด	4.06	0.74	มาก

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
3	หาดน้ำใสไม่มีวัสดุแหลมคมที่เป็นอันตรายบนชายหาดและพื้นทรายในทะเล	4.00	0.75	มาก
4	หาดน้ำใสไม่มีความเสี่ยงการเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ เช่น จมน้ำ แมงกะพรุน ทะเลดูด เป็นต้น	3.96	0.77	มาก
	ภาพรวม	4.05	0.55	มาก

ผลการศึกษาด้านความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่าหาดน้ำใสไม่มีการระบายน้ำทิ้งลงสู่บริเวณชายหาด รองลงมาคือ หาดน้ำใสไม่มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของชายหาด และ บริเวณหาดน้ำใสไม่พบสิ่งปลูกสร้างทั้งชั่วคราวและถาวรที่รบกวนทัศนียภาพบริเวณชายหาด ตามลำดับ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี **ด้านความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย**

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	หาดน้ำใสไม่มีการระบายน้ำทิ้งลงสู่บริเวณชายหาด	4.21	0.71	มากที่สุด
2	หาดน้ำใสไม่มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของชายหาด	4.04	0.72	มาก
3	บริเวณหาดน้ำใสไม่พบสิ่งปลูกสร้างทั้งชั่วคราวและถาวรที่รบกวนทัศนียภาพบริเวณชายหาด	4.00	0.75	มาก
4	ชายฝั่งบริเวณหาดน้ำใสไม่มีร่องรอยการถูกกัดเซาะ	3.92	0.79	มาก
	ภาพรวม	4.04	0.53	มาก

ผลการศึกษาด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าหาดน้ำใสมีความหลากหลายของกิจกรรมเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว รองลงมาคือ หาดน้ำใสมีที่จอดรถเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว และ การจัดภาชนะรองรับขยะบริเวณชายหาดเป็นช่วง ๆ มีจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม ตามลำดับ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี **ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว**

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	หาดน้ำใสมีความหลากหลายของกิจกรรมเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	4.12	0.75	มาก
2	หาดน้ำใสมีที่จอดรถเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว	4.01	0.82	มาก
3	การจัดภาชนะรองรับขยะบริเวณชายหาดเป็นช่วง ๆ มีจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม	3.97	0.76	มาก
4	สัดส่วนนักท่องเที่ยวต่อวันมีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว	3.96	0.81	มาก
	ภาพรวม			

ผลการศึกษาด้านศักยภาพในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่าบริเวณชายหาดมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาสถานที่พักผ่อนได้ รองลงมาคือ กิจกรรมที่หาดมีราคาที่เหมาะสม และ หาดน้ำใสมีกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี **ด้านศักยภาพในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว**

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	บริเวณชายหาดมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาสถานที่พักผ่อนได้	4.12	0.80	มาก
2	กิจกรรมที่หาดมีราคาที่เหมาะสม เช่น ค่าเช่าพายเรือ ค่าเช่าห่วงยาง ค่าเช่าเสื้อ ฯลฯ	3.99	0.80	มาก
3	หาดน้ำใสมีกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว	3.96	0.73	มาก
4	หาดน้ำใสมีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.92	0.79	มาก
	ภาพรวม	4.00	0.57	มาก

ผลการศึกษาด้านการเข้าถึง พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความคิดเห็นว่าการจัดเส้นทาง การเข้าถึงชายหาดเส้นทางเข้า - ออกได้สะดวก และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความหลากหลายสร้างวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้ และ หาดน้ำใสมีรถบริการรับส่งนักท่องเที่ยวที่เพียงพอ ตามลำดับ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี *ด้านการเข้าถึง*

อันดับ	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1	การจัดเส้นทางในการเข้าถึงชายหาดเส้นทางเข้า - ออกได้สะดวก และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน	4.08	0.76	มาก
2	แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความหลากหลายสร้างวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้	4.04	0.74	มาก
3	หาดน้ำใสมีรถบริการรับส่งนักท่องเที่ยวที่เพียงพอ	3.96	0.77	มาก
4	หาดน้ำใสมีทางเข้าถึงสะดวกด้วยรถขนาดใหญ่ ได้แก่ รถโดยสารหรือรถทัศนอาจร	3.90	0.85	มาก
5	แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย	3.90	0.78	มาก
	ภาพรวม	3.98	0.57	มาก

สำหรับ**ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย** พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีเพศต่างกัน และ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสโดยภาพรวม และรายด้าน 8 ด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด ทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการครบถ้วน (การท่องเที่ยว, 2557) สะท้อนให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสมีศักยภาพการท่องเที่ยว กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่มีความสามารถของอุปทานในการรองรับอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว และมีผลต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตนเอง (ศิริกานดา ชูชื่น, 2554) รวมทั้ง สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ตามคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการหรือที่เรียกว่า 4As ได้แก่ Attraction (ความน่าดึงดูดใจของสถานที่) Accessibility

(ความสะดวกในการเข้าถึง) Amenity (ความประทับใจ) และ Ancillary service (องค์ประกอบของการบริการ)

โดยสามอันดับแรก ได้แก่ การจัดการด้านการท่องเที่ยว ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยว และการจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสีเขียว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิชาการอีกหลายท่าน อาทิเช่น นันทรัตน์ ทองมีเพชร (2553) ที่พบว่า ประชาชนในชุมชนลีเล็ด ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนลีเล็ด ด้านร่วมปฏิบัติการ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านเส้นทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าชายเลน โดยรวมอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ ปรีวัตร ปาโส (2554) ที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านบริการเสริมประชาชนทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ ปรัชญา บุญเดช (2561) ที่พบว่า การท่องเที่ยวถ้ำเลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และกัญญากาญจน์ ไชเออร์ส (2559) ที่พบว่า การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ด้านสินค้าของที่ระลึก อยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ สุธิดา ดินตะนุระ (2565) ที่พบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม การดูแลแหล่งท่องเที่ยว หรือมีกิจกรรมที่สัมพันธ์กันกับการฟื้นฟูอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด งานวิจัยของ อมรวิทย์ ชานก (2559) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว อำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี ต้องการให้สถานที่ท่องเที่ยวเป็นสถานที่พักผ่อน ที่ให้ความรู้สึกสะดวกสบาย ไม่ก่อให้เกิดความยากลำบากในการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ อิศระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว (2561) ที่พบว่า แหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านความประทับใจ อยู่ในระดับมาก

2. จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีเพศต่างกัน และ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลเสม็ด อำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นันทรัตน์ ทองมีเพชร (2553) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ชุมชนลีเล็ด ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนลีเล็ดโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ก็ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิชาการอีกหลายท่าน อาทิเช่น ปรัชญา บุญเดช (2561) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวถ้ำเลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีเพศแตกต่างกัน มีความต้องการต่อแหล่งท่องเที่ยวฯ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ สิริกานดา ชูชื่น (2554) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพ เทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน เป็นต้น

นอกจากนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใส ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัชญา บุญเดช (2561) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการต่อแหล่งท่องเที่ยวฯ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษานักวิชาการหลายท่าน อาทิเช่น นันทรัตน์ ทองมีเพชร (2553) ที่พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนใกล้เคียงโดยรวมไม่ต่างกัน และงานวิจัยของ ศิริกานดา ชูชื่น (2554) ที่พบว่า มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพ เทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน เป็นต้น

จากผลการศึกษาสามารถนำมาเสนอแนะได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1. ควรกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และมีการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น อาทิเช่น การประชาสัมพันธ์ การใช้ประโยชน์พื้นที่ชายหาด เป็นต้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กิจการหาดน้ำใส หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือ สังกัดกองเรือยุทธการของกองทัพเรือไทย ควรสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น จัดทำป้ายแสดงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความละเอียด อธิบายได้อย่างเข้าใจมากยิ่งขึ้น

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการใช้ประโยชน์ความกว้างของหาดทราย เช่น มีเส้นทางให้เข้าสำหรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมทางทะเลที่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ความกว้างของหาดทรายของหาดได้อย่างเต็ม และ จัดให้มีกิจกรรมร่วมเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่ พร้อมเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่เพิ่มเติมมากขึ้น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวไทย

2. ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวในเชิงลึก

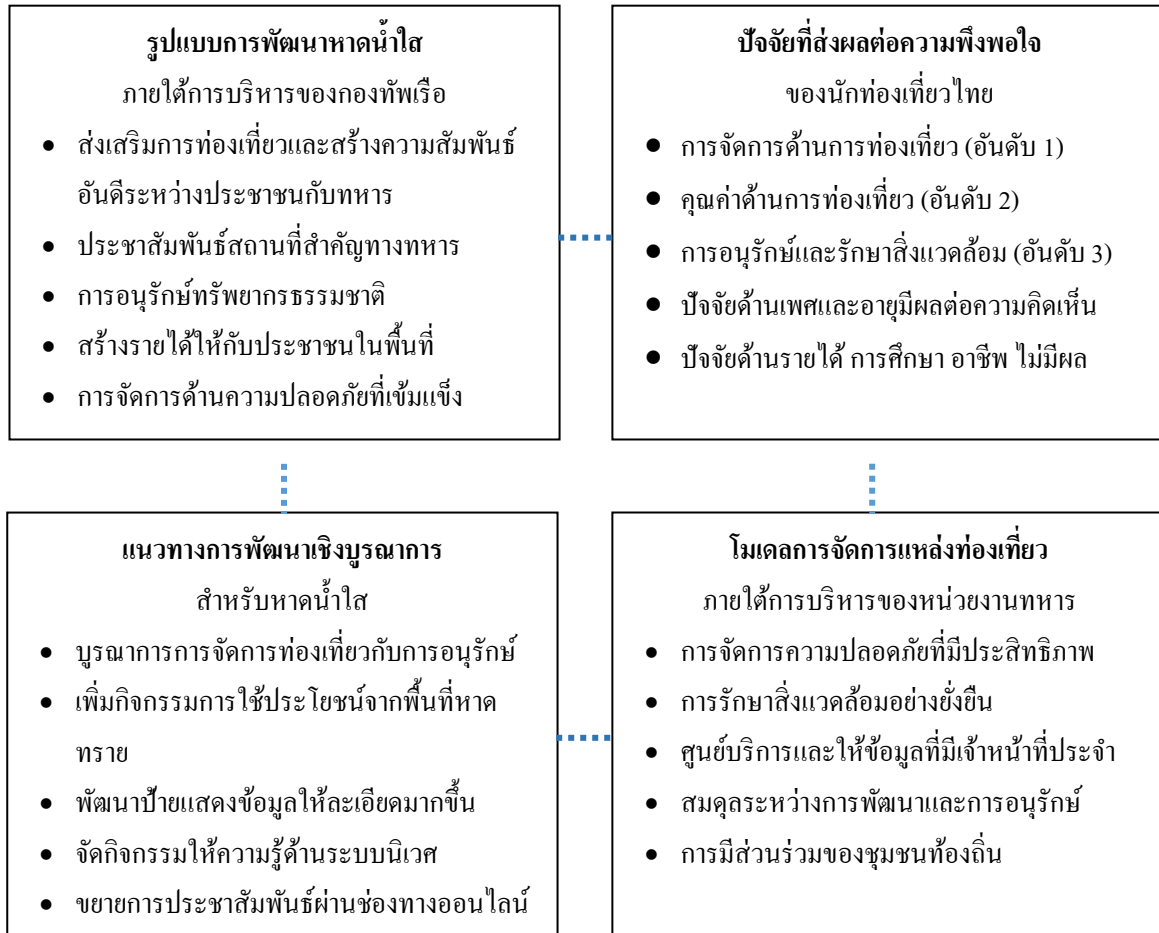
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวหาดน้ำใสกับแหล่งท่องเที่ยวชายหาดอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้

การบริหารของหน่วยงานทหาร

4. ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของการพัฒนาการท่องเที่ยวหาดน้ำใสต่อชุมชนท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายด้าน ซึ่งแผนภาพข้างล่างนี้ได้นำเสนอ 4 ด้านหลักที่เชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวหาดน้ำใสให้มีความยั่งยืนต่อไป

แผนภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองทัพเรือ. (2565). นโยบายกองทัพเรือประจำปีงบประมาณ 2565. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก [https://www.navy.mi.th/storage/frontend/article/243/file/th/policy_navy65%20\(1\).pdf](https://www.navy.mi.th/storage/frontend/article/243/file/th/policy_navy65%20(1).pdf)

กองทัพเรือ. (2567). สถานที่ท่องเที่ยวกองทัพเรือ. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.navy.mi.th/1c0f7fe9d74f33a32c1b71dd0407b5b5>

กรมการท่องเที่ยว. (2557). คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ประเภทชายหาด (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

กรมการท่องเที่ยว. (2565). แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566-2570. กองพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว.

เจษฎ์สิตา จารุรงค์รัตน์. (2566). พฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศด้วยตนเองของนักท่องเที่ยวชาวไทย เชนอเรนซ์วาย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2701/1/g631110074.pdf>

ชวัลนุช อุทยาน. (2557). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสอน. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://touristbehaviour.wordpress.com/1/>

จิรัชญา มณีเนตร. (2553). ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว = Thai studies for tourism (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเคียนสโตร์.

เที่ยวไทยที่ไหนดี. (2565). หาดน้ำใส จ.ชลบุรี. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.travelthaiblog.com>

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2549). รวมบทความวารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.

ปณัสยา สิริรุ่งโรจน์กนก. (2549). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตลาดน้ำ อัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/56920256.pdf

ปรีชญา บุญเดช. (2561). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวถ้าเลขาขอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปรีวัตร ปาโส. (2554). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นภัสพร จงรักษ์. (2560). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเที่ยว. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้
จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5902031565_7325_6131.pdf
- นันทรรัตน์ ทองมีเพชร. (2553). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาชุมชนลีเล็ด
ตำบลลีเล็ด อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภณิดา ชัยปัญญา. (2541). การวัดความพึงพอใจ. กรุงเทพฯ: แสงอักษร.
- รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์. (2558). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รัฐนันท์ พงศ์วิทธิธร และกัญญากาญจน์ ไชเออร์ส. (2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด
เชียงใหม่ตามทัศนะของนักท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10
(22), 61-65.
- ศิริกานดา ชูชื่น. (2554). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว เทศบาล
เมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการ
จัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศูนย์อำนวยการการท่องเที่ยวกองทัพเรือ. (2565). หาดน้ำใส น้ำทะเลใส ฟาร์มสัตว์ หาดทรายละเอียด. วันที่
ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก <http://www.thainavyland.com/nam-sai-beach/>
- สุธิดา ดินตะบูน. (2565). การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนของธุรกิจครอบครัวใน
อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แสงรวี เกตุสุวรรณ. (2563). องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ. วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก
<http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/928/1/gs611130278.pdf>
- อมรวิทย์ ชานก. (2559). แรงจูงใจท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมา
ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อิสระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว. (2561). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเกาะเต่า
จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วารสารมหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 38(5), 25-28.

สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

Competency of Chonburi Provincial Administrative Organization

in Providing Education for Persons with Disabilities

ธีระพงษ์ ฐิริปาณิก (Teerapong Puripanik)

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lecturer, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: teerapong@go.buu.ac.th

Received: 5 June 2025

Revised: 17 June 2025

Accepted: 18 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 2) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และ 3) ปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรครูของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 201 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม และแบบสอบถามมีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) 0.99 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง คือ t - test, one-way Anova, สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงเส้น และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) 2) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม และ 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ ด้านความรู้ด้านทักษะ ด้านความรู้ลึกเกี่ยวกับตนเอง ด้านนิสัย และด้านแรงจูงใจ โดยมีความสัมพันธ์ปานกลางทุกด้าน

และปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่า ทั้ง 5 ด้านดังกล่าวไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้ร้อยละ 13.2

คำสำคัญ: สมรรถนะ, องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, การจัดการศึกษา, คนพิการ

Abstract

This article has the objective to study 1) the competency management of Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities; 2) the difference between personnel factors and opinions of competency at Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities; and 3) predictive factors associated with competency at Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities. The research is quantitative methods. The sample group consists of teachers working in schools under the supervision of Chonburi Provincial Administrative Organization, totaling 201 people. The research tools include questionnaires with the Item-Objective Congruence (IOC) index rate of 0.99. Data collection encompasses from January to March 2024. The descriptive statistics analysis includes percentage, mean, deviation and inference statistics, e.g. t-test, one-way Anova, Linear Coefficient Correlation and Multiple Regression Analysis.

The research result has shown that 1) the competency of Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities is overall at a high level ($=4.03$); 2) the difference between personnel factors and opinions of competency includes age, education level, and knowledge of inclusive education; and 3) the correlative factors affecting the competency of Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities encompasses knowledge, skill, self-feeling, behavior, and inspiration. These factors are all in moderate level. Predictive factors of competency at Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities have no influential significance on providing education for persons with disabilities proficiency. All correlative factors are used together to forecast the competency at Chonburi Provincial Administrative Organization in providing education for persons with disabilities with a percentage of 13.2.

Keywords: Competency, Chonburi Provincial Administrative, Providing Education, Persons with Disabilities

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีคนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน 2,102,384 คน (ร้อยละ 3.18 ของประชากรทั้งประเทศ) โดยแยกเป็นคนพิการเพศชาย จำนวน 1,098,117 คน คิดเป็นร้อยละ 52.23 และคนพิการเพศหญิง จำนวน 1,004,267 คน คิดเป็นร้อยละ 47.77 (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565) ซึ่งคนพิการเหล่านี้แม้ว่าในปัจจุบันจะมีหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การฟื้นฟูสมรรถภาพ การส่งเสริมอาชีพแล้วก็ตาม แต่ภาระในการดูแลคนพิการเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็ยังตกอยู่กับครอบครัว หรือญาติพี่น้อง ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในการดูแลส่งเสริมผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว

สำหรับประเทศไทยการให้ความสำคัญกับคนพิการ โดยจะเห็นได้จากที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พุทธศักราช 2550 และพุทธศักราช 2560 ได้สรุปใจความเกี่ยวกับคนพิการว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ โดยรัฐต้องสงเคราะห์คนพิการหรือทุพพลภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีพึ่งตนเองได้ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุความพิการจะกระทำมิได้ และรัฐพึงให้ความช่วยเหลือคนพิการและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ คุ้มครองมิให้ถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

ดังนั้นคนพิการซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคม หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง ย่อมมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป การส่งเสริมพัฒนาคนพิการได้เต็มศักยภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การค้นพบความพิการ การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การให้การศึกษ การพัฒนาทักษะสังคม และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการจึงควรมุ่งเน้นพัฒนาความสามารถคนพิการให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หรือแรกพบความพิการให้การศึกษาอบรมให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีอาชีพ มีงานทำ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยเหลือตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

การได้รับการศึกษาของคนพิการเป็นสิ่งที่ถูกให้ความสำคัญในสังคมไทย โดยเมื่อปี พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการประกาศนโยบายปีการศึกษาเพื่อคนพิการขึ้นโดยมีคำขวัญว่า “คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน” การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ หรือเรียก “การศึกษาพิเศษ” ในประเทศไทยได้

มีการพัฒนาระบบสำหรับรองรับคนพิการอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน ปฐมวัย มัธยมศึกษาตอนต้น อาชีวศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่อง ทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาของภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสนับสนุนให้คนพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นทางการศึกษา ซึ่งกฎหมายสำคัญที่กล่าวถึงสิทธิคนพิการด้านการศึกษา ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 49 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 10 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มาตรา 5 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ในมาตรา 20 (2) (ศูนย์วิจัยเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องมือแพทย์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565)

โดยบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการที่ระบุไว้ในกฎหมาย ได้แก่ การได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา, การเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษาระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น, การได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล, การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง และการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล และปัจจุบันรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “การเรียนรู้ร่วม” เป็นนโยบายการศึกษาที่กำเนิดในช่วงของการปฏิรูปการศึกษา แล้วมีการผันตัวอย่างรวดเร็ว โดยสื่อตามการเปลี่ยนแปลงของประเทศพัฒนา การเรียนรู้ร่วมเป็นนโยบายทางสังคม เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นสำหรับเด็กพิการรายบุคคล โดยเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือพิการได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา นั้นทนทานและสังคมกับเด็กปกติในสังคมทั่วไป ซึ่งการเรียนรู้ร่วมทางการศึกษาปฐมวัยเน้นเจาะจงเฉพาะการให้เด็กที่บกพร่องและเด็กปกติได้ทำงานและเล่นด้วยกันในชั้นเรียนด้วยกัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และยิ่งจะมีบทบาทมากขึ้นในอนาคต อันเนื่องมาจากนโยบายการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ ได้แก่ เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรุงเทพมหานคร มีอำนาจในการจัดการศึกษา และถ่ายโอนภารกิจการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่จากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการ

สภาการศึกษา (2550) พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษาหลายประการ เช่น ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในการศึกษาหรือไม่เห็นความสำคัญด้านการศึกษา ขาดความต่อเนื่องทางการเมือง ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจและความมุ่งมั่นในการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง ส่งผลให้คุณภาพของสถานศึกษาสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งไม่เป็นที่ยอมรับจากชุมชนและผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเพื่อเข้าเรียนสถานศึกษาในสังกัด เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมสนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นและหน่วยงานต่าง ๆ ในเขตจังหวัดที่รับผิดชอบเป็นองค์กรแห่งการบริการสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณประโยชน์ในเขตจังหวัด ตลอดทั้งช่วยเหลือพัฒนางานของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย, การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด และสนับสนุนหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 45 ข้อ (7 ตร) ยังได้ระบุถึงหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ว่า มีหน้าที่จัดการ ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมทั้งการจัดการหรือสนับสนุนการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2552)

ภารกิจงานบริการสาธารณะในด้านคนพิการ ในด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จึงเป็นการรวมพลังระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การชุมชน องค์การคนพิการ ผู้ปกครองคนพิการ และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระบบและครบวงจร จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมพัฒนาระบบการทำงานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ยิ่งในการพัฒนาผู้เรียน และผลิตกำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีกับนานาประเทศได้ ดังนั้น การมี “โรงเรียนคุณภาพ” เพื่อรองรับการจัดการศึกษาพิเศษได้แก่ผู้พิการ ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนที่สำคัญในการเป็นกลไกให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเป็นเลิศ และมีความเสมอภาคในการให้บริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในมาตรฐาน ยึดหยุ่นและหลากหลายในทางปฏิบัติการจัดการศึกษาเพื่อสู่ความเป็นเลิศ จึงเป็นเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรียนให้มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มาตรฐานเป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และท้าทายความสามารถของผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ (สราวุธ สุตะวงศ์, 2554)

ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะมีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มาตรฐานเป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมได้นั้น สถานศึกษาจะต้องมีสมรรถนะองค์การ ซึ่งหมายถึงความสามารถและทักษะเฉพาะที่ทำให้องค์การมีความสามารถในการบริหาร หรือจัดการทรัพยากรของตนเอง ให้ขับเคลื่อนกิจกรรมขององค์การเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การที่ได้กำหนดไว้ และในปัจจุบันการที่จะวัดได้ว่าองค์การมีสมรรถนะอาจจะพิจารณาได้หลายองค์ประกอบ เช่น การมีสมรรถนะหลัก ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่กำหนดเป็นคุณลักษณะร่วมของบุคลากรทั้งระบบที่ต้องมีเพื่อเป็นการหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกันเพื่อที่จะทำให้องค์การสามารถดำเนินงานได้สำเร็จคล่องตัว และตัวแบบด้านการจัดการเป็นตัวแบบที่ให้ความสนใจสมรรถนะขององค์การ เพราะเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมขึ้นอยู่กับองค์การที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ซึ่งมีประกอบ เช่น โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้

สถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ยังไม่มีรูปแบบบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสน่ห์ จัญโต (2554) ได้ศึกษา การพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ขาดการนำเอาการบริหารสมรรถนะมาใช้ทั้งการสรรหา การคัดเลือกบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากร และการจ่ายค่าตอบแทน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า การที่สถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดการศึกษาให้เต็มคุณภาพมีมาตรฐาน และเพิ่มพูนศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่องสู่ความเป็นเลิศหรือทำให้สถานศึกษาเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงนั้น สถานศึกษาจะต้องบริหารตนเองให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงต้องมีสมรรถนะอย่างมากในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่สอดคล้องบริบทของประชาชนแต่ละกลุ่มในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมที่เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือพิการได้เข้าเรียนรู้สังคมและสิ่งแวดล้อมของชั้นเรียนเด็กปกติ เพื่อให้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและจากการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน เพราะนโยบายการศึกษาชาติได้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนไทยทุกคนให้สามารถเรียนได้ในทุกที่ที่เปิดเรียนทั้งคนปกติและคนไม่ปกติซึ่งหมายถึงผู้พิการ ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้ด้วยจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางสังคม เกิดการยอมรับในความเป็นมนุษย์ สร้างความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีโดยมีวิสัยทัศน์ดังนี้ “เมืองนวัตกรรมน่าอยู่ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวและกีฬา พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” และมีพันธกิจในการพัฒนาที่ครอบคลุมหลายด้าน ซึ่งในส่วนของการศึกษาก็มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมการจัดการศึกษา และการ

ให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง รวมถึงการส่งเสริมการศึกษาให้เข้าสู่วัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจดังนี้ 1) พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยมีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการ ดนตรี กีฬา ศิลปะ และทักษะชีวิต เช่น การจัดแข่งขันกีฬานักเรียนโรงเรียนในสังกัด 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและทันสมัย 4) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวิชาการ 5) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด และ 6) การบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษาสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดและตอบสนองความต้องการของประชาชน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2566)

แต่ที่ผ่านมาจากประเด็นการลงพื้นที่เบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ยังไม่มีความชัดเจนในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เพราะยังมีประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ต้องศึกษาและหาแนวทางเพื่อให้ความช่วยเหลือ เช่น 1) ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อาจยังไม่มีมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงจากกระทรวง หรือกรมต้นสังกัด 2) ปัญหาในการสรรหา บรรจุ และแต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 3) ปัญหาด้านงบประมาณ เนื่องจากโรงเรียนที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับงบอุดหนุนจากรัฐบาล แต่ อาหารกลางวัน นมโรงเรียน สมุด หนังสือ หรืออุปกรณ์การเรียนบางส่วน ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดูแลคนพิการที่มาขอรับความช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว และ 4) ปัญหาด้านความพร้อมของสถานที่ในโรงเรียนที่ออกแบบมาไม่เอื้อต่อคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นสื่อการเรียนการสอน อาคาร ทางเดิน เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการที่จะทราบว่าสมรรถนะหลัก และสมรรถนะด้านการจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอยู่ในระดับใด และปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์และสามารถพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีสามารถนำไปกำหนดนโยบาย และแผนกลยุทธ์และแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาสำหรับคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างเต็มที่ตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ต่อไป

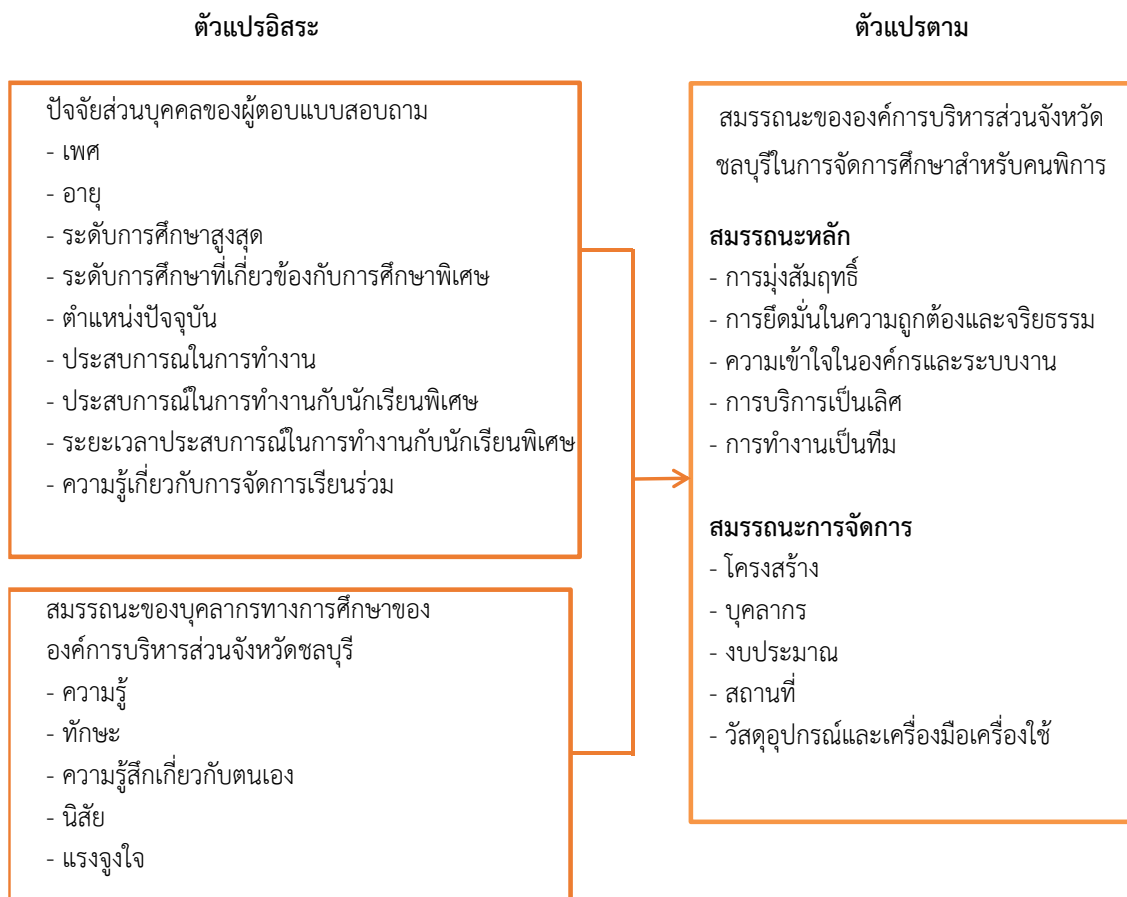
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

3. เพื่อศึกษาปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษา
สำหรับคนพิการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรทางการศึกษาที่มีข้อมูลส่วนบุคคลแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแตกต่างกัน

2. สมรรถนะส่วนบุคคลของบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง นิสสัย และแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยนำ 2 แนวคิดหลักมาประกอบเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะองค์การ และ 2) แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะองค์การ

ในการศึกษารุ่นนี้ ผู้วิจัยที่กำหนดตัวแปรอิสระซึ่งได้แก่ สมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะองค์การของ David C. McLelland (อ้างอิงใน สุกัญญา รัศมิธรรมโชติ, 2549, หน้า 15) ได้อธิบายไว้ว่า สมรรถนะส่วนบุคคลจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ 1) ความรู้ ได้แก่ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านการบริหารต้นทุน เป็นต้น 2) ทักษะ ได้แก่ สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดีและฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น ทักษะของหมอฟันในการอุดฟันโดยไม่ทำให้คนไข้รู้สึกเสียวเส้นประสาทหรือเจ็บ 3) ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ทัศนคติค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็นเช่นความเชื่อมั่นในตนเอง คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะเชื่อว่าตนเองสามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ เป็นต้น 4) นิสัย ได้แก่ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคลเป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น เขาเป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้หรือ เขามีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น และ 5) แรงจูงใจ แรงจูงใจหรือแรงขับภายในเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่สิ่งที่เป้าหมายของเขา เช่น บุคคลที่มุ่งสำเร็จ มักชอบตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและพยายามทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตลอดจนพยายามปรับปรุงวิธีการทำงานของตนเองตลอดเวลา

ส่วนตัวแปรตามที่กล่าวถึงสมรรถนะหลักขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะองค์การของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2557) ที่ได้กล่าวถึง สมรรถนะหลัก หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่กำหนดเป็นคุณลักษณะร่วมของข้าราชการส่วนท้องถิ่นทั้งระบบที่ต้องมีเพื่อเป็นการหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกันเพื่อที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้สำเร็จคล่องตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและประชาชน โดยสมรรถนะหลัก ประกอบด้วย 5 ประเด็นดังนี้ 1) การมุ่งสัมฤทธิ์ 2) การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม 3) ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน 4) การบริการเป็นเลิศ และ 5) การทำงานเป็นทีม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ในส่วนของตัวแปรตามที่กล่าวถึงสมรรถนะการจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของวาระเดช จันทรรซึ่งได้ทำการศึกษานำนโยบายไปปฏิบัติจากแนวคิดทฤษฎี และผลงานของนักวิชาการหลายท่านทั้ง

ต่างประเทศและ ในประเทศ รวมทั้งนำประสบการณ์ที่ผ่านมามาพัฒนาเป็นแนวคิดและตัวแบบทางทฤษฎีของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบ 7 ดังนี้ (วรเดช จันทรศร, 2551)

1) ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล เป็นตัวแบบที่มีฐานคิดว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีระบบการวัดผล และมีมาตรการให้คนให้โทษ

2) ตัวแบบด้านการจัดการ เป็นตัวแบบที่ให้ความสนใจสมรรถนะขององค์กร เพราะเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับองค์กรที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ซึ่งมีตัวแปรประกอบด้วย โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้

3) ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์กร เป็นตัวแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมในองค์กร โดยมีฐานคิดที่ว่า การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บังเกิดความสำเร็จมีตัวแปร ประกอบด้วย การจูงใจ ภาวะผู้นำ ความผูกพันและการยอมรับของสมาชิกในองค์กร การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม

4) ตัวแบบทางด้านการกระบวนการของระบบราชการ เป็นตัวแบบที่มีฐานคิดที่ว่า อำนาจขององค์กรไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งทางรูปนัย แต่มีอยู่กระจัดกระจายในองค์กร สมาชิกขององค์กรทุกคนมีอำนาจในแง่ของการใช้วิจารณ์ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจสภาพความเป็นจริงในการให้บริการของผู้กำหนดนโยบาย และระดับของการยอมรับนโยบายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ

5) ตัวแบบทางการเมือง เป็นตัวแบบที่มีฐานคิดที่ว่า ความสำเร็จ ของการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดจากความสามารถของผู้เล่น หรือบุคคลที่เป็นตัวแทนองค์กรกลุ่ม หรือสถาบัน และความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกองค์กร การสร้างความสมานฉันท์หรือการยอมรับ และการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากแต่ความขัดแย้ง เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ในองค์กรและในระบบสังคมทั่วไป เพราะนโยบายคือการเมือง การนำนโยบายไปปฏิบัติให้บังเกิดผลสำเร็จมีตัวแปร ประกอบด้วย ความสามารถในการเจรจา สถานะอำนาจและทรัพยากรที่มีอยู่ของหน่วยงานจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนจากนักการเมือง สื่อมวลชน หัวหน้าหน่วยงานอื่น ๆ กลุ่มอิทธิพลและผลประโยชน์ และบุคคลสำคัญต่าง ๆ บุคลิกภาพและความรู้ความสามารถ

6) ตัวแบบเชิงบูรณาการ เป็นตัวแบบที่ผสมผสานตัวแปรสำคัญที่มาจากทั้ง 5 ตัวแบบ โดยตัวแปรตามคือ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งพิจารณาออกเป็น 3 มิติโดยมิติที่ 1 วัดจากผลผลิต ผลลัพธ์และผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้น มิติที่ 2 วัดจากผลกระทบของนโยบาย และมิติที่ 3 วัดจากผลของนโยบายที่ส่งผลประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม ส่วนตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยสมรรถนะขององค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม ภาวะผู้นำและความร่วมมือ และการเมืองและการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก

7) ตัวแบบทฤษฎีเชิงบูรณาการของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ได้มาจากการสังเคราะห์ผลงานของนักวิชาการโดยใช้ทฤษฎีนิรนัย และ ทฤษฎีอุปนัย แล้วบูรณาการผลของการศึกษานำมาพัฒนาเป็นตัวแทนทางทฤษฎี หรือโดยสรุปแล้วเป็นตัวแทนทางทฤษฎีที่มีโครงสร้าง และปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีลักษณะของการเชื่อมโยงกันอย่างหลวมๆ เป็นตัวแทนที่มีความยืดหยุ่น และมีพลวัตร และประกอบไปด้วยมิติ 3 ด้าน คือด้านเวลา ด้านสภาพแวดล้อม และสถานที่ และด้านสถานการณ์ทางเทคโนโลยี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรครูของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 11 โรงเรียน ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 402 คน (รายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, พ.ศ. 2566) และมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเป็นจำนวน 201 คน จากนั้นใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างจากบุคลากรครูแบบสัดส่วนเพื่อให้ได้จำนวนตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด จากนั้นจะนำกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาสุ่มแบบบังเอิญอีกครั้งจากบุคลากรครูของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaires) โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดจากทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ โดยอาศัยดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะตรวจสอบความครอบคลุมตามองค์ประกอบที่กำหนดและพิจารณาประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย และความชัดเจน ความเป็นปรนัยของคำถาม โดยกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงคะแนนความคิดเห็น จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาแบบวัดความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยได้ค่า $IOC = 0.99$ ถือว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนพฤติกรรมที่ต้องการวัดได้ มีความเที่ยงตรง สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 3.1) ผู้วิจัยและทีมงานทำความเข้าใจในเรื่องของตัวแทนแบบสอบถาม 3.2) ผู้วิจัยทำหนังสือราชการลงนามโดยคณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนประชาสัมพันธ์แนะนำโครงการวิจัยให้แก่บุคลากรครูในสังกัดที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด 3.3) ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 โดยใช้แบบสอบถามถามกับบุคลากรครูของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 201 คน

4) ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติจากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยสถิติความถี่ และค่าร้อยละ
- 2) การวิเคราะห์เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะของบุคลากรครู สมรรถนะหลักขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี และสมรรถนะด้านการจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 3) การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยใช้สถิติ t-test สำหรับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่แบ่งได้ 2 กลุ่ม และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สำหรับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่แบ่งได้ 3 กลุ่มขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 หรือความเชื่อมั่น 95%
- 4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะส่วนบุคคลกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยใช้สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงเส้น และ
- 5) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามตัวหนึ่งซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ได้แก่ การหาความสัมพันธ์ของสมรรถนะส่วนบุคคลกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวได้รับการรับรองมาตรฐานจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นวันที่ก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบบสอบถามในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ สามารถนำเสนอตามตารางที่ 1 - 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์สมรรถนะหลักขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมายระดับ	ลำดับที่
ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	3.71	1.02	มาก	4
ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม	3.75	1.01	มาก	3
ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน	3.78	1.00	มาก	1
ด้านการบริการเป็นเลิศ	7.76	1.04	มาก	2
ด้านการทำงานเป็นทีม	3.69	1.08	มาก	5

รวม	3.73	1.03	มาก	-
-----	------	------	-----	---

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะหลักขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่า โดยภาพรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) โดยสามารถเรียงลำดับด้านจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) ด้านการบริการเป็นเลิศ มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) และด้านการทำงานเป็นทีม มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$)

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์สมรรถนะการจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมายระดับ	ลำดับที่
ด้านโครงสร้าง	3.60	1.07	มาก	2
ด้านบุคลากร	3.31	1.17	ปานกลาง	5
ด้านงบประมาณ	3.48	1.11	มาก	4
ด้านสถานที่	3.61	1.08	มาก	1
ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือ เครื่องใช้	3.57	1.11	มาก	3
รวม	3.51	1.10	มาก	-

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะการจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่า โดยภาพรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) โดยสามารถเรียงลำดับด้านจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสถานที่ มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ด้านโครงสร้าง มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) ด้านงบประมาณ มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.48$) และด้านบุคลากร มีสมรรถนะอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$)

2. ผลการศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสามารถนำเสนอตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ปัจจัยส่วนบุคคล		สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ t – test, one-way Anova
- เพศ	.411	เพศต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาไม่ต่างกัน
- อายุ	.036*	อายุต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาต่างกัน
- ระดับการศึกษาสูงสุด	.007*	ระดับการศึกษาสูงสุดต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาต่างกัน
- ระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ	.116	ระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาไม่ต่างกัน
- ตำแหน่งปัจจุบัน	.320	ตำแหน่งปัจจุบันต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาไม่ต่างกัน
- ประสบการณ์ในการทำงาน	.387	ประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาไม่ต่างกัน
- ประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษ	.149	ประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาไม่ต่างกัน
- ระยะเวลาประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษ	.298	ระยะเวลาประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาไม่ต่างกัน
- ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม	.000*	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาต่างกัน

*ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ด้วย t – test และ one-way Anova เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่า อายุต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาต่างกัน, ระดับการศึกษาสูงสุดต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาต่างกัน และ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมต่างกันมีสมรรถนะในการจัดการศึกษาต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีความแตกต่างกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ ตำแหน่งปัจจุบัน ประสบการณ์ในการทำงาน ประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษ และระยะเวลาประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษ

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และปัจจัยพยากรณ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ สามารถนำเสนอตามตารางที่ 4 - 5 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

สมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา	<i>r</i>	<i>p-value</i>
ด้านความรู้	.287	.000*
ด้านทักษะ	.325	.000*
ด้านความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง	.366	.000*
ด้านนิสัย	.269	.000*
ด้านแรงจูงใจ	.261	.000*
สมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาโดยรวม	.301	.000*

*ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงเส้น (Linear Coefficient Correlation, *r*) พบว่า สมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $r = .301$ แสดงว่ามีความสัมพันธ์ปานกลาง ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในรายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง ด้านนิสัย และด้านแรงจูงใจกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคตะวันออกในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่ามีความสัมพันธ์ปานกลางทุกด้าน

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients (B)	Standardized Coefficients (β)	t	Sig
ค่าคงที่	.960		1.814	.071
ด้านความรู้	.031	.025	.239	.811

ด้านทักษะ	.201	.143	1.316	.190
ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับ	.287	.197	1.664	.098
ตนเอง ด้านนิสัย	.044	.026	.276	.783
ด้านแรงจูงใจ	.105	.082	1.024	.307

R = .392, Adjusted R2 = .132

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าทั้ง 5 ปัจจัยไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ ด้านความรู้ (sig = .811) ด้านทักษะ (sig = .190) ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง (sig = .098) ด้านนิสัย (sig = .783) และด้านแรงจูงใจ (sig = .307) โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้ร้อยละ 13.2 (Adjusted R2 = .132)

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการศึกษาสมรรถนะหลัก และสมรรถนะด้านการจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีสมรรถนะหลักอยู่ในระดับมาก โดยมีสมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ด้านความเข้าใจองค์กรและระบบงาน ด้านการบริการเป็นเลิศ ด้านการทำงานเป็นทีม จะเห็นได้ว่า สมรรถนะหลักขององค์การในระดับมากนั้น สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Zwell (2000) ซึ่งได้จัดองค์ประกอบของสมรรถนะออกเป็น 5 ด้าน คือ สมรรถนะด้านการใฝ่สัมฤทธิ์ ในหน้าที่งาน สมรรถนะด้านสัมพันธภาพ สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล สมรรถนะด้านการจัดการ และสมรรถนะด้านความเป็นผู้นำ และ ทฤษฎีของ Kaplan and Norton (2004) แบ่งองค์ประกอบของสมรรถนะเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ความรู้ ทักษะ และ ค่านิยม และแนวคิดของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2557) ในการสร้างสมรรถนะหลักเชิงพฤติกรรมที่กำหนดเป็นคุณลักษณะร่วมของข้าราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้สำเร็จคล่องตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน โดยสมรรถนะหลัก ประกอบด้วย การมุ่งสัมฤทธิ์ การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน การบริการเป็นเลิศ การทำงานเป็นทีม และสอดคล้องกับการศึกษาของสุธี บุรณะแพทย์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่น ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการบริการเป็นเลิศ และสอดคล้องกับการศึกษาของธาริณี จินดาธรรม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างสมรรถนะ การปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการของสมรรถนะหลักการทำงานของครู โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน เรียงลำดับตามความสำคัญคือ ด้านการพัฒนาตนเอง และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของลักขณา กุลเจ๊ก (2553) กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนร่วมเกิดจากการกำหนดนโยบาย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหรือดำเนินการเป็นแนวทางเดียวกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนร่วม

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีสมรรถนะด้านการจัดการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสมรรถนะของการจัดการองค์การมีปัจจัยในการจัดการศึกษาที่สำคัญได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านสถานที่ และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสมรรถนะการจัดการอยู่ในระดับมากทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ (2553) ที่กล่าวว่าองค์การจัดแบ่งสมรรถนะที่ใช้กันอยู่ในองค์การ โดยส่วนใหญ่จะแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความสามารถหลัก ความสามารถด้านบริหารจัดการองค์กร และความสามารถที่เกี่ยวข้องกับงานเฉพาะ และสอดคล้องกับ Ulrich and Lake (1990) ที่ได้ให้ความหมายของสมรรถนะองค์การว่า หมายถึง ความสามารถของหน่วยงานที่จะกำหนดโครงสร้าง และกระบวนการภายในให้มีผลต่อสมาชิกขององค์การในการสร้างสรรค์สมรรถนะเฉพาะขององค์การขึ้นมา และสมรรถนะดังกล่าวก็จะทำให้หน่วยงานสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และสอดคล้องกับความต้องการในเชิงยุทธศาสตร์ และสอดคล้องกับการศึกษาของวารภรณ์ แพนทอง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารสถาบันทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การเทียบเคียงสมรรถนะองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นสถาบันทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การเทียบเคียงสมรรถนะองค์กรด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรสามารถกำหนดประเด็นสำคัญได้ คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนสามารถกำหนดประเด็นสำคัญได้ คือ งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของลักขณา กุลเจ๊ก (2553) กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนร่วมเกิดจากการกำหนดนโยบาย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหรือดำเนินการเป็นแนวทางเดียวกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนร่วม และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) ได้สรุปผลการประเมินใน 6 เดือนแรก โดยการนิเทศเชิงลึกเด็กพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล จากโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม 189 โรงเรียน เมื่อนำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ของโรงเรียนทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พบว่า การเตรียมครูและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการศึกษาพิเศษยังดำเนินการได้ไม่เพียงพอกับความต้องการในการ

พัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และการสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคนในหน่วยปฏิบัติ ซึ่งยังไม่ยอมรับ และยังไม่พร้อมรับการปรับเปลี่ยน และเป็นอุปสรรคสำคัญ จึงต้องมีการเตรียมการอย่างมาก และการประสานงานระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัด สถานศึกษา ผู้ปกครอง องค์กรในชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องยังมีน้อย

ส่วนข้อค้นพบจากการศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้ ในประเด็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีผลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม โดยปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีผลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ ตำแหน่งปัจจุบัน ประสบการณ์ในการทำงาน ประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษ และระยะเวลาประสบการณ์ในการทำงานกับนักเรียนพิเศษ จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อสมรรถนะในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ เทียน ทองแก้ว (2545) ที่กล่าวว่า สมรรถนะส่วนบุคคล หมายถึง สมรรถนะที่แต่ละคนมี เป็นความสามารถเฉพาะตัวคนอื่นไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ สมรรถนะเฉพาะงาน สมรรถนะองค์การ สมรรถนะหลัก สมรรถนะในงาน ส่งผลต่อการจัดการองค์การและสมรรถนะขององค์การ และสอดคล้องกับ ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2546) ได้ระบุว่าสมรรถนะเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ พรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เกิดจากประสบการณ์การทำงาน และเกิดจากการศึกษาฝึกอบรม และสอดคล้องกับแนวคิดของ อาภรณ์ ภูวพิทยพันธุ์ (2547, อ้างถึงใน พชรวิทย์ จันทรศิริศิริ, 2554) ได้ระบุว่าสมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของคน ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล ในพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสมรรถนะองค์การของ สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ (2549) ที่จำแนกสมรรถนะออกเป็น 5 ประเภท คือ สมรรถนะส่วนบุคคล สมรรถนะเฉพาะงาน สมรรถนะองค์การ สมรรถนะหลัก และสมรรถนะในงาน ดังนั้นหากจะเพิ่มสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ปัจจัยส่วนบุคคลก็เป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้การจัดการองค์การประสบความสำเร็จ หรือ เป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูง

และข้อค้นพบจากการศึกษาปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้ ปัจจัยพยากรณ์ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง ด้านนิสัย และด้านแรงจูงใจ ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมองว่าการจัดการเรียนร่วมของนักเรียนที่พิการ โดยเฉพาะคนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ และคนที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ทางอารมณ์ หรือเด็กสมาธิสั้นยังไม่ต้องใช้ทักษะเฉพาะทางในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการเหมือนคนพิการประเภท

อื่นๆ เช่น คนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน หรือสติปัญญา เป็นต้น ใช้แค่องค์ความรู้หรือประสบการณ์ ที่ได้สอนหรือพบเจอนักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าวก็สามารถจัดการเพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนร่วมกับเพื่อนๆปกติได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ David C. McClelland (อ้างอิงใน สุทธิญา รัชมิธรรมโชติ, 2549) ที่กล่าวว่า “ความรู้ใดๆ จะไม่เป็นสมรรถนะ แต่ถ้าเป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดกิจกรรมจนประสบความสำเร็จถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะ สมรรถนะในที่นี้จึงหมายถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลงานสูงสุด”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) ซึ่งสามารถแยกดังนี้ สมรรถนะหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) และสมรรถนะด้านการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) 2) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม และ 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง ด้านนิสัย และด้านแรงจูงใจ โดยมีความสัมพันธ์ปานกลางทุกด้าน และปัจจัยพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พบว่า ทั้ง 5 ด้านดังกล่าวไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้ร้อยละ 13.2

ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีประสิทธิภาพผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

1) ด้านสมรรถนะของบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานต่ำที่สุด ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีหรือโรงเรียนที่สังกัดควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาในสังกัดเข้ารับการอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อนำมาจัดทำสื่อในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2) ด้านสมรรถนะหลักที่มีการจัดทำแผนการดำเนินงานในการจัดการเรียนร่วมต่ำที่สุด ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีหรือโรงเรียนที่สังกัดควรมีการจัดทำแผนการดำเนินงานในการจัดการเรียนร่วมให้ชัดเจน เพื่อรองรับเด็กพิเศษในอนาคต โดยการมีกรอบอัตราจ้างที่ชัดเจนและสร้างห้องเรียนที่เป็นห้องเรียนพิเศษเพื่อเสริมทักษะและพัฒนาศักยภาพของเด็กเหล่านั้นให้สามารถพัฒนาได้เท่าทันเพื่อน และสามารถดำรงอยู่หรือหาเลี้ยงชีพตัวเองได้ในอนาคตอย่างมีคุณภาพ

3) ด้านสมรรถนะการจัดการที่มีการส่งครู/ พี่เลี้ยง ไปศึกษาดูงานในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วมต่ำที่สุด ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีหรือโรงเรียนที่สังกัดควรมีการนำหลักการบริหารงานแบบบูรณาการมาใช้ในการบริหารโรงเรียน โดยการส่งครู/ พี่เลี้ยง ไปศึกษาดูงานในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วม หรือการขอใช้กำลังคนที่มีรู้ความสามารถจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนการศึกษาพิเศษ โรงพยาบาล สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีศักยภาพในการอบรมหลักสูตรการศึกษาพิเศษ หรือ จิตวิทยาในระยะสั้น เป็นต้น เพื่อการพัฒนาศักยภาพครู

4) ปัจจัยด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง ด้านนิสัย และด้านแรงจูงใจที่สามารถร่วมพหุการณ์สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ออกมาก่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 13.2) ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีหรือโรงเรียนที่สังกัดควรจัดฝึกอบรม การศึกษาดูงาน หรือกิจกรรมเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ให้กับบุคลากรในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้บุคลากรได้ใช้องค์ความรู้ดังกล่าวจนสามารถนำมาใช้ให้เกิดกิจกรรมจนประสบความสำเร็จ หรือก่อให้เกิดผลงานสูงสุดซึ่งจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะในอนาคตนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง สมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่โดยสามารถนำเสนอ ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมมีผลต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ส่วนสมรรถนะของบุคลากร ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง นิสัย และแรงจูงใจก็มีผลต่อสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการเช่นเดียวกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีควรนำปัจจัยดังกล่าวมาพิจารณาเพื่อเพิ่มสมรรถนะของบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการต่อไป

แม้ว่าในภาพรวมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีจะอยู่ในระดับมากทุกด้าน แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จึงมีแนวทางในการเสริมสร้างสมรรถนะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีดังนี้ 1) การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนร่วมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง /นักเรียน 2) การออกแบบสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเพื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่เรียนร่วม 3) การมีระบบการรายงานและประเมินผลของการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมทั้งก่อนดำเนินงานระหว่างดำเนินงาน และหลังจากดำเนินงานเสร็จสิ้น 4) การตั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่สอดคล้องกับการปลูกฝังเรื่องความถูกต้องและจริยธรรมในกลุ่มผู้เรียนร่วม และ 5) การมีฐานข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่ายสำหรับผู้ปกครอง และนักเรียนสำหรับการจัดการเรียนร่วม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2557). คู่มือการกำหนดสมรรถนะสำหรับข้าราชการส่วนท้องถิ่น. วันที่ค้นข้อมูล 14 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.dla.go.th/work/WebHR2/home/document>
- ณรงค์วิทย์ แส่นทอง. (2546). เทคนิคการจัดทำ Job Description บนพื้นฐานของ Competency และ KPI. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- เทียน ทองแก้ว. (2545). สมรรถนะการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา. วันที่ค้นข้อมูล 14 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <http://dusithost.dusit.ac.th/~ei/tuan/file21122005046.doc>
- ธาริณี จินดาธรรม. (2560). กลยุทธ์การเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน. คุชชินีพนธ์ปริญาตฺศาสตรคุชชินีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พชรวิทย์ จันทรศิริศิริ. (2554). การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2552). วันที่ค้นข้อมูล 2 กรกฎาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.ratchakitcha.soc.go.th>
- รายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. (2566). วันที่ค้นข้อมูล 10 กันยายน 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.chon.go.th>
- ลักขณา กุลเจ็ก. (2553). ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างชีวิต ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์. หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรเดช จันทรศร. (2551). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย.
- วรภรณ์ แพนทอง. (2554). รูปแบบการบริหารสถาบันทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การเทียบเคียงสมรรถนะองค์กร. หลักสูตรศึกษาศาสตรคุชชินีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.

- ศราวุธ สุตะวงค์. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(3), 21-41.
- ศูนย์วิจัยเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องมือแพทย์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565). วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://thaisynergy.org>
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2553). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สัมฤทธิ์ ชศสมศักดิ์ และอนูรัตน์ อนันตนาธร. (2555). นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส.
- เสน่ห์ จุ้ยโต. (2554). การพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2549). แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency. กรุงเทพฯ: สิริวัฒนาอินเตอร์พรีนซ์จำกัด (มหาชน).
- สุธี บุรณะแพทย์. (2557). สมรรถนะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. การศึกษาอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545). การจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วม. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2548). การนิเทศเชิงลึกเด็กพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). รายงานการติดตามการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2552). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพฯ: หจก.ไอดี สแควร์.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2565). วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.bora.dopa.go.th>.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. (2566). วันที่ค้นข้อมูล 20 เมษายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.chon.go.th>
- อากรณ ภู่วิทยพันธุ์. (2553). *Competency-Based training road map (TRM)*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซนเตอร์.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2004). *Strategy MAPS: Converting Intangible Asset into Tangible Outcome*. New York: Harvard Business School.

Ulrich, D., & Lake, D. (1990). *Organizational capacity: Competing from the insideout*. New York: John Wiley and Sons.

Zwell, M. (2000). *Creating a Culture of Competence*. New York: John Wiley and Sons.

แรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาล: กรณีศึกษาจิตอาสาวัยรุ่น Motivations for Volunteering in Hospitals: A Case Study of Teenage Volunteers

วนิดา พิมพ์โคตร (Vanida Pimkord)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Asst. Prof. Dr., Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University

E-mail: vanida.p@ru.ac.th

Received: 7 May 2025

Revised: 21 June 2025

Accepted: 24 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจของวัยรุ่นในการทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาล โดยใช้กรอบแนวคิด Functional Approach to Volunteer Motivation เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลคือจิตอาสาที่มีอายุระหว่าง 16 - 24 ปี จำนวน 14 คน ที่เคยทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาลภายใต้การประสานงานของมูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจของจิตอาสาที่เป็นวัยรุ่นสามารถจำแนกได้เป็น 6 มิติ ได้แก่ มิติด้านคุณค่า (Values) ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นและได้พัฒนาตนเองทางจิตใจ มิติด้านความเข้าใจ (Understanding) ทำให้ได้เรียนรู้ระบบงานของโรงพยาบาลและเข้าใจผู้ป่วยมากขึ้น มิติด้านสังคม (Social) คือการได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มิติด้านแนวทางอาชีพ (Career) การเป็นจิตอาสาเป็นเครื่องมือในการสำรวจเส้นทางอาชีพในอนาคต มิติด้านการปกป้องตนเอง (Protective) เป็นการได้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์และรับมือกับความกดดันในสถานการณ์จริง และ มิติด้านการส่งเสริมตนเอง (Enhancement) ทำให้มีวินัย ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมจิตอาสาในโรงพยาบาลเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตและแนวคิดในการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางในการสร้างนโยบายการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนอย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, จิตอาสา, วัยรุ่น, โรงพยาบาล

Abstract

This research aimed to examine the motivation of adolescents who volunteer in hospitals, using the Functional Approach to Volunteer Motivation as the analytical framework. The participants were 14 volunteers aged 16-24 who had volunteered in hospitals under the coordination of the Buddhika Network Foundation. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using thematic analysis. The findings revealed that adolescent volunteers' motivations could be categorized into six dimensions: Values - feeling proud to help others and develop themselves mentally; Understanding - gaining knowledge about hospital operations and better understanding patients; Social - improving communication skills and the ability to work with others; Career - using volunteer experience to explore potential future career paths; Protective - learning emotional regulation and coping with stressful situations; and Enhancement - becoming more disciplined, responsible, and socially conscious. The study indicates that hospital volunteer activities serve as learning environments that foster life skills and civic participation. They also provide valuable insights for developing youth education and development policies.

Keywords: Motivation, Volunteers, Teenage, Hospital

บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านค่านิยมและทัศนคติที่มุ่งเน้นไปที่การแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจหรือการเสียสละเพื่อส่วนรวม สภาพสังคมที่เคยยึดโยงด้วยความสัมพันธ์ในครอบครัวขยายที่เอื้อเพื่อพ่อแม่ กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็กลง ความผูกพันและการเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในชุมชนมีแนวโน้มลดลง ขณะเดียวกันการแข่งขันในด้านการศึกษา การทำงาน และสถานะทางสังคมมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำ ขาดจิตสำนึกในการร่วมแบ่งปัน และมีแนวโน้มที่ผู้คนจะให้ความสำคัญกับการเป็นผู้รับมากกว่าการเป็นผู้ให้ การส่งเสริมการมีจิตอาสาและจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทดังกล่าว เนื่องจากการทำงานจิตอาสาเป็นกลไกที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน อาทิ การเสียสละ การเห็นอกเห็นใจ และการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน การส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นตั้งแต่วัยเด็กจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

การทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาลมาจากแนวคิดที่ว่าผู้ป่วยจำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่การดูแลไม่สามารถทำได้โดยลำพังคนเดียว ต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม ทั้งบุคลากรทาง

การแพทย์ อาสาสมัคร และผู้ป่วย โดยลักษณะการทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาลแต่ละแห่งก็จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกันไป บางแห่งเป็นการริเริ่มหรือดำเนินการโดยบุคลากรหรือหน่วยงานภายในโรงพยาบาลเป็นหลัก โดยพยายามเข้าไปจัดตั้งกลุ่มทำงานที่น่าจะพัฒนางานจิตอาสาได้ บางแห่งก็มีองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามาดำเนินการในโรงพยาบาล ซึ่งงานจิตอาสาในหลายโรงพยาบาลที่ดำเนินการจากองค์กรภายนอกในระยะแรกได้ค่อย ๆ พัฒนาเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในภายหลัง และจากปัญหาการบริการทางการแพทย์กับความคิดที่จะทำให้การช่วยเหลือผู้ป่วยและญาติมีคุณภาพ การทำงานจิตอาสาจึงมีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบจัดการของโรงพยาบาลกับกลุ่มอาสาสมัครในหลายระดับ (กองสาราณียกร, ม.ป.ป.)

ในบริบทของการบริการด้านสุขภาพ โรงพยาบาลเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการแรงงานสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากบุคลากรวิชาชีพและอาสาสมัคร โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งยังมีปัญหาด้านจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากร ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2566) ระบุว่า สัดส่วนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์ในสาขาหลัก ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร และพยาบาลวิชาชีพ ยังอยู่ในระดับสูง คือเฉลี่ย 1 ต่อ 1,536 คน ส่งผลให้โรงพยาบาลในหลายพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของจิตอาสาเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของระบบบริการสุขภาพ การจัดกิจกรรมจิตอาสาในโรงพยาบาลจึงเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคสังคมและภาคบริการสุขภาพ โดยมีทั้งรูปแบบที่ริเริ่มจากภายในโรงพยาบาล และรูปแบบที่มาจากความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น มูลนิธิหรือหน่วยงานอิสระที่จัดส่งจิตอาสาเข้าไปสนับสนุนการทำงานในระบบบริการสุขภาพ โดยลักษณะการทำงานของจิตอาสาในโรงพยาบาลมักครอบคลุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วย การสนับสนุนเจ้าหน้าที่ การบริการประชาชน และการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

จิตอาสาที่เป็นเยาวชนหรือวัยรุ่นเป็นอีกกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในมิติของการช่วยเหลือทางสังคมและการพัฒนาตนเอง เนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาช่วยเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีประสบการณ์ตรงในการรับรู้ความยากลำบากของผู้อื่น และได้ฝึกฝนทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความมีวินัย การทำความเข้าใจถึงแรงจูงใจของเยาวชนในการเข้าร่วมเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถออกแบบนโยบายหรือกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาลของกลุ่มจิตอาสาที่เป็นวัยรุ่น

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องจิตอาสาและจิตสาธารณะ

คำว่า “จิตอาสา” และ “จิตสาธารณะ” เป็นคำที่สะท้อนถึงการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ซึ่งนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความหมายที่หลากหลายตามบริบทการใช้งาน ดังนี้:

1. ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้นิยามคำว่า “จิตอาสา” ว่าหมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามแก่เพื่อนมนุษย์โดยสมัครใจ อิ่มใจ และปีติสุข พร้อมทั้งจะเสียสละเวลา แรงกาย และแรงสติปัญญาเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน

2. ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้นิยามคำว่า “จิตสาธารณะ” ว่าหมายถึง ความสำนึกหรือความคิดที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และไม่เพิกเฉยต่อปัญหาของสังคม

3. พระไพศาล วิสาโล ได้ให้คำนิยามของคำว่า “จิตอาสา” ในทางธรรมไว้ว่า จิตอาสา คือ จิตที่ไม่นิ่งดูคายเป็นตักขม หรือความทุกข์ยากของผู้คน และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น จุดที่ควรเน้นก็คือจิตอาสาไม่ใช่แค่การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือเพื่อส่วนรวมอย่างเดียว แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณของเราด้วย (เพชรภี ปิ่นแก้ว, 2554)

4. Güntert, Wehner and Mieg (2022) อธิบายว่า “งานอาสาสมัคร” (Volunteering) คือ กิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรและไม่มีค่าตอบแทนซึ่งบุคคลดำเนินการด้วยความสมัครใจ โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ทางสังคมหรือส่วนรวม โดยอาจจัดตั้งโดยองค์กรหรือเกิดจากการริเริ่มด้วยตนเอง

โดยสรุป จิตอาสา คือ ความตั้งใจและความเต็มใจของบุคคลที่จะช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทนส่วนตัวหรือค่าตอบแทนใด ๆ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

การศึกษาแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา มักใช้กรอบแนวคิดทางจิตวิทยาสังคมที่สามารถอธิบายแรงผลักดันภายในของอาสาสมัครได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะแนวคิดหลักที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้แก่ แนวทางการทำงาน (Functional Approach) และทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory: SDT)

1. แนวทางการทำงาน (The Functional Approach)

แนวคิด Functional Approach มีรากฐานมาจากแนวคิดหน้าที่นิยม (Functionalism) ในจิตวิทยา ซึ่งเน้นว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลจากแรงจูงใจหรือวัตถุประสงค์ทางจิตวิทยาที่มีลักษณะเชิงปรับตัวและมุ่งตอบสนองต่อเป้าหมายส่วนบุคคลและสังคม (Cantor, 1994; Snyder, 1993) แนวคิดนี้ถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบในบริบทของงานอาสาสมัครโดย Clary et al. (1998) ที่ชี้ให้เห็นว่าอาสาสมัครมีแรงจูงใจที่หลากหลายในการเข้าร่วมกิจกรรม แม้ว่าจะเข้าร่วมในกิจกรรมเดียวกัน แต่แรงจูงใจอาจแตกต่างกันตามเป้าหมายส่วนบุคคล โดยจำแนกแรงจูงใจออกเป็น 6 ด้านหลัก ได้แก่

- 1) ค่านิยม (Values): การแสดงออกถึงความห่วงใยผู้อื่นและความเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 2) ความเข้าใจ (Understanding): ความต้องการเรียนรู้ทักษะหรือความรู้ใหม่จากประสบการณ์

ตรง

3) อาชีพ (Career): การเสริมสร้างทักษะหรือประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต

4) สังคม (Social): การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และการยอมรับทางสังคม

5) การป้องกัน (Protective): การลดผลกระทบทางจิตใจ เช่น ความรู้สึกผิด หรือความกังวล

6) การเพิ่มประสิทธิภาพ (Enhancement): การพัฒนาตนเอง เพิ่มความนับถือตนเอง และความรู้สึกรับผิดชอบ

2. ทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory: SDT)

ทฤษฎีการกำหนดตนเอง โดย Deci & Ryan (2000) และ Gagné & Deci (2005) แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation): เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความพึงพอใจส่วนบุคคล เช่น ความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น ความรู้สึกว่าได้ทำสิ่งที่มีความหมาย และการเติบโตภายใน

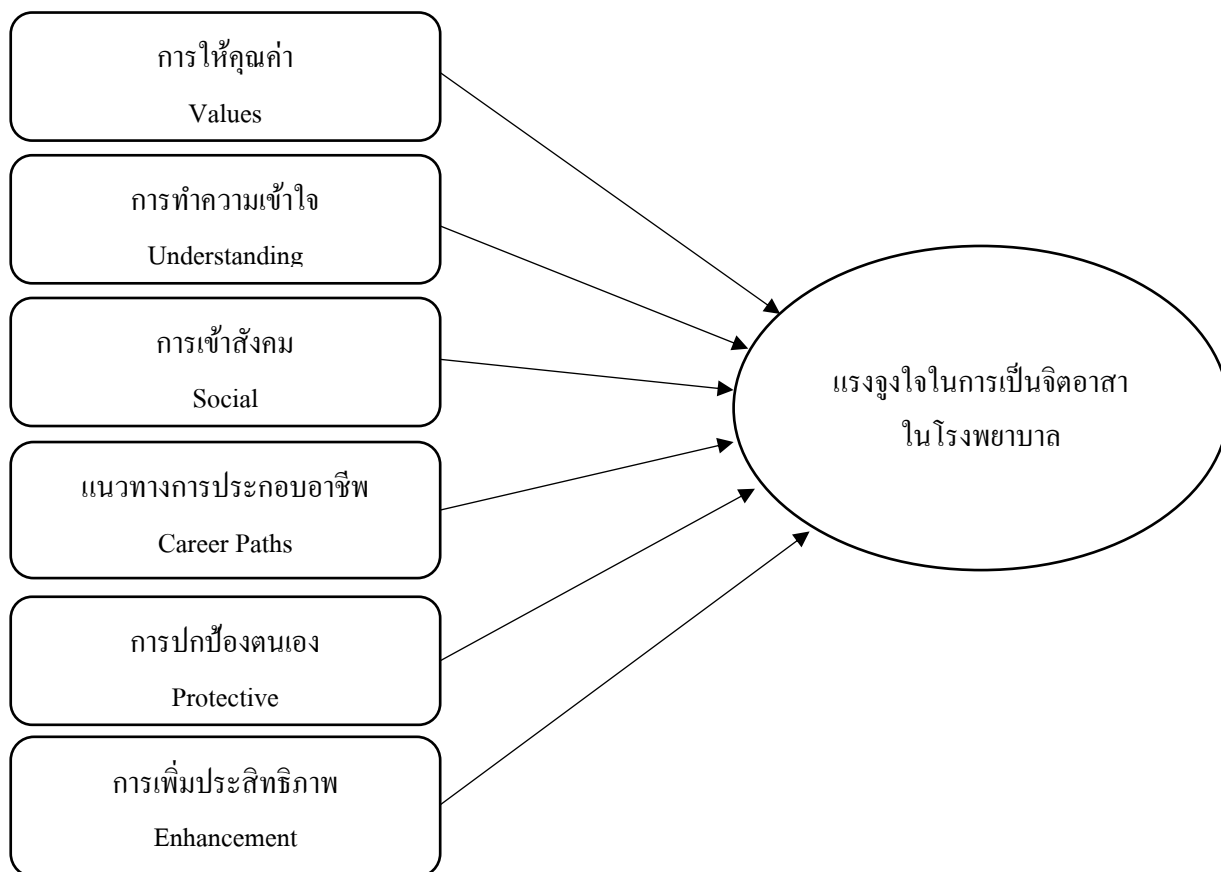
แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation): เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ความคาดหวังจากครอบครัว ความรู้สึกผิด หรือความกลัวที่จะถูกตำหนิ หากไม่เข้าร่วมกิจกรรม

ทฤษฎีนี้เน้นว่า "คุณภาพ" ของแรงจูงใจมีความสำคัญไม่แพ้ "ปริมาณ" โดยแรงจูงใจที่กำหนดด้วยตนเองมักส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน มีความสุข และมีพลังบวก ขณะที่แรงจูงใจที่ถูกควบคุมมักทำให้เกิดความเครียด ความรู้สึกบีบคั้น และอาจนำไปสู่ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์หรือหมดไฟในการทำงานอาสาสมัครในระยะยาว (Güntert, 2015)

โดยสรุป แนวคิดทั้งสองแนวทางสามารถใช้ควบคู่กันเพื่ออธิบายพฤติกรรมการเป็นจิตอาสาได้อย่างครอบคลุม ทั้งในเชิงเป้าหมายภายในและปัจจัยภายนอก อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการออกแบบกิจกรรมจิตอาสาให้สอดคล้องกับลักษณะและแรงจูงใจของกลุ่มเป้าหมาย

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

จากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกกรอบแนวคิด Functional Approach ของ Clary et al. (1998) ซึ่งครอบคลุมแรงงูใจที่ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งเหมาะสมต่อการอธิบายแรงงูใจของวัยรุ่นในบริบทงานจิตอาสาในโรงพยาบาล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การให้คุณค่า (Values) หมายถึง แรงงูใจด้านค่านิยมในการปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่ด้อยโอกาสและแสดงความมีมนุษยธรรม

การทำความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง แรงงูใจที่ต้องการเรียนรู้ความรู้ใหม่ ทักษะ หรือการพัฒนาความสามารถของตนเองผ่านการทำงานจิตอาสา

การเข้าสังคม (Social) หมายถึง แรงงูใจที่มุ่งเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความต้องการการยอมรับ และการเพิ่มความใกล้ชิดกับบุคคลรอบตัว

แนวทางการประกอบอาชีพ (Career Path) หมายถึง แรงงูใจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประสบการณ์จิตอาสาเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพในอนาคต

การปกป้องตนเอง (Protective) หมายถึง แรงงูใจที่ทำหน้าทีเป็นกลไกป้องกันตนเองทางจิตใจลดความรู้สึกผิดหรือความเครียดจากปัญหาส่วนตัว

การเพิ่มประสิทธิภาพ (Enhancement) หมายถึง แรงงูใจที่ช่วยยกระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การเติบโตส่วนบุคคล และความภาคภูมิใจในตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ คือ จิตอาสาสมัครที่เคยเข้าร่วมงานจิตอาสาในโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 14 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 16 - 24 ปี และเคยทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาลราชวิถี สถาบันประสาทวิทยา โรงพยาบาลสงฆ์ โรงพยาบาลตากสิน โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี และสถาบันมะเร็งแห่งชาติ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลัก “ความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)” ตามแนวทางของ Coyne (1997), Creswell (1998) และ Patton (2001) เครื่องมือหลักคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยยอมรับค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า แต่ละข้อมีค่ามากกว่า 0.50 หลังจากนั้นได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ (primary Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จิตอาสาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล จำนวน 14 คน โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น เอกสารทางวิชาการ เว็บไซต์ และเพจที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจิตอาสา เช่น เพจพุทธิภาฉลาดทำบุญด้วยจิตอาสา เพจของมูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้รูปแบบการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun & Clarke (2006) โดยข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ตามประเภทแรงงูใจทั้ง 6 ด้านของ Clary et al. (1998) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแรงงูใจที่ผลักดันให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาในโรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยเยาวชนอายุระหว่าง 16 - 24 ปี จำนวน 14 คน ซึ่งทั้งหมดกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและมหาวิทยาลัย โดยเริ่มเข้าทำกิจกรรมจิตอาสาผ่านมูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา ซึ่งมีความร่วมมือกับโรงพยาบาล 6 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงพยาบาลสงฆ์, โรงพยาบาลตากสิน, สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี, สถาบันประสาทวิทยา และโรงพยาบาลราชวิถี ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาจากการแนะนำของรุ่นพี่คนรู้จัก หรือสื่อประชาสัมพันธ์ของมูลนิธิ และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยแรงจูงใจเบื้องต้นที่ผลักดันให้เข้าร่วม ได้แก่ การจัดทำ Portfolio สำหรับศึกษาต่อ และความสนใจในสายวิชาชีพด้านสุขภาพ ขณะที่บางส่วนมีแรงจูงใจเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หรือหลีกเลี่ยงการใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ กิจกรรมที่จิตอาสาได้ปฏิบัติมีความหลากหลาย ได้แก่ ช่วยกรอกประวัติผู้ป่วย ตรวจสอบสิทธิ แนะนำเส้นทางภายในโรงพยาบาลและการบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามเอกสารผู้ป่วย วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ดูแลและติดตามคิวการรับบริการ เช่น การเจาะเลือด งานเอกซเรย์ การเงิน และรับยา ช่วยเคลื่อนย้ายผู้ป่วยด้วยรถนั่ง/ เปลนอนในจุดต่าง ๆ เป็นเพื่อนหรือเสมือนญาติ รวมทั้งช่วยงานในภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

แรงจูงใจที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวทางการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) และจำแนกตามกรอบแนวคิด Functional Approach พบแรงจูงใจทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการให้คุณค่า (Values) ผู้ให้ข้อมูลหลายรายแสดงความรู้สึกภูมิใจเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น และมองว่าการทำงานจิตอาสาเป็นประสบการณ์ที่เต็มเปี่ยมจิตใจ โดยมองว่าผู้ที่ให้ก็ได้รับ “พลังใจ” และ “ความสุข” จากการทำหน้าที่ให้ผู้อื่น อีกทั้งยังเกิดการเปิดมุมมองใหม่ในชีวิต และมองเห็นคุณค่าของการให้มากขึ้น

2) ด้านการทำความเข้าใจ (Understanding) จิตอาสาได้รับความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับระบบการทำงานในโรงพยาบาล รวมถึงความซับซ้อนและความเปราะบางของผู้ป่วยและญาติ มีความเข้าใจในพฤติกรรมของบุคลากรทางการแพทย์ และซึมซับถึงความจำเป็นในการควบคุมอารมณ์ ความเครียด และความแออัดในสถานพยาบาล นอกจากนี้ยังเกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวมากขึ้น

3) ด้านการเข้าสังคม (Social) การทำงานจิตอาสาส่งเสริมพัฒนาการด้านการสื่อสาร การเข้าสังคม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น แม้ว่าผู้เข้าร่วมบางคนจะเคยหลีกเลี่ยงการเข้าสังคมมาก่อน แต่ประสบการณ์ตรงในโรงพยาบาลได้ช่วยสร้างความกล้าในการพูดคุย ช่วยเหลือ และแสดงความเห็น ทั้งยังเรียนรู้มารยาททางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีอายุและตำแหน่งหลากหลาย

4) ด้านแนวทางการประกอบอาชีพ (Career Path) จิตอาสาส่วนใหญ่เข้าร่วมเพื่อสำรวจความเหมาะสมของตนกับสาขาวิชาชีพในอนาคต เช่น แพทย์ พยาบาล เกษตรกร หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง หลังจากได้รับประสบการณ์ตรง หลายคนยืนยันว่าตนมีความมั่นใจในเส้นทางอาชีพ ขณะที่บางคนเปลี่ยนความสนใจไปยังสายงานใกล้เคียง เช่น นักสังคมสงเคราะห์ หรือวิทยาศาสตร์สุขภาพ

5) ด้านการปกป้องตนเอง (Protective) การทำงานในบริบทที่มีความกดดันสูงและอารมณ์ที่หลากหลาย เช่น การถูกตำหนิจากญาติผู้ป่วย ทำให้จิตอาสาเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ ปรับทัศนคติ และพัฒนาทักษะการจัดการตนเอง เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน จึงเป็นการปกป้องตนเองทั้งทางอารมณ์และจิตใจ และสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็งขึ้นในระยะยาว

6) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ (Enhancement) ผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนว่าการทำงานจิตอาสาช่วยเพิ่มความมีวินัย ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ทำให้มีสติในการใช้ชีวิต และเห็นคุณค่าของการเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นในทุกโอกาสที่สามารถทำได้ แม้ในช่วงที่มีภาระส่วนตัวก็ยังคงทำงานให้เสร็จตามหน้าที่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อที่เติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่

อภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยแรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาลของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจหลักที่สนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา ได้แก่ การให้คุณค่า การทำความเข้าใจ การเข้าสังคม แนวทางการประกอบอาชีพ การปกป้องตนเอง และการเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสนับสนุนแนวคิดจากงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น งานวิจัยของ Alqasa & Al Qahtani (2022) ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ที่พบว่าแรงจูงใจสำคัญในการทำงานจิตอาสา ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การฟื้นฟูสภาพจิตใจ และเทคนิคการจัดการปัญหาเชิงบวก ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ Muckaden & Pandya (2016) ในประเทศอินเดีย ชี้ให้เห็นว่า แรงจูงใจของจิตอาสาที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ได้แก่ ความรู้สึกที่จำเป็นต้องตอบแทนสังคม ผ่านการให้บริการแก่ผู้ป่วยและผู้ที่ประสบความทุกข์ทรมาน ความสุขจากการแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากจะได้รับความสุขแล้ว จิตอาสายังได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า ส่งผลต่อการพัฒนาด้านความคิด จิตใจ การเคารพซึ่งกันและกันในสังคม รวมถึงการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการทำงาน ซึ่งทั้งหมดส่งผลต่อความเข้าใจในสังคม การยอมรับ การให้อภัย การเห็นคุณค่าของชีวิต และทัศนคติที่ดีขึ้นต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่น ในขณะเดียวกัน งานวิจัยของ มารีษา ศรีสุภา และดวงกมล บางซวด (2565) เสนอว่า แรงจูงใจในการเข้าสู่กระบวนการอาสาสมัครประกอบด้วย การแสดงออกถึงค่านิยมส่วนบุคคล การส่งเสริมการพัฒนาตนเองผ่านการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็น การเลือกงานที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้จิตอาสาที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า แรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาในโรงพยาบาลของกลุ่มวัยรุ่นเป็นผลจากปัจจัยด้านคุณค่า การเข้าใจในบทบาท การเข้าสังคม การพัฒนาตนเอง การปกป้องตนเอง และการเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยในระดับนานาชาติและในประเทศที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแรงจูงใจด้านสังคม จิตใจ และการพัฒนาตนเองต่อการเสริมสร้างความมุ่งมั่นและความยั่งยืนในการเป็นจิตอาสาในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาในโรงพยาบาลของวัยรุ่น (อายุ 16 - 24 ปี) สามารถเสนอแนะนโยบายในระดับองค์กรและภาครัฐ ดังนี้:

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนผ่านนโยบายสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสาในระบบการศึกษา เช่น ให้กระทรวงศึกษาธิการและสถาบันการศึกษานำกิจกรรมจิตอาสาด้านสาธารณสุขเข้าไปเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือเป็นส่วนหนึ่งของระบบ Portfolio-Based Admission เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง หรือ จัดโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียน/มหาวิทยาลัย กับ โรงพยาบาลหรือหน่วยงานสุขภาพชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้บทบาทของตนในระบบสาธารณสุขตั้งแต่เยาว์วัย เป็นต้น

2. พัฒนาระบบการฝึกอบรมและพี่เลี้ยงจิตอาสาให้เหมาะสมกับวัยรุ่น เช่น ควรมีระบบพี่เลี้ยง (Mentorship) ที่สนับสนุนการทำงานของจิตอาสา โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้น เพื่อช่วยลดความกังวลและเสริมสร้างแรงจูงใจด้านการเข้าสังคมและการปกป้องตนเอง หรือ ควรจัดอบรมเรื่อง ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (Emotional Resilience), การควบคุมอารมณ์ และการรับมือกับความกดดัน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในบริบทที่มีความเปราะบางทางอารมณ์ เช่น โรงพยาบาล

3. สร้างระบบการยกย่องและรับรองผลดีผลการเรียนรู้จากการทำจิตอาสา โดยหน่วยงานด้านการศึกษาหรือสุขภาพควรพัฒนาระบบประกาศนียบัตรหรือแฟ้มสะสมผลงานที่รับรองทักษะที่ได้จากการเป็นจิตอาสา เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม หรือทักษะความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) เพื่อใช้ในการศึกษาต่อหรือสมัครงาน หรือ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือเวทีนำเสนอประสบการณ์ของจิตอาสา เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจและยกระดับการมีส่วนร่วมของเยาวชนในสังคม

4. ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้เหมาะกับกลุ่มเยาวชน โดยพัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์กิจกรรมจิตอาสาผ่านแพลตฟอร์มที่เยาวชนใช้งานเป็นประจำ เช่น Facebook, Instagram, TikTok โดยใช้การเล่าเรื่อง (Storytelling) ที่สะท้อนคุณค่าของการให้และการเติบโตภายในจากการเป็นจิตอาสา หรือ สร้างเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาด้านสุขภาพในระดับโรงเรียน เขต จังหวัด เพื่อให้เกิดพลังของกลุ่มที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

5. ผลักดันให้ “จิตอาสาด้านสุขภาพ” เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมสุขภาวะอย่างยั่งยืน สนับสนุนให้หน่วยงานรัฐ เช่น กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริม

สุขภาพ (สสส.) สร้างนโยบายที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของเยาวชนจิตอาสาในฐานะ พลเมืองสุขภาพ และจัดทำฐานข้อมูลและระบบติดตามผลในระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบของการทำจิตอาสาต่อ พฤติกรรมสุขภาพ ทักษะชีวิต และการเลือกเส้นทางอาชีพในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่และลักษณะประชากรที่หลากหลาย งานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่ เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาต่อไปอาจพิจารณาเปรียบเทียบแรงจูงใจของจิตอาสาในพื้นที่ ต่างจังหวัด หรือในบริบทของโรงพยาบาลชุมชน เพื่อสะท้อนความแตกต่างทางวัฒนธรรมและทรัพยากรใน พื้นที่
2. เปรียบเทียบแรงจูงใจระหว่างกลุ่มอายุ หรือกลุ่มเป้าหมายอื่น เสนอให้มีการวิจัยเปรียบเทียบ แรงจูงใจระหว่างกลุ่มเยาวชนกับกลุ่มผู้ใหญ่ หรือกลุ่มนักเรียนสายวิทย์ - สุขภาพ กับสายศิลป์ - ภาษา เพื่อค้นหาแรงจูงใจเฉพาะกลุ่มและแนวทางส่งเสริมที่เหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การยืนยันความหลากหลายของแรงจูงใจในกลุ่มเยาวชนผ่านกรอบ Functional Approach การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าเยาวชนมีแรงจูงใจที่หลากหลายและซับซ้อน ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาอาชีพ แต่รวมถึงคุณค่าทางจิตใจ ความเข้าใจตนเอง และความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งยืนยันความเหมาะสมของ กรอบแนวคิดของ Clary et al. (1998) ในการวิเคราะห์แรงจูงใจเชิงจิตสังคมในบริบทไทย
2. การเรียนรู้เชิงสังคมและอารมณ์ผ่านประสบการณ์จริงในโรงพยาบาล พบว่าเยาวชนสามารถ พัฒนาทักษะที่ไม่ใช่ทางวิชาการ (non-cognitive skills) เช่น การควบคุมอารมณ์ การสื่อสาร การเข้าใจผู้อื่น (empathy) และความตระหนักในบทบาทพลเมือง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าในการออกแบบนโยบาย ด้านการพัฒนาเยาวชน
3. บทบาทของกิจกรรมจิตอาสาในการส่งเสริมการวางแผนอาชีพอย่างมีเป้าหมาย ผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมจิตอาสาในโรงพยาบาลเป็น “พื้นที่ทดลองอาชีพ” ที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อ การตัดสินใจทางการศึกษาและอาชีพของเยาวชน ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาแนวทางการแนะแนวอาชีพใน ระบบการศึกษาไทย
4. การปกป้องตนเองเชิงจิตใจของเยาวชนผ่านกิจกรรมจิตอาสา เยาวชนสามารถเรียนรู้การจัดการ กับอารมณ์ลบ ความเครียด และแรงกดดันในสถานการณ์จริง ผ่านการเผชิญปัญหาในโรงพยาบาล ซึ่งเป็น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะด้านความยืดหยุ่นทางจิตใจ (psychological resilience) ที่มีคุณค่าในยุค ปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2566). รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี 2566. วันที่ค้นข้อมูล 24 มกราคม 2568, เข้าถึงได้จาก <https://dmsic.moph.go.th/index/detail/9504>
- กองสารนิยกร. (ม.ป.ป.). จิตอาสาดูแลผู้ป่วยในสังคมไทย: บทสำรวจโดยสังเขป. วันที่ค้นข้อมูล 24 มกราคม 2568, เข้าถึงได้จาก <https://budnet.org/sunset/node/184>
- เพชรภี ปิ่นแก้ว. (2554). จิตอาสา สุขสร้างง่าย ๆ แคลงมือทำ. กรุงเทพฯ: Iam Bookazine.
- มารีษา ศรีสุภา และดวงกมล บางชวด. (2565). การศึกษาความต้องการการจัดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอาสาสมัคร สภากาชาดไทย. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 17(2).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). จิตสาธารณะ. วันที่ค้นข้อมูล 24 มกราคม 2568, เข้าถึงได้จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=จิตสาธารณะ-9-มกราคม-2554>

ภาษาอังกฤษ

- Alqasa, K. M. A., & Al Qahtani, A. M. (2022). The factors affecting Volunteer Motivation among Non-Profit Organizations in the Kingdom of Saudi Arabia (KSA). *Social Space*, 22(2), 445-465.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Cantor, N. (1994). *Life task participation and personality*. In D. Cervone & W. Mischel (Eds.), *Advances in personality science* (pp. 135–163). New York: Guilford Press.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach. *Journal of personality and social psychology*, 74(6), 1516-1530.
- Coyne, I. T. (1997). Sampling in qualitative research. Purposeful and theoretical sampling; merging or clear boundaries?. *Journal of advanced nursing*, 26(3), 623-630
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage Publications.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 11(4), 227-268.

- Güntert, S. T. (2015). The quality of volunteers' motives: Integrating the functional approach and self-determination theory. *The Journal of Social Psychology, 156*(3), 310-327.
- Güntert, S. T., Wehner, T., & Mieg, H. A. (2022). *Organizational, Motivational, and Cultural Contexts of Volunteering The European View*. Springer Briefs in Psychology. Springer, Cham. Retrieved September 2, 2024, from <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-92817-9>
- Muckaden, M., & Pandya, S. (2016). Motivation of Volunteers to Work in Palliative Care Setting: A Qualitative Study. *Indian Journal of Palliative Care, 22*, 348-353.
- Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research and evaluation and methods* (3rd ed.). Beverly Hills, CA: Sage.

การศึกษาแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้

ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

An Analytical Study of the Community Forest Management Action Plan of Ban Mae Mok Tai, Mae Mok Subdistrict, Thoen District, Lampang Province

วรญา จตุพัฒน์รังสี (Worraya Jatupatrangsee)¹

พัชรศฤงศ์ กนิษฐเสน (patcharasalid kanittasen)²

พัฒนา กายาไชย (Pattana Kayachai)³

¹อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University,

ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University,

Corresponding Author

²อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ผู้มีส่วนสำคัญทางปัญญา

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University,

Essentially Intellectual

³อาจารย์ ดร., คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lecturer Dr., Faculty Agricultural Technology, Lampang Rajabhat University

E-mail: j.worraya@gmail.com

Received: 3 April 2025

Revised: 25 June 2025

Accepted: 25 June 2025

บทคัดย่อ

แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชน และแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน ของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ จำนวน 5 คน และตัวแทนแกนนำที่เกี่ยวข้องกับการ

จัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ จำนวน 10 คน ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปอุปนัย (Analytic Induction) ผลการศึกษา พบว่า หมู่บ้านแม่มอกใต้ มีแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนโดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชุมชน รวมถึงการสร้างควมอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนของหมู่บ้าน ได้แก่ การทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่า เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านแม่มอกใต้ ได้รับการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูป่าชุมชน อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของคนในพื้นที่ ในส่วนของแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน พบว่า การวิเคราะห์แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน เป็นแผนปฏิบัติการที่มีส่วนร่วมของชุมชน และตัวแทนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ถือว่าการจัดทำแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การผลักดันโครงการตามแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอก จึงต้องสร้างความพร้อมในศักยภาพการจัดการป่าของชุมชน ร่วมกันกับการเสนอแผนผลักดันกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อการระดมทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: แผนปฏิบัติการ, การจัดการป่าชุมชน, จังหวัดลำปาง

Abstract

The study of the guidelines for implementing the community forest management action plan of Ban Mae Mok Tai, Mae Mok Subdistrict, Thoen District, Lampang Province, was a qualitative study. The objectives were to examine the community forest management action plan and identify the guidelines for implementing this plan in Ban Mae Mok Tai, Mae Mok Subdistrict, Thoen District, Lampang Province. The key informants were selected using purposive sampling, consisting of 5 representatives from the Community Forest Committee of Ban Mae Mok Tai and 10 representatives who are local leaders involved in the management of the Ban Mae Mok Tai community forest. Data collection instruments, namely group interviews and focus groups were used, and the data were analyzed using content analysis and analytic induction techniques. The findings revealed that the community forest management action plan of Ban Mae Mok Tai has focused on restoring community forest resources and enhancing the village's forest abundance, including constructing firebreaks, building water-retaining weirs, and planting trees. These efforts have been supported through various projects aimed at restoring the community forest, leading to positive outcomes in the sustainable use of the forest by the local population. Regarding the guidelines for implementing the community forest management action plan, it is a participatory plan involving the community and representatives responsible for the local forest management. This approach is a bottom-up strategy that

aligns with the needs of the community. Therefore, implementing community forest management action plan of Ban Mae Mok requires enhancing the community's capacity for forest management, alongside advocating for support from various network agencies to effectively mobilize resources.

Keywords: Action Plan, Community Forest Management, Lampang Province

บทนำ

การจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ถือว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาทั้งทุนมนุษย์ และทุนทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างยั่งยืน เนื่องจากป่าชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีความผูกพันร่วมกัน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกออกไม่ได้ในความเป็น “คนกับป่า” ดังนั้นการจัดการป่าชุมชนจึงต้องอาศัยความเชื่อมโยงทั้งจากปัจจัยภายใน คือการจัดการป่าชุมชนของจากคนในชุมชน และปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่ นโยบายของรัฐ ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อให้การจัดการป่าชุมชนสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่วัชรพงศ์ บุหลันพลฤกษ์ (2543) ชี้ให้เห็นว่าการจัดการป่าชุมชนมักจะไม่ค่อยประสบผลสำเร็จในการดำเนินการเท่าที่ควรเพราะเป็นการดำเนินการในภาคประชาชนเพียงส่วนเดียว โดยไม่มีการประสานความร่วมมือจากภาครัฐบาลหรือเอกชนเท่าที่ควร

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรป่าไม้สูงเป็นอันดับ 3 ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน รองจากจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอนเท่านั้น โดยมีพื้นที่ป่าไม้จำนวน 5,455,211 ไร่ (กรมป่าไม้, 2566) การปรับเปลี่ยนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนจึงเป็นหนึ่งในโอกาสสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการ บริบทของตำบลแม่มอก อำเภอเถิน นับเป็นตำบลที่มีทุนธรรมชาติสูง ชุมชนเกือบทุกหมู่บ้าน มีพื้นที่ป่าชุมชนของตนเอง สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในป่าชุมชนอย่างเข้มแข็ง และร่วมกันรักษากฎการใช้ทรัพยากรในผืนป่าอย่างเคร่งครัด เป็นผลให้ป่ามีพันธุ์พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่หลากหลาย รวมถึงไม้ยืนต้นซึ่งเป็นพืชหลักของป่าก็มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ การดำเนินการโครงการนำร่องในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในปี พ.ศ. 2565 ดำเนินการในพื้นที่ตำบลแม่มอกเป็นต้นแบบในการจัดการป่าชุมชนเพื่อพัฒนาทรัพยากรและสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการใช้ทรัพยากรจากป่าไม้ (วิศว์ เศรษฐกร และคณะ, 2566) โครงการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม การจัดองค์กร การแสวงหาผู้นำในการขับเคลื่อนการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งที่ชุมชนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่

ผลจากความสำเร็จของโครงการดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนบ้านแม่มอกได้ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการป่าชุมชน และเมื่อพิจารณาบริบทของพื้นที่ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีความเหมาะสมที่จะเป็นกรณีศึกษาในการวิจัย เนื่องจากชุมชนมีต้นทุนทาง

ธรรมชาติสูง สภาพพื้นที่มีป่าชุมชนล้อมรอบหมู่บ้านต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของชุมชนต่อป่าชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และมีรูปแบบการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้ในการวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ ที่พิจารณาองเห็นช่องว่าง (Gap) ในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) การจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม กระตุ้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการสร้างกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และการสร้างแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เพื่อให้แผนงานสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการระดมทรัพยากรและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อใช้ประโยชน์จากคาร์บอนเครดิต ในพื้นที่บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง 2) เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการใช้เทคนิคการบริหารเชิงกลยุทธ์มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชน มุ่งเน้นการสร้างแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชน เป็นฐานข้อมูลในการขับเคลื่อนเพื่อให้พื้นที่เป้าหมายซึ่งได้แก่ ป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการระดมทรัพยากร และการได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งนี้การทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ กล่าวคือ การให้บริการสาธารณะเพื่อพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่น มีหลักการที่มีความหลากหลาย ในแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการ ดำเนินการ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่ สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งทรัพยากรบุคคล และงบประมาณ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้จากหลักการบริหารตามแนวทางดังกล่าว นั้น ในการบริหารจัดการภาครัฐได้มีแนวคิด และทฤษฎี ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะแก่ท้องถิ่น การจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืนและประสบความสำเร็จนั้น ต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ชุมชนได้รับกับการอนุรักษ์ป่า โดยมีการวางแผนที่ไม่แยกส่วนป่าออกจากชุมชน และกำหนดกิจกรรมภายใต้กฎระเบียบที่ชุมชนร่วมกันตั้งขึ้นโดยไม่ให้กระทบต่อประโยชน์ที่ชุมชน

เคยได้รับจากป่า (ประเมิน กาฬภักดี, 2564) ทุกขั้นตอนการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการทำลายป่า ขั้นตอนปฏิบัติ ได้แก่: (1) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารป่าชุมชน, (2) กำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต, (3) วางกฎระเบียบและบทลงโทษที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนร่วมกัน, และ (4) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพาะกล้าไม้เพื่อปลูกทดแทนหรือเพิ่มความสมบูรณ์ของป่า กล่าวได้ว่าการดำเนินการที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) อย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วม โดยเฉพาะให้ความสำคัญกับความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ประโยชน์จากป่า การพัฒนาและการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า (ทองศักดิ์ บัดสินธุ์, 2567) การให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นศูนย์กลาง และวางแผนปฏิบัติการที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ การวางแผนและดำเนินการร่วมกันของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนสามารถนำไปสู่การผลักดันขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิดทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชน (ก้องเกียรติ เต็มตำนาน, 2565)

บ้านแม่มอกใต้ มีประชากรทั้งสิ้น 579 คน อาชีพหลักของคนในชุมชนคือการเกษตร ทำนา ทำไร่ มีวิถีชีวิตพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติดินน้ำป่า มีการรวมกลุ่มที่มีศักยภาพ หากยังขาดกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน และการจัดองค์กรเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ พื้นที่ของบ้านแม่มอกใต้มีจำนวน 2,428 ไร่ เป็นพื้นที่ป่า 1,000 ไร่ (เทศบาลตำบลแม่มอก, 2566) ดังนั้นบ้านแม่มอกใต้จึงมีความพร้อมทั้งในด้านทรัพยากรและความร่วมมือของชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในกระบวนการวิจัยตลอดกระบวนการ เพื่อให้กลไก แผน และการดำเนินการของกระบวนการวิจัยเกิดขึ้นจากชุมชนเอง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามที่ชุมชนต้องการ พื้นที่วิจัย คือ หมู่ที่ 6 บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถอธิบายระเบียบวิธีวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1) เพื่อศึกษาแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ จำนวน 5 คน และตัวแทนแกนนำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง จำนวน 10 คน ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group Interview/Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปอุปนัย (Analytic Induction)

2) เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ จำนวน 5 คน และตัวแทนแกนนำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง จำนวน 10 คน ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปอุปนัย (Analytic Induction)

ผลการศึกษา

จากการดำเนินการวิจัยโดยร่วมกับชุมชนในการพัฒนาแผนปฏิบัติการป่าชุมชน ได้นำไปสู่แผนและการปฏิบัติการร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่ออนุรักษ์ป่าและทรัพยากรของป่าชุมชน โดยในบทความนี้จะนำเสนอประเด็นสำคัญสองประการ ประกอบไปด้วย 1) การศึกษาแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง และ 2) แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แผนปฏิบัติการ (Action Plan) จัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง

การจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง แต่เดิมนั้นมีโครงสร้างการจัดการโดยมีคณะกรรมการป่าชุมชนที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน และมีกฎกติกาในการใช้ป่าร่วมกัน ซึ่งกฎกติกาดังกล่าวอ้างอิงมาจากการใช้ระเบียบป่าชุมชนจากการประกาศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการดำเนินการสอดคล้องคล้ายคลึงกันในทุกหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลแม่มอก ทั้งนี้ได้มีการติดตั้งป้ายในพื้นที่ทางเข้าป่าชุมชนของหมู่บ้านอย่างชัดเจน ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านได้รับทราบกฎกติกาดังกล่าว และยึดถือปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่า

“แต่เดิมนั้นเรา (หมู่บ้านแม่มอกใต้) มีพื้นที่ป่าชุมชน มีตัวแทนเป็นกรรมการตามโครงสร้างคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน ส่วนการใช้ป่า เราได้รับสนับสนุนป้ายบอกกติกการใช้ป่า ซึ่งหมู่บ้านอื่น ๆ ของตำบลแม่มอกก็มีเหมือนกันกับเรา มีกติกาล้าย ๆ กัน”

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการวิจัยในครั้งนี้จะพบว่า โครงสร้างในช่วงปี พ.ศ. 2567 มีโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากขึ้น และมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตัวแทนให้เกิดความเหมาะสม มีจำนวนคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ จำนวนทั้งสิ้น 7 คน จากข้อมูลดังกล่าวแสดงถึงการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ หมู่ที่ 6 กำหนดขึ้นโดยชุมชน เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญคือการให้สิทธิแก่ราษฎรในพื้นที่อย่างเท่าเทียม พร้อมควบคุมพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ โดยมีสาระสำคัญคือ ราษฎรทุกคนในชุมชนมีสิทธิในการใช้

ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างเสมอภาค แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อห้ามสำคัญ ได้แก่ การบุกรุกและแผ้วถางพื้นที่ การจุดไฟเผาป่า การตัดไม้ยืนต้น ตลอดจนห้ามซื้อขายทรัพย์สินที่อยู่ในเขตป่าชุมชน เช่น ป้ายโครงการหรือหลักแนวเขต หากผู้ใดฝ่าฝืน โดยเฉพาะในกรณีตัดไม้ยืนต้น จะมีโทษปรับไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท บทลงโทษของผู้ละเมิดกฎระเบียบ คือการปรับตั้งแต่ 1,000 - 15,000 บาท และอาจมีการยึดของกลางรวมถึงการดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ หากมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้ที่ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่

กฎระเบียบดังกล่าวสะท้อนถึงความพยายามของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตนเองบนหลักการของการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบร่วมกัน และการควบคุมตนเองในระดับท้องถิ่น ชุมชนดำเนินการมาเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน และใช้แนวทางการใช้ป่าชุมชนที่เป็นกติกากลางร่วมกันในทุกหมู่บ้านที่มีป่าชุมชนของตำบลแม่มอก รวมถึงกระบวนการสร้างการรับรู้ที่ได้ประกาศจากการประชุมในหมู่บ้านให้ทราบโดยทั่วกัน ในส่วนของการบริหารจัดการนั้น คณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอกได้ เป็นผู้กำกับดูแล และใช้กลไกประชาชนในพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลร่วมกัน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่

“พื้นที่บ้านแม่มอกได้เรามีป่าชุมชน กติกาที่ใช้เหมือน ๆ กันกับหมู่บ้านอื่น ๆ อาจจะมีบางบ้านเพิ่มเติมไปบ้างตามสภาพพื้นที่เขา แต่ทุกคนเขารับทราบผ่านการประชุม รับรู้ร่วมกันว่าต้องทำอย่างไรบ้าง การดูแลก็สอดส่องดูแลกันเอง ใครใกล้ตรงไหน มีอะไรก็แจ้งกันมา”

แนวทางสำคัญในการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกได้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน คือแนวทางการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยนักวิจัยร่วมกับร่วมกับวิทยากร และแกนนำจัดการป่าของบ้านแม่มอกได้ วิเคราะห์พื้นที่ร่วมกัน เพื่อพัฒนาเป้าหมายในการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกได้ โดยชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการรักษาความสมบูรณ์ การสร้างความเข้มแข็งให้กับป่าชุมชนของหมู่บ้าน ขั้นตอนต่อมาคือ การวิเคราะห์ปัญหา ที่ส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของทรัพยากรจากนั้นทำการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ขั้นตอนต่อมาจึง เสนอแนวทางและกิจกรรมในการจัดการป่าชุมชน โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่จำเป็น ภาวการณ์ที่เอื้ออำนวยที่จะให้การสนับสนุน ทั้งในแง่ทรัพยากรและความรู้ ขั้นตอนต่อมา คือการกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการป่าชุมชนดัง ตารางที่ 1 และนำไปสู่การนำแผนไปปฏิบัติ โดยร่วมกันดำเนินกิจกรรมในการฟื้นฟู ป้องกัน และรักษาความสมบูรณ์ของป่าชุมชน

ตารางที่ 1 แผนการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้

จะทำ อะไรบ้าง	ทำที่ไหน	ตั้งใจจะทำ เมื่อไหร่	จะทำอย่างไร	จะหาใครมาช่วย (ภาคีหุ้น)	อื่นๆ
แนวกันไฟ	ป่าชุมชนดอยโตน ความยาว 2 กิโลเมตร ความกว้าง 2 กิโลเมตร	มีนาคม	- ประชุมเตรียม ความพร้อม - สำรวจเขตที่จะ ทำแนวกันไฟ - จัดหาอุปกรณ์ และการระดม ทรัพยากร	- มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง - องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ - ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในชุมชน	
ฝายชะลอน้ำ	ห้วยสองแคว จำนวน 10 เมตร	ทุกเดือน	- ประชุมเตรียม ความพร้อม - สำรวจเขตที่จะ ทำฝายชะลอน้ำ - จัดหาอุปกรณ์ และการระดม ทรัพยากร	- มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง - องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ - ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในชุมชน	
ปลูกป่า	ป่าม่อนโป่ง	พฤษภาคม - มิถุนายน	- ประชุมเตรียม ความพร้อม - สำรวจพื้นที่ที่ ต้องการปลูกป่า	- มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง - องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่	

จะทำ อะไรบ้าง	ทำที่ไหน	ตั้งใจจะทำ เมื่อไหร่	จะทำอย่างไร	จะหาใครมาช่วย (ภาคีหุ้น)	อื่นๆ
			- หาพันธุ์กล้าที่จะปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน - ระดมประชาชนในหมู่บ้านเพื่อช่วยปลูกป่า	- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชนบ้านแม่มอกได้ พบว่า พื้นที่ป่าชุมชนมีความเสี่ยงในการเกิดปัญหาไฟป่าโดยเฉพาะในฤดูแล้งของทุกปี ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบที่จะตามมามากมาย โดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น เห็ด ผักต่าง ๆ สัตว์น้อยใหญ่ ชุมชนจึงเกิดแผนการจัดการป่าด้านการอนุรักษ์โดยการทำแนวกันไฟความยาว 2 กิโลเมตร กว้าง 2 กิโลเมตรให้ครอบคลุมพื้นที่ป่าดอยโตน เป็นการป้องกันไม่ให้ไฟลุกลามเข้าไปในพื้นที่ป่าโดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและการควบคุมไฟป่า ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่

“แนวกันไฟช่วยให้ป่ารักษาความชุ่มชื้นได้ เรามีแนวทางอยู่แล้ว อยากลงมือทำให้เห็นผลเป็นรูปธรรมให้ป่ามันสมบูรณ์มากขึ้น ของป่าก็มีมากขึ้นด้วย พวกเห็ด สัตว์ป่า ”

ชุมชนบ้านแม่มอกได้มีแผนปฏิบัติการป่าชุมชนที่จะด้านการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโดยการจัดทำฝายหรือฝายต้นน้ำลำธารแบบท้องถิ่น ซึ่งเป็นการก่อสร้างด้วยวัสดุคือ ก่อถ่วงเกยขึ้น ไม้ไผ่ ก้อนหินที่อยู่ในลำห้วย ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ใช้งบประมาณที่พอประมาณและเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ การจัดทำฝายดังกล่าวเป็นความตั้งใจของชุมชนในการทำเพื่อช่วยในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์และเป็นการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยการก่อสร้างฝายนี้ครอบคลุมพื้นที่ป่าดอยโตน อีกแนวทางหนึ่งที่สามารถบูรณาการความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรพื้นที่ป่า คือ การปลูกป่าโดยชุมชนประสานความร่วมมือกับกรมป่าไม้เพื่อขอกล้าไม้นามาปลูกในพื้นที่รอบป่าชุมชนบ้านแม่มอกได้

ทั้งนี้จากการดำเนินการทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการร่วมกันกับตัวแทนจัดการป่าชุมชนในพื้นที่บ้านแม่มอกใต้ โดยออกแบบเป็นโครงการเพื่อรองรับการระดมทรัพยากรและเสนอขอโครงการรวมถึงทุนสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนได้เสนอการดำเนินการใน 3 กิจกรรม โดยแผนปฏิบัตินี้มีวัตถุประสงค์หลักสามประการ ประการแรกคือการจัดตั้งระบบการป้องกันไฟป่าผ่านการสร้างแนวกันไฟในพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งจะช่วยลดโอกาสการลุกลามของไฟป่าในฤดูแล้ง โดยอาศัยการประสานงานกับหน่วยงานที่มีภารกิจในการควบคุมและดับไฟ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานป่าไม้ และกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน ประการที่สองคือการส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ โดยกิจกรรมดังกล่าวมีเป้าหมายในการรักษาความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่า และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและดิน และประการสุดท้ายคือการฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนผ่านการปลูกป่า โดยมุ่งเน้นให้มีการปลูกพืชพันธุ์ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศเดิม เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากป่าในลักษณะที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

กระบวนการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการแบ่งออกเป็นสามกิจกรรมหลัก เริ่มจากกิจกรรมแรก คือ การทำแนวกันไฟ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการจัดประชุมร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ทีมวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และประชาชนในพื้นที่ เพื่อแต่งตั้งคณะทำงานวางแผนกำหนดขอบเขตพื้นที่จัดทำแนวกันไฟ และสำรวจภูมิประเทศเพื่อกำหนดจุดยุทธศาสตร์ในการป้องกันไฟลุกลาม จากนั้นจึงดำเนินการขอรับอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เครื่องตัดหญ้า คราด และถังดับเพลิงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ

กิจกรรมที่สอง คือ การสร้างฝายชะลอน้ำ โดยใช้วิธีดำเนินการคล้ายคลึงกันกับกิจกรรมแรก เริ่มจากการประชุมคณะทำงานร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทาง กำลังคน และวัสดุอุปกรณ์ จากนั้นจึงสำรวจพื้นที่ลำห้วยหรือทางน้ำในป่า เพื่อเลือกจุดที่เหมาะสมในการสร้างฝาย ทั้งนี้ ชุมชนยังได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างฝาย เช่น กรมอุทยานแห่งชาติ หรือกรมป่าไม้ เข้ามาช่วยแนะนำเทคนิคการก่อสร้างฝายที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

กิจกรรมที่สาม คือ การปลูกป่าในพื้นที่ชุมชน โดยมีการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่นเดียวกัน เพื่อกำหนดชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมและพื้นที่เป้าหมายในการปลูก จากนั้นขอรับการสนับสนุนกล้าไม้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์เพาะกล้าของกรมป่าไม้ หรือหน่วยงานท้องถิ่น ก่อนจะเริ่มดำเนินการปลูก โดยอาศัยแรงงานจากสมาชิกในชุมชน รวมถึงการกำหนดระบบการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง เช่น การรดน้ำ กำจัดวัชพืช และการเฝ้าระวังการรบกวนจากสัตว์หรือบุคคลภายนอก

การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในหลายด้าน ประการแรก ชุมชนสามารถจัดทำแนวกันไฟได้สำเร็จและเกิดเป็นระบบการป้องกันไฟป่าที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญของการสร้างระบบป้องกันความเสียหายจากไฟป่าในระยะยาว พร้อมทั้งเสริมสร้าง

ความรู้และทักษะในการป้องกันไฟฟ้าให้กับสมาชิกในชุมชน ประการที่สอง คือการเพิ่มพื้นที่ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพผ่านกิจกรรมปลูกป่า โดยการใช้พันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสมทำให้ป่าสามารถฟื้นตัวได้รวดเร็วขึ้น และสร้างระบบนิเวศที่สมดุล ส่วนประการสุดท้าย คือการสร้างฝายชะลอน้ำ ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ป่ามีความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี ทำให้พืชพรรณในป่าเติบโตได้ดีขึ้น และยังเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน เช่น การรวบรวมข้อมูลคาร์บอนเครดิต การเก็บของป่า สมุนไพร และพืชท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งนำไปสู่การเสริมรายได้และการพึ่งพิงตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

จากการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้อย่างมีส่วนร่วมร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นในประเด็นการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน โดยมีข้อค้นพบแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการให้ประสบความสำเร็จได้สี่ประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง การสร้างความร่วมมือเพื่อสะท้อนศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ กล่าวคือ การทบทวนโครงสร้างการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ การปรับเปลี่ยน ทบทวนบทบาท และจำนวนของคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอกใต้ รวมถึงการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนร่วมกันของประชาชนในพื้นที่บ้านแม่มอกใต้ ส่งผลให้ชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมร่วมกันในการจัดการป่าชุมชนของตนเอง เป็นการกระตุ้น หนุนเสริมให้ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความสามัคคี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ร่วมกัน การมีกิจกรรมการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมในชุมชนสูงขึ้น และแสดงถึงศักยภาพในชุมชนให้เป็นที่ประจักษ์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงความพร้อมของชุมชนนำไปสู่การได้รับสนับสนุนทุนต่าง ๆ มากขึ้น การเข้าถึงหรือความเชื่อมั่นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็มีเพิ่มมากขึ้น สร้างโอกาสในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มากขึ้น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่า

“ถ้าเรามีความพร้อม จัดการป่าดี นาย (หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) เขามาดูเห็นเขาก็จะสนับสนุนเรา เราก็จะได้รับการสนับสนุนโครงการมากขึ้น มีโอกาสมากขึ้น”

ประการที่สอง แผนปฏิบัติการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ที่สะท้อนการจัดทำแผนแบบ ล่างขึ้นบน (Bottom-up) กล่าวคือ จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า บ้านแม่มอกใต้ ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบ้านแม่มอกใต้ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนปรากฏเป็นโครงการที่ชุมชนมีความต้องการและส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้การจัดทำแผนดังกล่าวในลักษณะล่างขึ้นบน (Bottom-up) จึงเปรียบเสมือนการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนการจัดทำโครงการที่เป็นประโยชน์ และตรงกับความต้องการของชุมชน เพื่อเป็น

เสียงสะท้อนกับแหล่งทุน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดสรรงบประมาณได้อย่างเหมาะสม และสามารถวิเคราะห์พื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่า

“แผนที่ได้ที่เราทำร่วมกัน มันมีประโยชน์ตรงที่เราวิเคราะห์กันแล้วว่าเราต้องการอะไร มาจากการมีส่วนร่วมของทุกคน ทุกคนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เวลาที่มีโครงการเขาจะทราบความต้องการที่มาที่เราได้เลย ”

ประการที่สาม การเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนงานโครงการรองรับการสนับสนุนเพื่อการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ กล่าวคือ องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการผลักดัน และขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง คือการสร้างความพร้อมในการเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการได้รับทุนสนับสนุนในโครงการที่ชุมชนต้องการดำเนินการ โดยมีข้อมูลการวิเคราะห์โครงการ รายละเอียดโครงการ พื้นที่ที่ดำเนินการ การประมาณการงบประมาณที่ต้องใช้ ซึ่งรายละเอียดที่ได้กล่าวมาข้างต้นถือว่าเป็นรายละเอียดที่มีความสำคัญที่แสดงถึงความพร้อมของพื้นที่ สร้างความน่าเชื่อถือ และมีกลไกในการทำงานที่เหมาะสม องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาโครงการตามความต้องการของชุมชนได้ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่า

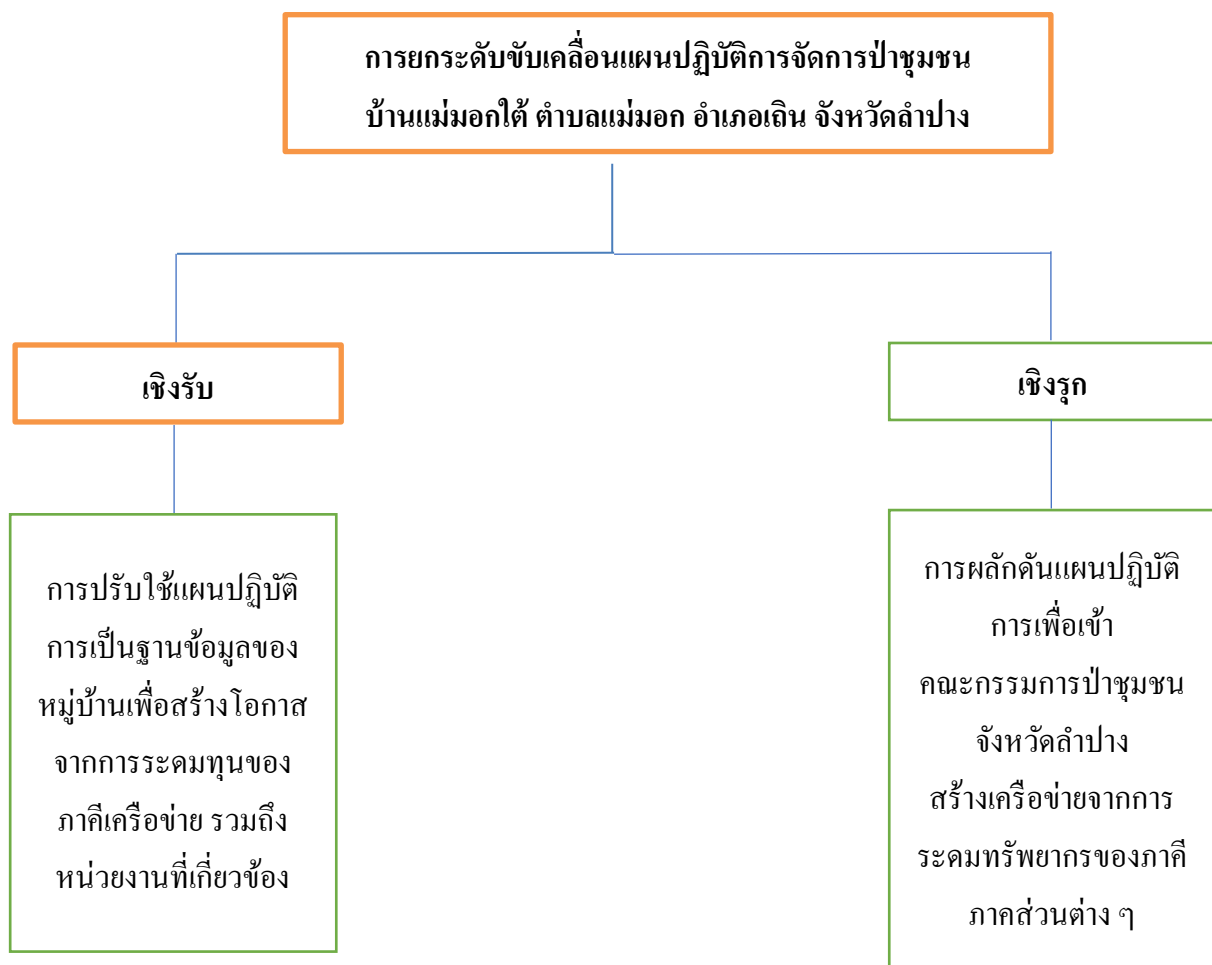
“ในแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญ เพราะเราออกแบบโครงการที่พร้อมนำเสนอกับแหล่งทุน หน่วยงาน ใส่รายละเอียดได้ครบแล้ว ซึ่งก็จะมีผลต่อการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ”

ประการที่สี่ การสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ กล่าวคือ พื้นที่ตำบลแม่มอกในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายในช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า ได้มีโครงการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ มีโครงการส่งเสริมด้านต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมในด้านการจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้จากการเข้ามาส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การผลักดันขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการขยายต่อขยายสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกันกับภาคส่วนอื่น ๆ มากขึ้น เป็นการต่อยอดการสร้างกลไกสนับสนุนเพื่อให้มีช่องทางการส่งเสริมทรัพยากรในพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม กล่าวว่า

“ช่วงที่ผ่านมา บ้านเรา (บ้านแม่มอกใต้) มีโครงการเข้ามาส่งเสริมกันก็เยอะ เราก็รู้จักคนอื่นมากขึ้น ก็เป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้เรามีเครือข่ายมากขึ้น การส่งเสริมจากที่อื่นก็จะเข้ามามากขึ้น ถ้าเราสร้างเครือข่ายร่วมกันกับเขา”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ที่มีความครอบคลุมในบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ รวมถึงเป็นแนวทางการผลักดันแผนปฏิบัติการที่มาจากชุมชนที่ชุมชนร่วมคิดร่วมทำร่วมนำเสนอการดำเนินงาน

ร่วมกัน ทั้งนี้ในส่วนของการผลักดันขับเคลื่อนให้แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกได้
ยกระดับการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม สามารถจัดการได้ในส่วนของการขับเคลื่อนเชิงรับ และการ
ขับเคลื่อนเชิงรุก ในการขับเคลื่อนเชิงรับ หมู่บ้านแม่มอกได้สามารถนำแผนปฏิบัติการเป็นฐานข้อมูลของ
หมู่บ้านเพื่อสร้างโอกาสจากการระดมทุนของภาคีเครือข่าย รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อความพร้อม
ในการนำเสนอจากการระดมทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ และในส่วนของการขับเคลื่อนเชิงรุก คือการผลักดันแผนปฏิบัติการ
เพื่อเข้าคณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัดลำปาง สร้างเครือข่ายจากการระดมทรัพยากรของภาคีภาคส่วนต่าง ๆ
ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การยกระดับขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน
จังหวัดลำปาง

สรุป

จากการศึกษาและร่วมกันกับชุมชน ในการดำเนินการการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีข้อค้นพบสำคัญ สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การจัดการป่าชุมชนของพื้นที่หมู่บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีการบริหารจัดการคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน โดยมีการเพิ่มเติมจำนวนของคณะกรรมการป่าชุมชนจากเดิมที่มีจำนวน 5 คน เป็นจำนวน 7 คน ซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการรายบุคคล เพื่อความเหมาะสม และเป็นการหมุนเวียนบุคคลที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่อให้การทำงานร่วมกันมีความหลากหลาย และมีมิติมุมมองในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น

ประเด็นที่สอง ระเบียบในการใช้ป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และสร้างความเข้าใจมากขึ้นในบางรายละเอียด แต่มีความสอดคล้องการใช้ป่าชุมชนที่มีอยู่เดิม ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งสาเหตุในประเด็นดังกล่าวเกิดจากการที่ตำบลแม่มอกนั้น ได้ใช้แนวทางการออกกฎระเบียบ แนวทางที่มีความสอดคล้องกันในแต่ละหมู่บ้าน ที่เปรียบเสมือนเป็นแนวทางการดำเนินการส่วนกลาง ที่ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนเดียวกัน จึงใช้แนวทางเดียวกันทั้งหมด

ประเด็นที่สาม แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอกใต้ ได้ดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน จะพบว่า แนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอกใต้ แต่เดิมในการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ให้ความสำคัญกับการสำรวจทรัพยากรตามช่วงฤดูกาล การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว และคาร์บอนเครดิต ทั้งนี้กระบวนการขับเคลื่อนแผนสามารถจำแนกออกเป็นสองลักษณะ คือ การขับเคลื่อนเชิงรับ และการขับเคลื่อนเชิงรุก โดยในเชิงรับ ชุมชนสามารถใช้แผนปฏิบัติการดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลของหมู่บ้านในการนำเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เพื่อระดมทรัพยากร องค์ความรู้ และงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ขณะที่การขับเคลื่อนเชิงรุก คือ การใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการผลักดันเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในระดับจังหวัด เช่น การนำเสนอเข้าสู่คณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัดลำปาง เพื่อให้เกิดการรับรอง สนับสนุน และเชื่อมโยงกับเครือข่ายระดับกว้าง ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรในระดับนโยบาย

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

การจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2567 ชุมชนมุ่งเน้นเรื่องการสร้างความสมบูรณ์ของป่าชุมชน ได้แก่ การทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่า จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็น

เห็นว่า ชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการรักษาความสมบูรณ์ การสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่าชุมชนของหมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างจากการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนที่เคยดำเนินการเดิม ดังที่วิศว์ เศรษฐกร และคณะ (2566) ได้ดำเนินการในโครงการวิจัยย่อย การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยป่าชุมชนในอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ภายใต้โครงการ การพัฒนาและขยายระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง โดยศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน พบว่า บ้านแม่มอกใต้ ให้ความสำคัญกับการสำรวจทรัพยากรตามช่วงฤดูกาล การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว และคาร์บอนเครดิต ซึ่งเมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ที่เปลี่ยนแปลงจากการมุ่งเน้นการท่องเที่ยว เป็นการสร้างความสมบูรณ์ และการรักษาทรัพยากรของป่าชุมชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ดังนี้

โอกาสในการได้รับประโยชน์จากป่านำไปสู่เป้าหมายในการอนุรักษ์และฟื้นฟู: เนื่องจากโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนที่ชุมชนได้รับนั้น ส่วนมากเป็น โครงการมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน อาทิ การส่งเสริมการปลูกสมุนไพร การใช้สิ่งของที่มีในป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น ส่งผลให้ชุมชนได้มีความตระหนักต่อการสร้างความอุดมสมบูรณ์ในป่าชุมชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จากการศึกษาการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่า บ้านแม่มอกใต้ มุ่งเน้นการสร้างความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชุมชน ซึ่งได้แก่ การทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่า ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการป่าชุมชนที่ปรากฏในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งนี้การจัดการป่าชุมชนในลักษณะดังกล่าว มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุวัธม์ ดวงแสนพุด (2564) ซึ่งศึกษาการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาป่าชุมชนภูโปบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ในประเด็นการจัดทำแผนจัดการป่าชุมชนภูโปบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ที่มีแผนการจัดการป่าชุมชน ด้านแผนงานด้านการเก็บกัก ได้แก่ กิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ รวมถึงแผนงานด้านการแก้ไข ได้แก่ การปลูกป่าทดแทน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ที่มุ่งเน้นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนที่มีความผูกพันกับป่าชุมชนอย่างใกล้ชิด

กลไกประชาคม เป็นเครื่องมือสำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน: ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมในโครงสร้างคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน โดยปรับเปลี่ยนบางตำแหน่งให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และใช้กลไกการประชาคมในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกันจัดการป่าชุมชนมีสูง และต่อเนื่อง ซึ่งแตกต่างจากงานของศรีประไพ คุ่มศัตรา (2559) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ศึกษากรณีตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัด

กาญจนบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนโดยตรง จากผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ว่าการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น

ภาคีเครือข่าย และจารีตท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการป่าชุมชน: จากการดำเนินการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนประการหนึ่ง ได้แก่ การสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีผลต่อการผลักดันระดับทรัพยากรเพื่อการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเดือนนภา ภูทอง (2562) เรื่องการจัดการป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ และจารีตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ พบว่า การประสบความสำเร็จด้านจัดการป่าชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างมีแบบแผนและระบบ ประชาชนมีส่วนร่วมกันเพื่อพัฒนา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติตามเงื่อนไขนโยบายภาครัฐที่ส่งตรงลงพื้นที่ ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงถึงความสำคัญของการจัดการป่าชุมชนที่ให้ความสำคัญของการสร้างเครือข่ายร่วมกันเพื่อผลสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยในครั้งนี้ได้มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยในประเด็นหลัก ได้แก่ การจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน รวมถึงในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ทั้งนี้แนวทางการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ สามารถนำการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนไปดำเนินการพื้นที่ต่าง ๆ ให้บรรลุผลได้

2. จากการศึกษาประเด็นการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนบ้านแม่มอกใต้ พบว่าการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน เป็นแผนปฏิบัติการที่มีส่วนร่วมของชุมชน และตัวแทนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ถือว่าการจัดทำแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ซึ่งส่งผลให้การสนับสนุนทรัพยากรตามแผนงานดังกล่าวเป็นไปตามความต้องการของพื้นที่

3. จากการศึกษาเรื่องการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่บ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่า การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชุมชนในพื้นที่เป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ และสนใจในการสร้างแหล่งทรัพยากรป่าชุมชนของตนเองให้มีความสมบูรณ์ เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้ป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นแหล่งในการเก็บหาของป่า และไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นแนวทางการจัดการป่าชุมชนประการหนึ่งที่สำคัญคือการฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่มอกใต้ ตำบลแม่มอก อำเภอดง จังหวัดลำปาง มีกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางแบบล่างขึ้นบน (Bottom - up) ซึ่งส่งผลต่อผลผลิต ได้แก่ การได้แผนปฏิบัติการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านแม่มอกใต้ รวมถึงโครงสร้างการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้าน ทั้งนี้จากการใช้กระบวนการดังกล่าวได้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญคือการกระตุ้นสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้านมากขึ้น เกิดกิจกรรมและการทบทวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในการจัดการป่าชุมชน การเพิ่มบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมป่าไม้. (2566). รายงานโครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: สำนักจัดการที่ดิน (กรมป่าไม้).
- ก้องเกียรติ เต็มตำนาน. (2565). รูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เดือนนภา ภูทอง. (2562). การจัดการป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ และจารีตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ. *Journal of Administrative and Management*, 6(2), 80-94.
- ทนงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2567). การศึกษาความสำคัญของปัจจัยในการจัดการป่าชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนดอนยาง ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์*, 47(1), 1-18.
- เทศบาลตำบลแม่มอก. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) เทศบาลตำบลแม่มอก. ลำปาง: เทศบาลตำบลแม่มอก.
- ประเมิน กาฬภักดี. (2564). แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก. *วารสารนิเทศศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 5(1), 1-27.
- วัชรพงศ์ นุหลันทฤกษ์. (2543). การดำเนินการโครงการจัดตั้งป่าชุมชนของบ้านแม่หาร จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิศว์ เศรษฐกร, และคณะ. (2566). การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยป่าชุมชนในอำเภอดง จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ: หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท).
- ศรีประไพพร คุ่มศัตรา. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษากรณีตำบลช่องสะเดา อำเภอมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 1(3), 59-68.

วรรณ จตุพัฒน์รังสี และคนอื่น ๆ

สุวัณณ ดวงแสนพุด. (2564). การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาป่าชุมชนภูโปบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 15(1), 93-107.

การประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี
ตามนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา*

**Evaluation of the Policy on Community Land Allocation in Chonburi Province
under the Administration of Prime Minister General Prayut Chan-o-cha.**

สกฤติ อีสริยานนท์ (Sakrit Isariyanon)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: sakrit@go.buu.ac.th

Received: 7 May 2025

Revised: 22 June 2025

Accepted: 24 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และเสนอแนวทางปรับปรุงนโยบายให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนยิ่งขึ้น โดยใช้กรอบการประเมินแบบ CIPP Model มีการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ผู้นำชุมชน และเกษตรกรในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า นโยบายจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในจังหวัดชลบุรีเกิดจากบริบทของความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและการใช้คำสั่ง คสช. ยึดคืนพื้นที่แล้วนำจัดสรรใหม่ผ่าน กทช. ด้านปัจจัยนำเข้า มีการตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด แต่ยังขาดบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอ ด้านกระบวนการ มีการดำเนินงานและมีขั้นตอนชัดเจน แต่ขาดความยืดหยุ่นและการเตรียมความพร้อม ด้านผลผลิต สามารถจัดสรรที่ดินและจัดตั้งสหกรณ์ได้จริง แต่ผลลัพธ์ที่สะท้อนยังไม่เกิดมั่นคงในด้านรายได้ และเกิดความแปลกแยกในชุมชนใหม่จากความหลากหลายของกลุ่มผู้ได้รับจัดสรรให้เข้ามาทำกินในพื้นที่ นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ในการประยุกต์ใช้ CIPP Model กับการวิเคราะห์นโยบายในบริบทไทย รวมถึงเสนอแนวคิด “การจัดการนโยบายแบบพลวัต” ที่ยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่ และเน้นบทบาทของชุมชนในการร่วมออกแบบนโยบายเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

* บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำสำคัญ: การประเมินผล, นโยบาย, การจัดที่ดินทำกิน, จังหวัดชลบุรี

Abstract

This study aims to evaluate the government's land allocation policy for communities in Chonburi Province and propose strategies to improve its effectiveness and sustainability. The research employs the CIPP Model framework. Data were collected through in-depth interviews, focus group discussions, and non-participant observations with key stakeholders, including government officials, community leaders, and local farmers. The findings reveal that the policy emerged from a context of structural inequality in land tenure and was implemented through NCPO Order No. 36/2016, which reclaimed land and reallocated it via the National Land Policy Committee (NLPC). In terms of input, a provincial-level working group was established, but challenges remained due to inadequate personnel and insufficient budget. The process was procedurally clear but lacked flexibility and sufficient preparation of target groups. While land was successfully allocated and cooperatives were formed, the resulting outcomes included unstable incomes and social fragmentation within newly formed communities due to the diversity of beneficiaries. The study also contributes new knowledge by applying the CIPP Model in Thai policy contexts and proposes the concept of "Dynamic Land Management Policy," which emphasizes flexibility, context-based design, and participatory governance as key to long-term sustainability.

Keywords: Evaluation, Policy, Land Allocation, Chonburi Province

บทนำ

ปัญหาการกระจุกตัวของที่ดินในประเทศไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรมที่ประชากรส่วนใหญ่ยังคงประสบภาวะไร้ที่ดินทำกินและขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต แม้จะมีการดำเนินนโยบายการปฏิรูปที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ในหลายพื้นที่ของประเทศ การจัดการที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจึงไม่ใช่เพียงการจัดสรรทรัพยากรเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงบริบทของความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายในพื้นที่ด้วย (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2553)

ภายใต้รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในช่วงปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา มีการประกาศใช้นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้กับชุมชนในลักษณะแปลงรวมโดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่เป็นการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์บนที่ดินของรัฐในรูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อม

ถ้าในการถือครองที่ดิน และสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพให้กับประชาชนผู้ยากไร้ โดยเฉพาะในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งหลายพื้นที่มีปัญหาการบุกรุก การครอบครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.; ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2557, 2557; คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 36/2559 เรื่อง มาตรการในการแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยมิชอบกฎหมาย, 2559; ระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยการจัดที่ดินให้สถาบันเกษตรกร พ.ศ. 2558, 2558)

นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนโยบายที่ต้องการตอบสนองต่อปัญหาเชิงโครงสร้างของการจัดการทรัพยากรที่ดินในประเทศ ซึ่งถูกมองว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน งานวิจัยนี้จึงถูกออกแบบมาเพื่อให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของนโยบายดังกล่าว ที่มีความต้องการลดความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินและแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและผู้ยากไร้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นธรรมทางสังคม ความมั่นคงในการดำรงชีพ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบกับจังหวัดชลบุรีมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่มีความซับซ้อน ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การบุกรุกที่ดินของรัฐ และความหลากหลายของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เป็นการสะท้อนภาพรวมของปัญหาเชิงระบบในการจัดการที่ดินของประเทศ โดยนโยบายนี้ ได้มีการดำเนินโครงการในสองพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ตำบลเขาชก อำเภอนองใหญ่ และพื้นที่ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง ซึ่งมีการจัดตั้งเป็นสหกรณ์เพื่อให้เกษตรกรเข้ามาอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากที่ดินร่วมกัน

ดังนั้น ในการดำเนินนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ปรากฏผลทั้งความสำเร็จ ข้อจำกัด และปัญหาหลายประการ ทั้งในด้านการจัดการเชิงนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการบริหารจัดการแปลงรวม และด้านความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่โครงการ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชลบุรี, ม.ป.ป.) การศึกษานโยบายดังกล่าวนี้มีเป้าหมายก็เพื่อประเมินผลการดำเนินนโยบาย ผ่านการใช้กรอบแนวคิด CIPP Model ซึ่งประกอบด้วยการประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต/ผลลัพธ์ (Product/ Outcome) รวมทั้งเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายในระยะยาว โดยการศึกษานี้มีนัยสำคัญต่อการประเมินผลกระทบของนโยบายในบริบทจริงที่มีความท้าทาย และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นต้นแบบหรือบทเรียนสำหรับการพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีปัญหาคคล้ายคลึงกัน อันจะส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนการจัดการที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพในระดับประเทศ.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
2. เพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาในการดำเนินนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ประกอบไปด้วยพื้นที่จำนวน 2 แห่ง คือ (1) พื้นที่ ส.ป.ก. ตำบลหนองใหญ่ (เขาชก) อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ขนาดพื้นที่ 569-3-00 ไร่ และ (2) พื้นที่ ส.ป.ก. ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ขนาดพื้นที่ 535-1-7 ไร่ โดยเป็นการศึกษาประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีตามนโยบายรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ตามกรอบการวิเคราะห์ของ CIPP Model ซึ่งประกอบไปด้วยด้านการประเมินสถานะแวดล้อม การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลแบบ CIPP MODEL

ตัวแบบการประเมินแบบ CIPP MODEL ซึ่งพัฒนาโดย Stufflebeam (1971) ถือเป็นการประเมินรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจและประเมินสรุปภาพรวมหลังโครงการสิ้นสุด เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ซึ่งจะประกอบด้วยการประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (จำเนียร สุขหลาย และคณะ, 2558; สมคิด พรหมขัย, 2550; เขวาคี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2551)

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ เงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation: I) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ ด้วยการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำการประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการตัดสินใจเพื่อตัดสินและดูผลสำเร็จของโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ซึ่งอาจมีการอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

กล่าวโดยสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ CIPP Model ใช้ในการประเมินโครงการเชิงนโยบาย โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) Context – การวิเคราะห์บริบทและความจำเป็นของนโยบาย (2) Input – การประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งบุคลากร งบประมาณ โครงสร้าง (3) Process – การประเมินขั้นตอนการดำเนินงาน การประสานงาน และกลไกการขับเคลื่อน และ (4) Product – ผลผลิตและผลลัพธ์ของนโยบาย ต่อกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการที่ดินโดยชุมชน

การจัดการที่ดินโดยชุมชนเป็นผลที่เกิดขึ้นจากสภาพของปัญหาที่ดินของรัฐทั้งในระดับนโยบายและระดับท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นจำนวนมากออกเรียกร้องให้รัฐมีมาตรการจัดการที่ดินบนหลักการที่ดินเป็นปัจจัยการดำรงชีวิตที่สำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นแนวทางการจัดการที่ดินที่พัฒนาโดยชุมชนท้องถิ่นได้เป็น 3 แนวทางหลัก ดังนี้ (เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย และกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน, 2553)

1. แนวทางการปรับระบบสิทธิในการจัดการที่ดิน โดยไม่อิงกับระบบกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย เป็นการเสนอให้มีการรับรองระบบสิทธิเหนือที่ดินในแบบอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากการให้ระบบกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายที่รับรองเฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐและเอกชนเท่านั้น โดยแบ่งออกเป็นแนวคิดเรื่องระบบสิทธิเชิงซ้อน และแนวคิดเรื่องโฉนดชุมชน

2. การปฏิรูปกลไกเพื่อกระจายอำนาจการจัดการที่ดิน เป็นการให้ชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรที่ดินในชุมชนของตน เพราะมีความใกล้ชิดกับทรัพยากรที่ดินและรู้ความต้องการในการใช้ทรัพยากรที่ดินในชุมชนของตน ภาครัฐจึงควรสนับสนุนการจัดการที่ดินโดยท้องถิ่นด้วยการเพิ่มขีดความสามารถในการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่ดินของตนเอง โดยแบ่งออกเป็น แนวคิดการจัดตั้งธนาคารที่ดิน และแนวคิดการปฏิรูประบบภาษีที่ดินตามกฎหมาย

3. การปฏิรูประบบการผลิตและการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน เพื่อที่จะทำให้ระบบการผลิตในที่ดินสามารถสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกรและชุมชนที่ใช้ประโยชน์ในที่ดิน และเพื่อมิให้ที่ดินและฐานทรัพยากรอื่น ๆ ในพื้นที่ถูกทำลายให้เสื่อมสภาพและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม

ดังนั้น ระบบการผลิตทางเลือกยังเป็นประเด็นที่ต้องขบคิดและแสวงหารูปธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนแต่ละแห่ง ซึ่งมีใช่เป็นแค่ทางเลือกในการใช้ที่ดินเพื่อรักษาที่ดินให้อยู่ในมือของผู้ผลิตรายย่อยเท่านั้น แต่ยังคงเป็นระบบเศรษฐกิจทางเลือกที่ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยมีอำนาจในการกำหนดวิถีการผลิตของตนเอง เป็นการปรับความสัมพันธ์ของรัฐและทุนที่จะทำให้ผู้ผลิตรายย่อยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบและสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมในปัจจุบัน

นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนถือเป็นมาตรการสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเกษตรกรและผู้ยากไร้ที่ยังขาดแคลนที่ดินทำกินอย่างเพียงพอ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายดังกล่าวอย่างชัดเจนในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2562 ซึ่งในข้อ 10.2 ได้เน้นถึงการปรับปรุงระบบที่ดินทำกิน การกระจายสิทธิการถือครองให้แก่ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนการป้องกันไม่ให้ที่ดินตกอยู่ในมือของผู้ที่มีใช้เกษตรกรหรือกลุ่มทุน พร้อมกันนี้ยังมีการผลักดันการจัดทำระบบฐานข้อมูล การจัดทำแผนที่แนวเขตที่ชัดเจน และการแก้ไขปัญหาที่ดินทับซ้อนที่เป็นข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐอย่างต่อเนื่อง

นโยบายดังกล่าวนี้ได้รับการรับรองโดยคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2558 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในลักษณะแปลงรวม โดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้નાที่ดินของรัฐบาลใช้ประโยชน์แบบรวมกลุ่มหรือในนามสหกรณ์ภายใต้หลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนด ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรุกล้ำพื้นที่และรักษาที่ดินของรัฐให้ยังคงไว้ซึ่งการใช้ประโยชน์เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งส่งเสริมการประกอบอาชีพตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่

การคัดเลือกพื้นที่สำหรับโครงการนี้ มุ่งเน้นที่ดินของรัฐซึ่งมีศักยภาพในการจัดที่ดินทำกิน ทั้งที่เป็นพื้นที่ที่มีราษฎรครอบครองอยู่เดิมโดยมิชอบ หรือพื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่มีผู้ครอบครอง โดยพื้นที่เหล่านี้ครอบคลุมถึง 9 ประเภทที่ดิน เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลน ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ที่ราชพัสดุ ที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่สงวนเพื่อกิจกรรมในนิคมสร้างตนเอง พื้นที่นิคมสหกรณ์ และพื้นที่ป่าไม้อาวาร

ภายใต้กรอบการดำเนินงาน คทช. ได้วางหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรอย่างชัดเจน ได้แก่ การจัดที่ดินให้เป็นแปลงรวมเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่มีการให้กรรมสิทธิ์เฉพาะราย การวางแผนผังพื้นที่ (zoning) ที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาสาธารณูปโภคอย่างเหมาะสม การกำหนดข้อกำหนดของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่อย่างชัดเจน และการจัดสรรที่ดินโดยคำนึงถึงผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้ด้อยโอกาสเป็นลำดับแรก เช่น ผู้ที่ถูกผลักดันออกจากพื้นที่ป่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐ หรือผู้ที่มีที่ดินไม่เพียงพอแก่การยังชีพ โดยเน้นการพิจารณาตามเขตพื้นที่อยู่อาศัยเดิมเป็นหลัก

ในด้านกลไกการดำเนินงาน คทช. จังหวัดมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่รับผิดชอบ โดยต้องร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำผังแปลงที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ พร้อมกับประกาศรับสมัครและคัดกรองผู้มีสิทธิเข้าร่วมโครงการ จัดทำบัญชีรายชื่อและจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับสิทธิต้องรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของสถาบันเกษตรกร เพื่อใช้ประโยชน์ที่ดินตามวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนด

กลุ่มเป้าหมายหลักของการจัดสรรที่ดินมี 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ที่ถูกผลักดันจากพื้นที่ป่าต้นน้ำหรือป่าอนุรักษ์ (2) ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐที่สูญเสียที่ดินทำกิน (3) เกษตรกรผู้ไร้ที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอซึ่งขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานรัฐ และ (4) กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรมจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน โดยจะจัดสรรพื้นที่ไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่โครงการให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยแต่ละรายจะได้รับเนื้อที่ไม่เกินครึ่งหนึ่งของที่จัดสรรให้เกษตรกรทั่วไป

แนวทางปฏิบัติของโครงการนี้ มีการส่งมอบพื้นที่จากคณะกรรมการจัดที่ดินให้ คทช. จังหวัด การวางแผนและ zoning การประกาศรับสมัครและคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ การจัดตั้งสหกรณ์หรือสถาบันเกษตรกร การอนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดิน และการบูรณาการการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานรัฐ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสวัสดิการในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งถือเป็นการดำเนินการเชิงรุกเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐระดับส่วนกลาง จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาชน โดยเฉพาะในขั้นตอนการคัดเลือกผู้รับสิทธิและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนใหม่ให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตนเองได้ในระยะยาว ความสำเร็จของโครงการจึงไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรจากภาครัฐเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชน กลไกการสนับสนุนจากสหกรณ์หรือองค์กรชุมชน และความชัดเจนของกรอบกฎหมายและบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุป นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนสะท้อนถึงความพยายามของรัฐในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างด้านที่ดินที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ผ่านการออกแบบเชิงนโยบายที่เน้นการใช้อำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่เดียวกันก็พยายามสร้างกลไกการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านการรวมกลุ่มของเกษตรกร การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการบูรณาการงานภาครัฐในทุกระดับ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ, 2566)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยหลายชิ้นในประเทศไทยที่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินของรัฐ พบว่า ประเด็นการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนและการบริหารจัดการที่ดินเพื่อความเป็นธรรมและยั่งยืนยังเผชิญกับปัญหาหลากหลายทั้งด้านโครงสร้าง กลไก และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยงานวิจัยของ จิรพันธ์ แสงจง (2565) ศึกษากรณีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดแพร่ พบว่าการดำเนินงานตามนโยบาย คทช. ยังขาดการบูรณาการและการมีส่วนร่วมที่ทั่วถึง งานวิจัยของ อภิสิทธิ์ พิชิตนิตกร (2566) ศึกษากรณีเชิงสถาบันในยุครัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พบว่า รัฐได้จัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เพื่อบูรณาการการทำงานของหน่วยงาน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการสร้างความเข้าใจต่อประชาชน โดยที่งานของ จิรพันธ์ แสงจง (2565) และอภิสิทธิ์ พิชิตนิตกร (2566) สะท้อนให้เห็นความต้องลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความมั่นคง

ในการถือครองที่ดินของชาวบ้าน แต่ยังประสบปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การขาดการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ต่อเนื่องขณะที่งานวิจัยของ ธนสาร ธรรมสอน (2564) เป็นวิเคราะห์รูปแบบสหกรณ์ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งประสบความสำเร็จในเชิงคุณภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านปริมาณที่ไม่สามารถจัดสรรที่ดินได้เพียงพอต่อความต้องการของราษฎร และงานวิจัยของ หทัยวรรณ เรืองยศ (2567) ที่ศึกษากระบวนการออกแบบชุมชนในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุทัยธานี พบว่า แม้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม แต่ยังต้องการการสนับสนุนเชิงศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยทั้งของ ธนสาร ธรรมสอน (2564) และหทัยวรรณ เรืองยศ (2567) เป็นงานที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบการจัดที่ดินในลักษณะสหกรณ์และการวางแผนชุมชนที่เกษตรกรมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ซึ่งถือเป็นแนวทางนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อเป้าหมายรัฐได้ดีในเชิงคุณภาพ แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน และสุดท้ายงานวิจัยของ ธาณิสุโชคายน์ และสุริยะโส กตะศิลา (2565) เป็นการศึกษาในด้านกฎหมายการจัดการ ได้เสนอให้แก้ปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ป่า โดยการจัดทำแนวเขตและฐานข้อมูลที่ดินชัดเจน พร้อมปรับปรุงกฎหมายและกลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ส่วนการศึกษาวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน พบว่า แม้นโยบายเหล่านี้จะมีเป้าหมายเพื่อกระจายสิทธิในที่ดินและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ผลลัพธ์กลับหลากหลายและแตกต่างกันไป โดยงานวิจัยของ Clément & Amezaga (2009) มีวิเคราะห์กรณีศึกษาของเวียดนามตอนเหนือ และพบว่า แม้นโยบายปลูกป่าระดับชาติจะมุ่งเน้นให้ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในภาคป่าไม้ แต่การดำเนินงานจริงกลับทำลายระบบการใช้ที่ดินดั้งเดิม โดยมีความคลาดเคลื่อนระหว่างเจตนารมณ์ของนโยบายกับผลลัพธ์ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความคลุมเครือของนโยบายจากส่วนกลาง และแรงจูงใจเชิงระบบที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่รัฐและรัฐวิสาหกิจป่าไม้เดิม ขณะที่งานวิจัยของ To Xuan Phuc, Tran Huu Nghi and Zagt (2013) ได้ศึกษานโยบายจัดสรรที่ดินป่าไม้ (FLA) ของเวียดนาม และพบว่า การจัดสรรที่ดินสามารถเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน แต่โอกาสเหล่านี้กระจุกตัวอยู่กับผู้มีทุนและอำนาจทางการเมือง ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้งในท้องถิ่น และการสูญเสียพื้นที่ป่าธรรมชาติบางส่วน แม้จะมีการขยายพื้นที่ป่าปลูกก็ตาม ในกรณีของลาว Moizo (2004) ชี้ให้เห็นว่าโครงการออกโฉนดที่ดินส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวไร่หมุนเวียนกับผืนดิน และนำไปสู่วิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้น ส่วน Fujita and Phanvilay (2007) ได้แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างเป้าหมายของนโยบายการจัดสรรที่ดินและป่าไม้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นความแตกต่างของผลกระทบต่อแต่ละหมู่บ้าน และย้ำถึงความสำคัญของการวิจัยภาคสนามเพื่อประเมินผลลัพธ์ที่แท้จริงของนโยบาย บทสรุปจากงานวิจัยทั้งหมดสะท้อนว่าการกระจายสิทธิในที่ดินหรือการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม ต้องคำนึงถึงโครงสร้างอำนาจ ความยืดหยุ่นในการดำเนินนโยบาย และความสามารถในการกำกับตรวจสอบของรัฐทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น มิฉะนั้นนโยบายที่ออกแบบอย่างดีในเชิงหลักการอาจกลับกลายเป็นเครื่องมือสร้างความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางสังคมแทน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อประเมินนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเลือกพื้นที่ศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ตำบลเขาชก อำเภอนองใหญ่ และตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการจัดที่ดินภายใต้นโยบายของรัฐบาล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.จังหวัด) และเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นต้น (2) ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นและท้องที่ เช่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น (3) ผู้แทนภาคประชาชนและเกษตรกร เช่น ประชาชนผู้เดือดร้อนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ผู้บริหารสหกรณ์ ผู้นำชุมชน กลุ่มภาคีเครือข่ายที่ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในจังหวัดชลบุรี และเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียง เป็นต้น และ (4) กลุ่มนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการที่ดินในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ของพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2566)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (Data Source Triangulation) การใช้เครื่องมือหลากหลาย (Method Triangulation) และการตรวจสอบซ้ำในเวลาหรือบริบทที่แตกต่างกัน (Time/Location Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดระบบข้อมูลผ่านการสร้างดัชนี (Indexing) และการจัดกลุ่มข้อมูล (Thematic Grouping) จากนั้นตีความเชิงคุณภาพเพื่อระบุรูปแบบ (Pattern) และอธิบายเหตุและผล (Causal Relationship) ที่สะท้อนผลการดำเนินนโยบายตามบริบทของพื้นที่ศึกษา (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2566)

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ได้วิเคราะห์นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ผ่านกรอบแนวคิด CIPP Model ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต/ ผลลัพธ์ (Product/Outcome) เพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบาย และนำเสนอแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาในการดำเนินนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกจากประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

1. การประเมินผลนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้กรอบ CIPP Model

ในด้านบริบท (Context) พบว่า นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนเกิดขึ้นภายใต้บริบทที่มีปัญหาการถือครองที่ดินอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินซึ่งรัฐจัดสรรให้เพื่อการเกษตรกรรมของจังหวัดชลบุรี แต่กลับมีการครอบครองโดยผู้ที่ไม่มิลิทธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือปล่อยทิ้งร้างทำให้ไม่เกิดประโยชน์ ประกอบกับความพยายามในการแก้ไขของภาครัฐหลายครั้งที่ผ่านมาไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรมได้ โดยเฉพาะเมื่อพบว่าในหลายกรณี ผู้ครอบครองเดิมไม่ให้ความร่วมมือ แม้จะมีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดแล้วก็ตามนโยบายของรัฐบาลในยุค คสช. จึงเลือกใช้อำนาจตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 36/2559 ในการยึดคืนพื้นที่ และจัดสรรใหม่ให้กับเกษตรกรกลุ่มต่าง ๆ ตามที่กำหนด และได้มีการขึ้นทะเบียนไว้ โดยไม่ให้กรรมสิทธิ์แต่ให้เช่าในลักษณะแปลงรวมภายใต้การจัดการของสหกรณ์ ซึ่งถือเป็นการออกแบบนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างกลไกคุ้มครองทรัพยากรของรัฐ ไม่ให้ตกอยู่ในมือของกลุ่มทุนหรือผู้มีอิทธิพล (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.; เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย, 29 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์)

ในด้านปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินนโยบายมีการวางโครงสร้างในระดับจังหวัดอย่างเป็นระบบ โดยจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.) และคณะทำงานย่อยใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหาที่ดิน ด้านการจัดที่ดิน ด้านการส่งเสริมอาชีพ และด้านการพัฒนาอาชีพ อย่างไรก็ตาม กลับพบข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องของบุคลากรผู้รับผิดชอบในแต่ละระดับ โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการที่มีการโยกย้าย หรือปรับเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบ ส่งผลให้ความเข้าใจต่อโครงการขาดความสม่ำเสมอ อีกทั้งงบประมาณที่จัดสรรแม้จะมีงบบูรณาการเพิ่มขึ้นจากปกติ แต่กลับไม่เพียงพอและไม่ทันต่อการพัฒนาและความต้องการจริงในพื้นที่ เช่น การปรับปรุงสภาพผิวดิน การวางระบบน้ำเพื่อเกษตร หรือการจัดตั้งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เป็นต้น ทำให้พื้นที่บางส่วนยังไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยในพื้นที่ รวมทั้งการทำการเกษตรหาเลี้ยงชีพ

นอกจากนี้ โครงการยังใช้แบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ ที่มีการวางแผนโครงการจากส่วนกลาง โดยไม่ได้เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่ (เช่น แปลนที่ดิน 5+1 ไร่ การจัดผืนที่ดิน และการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เป็นต้น) ทำให้เกิดปัญหา “คนคิดไม่ได้ อยู่คนอยู่ไม่ได้คิด” ซึ่งไม่ได้อิงบริบทเฉพาะของพื้นที่ชลบุรี ส่งผลให้บางโครงสร้างไม่สามารถตอบโจทย์ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง (คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ, 2567; สมาชิกเครือข่ายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในจังหวัดชลบุรี, 15 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์)

ในด้านกระบวนการ (Process) โครงการมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการยึดคืนพื้นที่เป้าหมายจากผู้ครอบครองเดิมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แล้วดำเนินการจัดสรรพื้นที่ให้กับเกษตรกรในรูปแบบแปลงรวม โดยกำหนดให้มีพื้นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ และพื้นที่ทำกิน 5 ไร่ต่อครัวเรือน โดยแยกระหว่างที่

อยู่อาศัยและที่ทำกิน และได้มีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อเป็นกลไกการประสานงานและการบริหารจัดการร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวยังขาดความยืดหยุ่น เช่น การคัดเลือกเกษตรกรแม้จะมีขั้นตอนที่โปร่งใส เช่น การประชุมและจับฉลาก แต่กลับไม่มีการเตรียมความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายก่อนเข้าอยู่อาศัยและเริ่มกิจกรรมเกษตรกรรมอย่างเพียงพอ รวมถึงผู้ที่ได้รับการคัดเลือกในบางส่วนก็ไม่ใช่คนในพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวและความขัดแย้งภายในชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อผู้เข้าร่วมโครงการมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ที่แตกต่างกันสูง ในขณะที่ยังขาดการพื้นที่แยกที่อยู่อาศัยและที่ทำกินก็ก่อให้เกิดคำถามต่อความเหมาะสมในทางปฏิบัติ และอาจไม่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในระดับครัวเรือนทั้งนี้ แม้จะมีการวางแผนและระบบราชการกำกับ แต่ยังคงขาดกลไกการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมอาชีพอย่างจริงจัง การติดตามประเมินผลที่มีระบบ (คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ, 2567)

ในด้านผลผลิตและผลลัพธ์ (Product and Outcome) โครงการสามารถจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรได้จริง โดยในพื้นที่ตำบลบ่อทองมีเกษตรกรได้รับการคัดเลือกเข้าร่วม 42 ราย (ครัวเรือน) และในตำบลเขาชกได้รับการคัดเลือกเข้าร่วม 47 ราย (ครัวเรือน) โดยมีการจัดตั้งสหกรณ์ทั้งสองแห่ง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้มีการจัดสร้างที่อยู่อาศัยในแปลงที่ดินที่ได้รับการจัดสรรและเริ่มต้นกิจกรรมทางการเกษตร เช่น การปลูกพืชผักผลไม้ ไม้เศรษฐกิจ และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มภายในชุมชน เช่น การตั้งกองทุนพัฒนาชุมชน และเริ่มวางระบบตลาดภายในชุมชนบางส่วน แต่ขณะเดียวกันก็ยังพบข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ รายได้ของเกษตรกรยังไม่มั่นคง เกษตรกรหลายคนยังต้องออกนอกพื้นที่เพื่อหารายได้เสริม และการบริหารจัดการในรูปแบบแปลงรวมยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะในด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ การจัดสรรทรัพยากรร่วม และการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของโครงการที่ยังเน้นการ “จัดสรรทางกายภาพ” มากกว่าการเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของชุมชน รวมถึงมีปัญหาเชิงสังคม เช่น ความแปลกแยกระหว่างเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาอยู่ ซึ่งมีหลากหลายกลุ่มทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ ผู้ยากไร้ และผู้ที่ถูกผลักดันออกจากป่า ซึ่งในบางส่วนก็ไม่ใช่คนพื้นที่ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชลบุรี, ม.ป.ป.; เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย, 29 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์)

2. ข้อเสนอแนะทางสำหรับการแก้ไขปัญหาในการดำเนินนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี

จากผลการประเมินข้างต้น มีข้อเสนอแนะทางการปรับปรุงนโยบายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน (สมาชิกเครือข่ายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในจังหวัดชลบุรี, 15 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์; ประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บ่อทอง, 5 พฤศจิกายน 2562, สัมภาษณ์; ประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เขาชก, 12 พฤศจิกายน 2562, สัมภาษณ์; เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย, 29 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์) ดังนี้

1. บูรณาการการทำงานของหน่วยงานรัฐและภาคีเครือข่ายทุกระดับ

การขับเคลื่อนนโยบายจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการประสานงานอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบาย (ส่วนกลาง) ระดับปฏิบัติ (จังหวัด อำเภอ) ไปจนถึงระดับชุมชน ทั้งนี้ควรมี "กลไกกลาง" ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลและการประสานงานแบบบูรณาการ รวมถึงมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและขัดแย้งของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น ควรเชื่อมโยงการทำงานของ ส.ป.ก., พอช., พมจ., กรมพัฒนาชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าสู่แผนยุทธศาสตร์ร่วมกัน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณแบบ “งบร่วม” (co-funding) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกระบวนการออกแบบและดำเนินโครงการ

เกษตรกรไม่ควรเป็นเพียงผู้รับนโยบาย แต่ต้องมีบทบาทในฐานะ “เจ้าของพื้นที่” และ “ผู้กำหนดอนาคตของชุมชนตนเอง” ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมจึงควรเกิดขึ้นตั้งแต่ การออกแบบผังแปลง การคัดเลือกพื้นที่และผู้รับสิทธิ การกำหนดรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และการติดตามประเมินผลโครงการ โดยการจัดเวทีประชาคม การใช้กระบวนการสานเสวนา หรือการใช้เทคนิค PAR (Participatory Action Research) จะช่วยให้เสียงของชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบนโยบายอย่างแท้จริง

3. เตรียมความพร้อมของเกษตรกรในด้านทักษะ ความรู้ และความสัมพันธ์ในชุมชน

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความหลากหลายทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นก่อนเข้าร่วมโครงการควรมีการพัฒนาศักยภาพใน 3 มิติหลัก ได้แก่:

มิติที่ 1 ทักษะด้านอาชีพและการผลิต เช่น การจัดการแปลงเกษตรแบบยั่งยืน การตลาดในการจำหน่ายสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ การจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น

มิติที่ 2 ทักษะทางสังคมและภาวะผู้นำ เพื่อการอยู่ร่วมกันในรูปแบบสหกรณ์

มิติที่ 3 ความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และกลไกของโครงการ เพื่อป้องกันความขัดแย้งภายในชุมชน โดยอาจจะมีหลักสูตรฝึกอบรมแบบ “เตรียมความพร้อมก่อนเข้าพื้นที่” (Pre-settlement Training) ที่มีการจัดอย่างเป็นระบบ และให้ผู้นำชุมชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

4. ปรับเปลี่ยนแนวทางจากส่วนกลางให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

จากบทเรียนในพื้นที่ศึกษา พบว่านโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางอาจไม่ตอบโจทย์ปัญหาเฉพาะพื้นที่ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ วัฒนธรรมการผลิต การจัดการน้ำ และเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นนโยบายจำเป็นต้อง “ยืดหยุ่น” โดยให้พื้นที่ที่มีอำนาจในการ “ปรับรูปแบบ” ภายในกรอบนโยบายกลาง ตัวอย่างเช่น พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสภาพดินไม่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ ควรมีสหกรณ์กำหนดแนวทางพัฒนาแบบวนเกษตรหรือเกษตรผสมผสานตามบริบทของพื้นที่

5. สนับสนุนทุนชุมชน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นระบบ

การพัฒนา “ทุนชุมชน” ไม่ได้หมายถึงเพียงเงินทุน แต่รวมถึงทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนธรรมชาติ ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ โดยควรสนับสนุนการใช้ทุนเหล่านี้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน เช่น

- การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน และกองทุนสวัสดิการของชุมชน
- การส่งเสริมการออมภาคประชาชน
- การเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า สถานีรวบรวมผลผลิต และระบบตลาดท้องถิ่นที่เกษตรกรเข้าถึงได้

6. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเอง

การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ควรเป็น “ศูนย์กลางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน” ที่มีบทบาททั้งในด้านการถ่ายทอดความรู้ การรวบรวมข้อมูล การสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การต่อยอดทักษะอาชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยการส่งเสริมให้ศูนย์เรียนรู้เป็น “องค์กรชุมชน” ที่บริหารจัดการโดยคนในชุมชนเอง ร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวิชาการ ท้องถิ่น ท้องที่ และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ผลการดำเนินนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยเชื่อมโยงกับงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนข้อค้นพบเชิงนโยบายและองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อหรือเป็นอุปสรรคของการดำเนินโครงการ ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าในด้านบริบท (Context) เมื่อวิเคราะห์ตามกรอบ CIPP Model พบว่า ปัญหาการจัดการที่ดินทำกินให้ชุมชนในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรณีจังหวัดชลบุรี มิได้เป็นเพียงประเด็นเฉพาะพื้นที่ หากแต่เป็นผลสะท้อนของปัญหาเชิงโครงสร้างในระดับชาติ อย่างในงานวิจัยของจิรพันธ์ แสงจง (2565), ธนสาร ธรรมสอน (2564) และธานี สุโชคายน์ และสุริยะใส กตะศิลา (2565) ที่ต่างสะท้อนตรงกันกับผลการวิจัยในความเป็นธรรมในการถือครองที่ดินที่สะสมมาอย่างยาวนานของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งควรจัดสรรให้ผู้ยากไร้เพื่อใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรม แต่กลับถูกบุกรุกหรือถือครองโดยผู้ที่ไม่มิตสิทธิ โดยในหลายกรณี การดำเนินการของรัฐในการแก้ไขปัญหา มักประสบข้อจำกัดจากแรงต้านของกลุ่มผู้มีอิทธิพล หรือความไม่ร่วมมือจากผู้ครอบครองเดิม แม้จะมีคำสั่งศาลหรือนโยบายจากส่วนกลางรองรับก็ตาม

ในกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดชลบุรี ถือว่าเป็นตัวอย่างสำคัญของการออกแบบนโยบายภายใต้บริบททางการเมืองที่รัฐใช้อำนาจพิเศษตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 36/2559 ในการยึดคืนพื้นที่และจัดสรรใหม่ในรูปแบบแปลงรวมภายใต้การบริหารของสหกรณ์ โดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแก่เกษตรกร ซึ่งแม้จะเป็นความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำและป้องกันการครอบครองโดยกลุ่มทุน แต่การดำเนินการเช่นนี้ยังขาดความยืดหยุ่นทางนโยบายและขาดการยอมรับในระดับชุมชน เพราะมิได้

อิงบริบทเฉพาะของพื้นที่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้โครงการดังกล่าวมีข้อจำกัดในการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

ในด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ความซับซ้อนของกลไกรัฐและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างยังคงเป็นประเด็นหลัก งานวิจัยของอภิสิทธิ์ พิษิตินิกร (2566) ได้ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินในระดับประเทศ ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายกระทรวง หลายกรม และรัฐวิสาหกิจ รวมถึงกฎหมายที่หลากหลายถึง 16 ฉบับ ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนและปัญหาการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีของจังหวัดชลบุรี แม้จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.) และคณะทำงานในระดับต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดหาที่ดิน การจัดที่ดิน และการพัฒนาอาชีพ แต่กลับพบว่า ขาดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติที่มีการโยกย้ายบุคลากรบ่อยครั้ง ทำให้ความเข้าใจต่อโครงการขาดความสม่ำเสมอ ขาดฐานข้อมูล และแผนงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

อีกทั้งการวางแผนจากส่วนกลางที่ใช้แนวทางแบบเดียวกันทั่วประเทศ เช่น การจัดสรรแปลงในรูปแบบ 5+1 ไร่ หรือการคัดเลือกเกษตรกรโดยใช้เกณฑ์เดียวกันโดยไม่พิจารณาความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ นำไปสู่ปัญหาที่สะท้อนในคำกล่าวว่า “คนคิดไม่ได้ อยู่คนอยู่ไม่ได้คิด” ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างระหว่างการออกแบบเชิงนโยบายกับการปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ ความล้มเหลวในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในขั้นตอนต้นของโครงการ กลายเป็นจุดอ่อนที่สะท้อนซ้ำจากหลายพื้นที่ศึกษา และยืนยันความจำเป็นของการเปลี่ยนผ่านแนวทางจากการบริหารแบบส่วนกลางมาเป็นการพัฒนานโยบายเชิงพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับ “ความรู้จากชุมชน” (local knowledge) และ “สิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง” ของเกษตรกร ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการที่ดินเพื่อความเป็นธรรมตามนโยบายของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

ในด้านกระบวนการ (Process) ของการดำเนินนโยบายจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน งานวิจัยของหทัยวรรณ เรืองยศ (2567) และสิริพัฒน์ ลาภจิตร กับคณะ (2567) ได้เสนอแนะประเด็นสำคัญที่มีนัยเชิงยุทธศาสตร์ คือ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” และ “การเตรียมความพร้อมของผู้ได้รับสิทธิ” เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่หล่อหลอมให้เกิดความสำเร็จของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการจัดที่ดิน ซึ่งมีใช่เพียงการจัดสรรทรัพยากรทางกายภาพ หากแต่เป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ที่มีผลต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครอง และการอยู่ร่วมกันของผู้คนในพื้นที่ การที่ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการวางแผน เช่น การจัดผังแปลง การกำหนดกิจกรรมทางอาชีพ ตลอดจนการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการในพื้นที่ตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ (sense of ownership) และเกิดแรงจูงใจในการรักษาทรัพยากรและพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

ในขณะที่กรณีของจังหวัดชลบุรี ซึ่งยังคงใช้แนวทางจากส่วนกลาง (centralized model) โดยมีกระบวนการออกแบบ การจัดสรร และการบริหารจัดการที่กำหนดโดยหน่วยงานรัฐเป็นหลัก โดยมิได้เปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทเชิงรุกในการออกแบบกระบวนการของตนเอง ส่งผลให้เกิดช่องว่างเชิงโครงสร้าง

ระหว่าง “ผู้กำหนดนโยบาย” กับ “ผู้ได้รับผลกระทบ” นำไปสู่ความไม่เข้าใจในเป้าหมายของโครงการ ความรู้สึกแปลกแยกของผู้เข้าร่วม และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนใหม่ที่ถูกจัดตั้งขึ้น ผลจากการดำเนินโครงการในลักษณะดังกล่าวยังพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับจัดสรรที่ดินบางส่วนไม่สามารถปรับตัวได้ เนื่องจากขาดความรู้ ความพร้อมด้านทักษะอาชีพ และขาดเครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันในชุมชน

นอกจากนี้ การที่โครงการดำเนินไปโดยไม่มีระบบการเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าพื้นที่ (pre-settlement preparation) ทำให้เกิดปัญหาในระดับปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไม่ถึงองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการสหกรณ์ที่มีโครงสร้างซับซ้อน การขาดทักษะการจัดการภายในกลุ่ม และปัญหาการสื่อสารภายในชุมชนใหม่ ซึ่งประกอบด้วยผู้คนที่มีความรู้พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้รายงานวิจัยของสิริพัฒน์ ลาภจิตร และคณะ (2567) ที่เสนอแนวทางแบบมีส่วนร่วมในลักษณะ “ชุมชนนวัตกรรมต้นแบบ” ซึ่งมีการวางโครงสร้างการพัฒนาอย่างเป็นระบบ 6 ประการ ได้แก่ การบริหารทิศทาง พัฒนาศักยภาพ บริหารกลุ่ม จัดการองค์ความรู้ จัดการตลาด และติดตามประเมินผล โดยมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างพลังจากภายในชุมชนผ่านกลไกประชาคมและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น “กระบวนการ” ในการดำเนินโครงการหรือนโยบาย จึงมิใช่เพียงการดำเนินงานตามแผนหรือขั้นตอนเท่านั้น แต่เป็นการวางระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจ (power relations) และการสร้างเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เอื้อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว การจัดที่ดินทำกินจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการเป็นโครงการจัดสรรจากบนลงล่าง (top-down) มาเป็นกระบวนการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (co-learning space) ซึ่งทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนที่เป็น “เจ้าของชีวิต” ต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของตนเองอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการที่ดินเป็นมากกว่าเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่กลายเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงโครงสร้างอย่างยั่งยืน

ด้านผลผลิตและผลลัพธ์ (Product/ Outcome) ของนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในจังหวัดชลบุรี พบว่า ยังคงเน้นไปที่การจัดสรรทรัพยากรในเชิงกายภาพเป็นหลัก เช่น การแบ่งแปลงที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตร การสร้างที่พักอาศัย และการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งแม้จะเป็นผลสัมฤทธิ์ที่สามารถจับต้องได้ในเชิงปริมาณ แต่ในเชิงคุณภาพกลับพบข้อจำกัดสำคัญ กล่าวคือ กลไกที่มีอยู่ยังไม่สามารถส่งเสริมศักยภาพของผู้ได้รับสิทธิให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังไม่สามารถสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนภายในชุมชนได้อย่างครอบคลุม ซึ่งสะท้อนถึงความคลั่งระหว่างเป้าหมายเชิงโครงสร้างของนโยบาย กับกลไกการขับเคลื่อนที่ยังคงอยู่ในกรอบของระบบราชการและแนวทางรวมศูนย์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ จิรพันธ์ แสงจง (2565) และหทัยวรรณ เรืองยศ (2567) ต่างมีทิศทางชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ความสำเร็จของโครงการจัดที่ดินทำกินไม่สามารถประเมินได้จากเพียงแค่การมอบที่ดินหรือการจัดตั้งสหกรณ์เท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาควบคู่กับระดับของการพัฒนา

“ทุนมนุษย์” และ “ทุนสังคม” ภายในชุมชนด้วย กล่าวคือ การพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะอาชีพ ความสามารถในการจัดการทรัพยากร และความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชน เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว ทั้งนี้ หากผู้ได้รับสิทธิยังขาดความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน ตลาด หรือขาดกลไกสนับสนุนที่เหมาะสมแล้ว ที่ดินที่ได้รับจัดสรรก็อาจกลายเป็น “ภาระ” มากกว่า “โอกาส” นอกจากนี้ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับกรณีศึกษาในพื้นที่อื่น เช่น งานของสิริพัฒน์ ลาภจิตร และคณะ (2567) ซึ่งเน้นรูปแบบการพัฒนาที่ดินสาธารณะประโยชน์ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาให้กลายเป็น “ชุมชนนวัตกรรมต้นแบบ” ที่มีระบบการจัดการตนเองอย่างเป็นองค์กรรวม โดยใช้เกษตรอินทรีย์เป็นฐาน และเชื่อมโยงกับตลาดและระบบโลจิสติกส์ชุมชน ซึ่งให้ผลในเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนกว่าอย่างชัดเจน หรืองานของธนสาร ธรรมสอน (2564) ยังชี้ให้เห็นว่า แม้โครงการของรัฐจะสามารถจัดสรรที่ดินในรูปแบบสหกรณ์ได้ แต่หากไม่มีการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานควบคู่กันไป โครงการก็จะไม่สามารถตอบสนองเป้าหมายเชิงนโยบายได้อย่างสมบูรณ์

สำหรับในกรณีของจังหวัดชลบุรี ปรากฏชัดว่า แม้เกษตรกรบางส่วนจะสามารถเริ่มต้นกิจกรรมทางการเกษตรได้ เช่น การปลูกพืชผักหรือไม้เศรษฐกิจ แต่รายได้ยังไม่มั่นคง และยังคงต้องออกไปหารายได้เสริมนอกพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ที่ดินเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอหากไม่มีระบบสนับสนุนแบบองค์กรรวม ทั้งในด้านอาชีพ เครือข่ายตลาด ระบบสาธารณูปโภค และการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่ ทั้งนี้ การรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ในรูปแบบแปลงรวมก็ยังไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดระบบการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและไม่เอื้อต่อการแบ่งปันผลประโยชน์หรือการตัดสินใจร่วมในระดับฐานรากในการพัฒนา

นอกจากนี้ ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า แม้นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในจังหวัดชลบุรีจะมีเจตนารมณ์ที่ดีในการลดความเหลื่อมล้ำทางทรัพยากรและแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินของประชาชน แต่การดำเนินการในเชิงปฏิบัติก็ยังเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การออกแบบนโยบายจากส่วนกลาง และการจัดการพื้นที่ในเชิงสถาบันและระบบสหกรณ์ โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การที่โครงการมีลักษณะของการจัดสรรจากภาครัฐแบบ “บนลงล่าง” (top-down) โดยใช้แผนผังที่ดินและรูปแบบการดำเนินงานเดียวกันทั่วประเทศ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เช่น การจัดวางพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินในลักษณะแยกกัน แม้จะดูสมเหตุสมผลในทางทฤษฎี แต่กลับไม่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนในบางพื้นที่ที่ต้องการผสมผสานการดำรงชีวิตและการทำเกษตรในพื้นที่เดียวกัน

2. การขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ กล่าวคือขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนวางแผน ส่งผลให้อาจจะเกิดความรู้สึกแปลกแยก (alienation) ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ กล่าวคือ ชาวบ้านรู้สึกว่าการไม่ได้เกิดจากความต้องการของตน และไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนถึงความล้มเหลวในการสร้าง “เจ้าของร่วมของนโยบาย” (policy ownership)

3. แม้จะมีการจัดตั้งสหกรณ์และกลุ่มชุมชนเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ แต่กลับพบว่าโครงสร้างดังกล่าวยังขาดประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการแบ่งผลประโยชน์ การวางระบบบริหารจัดการ และการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน การที่เกษตรกรบางส่วนยังต้องออกนอกพื้นที่เพื่อหารายได้เสริมแสดงให้เห็นว่า ระบบการผลิตภายในพื้นที่ยังไม่สามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างยั่งยืน

4. แม้จะมีการจัดตั้งกลไกภาครัฐในระดับจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย แต่การประสานงานระหว่างหน่วยงานยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่บูรณาการงบประมาณ แผนงาน และเป้าหมายร่วมกัน ส่งผลให้การจัดทำโครงการไม่ต่อเนื่อง ไม่ทันต่อความต้องการ ไม่สอดคล้องกับลำดับความสำคัญก่อนหลังของการดำเนินการ และไม่สามารถติดตามประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการนำนโยบายการจัดที่ดินทำกินไปปฏิบัติในบริบทจริง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างจังหวัดชลบุรี แม้ว่ารัฐจะมีเจตจำนงในการแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินไม่เป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร แต่การดำเนินการที่เน้นการจัดการจากส่วนกลางและขาดการยึดโยงกับบริบทพื้นที่ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง “นโยบาย” และ “การปฏิบัติ” อย่างมีนัยสำคัญ ความพยายามของรัฐในการจัดกลไกแบบมีโครงสร้าง เช่น คณะกรรมการระดับจังหวัด และการจัดตั้งสหกรณ์ในระดับพื้นที่ แสดงให้เห็นถึง “ความเป็นสถาบัน” ของนโยบายที่ดินในยุคใหม่ แต่ยังคงพัฒนา “ความสามารถเชิงปฏิบัติ” ของหน่วยงานและชุมชนควบคู่กัน เพื่อให้กลไกเหล่านี้ทำงานได้จริง ไม่เป็นเพียงโครงสร้างที่ขาดพลัง

ในภาพรวมของงานวิจัยนี้จึงไม่เพียงแต่เสนอผลการประเมินนโยบายในระดับพื้นที่ แต่ยังเป็นกรณีศึกษาที่สามารถต่อยอดเป็น “บทเรียนเชิงนโยบาย” สำหรับการออกแบบนโยบายจัดการทรัพยากรที่มีความยั่งยืน เป็นธรรม และตอบสนองต่อพลวัตของสังคมไทยในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

การศึกษานี้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในเชิงนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของรัฐในการจัดการที่ดินทำกินให้แก่ชุมชนในลักษณะแปลงรวม ซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้เป็นประเด็นหลักดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดเชิงทฤษฎีและนโยบายได้ โดยเฉพาะในประเด็นการใช้ CIPP Model เป็นกรอบในการประเมินนโยบายด้านที่ดินในบริบทของประเทศไทย ซึ่งพบว่าโมเดลนี้สามารถชี้ให้เห็นอย่างเป็นระบบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และโครงสร้างเชิงสัมพันธ์ระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการขาดการบูรณาการงบประมาณ การขาดกลไกความร่วมมือข้ามภาคส่วน และการออกแบบนโยบายที่ไม่ยืดหยุ่นต่อบริบทของแต่ละพื้นที่

นอกจากนี้ ผลการศึกษาได้เสนอแนวคิดใหม่ในเชิงแนวทางการจัดการเชิงนโยบาย คือแนวคิด “การจัดการนโยบายแบบพลวัต” (Dynamic Land Management Policy) ซึ่งเป็นการเสนอให้ปรับเปลี่ยน

แนวคิดจาก “เสื้อตัวเดียวใช้ทั่วประเทศ” ไปสู่การออกแบบนโยบายที่สามารถปรับตามบริบทท้องถิ่นได้อย่างยืดหยุ่น รวมถึงการส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทในการวางผังที่ดิน การกำหนดขนาดแปลงที่เหมาะสม และการพัฒนาอาชีพที่อิงกับทุนชุมชน ไม่ใช่เพียงการอัดฉีดงบประมาณ โครงการจากภายนอกซึ่งแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับวรรณกรรมด้านการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การกระจายอำนาจ และการใช้ศักยภาพของชุมชนในการขับเคลื่อนนโยบาย

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการจัดการที่ดินในรูปแบบแปลงรวมโดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แม้จะมีข้อดีในการควบคุมการเปลี่ยนมือและการรักษาทรัพยากรของรัฐ แต่ในทางปฏิบัติ กลับยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในระยะยาวได้อย่างแท้จริง ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาและลงทุนในพื้นที่ ตลอดจนการบริหารจัดการในระบบสหกรณ์ที่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ซึ่งสะท้อนความจำเป็นในการออกแบบระบบสิทธิในที่ดินแบบยืดหยุ่น (เช่น สิทธิการใช้แบบมีเงื่อนไข การเป็นโฉนดชุมชน เป็นต้น) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมของรัฐ และแรงจูงใจของประชาชน

กล่าวโดยสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้จึงไม่เพียงแต่สะท้อนข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่ของการดำเนินนโยบายเท่านั้น แต่ยังเสนอภาพรวมของการออกแบบเชิงโครงสร้าง การบูรณาการข้ามภาคส่วน และการสร้างพื้นที่เชิงนโยบายใหม่ ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา นโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนานโยบายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การออกแบบนโยบายแบบยืดหยุ่นตามบริบท (Context-sensitive Design) นโยบายการจัดที่ดินควรเปลี่ยนจากรูปแบบ “เสื้อตัวเดียวใช้ทั่วประเทศ” ไปสู่การออกแบบที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชน กลุ่มเป้าหมาย และทุนทางสังคมในพื้นที่ โดยควรเปิดโอกาสให้จังหวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถร่วมออกแบบรูปแบบการจัดสรรพื้นที่ รูปแบบสิทธิการใช้ที่ดิน และระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

2. การสนับสนุนทุนชุมชนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ควรส่งเสริมการใช้และพัฒนาทุนชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคม (กลุ่มอาชีพ เครือข่ายชุมชน) ทุนทางวัฒนธรรม (ภูมิปัญญา องค์ความรู้ของชุมชน) และทุนทางทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า) ควบคู่กับการจัดสรรงบประมาณที่สนับสนุนโดยตรงจากรัฐ เช่น “กองทุนเกษตรยั่งยืน” หรือ “กองทุนพัฒนาชุมชนจัดการตนเอง” หรือกองทุนในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนารายได้และคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

3. การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม (Participatory M&E) ควรพัฒนาเครื่องมือการติดตามและประเมินผลที่เกษตรกรและชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ เช่น ระบบรายงานผลแบบชุมชน (Community Scorecard) การประเมินตนเองของสหกรณ์ และการประชุมประจำปีเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานและปรับแนวทางในปีถัดไป เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมและการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของนโยบาย ตั้งแต่การออกแบบ วางแผน คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล โดยอาจจัดให้มี “เวทีร่วมวางแผนชุมชน” หรือกระบวนการจัดทำ “แผนแม่บทโดยชุมชน” (Community-led Land Use Planning) เพื่อให้เกิดการยอมรับในระดับพื้นที่และความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของนโยบาย

2. การเตรียมความพร้อมของเกษตรกรก่อนเข้าสู่พื้นที่โครงการ รัฐควรจัดให้มีระบบคัดกรองและพัฒนาเกษตรกรก่อนเข้าสู่พื้นที่โครงการอย่างเป็นระบบ เช่น การอบรมปรับพื้นฐาน การเสริมสร้างทักษะด้านอาชีพและการอยู่ร่วมในชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ในระบบสหกรณ์ เป็นต้น เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งในภายหลัง และเสริมสร้างพลังชุมชนในการจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาระบบสหกรณ์และการจัดการแปลงรวมอย่างมืออาชีพ ควรมีการสนับสนุนให้สหกรณ์ในพื้นที่มีระบบบริหารจัดการที่เข้มแข็ง มีการอบรมผู้นำและสมาชิกสหกรณ์ให้สามารถบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ การตลาด และทรัพยากรร่วมได้อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม รวมทั้งควรจัดตั้ง “ที่ปรึกษาทางเทคนิค” จากหน่วยงานรัฐหรือมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อช่วยวางระบบการจัดการแปลงรวมที่ยั่งยืน

4. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และระบบสนับสนุนต่อเนื่องในพื้นที่ โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่ไม่ใช่เพียงแหล่งฝึกอบรม แต่เป็นพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ การวางแผนพัฒนาร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้แนวทาง “เรียนรู้จากของจริง” (Learning by Doing) และ “ชุมชนสอนชุมชน” เพื่อเสริมพลังการเรียนรู้ร่วมภายในท้องถิ่น

5. การบูรณาการหน่วยงานรัฐในพื้นที่ให้ทำงานอย่างประสานกัน ภาครัฐควรปรับกลไกการทำงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยง มีแผนบูรณาการร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำตามภารกิจของตน โดยอาจใช้กลไก “คณะทำงานร่วมระดับพื้นที่” ที่มีผู้แทนจากทุกหน่วยงาน และมี “แผนงานบูรณาการรายพื้นที่” เป็นตัวขับเคลื่อน

6. การทบทวนระเบียบ กฎหมาย และสิทธิในการเข้าถึงบริการรัฐของผู้ถือสิทธิแบบไม่เป็นกรรมสิทธิ์ ควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์ของรัฐให้ผู้ที่ได้รับสิทธิในที่ดินแบบเช่า/ ใช้ประโยชน์ในโครงการคทข. สามารถเข้าถึงสิทธิและบริการเช่นเดียวกับผู้มีเอกสารสิทธิ เช่น การขึ้นทะเบียนเกษตรกร การรับรอง

แหล่งผลิต การขอสินเชื่อ การเยียวยาเมื่อเกิดภัยพิบัติ เป็นต้น เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในระบบราชการ ที่ซ้ำเติมกลุ่มเปราะบาง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการที่ดินในแต่ละภูมิภาค หรือ แต่ละประเภทของที่ดิน เพื่อวิเคราะห์ข้อแตกต่างด้านประเภทที่ดิน บริบททางสังคม เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ เปรียบเทียบของแต่ละภูมิภาค
2. การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและชุมชน ของการจัดตั้งชุมชนใหม่ในโครงการจัดที่ดินทำกิน เช่น ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างพื้นเพ และผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของชุมชนเดิม เป็นต้น
3. การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายจัดที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน
4. การประเมินผลการดำเนินโครงการในระยะยาว (10 ปี) ของเกษตรกรที่เข้าร่วมการจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการวัดผลเชิงคุณภาพและความยั่งยืนของโครงการ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ. (2567). *คู่มือการจัดที่ดิน โครงการจัดการที่ดินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาลภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ คทช. ม.ป.ท.*
- เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย และกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน. (2553). *กระบวนการปฏิรูปที่ดินและจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนโดยประชาชน*. นนทบุรี: เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (คปท.) และกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 36/2559 เรื่อง มาตรการในการแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยมิชอบกฎหมาย. (2559, 5 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 26-29.
- จิรพันธ์ แสงจง. (2565). *การแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (คทช.) ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ศึกษาเฉพาะกรณีป่าสงวนแห่งชาติ “ป่าแม่เด็ก ป่าแม่ถาง และป่าแม่กำปอง” ตำบลน้ำเลา ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องควาง จังหวัดแพร่*. รายงานการอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย.
- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย. (2562, 29 ตุลาคม). สัมภาษณ์.

จำเนียร สุขหลาย และคณะ. (2558). แบบจำลองของอัลคิน. ใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ), *รวมบทความทางการประเมินโครงการ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2566). *คำราบปฏิบัติการวิจัยทางสังคม*. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชนสาร ธรรมสอน. (2564). โครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (คทช.) กรณีศึกษาพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 3(5), 20-34.

ธานี สุโชดาณ และสุริยะใส กตะศิลา. (2565). การจัดการที่ดินในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ภาคเกษตรกรรมในเขตป่าสงวนแห่งชาติ กรณีศึกษาพื้นที่เขตอำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 5(2), 58-72.

ประชาชนที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เขาชก. (2562, 12 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

ประชาชนที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บ่อทอง. (2562, 5 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

เขาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2551). *การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยการจัดที่ดินให้สถาบันเกษตรกร พ.ศ. 2558. (2558, 5 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 4-9.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2557. (2557, 15 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 2-6.

สมคิด พรหมจ้อย. (2550). *เทคนิคการประเมินโครงการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จตุพร ดีไซน์.

สมาชิกเครือข่ายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในจังหวัดชลบุรี. (2562, 15 ตุลาคม). สัมภาษณ์.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชลบุรี. (ม.ป.ป.). *การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาลแปลง*

No.378 และแปลง No.468. วันที่ค้นข้อมูล 15 มิถุนายน 2567, เข้าถึงได้จาก

https://alro.go.th/uploads/org/chonburi/download/article/article_20171124152205.pdf

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ. (2566). *การจัดการที่ดินทำกินให้ชุมชน ภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). *ร่าง นโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศไทย (พ.ศ. 2560 - 2579)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สิริพัฒน์ ลาภจิตร, จิรายุ ทรัพย์สิน และวันชัย สุขตาม. (2567). การบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม ตำบลหนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม*, 18(3), 501-520.

สุเจน กรรพฤทธิ์. (2553). อ่านเอาเรื่อง - โฉนดชุมชน “เครื่องมือ” หรือ “กั๊กดัก” ของการกระจายที่ดินในสังคมไทย. วันที่ค้นข้อมูล 15 มิถุนายน 2567, เข้าถึงได้จาก
<https://www.sarakadee.com/2010/06/05/community-land/>

หทัยวรรณ เรืองยศ. (2567). กระบวนการจัดที่ดินและออกแบบวางผังชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรณีศึกษา สหกรณ์ปฏิรูปที่ดินระบำ จำกัด อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพันธ์, ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อภิสิทธิ์ พิชิตนิตกร. (2566). กลไกการบริหารจัดการที่ดิน: กรณีศึกษาการบริหารจัดการที่ดินสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะสำหรับนักบริหาร, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Clement, F., & Amezaga, J. M. (2009). Afforestation and forestry land allocation in northern Vietnam: Analysing the gap between policy intentions and outcomes. *Land use policy*, 26(2), 458-470.

Fujita, Y., & Phanvilay, K. (2008). Land and forest allocation in Lao People's Democratic Republic: comparison of case studies from community-based natural resource management research. *Society and Natural Resources*, 21(2), 120-133.

Moizo, B. (2004). *Implementation OF THE Land Allocation Policy IN THE Lao PDR: Origins, Problems, Adjustments AND Local Alternatives*. Shifting cultivation and poverty eradication in the uplands of the Lao PDR.

Phuc, T. X., Nghi, T. H., & Zagt, R. (2013). Forest land allocation in Viet Nam: implementation processes and results. *Tropenbos International Vietnam*, 1-10.

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง

การเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การเมือง การปกครอง และสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทรรศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารเป็นวารสาร ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือน มกราคม-มิถุนายน และกรกฎาคม-ธันวาคม ของทุกปี

ข้อกำหนดของการเขียนบทความ ดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4 (บน-กั้นหน้า 1.5 นิ้ว / ล่าง-กั้นหลัง 1 นิ้ว)
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ AngsanaNew ขนาด 16 พอยท์

3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10-25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- รายการอ้างอิง

4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10 -25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- กรอบแนวคิดการทำวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ตามหนังสือ สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า (ภาควิชาสารสนเทศศึกษา) คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารการพิมพ์, 2551. และการค้นคว้าและการเขียนรายงาน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. การค้นคว้าและการเขียนรายงาน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540)

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น

กรุณากรอกแบบนำส่งบทความแล้วสแกน แบบนำส่งบทความ พร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลของบทความฉบับเต็มเป็น word และ pdf. เข้าระบบ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal>

***** กรณีที่บทความไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน และรูปแบบการเขียนบทความอย่างครบถ้วน ขอสงวนสิทธิ์ในการส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยต่อไป**

- โทรศัพท์ 0-3810-2369 ต่อ 122 หรือ 115 , 0-3839-0243 ฅปภา จิริมงคลเลิศ และธารทิพย์ ภาวะวิภาด

- ในกรณีที่เป็นบุคคลภายนอก ต้องชำระค่าลงวารสาร จำนวน 2,500 บาท โดยชำระได้ที่ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือ ชำระผ่านทางธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่บัญชี 386-1-00442-9 สาขาแหลมทอง บางแสน และส่งหลักฐานการ ชำระเงินมาที่ E-mail: polscilawjournal@gmail.com กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการ และ ลำดับการตีพิมพ์ก่อน – หลัง ทั้งนี้ ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

The Guidelines for Articles Submitting to be Considered for Publication in Journal of Public Administration and Politics

Faculty of Political Science and Law, Burapha University offers Journal of Public Administration and Politics with the objectives of promoting and supporting lecturers, personnel students and interested persons to have the opportunity to present and disseminate their academic work in political science, public administration and related fields.

The editorial board welcome lecturers, personnel and interested persons to send academic articles, research articles and review articles for print publication in Journal of Public Administration and Politics. The journal publishes every 6 months (2 issues per year). The scheduled print publication months are June and December. The requirements are as follows;

1. The length of an article: 15 - 20 pages of A4 paper
2. The type of the printed characters: 16-point Angsana New font 16

3. The format for submitting academic articles consists of

- Title (Thai and English) – Abstract (Thai and English)
- Full Name, position and organization
- Thai and English Abstract must have the same content.
- The content of the Thai Abstract must be in accordance with the English one.

The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Main text
- Conclusion
- Reference

4. The format for writing research article/ The research article format consists of

- Research Title (Thai and English)
- Abstract (Thai and English)
- Thai and English Abstract must have the same content.
- Full Name, position and organization
- The content of Thai Abstract must be in accordance with the English one. The

text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Research Objective
- Conceptual Framework/ Research Hypothesis
- Review of Related Literatures
- Research Method
- Research Result
- Discussion and Research Suggestion
- Reference

5. A footnote citation format for text references is used as shown (APA style)

Example Citing References in Text

(Downs, 2012, p. 60) or Downs (2012, p. 60)

(Fawcett and Andrew, 1999, pp. 101-110) หรือ Fawcett and Andrew (1999, pp. 101-110)

Example References

Ritchie, B. W. (2003). *Managing Educational Tourism*. Clevedon, UK: Channel View Publications.

Lewin, K., Lippit, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology*, 10(2), 271-301.

BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup*. Retrieved September 5, 2015, from <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816>

The authors can contact the editorial board via Email polscilawjournal@gmail.com in order to get a file about reference method for publishing Journal of Public Administration and Politics. Alternatively, the authors can check the format in the journal website.

6. The articles submitted to the journal to be reviewed for publication must not have already been published elsewhere and not currently be under consideration for publication by other journals

Regarding the article sending, please send

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal>

The editorial board will consider choices of referees to assess articles and notify the results to the authors of the academic/research articles. Accepted articles will be published in the Journal.

